

ภิกขุปาติโมกข์บาลี

-และแปลยกศัพท์
พร้อมทั้งคำอธิบาย
คำวินิจฉัยโดยย่อ

ฉบับปรับปรุงแก้ไข

ณ วัดจากแดง

แปลโดย จำรูญ ธรรมดา

ตรวจชำระโดย ป. ปารคว

นมโ ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

อตุลโยชนา - การประกอบความหมาย(การแปล)

ภิกฺขุปาติโมกฺขํ

ภิกฺขุ+ปาติโมกฺขํ ;ปาติโมกฺข= ป+อติ+โมกฺข (มฺจ - โมจน) = อติ+ป+โมกฺข

บุพฺพกรณานิ - ๔

สมฺมุชฺชณี ปทีโป จ

อุทกํ อาสเนน จ,

อุโปสถสฺส เอตานิ

“บุพฺพกรณนฺ”ติ วุจฺจติ .

บุพฺพกรณํ - ๔

สมฺมุชฺชณี - ไม้กวาด, การกวาด ปทีโป - ตะเกียง, การตามประทีป ปทีปฺมุชฺชนํ (ปทีป+มุชฺชนํ) - การจุดให้ลุกโพลง อุทกํ - น้ำ, ตั้งน้ำใช้น้ำฉัน เพื่อทำปฏิสันถารแก่พระผู้มาเยือน อาสเนน - อาสนะ, การปูอาสนะที่นั่น เอตานิ - ๔ อย่างเหล่านี้ วุจฺจติ - อันท่านย่อมเรียกว่า บุพฺพกรณํ อุโปสถสฺส - ของอุโบสถ .

บุพฺพกรณํ ๔ ที่จะต้องกระทำก่อนพระสงฆ์มาประชุมกันเป็นบุพฺพกรณํของการทำอุโบสถ บุพฺพกรณํ ๔ นี้ หากภิกฺขุไม่กระทำต้องอาบัติทุกกฏ จะต้องทำก่อนพระสงฆ์มาประชุมร่วมเข้าอุโบสถสวดพระปาติโมกฺข, วุจฺจติ เป็นกิริยาอาชยาดเอกวจนไม่ตรงกับประธานคือ เอตานิ ซึ่งเป็นพหูพจน์ จึงจัดเป็นวจนวิปลาสใช้เฉพาะนัยของพระพุทธเจ้า และอรรถกถาเท่านั้น

อุโปสถ - ปาติโมกฺขทุเทศ ในการแสดงซึ่งพระปาติโมกฺข อภิธานนปทีปกกา (คถา ๗๘๐) ให้ความหมายของอุโปสถ ๔ อย่าง คือ

อุทุเทศ ปาติโมกฺขสฺส

ปณฺณตฺตียมุโปสฺโส,

อุปฺวาเส อฏฺฐงฺเก

อุโปสถทิเน สียา.

อุทุเทศ - ในการสวด ปาติโมกฺขสฺส - ซึ่งพระปาติโมกฺข ปณฺณตฺตีย์ - ในบัญญัติหรือโวหาร อุปฺวาเส สมหานํ - การสมทานอุโบสถ อฏฺฐงฺเก - ศีลมีองค์ ๘ อุโปสถทิเน - ในวันอุโบสถ. อุตฺตุทุเทศ - การแสดงอรรถของศัพท์นั้นๆ, อธิปฺเปตฺตฺถ - เนื้อความที่ประสงค์; ในบุพฺพกรณํ ๔ นี้มุ่งความหมายอุโบสถในแง่การสวด.

- วิปลาส ๖ ของไวยากรณ์มี

1. ลิงฺควิปลาส เช่น อตุตา (ปฺลฺลิงค) หเว ชิตํ (ชิต) เสยฺโย.
2. วิภคฺติวิปลาส เช่น นิฏฺฐิตจิวรสฺมี ภิกฺขุณา (ภิกฺขุโน)
3. วจนวิปลาส เช่น ตัวอย่าง วุจฺจติ ต้องเป็น วุจฺจนฺติ, นชฺโช (นที) อนุปริยายติ - แม่น้ำสายเดียวไหลเวียนรอบ
4. กาลวิปลาส (กิริยา - กาล) เช่น สนธาวิสฺสํ (อนาคค) อนิพฺพิสํ
5. ปริสฺวิปลาส (บุรุษในอาชยาดไม่ตรงกัน) เช่น ปุตุตฺติ ลภถ (ลภยฺย) วรหํ - ขอให้ข้าพเจ้าได้ซึ่งบุตรผู้ประเสริฐ
6. อกฺขรวิปลาส เช่น

วิปุลลาสนหมี ๒

1. อุชฺฐุตฺติ - กล่าวโดยตรง

2. วงฺกุตฺติ - กล่าวโดยอ้อม เช่น สมฺมุทโท มยา ทิฏฺฐโโจ - ข้าพเจ้าเคยเห็นมหาสมุทร
บทวิเคราะห์ไม่ได้มี ๖ รูปหีบยาต์ นิปาตณฺจฺจ ปสฺสคฺคาลปนํ ตถา,

สพฺพนามนฺตฺติ-เมเตสฺสุ น กโต ฉสฺสุ วิคฺคโห.

รูปหีบยา - บทที่ตั้งขึ้นมาลอยๆ ไม่มีผลอะไร ไม่ตรงตามความเป็นจริง, อาชยาตบถ,
นิบาตบถ, อุปสัคคฺบถ, อาลปนบถ, สัพพนามบถ ๖ บทนี้ไม่ต้องตั้งวิเคราะห์หาเหตุว่ามาจากอะไร
แต่อาจจะวิเคราะห์ได้แต่ไปรாதจารย์ไม่นิยมวิเคราะห์

ปุพฺพกิจฺจจาณี - ๕

ฉนฺทปาริสฺสุทฺธิอุตฺตฺถุขานํ ภิกฺขุคฺคณฺหา จ โอิวาโท,

อุโปสฺถสฺส เอตานิ “ปุพฺพกิจฺจนุ”ติ วุจฺจติ.

บุพฺพกิจ - ๕ กิจที่พึงกระทำก่อน (ก่อนที่จะสวดพระปาติโมกข์ พระสงฆ์มาแล้วพร้อมกัน)

ฉนฺท - การมอบฉันทะ ปาริสฺสุทฺธิ - การบอกปริสฺสุทฺธิ อุตฺตฺถุขานํ - การบอกถดู (อกุขาน - การ
บอก,แจ้งประกาศให้ทราบ) ภิกฺขุคฺคณฺหา จ - และการนับจำนวนภิกษุ โอิวาโท - การประกาศ
โอวาทของภิกษุณี(ที่จะแสดงแก่ภิกษุณี)ให้สงฆ์ทราบ(ก่อนทำอุโบสถ) เอตานิ - กิจ ๕ เหล่านี้
วุจฺจติ - อันท่านย่อมเรียกว่า ปุพฺพกิจฺจ คือ กิจที่ควรกระทำก่อนการทำอุโบสถ หมายถึง สวดพระ
ปาติโมกข์.

ปุพฺพกรรม กับ ปุพฺพกิจฺจ ต่างกันตรง กรรม (เครื่องกระทำ) กับ กิจฺจ (สิ่งต้องพึงกระทำ)
ในอังคุตฺตนิคายอรรถกถาแสดงความต่างไว้ดังนี้ว่า กิจฺจกรณียานิติ เอตถ อวสฺสํ กตฺตพฺพพานิ
นึ กิจฺจจาณี, อิตฺธานิ กรณียานิ. ในบทว่าสิ่งที่บุคคลต้องกระทำอย่างแน่นอน ชื่อว่า กิจฺจ นอก
นี้ ชื่อว่า กรณีย (คือ อนุโลมได้).

บุพฺพกิจ ๕

๑.ฉนฺท - ในกรณีภิกษุไม่อาจเข้าร่วมทำอุโบสถได้ภิกษุนั้นต้องมอบฉันทะให้ภิกษุรูปใดรูป
หนึ่ง ไปแจ้งแก่หมู่ภิกษุ เพื่อแสดงตนยินยอมในการทำอุโบสถของสงฆ์ให้การทำอุโบสถสำเร็จได้
ด้วยดี (ตามพระวินัย)ลักษณะการมอบฉันทะนี้จะทำเมื่่วัดเป็นมหาสีมา การมอบฉันทะให้ว่า
ฉนฺทํ ทมฺมิ, ฉนฺทํ เม หร , ฉนฺทํ เม อาโรเจหิ .

๒.ปาริสฺสุทฺธิ - ความหมดจด ปริสฺสุทฺธิ(จากอาบัติ) ให้ว่า ปาริสฺสุทฺธิ ทมฺมิ , ปาริสฺสุทฺธิ เม
หร, ปาริสฺสุทฺธิ เม อาโรเจหิ .

๓. อุตฺตฺถุขานํ - การบอกถดู (อุตฺ) ในที่นี้หมายถึง ๓ ถดู มี คิมฺห ๘ ปักษ์, วสฺसान ๘
ปักษ์, เหมนฺต ๘ ปักษ์

๔.ภิกฺขุคฺคณฺหา - การนับภิกษุ

๕.โอวาท - การแจ้งถึงการจะแสดงโอวาทแก่ภิกษุณี

ปุตตกลุลงคานี - ๔ ปุตต(ถึง,พร้อม), กาล(เวลา มาจาก กาลเมว กลลฺ),ปุตตกลลฺ(ความพร้อม)

อุโปสโถ ยาวติกา จ ภิกขุ กมฺมปฺปุตฺตา สภาคาปตฺติโย จ น วิชฺชนฺติ,
วชฺชนียา จ ปุคฺคลา ตสฺมึ น โหนฺติ “ปุตตกลุลนฺ”ติ วุจฺจติ.

อุโปสโถ -วันอุโบสถ ภิกขุ -ภิกษุทั้งหลาย กมฺมปฺปุตฺตา -ผู้พร้อมเพียร(ที่จะกระทำ
อุโบสถ) ยาวติกา - เท้าที่มีอยู่, มีอยู่เพียงใด, เท้าใด สภาคาปตฺติโย จ - ผู้เป็นสภาคาบัติ(ภิกษุ
ผู้ต้องอาบัติเหมือนกัน) น วิชฺชนฺติ -ไม่มีอยู่(ณที่นั่น) ปุคฺคลา -บุคคล วชฺชนียา -ผู้พึงเว้น(ห้าม
เข้ามาในอุโบสถ) น โหนฺติ - ย่อมไม่มี ตสฺมึ - ณที่นั่น (อิเม - ๔ อย่างนี้) วุจฺจติ - อันท่าน
ย่อมเรียก อิติ - ว่า ปุตตกลุล (ความพร้อมที่จะกระทำอุโบสถกรรม) ก่อนจะสวดปาติโมกข์
จะต้องมีองค์ ๔ นี้ให้พร้อม.

อุโปสถสฺส เป็น อเนกตถสทฺโท (ศัพท์ที่มีความหมายมาก) อุโบสถในที่นี้หมายถึง อุโปสถ
ทิวส (วันอุโบสถ) ตีณิ อุโปสถทิวสานี - วันอุโบสถ มี ๓ คือ ปณฺณรสีอุโปสถ(๑๕ คำ), จาตุทฺท
สีอุโปสถ(๑๔ คำ)มีเฉพาะข้างแรม, สามคฺคิอุโปสถ - เป็นวันอุโบสถที่เนื่องด้วยความสามัคคีของ
สงฆ์แม้จะไม่ใช่วัน๑๔-๑๕ คำ เช่น เกิดแตกแยกกันแล้วกลับมา รวมกันก็ให้มีการลงอุโบสถสวด
ปาติโมกข์ได้ในกรณีพิเศษ

จาตุทฺทสีอุโปสถ มี ตติยปทฺข(ปักข์ ๓) และ สตฺตมปทฺข(ปักข์ ๗) นับเป็น จาตุทฺทสี
นอกนั้นจะเป็น ปณฺณรสี, ๑๔ - ๑๕ คำ เป็นปกติจาริต

ดังกล่าวแล้วการสวดอุโบสถมีกระทำกันตามวันปกติ และ วันพิเศษ

วันแรม / ขึ้น ๑ คำ เรียกว่า ปาฏิปททิวส(ก่อนวัน ๑๕ คำ) ปาฏิปท - วันที่พระจันทร์ดำเนินไป

๑. ปกติจาริตต - การทำอุโบสถ์ตามปกติที่กำหนดไว้ ๑๕ คำ ซึ่งมี ๑๘ ครั้ง, กรณีมี
พระอาคันตุกมามาก ก็อาจเลื่อนทำอุโบสถ จาก ๑๕ คำ ขึ้นมาเป็น ๑๔ คำ อย่างนี้คือ วิกิต
จาริตต

๒. วิกิตจาริตต - จึงหมายถึง ๑๔ คำ ของการเลื่อนวันปณฺณรสี เท่านั้น มีได้ ๑๘ ครั้งเช่นกัน
ด้วยอำนาจของผู้กระทำ จำแนกอุโบสถเป็น ๓ คือ

๑. สัมมอุโปสถ(สุดตฺทเทสอุโปสถ) - ถ้าภิกษุจำนวน ๔ รูป ต้องมีการสวดปาติโมกข์

๒. คณอุโปสถ(ปาริสฺสุทฺธิอุโปสถ) - ถ้ามี ภิกษุ ๓ รูป เมื่อกระทำบุพพกรรม ๔ อย่างเป็นต้น
แล้วก็ให้สวดญัตติก่อนแล้วจึงแสดงปาริสฺสุทฺธิอุโปสถ, ถ้าภิกษุมี๒รูป เมื่อกระทำบุพพกรรม ๔ อย่าง
เป็นต้น แล้วก็แสดงปาริสฺสุทฺธิอุโปสถ ไม่ต้องสวดญัตติ

๓. ปุคฺคลอุโปสถ(อริชฺฐานอุโปสถ) - ถ้ามีรูปเดียว เมื่อกระทำบุพพกรรม ๔ อย่างมีการสวด
เป็นต้นแล้วระลึกถึงบุพพกิจมี อุตฺตปทฺข แล้วให้ค้อยอยู่ เมื่อมีภิกษุอื่นที่เป็นสภาคะกันมาร่วม ก็ให้
ทำอุโบสถตามนัยก่อน ถ้าไม่มาให้ทำอริชฺฐานอุโปสถ

ดังนั้นอุโบสถในบทนี้สงฆ์จะสวดปาติโมกข์ก็ต้องทำในวันอุโบสถเท่านั้น

“น จ ภิกฺขเว อนฺุโปสเถ อุโปสโถ กาทพฺโพ โย กเรยฺย อาปตฺติ ทฺกุกฺกุสฺสา”ติ.

ภิกษุเว - ภิกษุทั้งหลาย น อุโปสถเณ กาดพโพ - ไม่พึงสวดปาติโมกข์ อุโปสถเณ(น อุโปสถเณ) - ในวันที่ไม่ใช่อุโบสถ โย - ผู้ใด กเรยย - พึงกระทำ อาปตติ - อาบัติ ทุกกฐสส - ทุกกฐ โหติ - ย่อมมี อสส - แก่ผู้นั้น.

ภิกษุผู้ไหนจึงสมควร(ปตฺตา, ยุตฺตา, อนุรูป - ผู้เหมาะสม, สมควรกับงาน)สวดพระปาติโมกข์

- ต้องเป็น ปกตตตภิกษุ อย่างน้อย ๔ รูป ภิกษุผู้มีปกติ(ปกตตตภิกษุ)คือไม่ได้รับการลงโทษอะไรจากสงฆ์ เช่น สังฆาทิเสส

- นั่งในหัตถบาตเดียวกัน ในสีมาเดียวกัน ก่อนทำอุโบสถ ก็จะต้องแสดงอาบัติ

- ผู้เป็นสภาคบัตติต้องไม่อยู่ในที่นั้น

วชชนียบุคคล - ผู้ต้องห้ามไม่มีอยู่ที่สวดพระปาติโมกข์นั้น

วชชนียบุคคล มี ๒๑ จำพวก

๑. คหภูจ - คฤหัสถ์, ๒. ภิกษุณี, ๓. ลิกขมานา, ๔. สามเณร, ๕. สามเณรี, ๖. ลิกขาปัจจุจกษาดก - ผู้กำลังลาสิกขา, ๗. อนติมวตฺตอุชฺฌาปนฺนุก - บุคคลผู้ต้อง อนติมวตฺต (ต้องปาราชิก), ๘. อาปตติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตโก - ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานะไม่เห็นอาบัติ, ๙. อาปตติยา อปฺปฏิกมเม อุกฺขิตฺตโก - ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานะไม่กระทำคืนอาบัติ, ๑๐. ปาปีกาย ทิฏฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค อุกฺขิตฺตโก - ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐานะไม่สละทิฏฐิชั่ว, ๑๑. ปณฺฑก - บัณเฑาะก์, ๑๒. เถยยสฺว่าสก - ผู้ขโมยสังวาส เช่น หลอกว่าตนเป็นพระแต่จริงเป็นสามเณร, ๑๓. ติตฺถิยปฺกุกนฺตค - ภิกษุผู้เข้ารีตเตียรถีย์, ๑๔. ติรจฺจานคต - สัตว์ติรจฺจาน (รวมทั้งมนุษย์), ๑๕. มาตฺตฺฆาตค - ผู้ฆ่ามารดา, ๑๖. ปิตฺตฺฆาตค - ผู้ฆ่าบิดา, ๑๗. อรหฺนตฺฆาตค - ผู้ฆ่าพระอรหันต์, ๑๘. ภิกฺษุณฺนิทฺฐสก - ผู้ประทุษร้ายนางภิกษุณี, ๑๙. สงฺฆเภทค - ภิกษุผู้ทำลายสงฆ์, ๒๐. โลหิตฺตฺปฺปาทค, ๒๑. อุภโตพฺยณฺชนค - ผู้มี ๒ เพศ.

(กษวตฺตคณฺโณฏฐ หนา๑๑๖ ฉบบ มจร.)

การอารธนาพระสงฆ์สวดพระปาติโมกข์เป็นคำปฏิญาณ(กล่าว) ว่า

ปฺพุพฺพคณฺนปฺพุพฺพคิจฺจาณี สฺมาเปตฺวา เทสิตฺวาปตฺตติกฺสฺส สฺมคฺคฺสฺส ภิกฺษุสงฺฆสฺส อหฺมตฺติยา ปาติโมกฺขํ อุกฺกิสิตฺตํ อารธณํ กโรม. (มุลสิกขา)

มย - เราทั้งหลาย ปฺพุพฺพคณฺนปฺพุพฺพคิจฺจาณี - ยังบุพพคณฺน และ บุพพคิจ สฺมาเปตฺวา - ให้สำเร็จสิ้นลงแล้ว, ให้จบด้วยดี กโรม - จะกระทำ อารธณํ - ซึ่งการอารธนา, เชิญ อุกฺกิสิตฺตํ เพื่อแสดง ปาติโมกฺข - ซึ่งพระปาติโมกข์ อหฺมตฺติยา - ตามการยินยอม, อนุมัติ, ความพอใจ ภิกฺษุสงฺฆสฺส - ของหมู่ภิกษุสงฆ์ เทสิตฺวาปตฺตติกฺสฺส - ภิกษุผู้แสดงอาบัติแล้ว สฺมคฺคฺสฺส - ผู้พร้อมเพียงกัน.

หมายเหตุ : เทสิตฺวาปตฺตติกฺสฺส - พระภิกษุผู้แสดงอาบัติแล้ว ในกรณี ผู้ต้องสังฆาทิเสส แต่ยังไม่ได้แสดงต่อสงฆ์ ก็สามารถแสดง (แจ้งต่อหมู่ได้ก่อน) ถือว่าเป็นพระภิกษุผู้แสดงอาบัติโดยความหมายของ เทสิตฺวาปตฺตติกฺสฺส นี้แล้วเรียกว่า อาวิกรณ (เปิดเผยอาบัติที่ยังแสดงไม่ได้)

โบราณจารย์กล่าว ๓ ขา ไว้ว่าหากผู้ใดศึกษาจะทำให้เข้าใจพระวินัยได้อย่างดี ๑. มูลสิกขา - เป็นจรรยาบาง คาทาบาง, ๒. ขุททสิกขา - เป็นคากล้วน, ๓. กงฺขาวิตรณี - แก่ความสงสัย.

ผู้สวดพระปาติโมกข์จะต้องมีปฏิพล และ พุยตุต ดังมีพระบาลีว่า

อนุชานามิ ภิกฺขเว โย ตตฺถ ภิกฺขุ พุยตุตฺ ปฏฺิพล, ตสฺสาเชยฺย ปาติโมกฺขิ. (วิ. ๘/๒๒๗)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุรูปใดเป็นผู้ฉลาดและสามารถ เราอนุญาตปาติโมกข์ให้เป็นหน้าที่ของภิกษุรูปนั้น.

พยุชนพฺพุธิ - พยุชนะที่ทำให้เนื้อความปรากฏชัด (สมนุตปาสทิกา มีกล่าวว่)

สิถิลํ ฌนิตถจ ทิฆรสุสํ ฌรฺกํ ลหุญฺเจว นิคฺคหิตํ,

สมฺพนฺธวตฺถิตํ วิมุตฺตํ ทสฺสา พยุชนพฺพุธิยา ปเภโท.

หากสวดไม่ถูกต้อง ๒ กรณี สิถิล(เสียงอ่อน) กับ ฌนิต(เสียงแข็ง) และ นิคฺคหิต(เสียงขึ้นจมูก) กับ วิมุตฺต(เสียงไม่ขึ้นจมูกออกทางปากโดยตรง), การสวดเสียหายนี้เรียกว่า กมฺมวาจาวิโกป (กรรมวาจาเสีย) ต้องสวดใหม่ ส่วนในข้ออื่นที่สวดไม่ถูกต้องนั้นเรียกว่า กมฺมวาจาทุรฺตุต การสวดใช้ได้แต่บกพร่องไม่สมบูรณ์.

โส ทฺวิโร โววาทปาติโมกฺโข จ อาณาปาติโมกฺโข จ. (กงฺขาวิตรณี ๗๐)

ปาติโมกข์มี ๒ คือ โววาทปาติโมกข์(แสดงครั้งเดียวโดยพระพุทธเจ้า), อาณาปาติโมกข์(แสดงโดยพระสงฆ์ทุกกึ่งเดือน).

โอวาทปาติโมกฺข

ขนฺตี ปรมฺ ติโป ติตฺติกา
น หิ ปพฺพชิตो ปฺรูปชาตี

นิพฺพานํ ปรมฺ วทนฺติ พุทฺธา,
น สมฺโน โหติ ปรี วิเหจยนฺโต.

สพฺพปาปสฺส อกรรมํ
สจฺจิตฺตปริโยทปนํ

กุสฺลสฺส อุปสมฺปทา,
เอตํ พุทฺธาน สาสนํ.

อนฺูปวาโท อนฺูปฆาโต
มตฺตตฺถมฺมดา จ ภตฺตสฺมี
อริจฺจิตฺเต จ อาโยโค

ปาติโมกฺเข จ สํวโร,
ปนฺตถจ สยนาสนํ,
เอตํ พุทฺธาน สาสนํ.

(มหาวิภงฺก ๑/๒๑๔)

โอวาทปาติโมกข์คทา

แม้พระผู้มีพระภาคเจ้า ก็ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์นี้ในบริษัทผู้หนึ่งประชุมกันแล้วว่า

ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นธรรมเผาบาปอย่างยิ่ง ท่านผู้รู้ทั้งหลายย่อมกล่าวพระนิพพาน ว่าเป็นเยี่ยม ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิตเลย ผู้เบียดผู้อื่นอยู่ ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ

ความไม่ทำบาปทั้งสิ้น ความยังกุศลให้ถึงพร้อม ความทำจิตของตนให้ผ่องใส นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

ความไม่กล่าวร้าย ๑ ความไม่ทำร้าย ๑ ความสำรวมในพระปาติโมกข์ ๑ ความเป็นผู้รู้ประมาณในภัตตาหาร ๑ ที่นอนที่นั่งอันสงัด ๑ ความประกอบโดยเอื้อเฟื้อในอธิจิต ๑ นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

สิกขาปทปณณตติกาลโต ปณ ปฎติ อาณาปาติโมกขเมว อุกุทิสยติ. ตณจ โข ภิกขุเอว อุกุทิสนฺติ, น พุทฺธา. อมหากปิ ภควา ปจฺมโพธิยํ วิสตีวสฺสมตฺตเมว อิทํ โอวาทปาติโมกฺขํ อุกุทิสฺสิ.

(วิ.จ. ๑/๑๔๕ ม.)

จำเดิมตั้งแต่ทรงบัญญัติสิกขาบทมา ก็แสดงแต่อาณาปาติโมกข์เท่านั้น ก็แล ภิกษุทั้งหลายเท่านั้นเป็นผู้แสดงอาณาปาติโมกข์เท่านั้น พระพุทธเจ้าหาทรงแสดงไม่ แม้พระผู้มีพระภาคเจ้าของเราทั้งหลาย ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์นี้เพียง ๒๐ พรรษา ในปฐมโพธิกาลเท่านั้น

โอวาทปาติโมกข์ หิ พุทฺธาเยว อุกุทิสนฺติ, น สวากา. (สารตถ. ๑/๔๔๔ ม.)

พระพุทธเจ้าทั้งหลายเท่านั้น ย่อมแสดงโอวาทปาติโมกข์ พระสาวกทั้งหลายไม่ได้แสดงโอวาทปาติโมกข์.

นิทานกฤเทโส

สุณาทู เม ฆนฺเต สโม, อชฺชุปฺโสถ ปนฺนโรโส, ยถิ สํสฺส ปตฺตกฺลลํ, สโม อุโปสถํ กเรยฺย, ปาติโมกฺขํ อุกุทิสฺเสยฺย.

ฆนฺเต - แนะนำเจริญ, ท่านผู้เจริญ สโม - สงฆ์, ขอพระสงฆ์ สุณาทู - จงฟัง, จงสดับ (วจน - ซึ่งคำ) เม - ของข้าพเจ้า อชฺชุปฺโสถ - วันนี้เป็นวันอุโบสถ (อชฺช เป็นอรรถสัจตมวิภัตติ ในอรรถปฐมาวิภัตติ) ปนฺนโรโส - ที่๑๕คำ (จาตุทฺโส - ๑๔ คำ) ยถิ - ถ้าวา, หากว่า ปตฺตกฺลลํ - ความพร้อม (สฺยา - ฟังมี) สํสฺส - แก่สงฆ์ สโม - ขอสงฆ์ กเรยฺย - ฟังกระทำ อุโปสถํ - ซึ่งอุโบสถกรรม อุกุทิสฺเสยฺย - ฟังสวด, บอก, กล่าว, การสวด ปาติโมกฺขํ - พระปาติโมกข์.

หมายเหตุ สุณาทู เม อาวุโส สโม - ตามมติของวิมตฺติวินน (ตามวชิรพุทธิ) แสดงว่า แม้ผู้สวดจะมีอายุพรรษามากกว่าสงฆ์อื่นให้ใช้คำว่า "ฆนฺเต" ได้ เป็นการให้ความเคารพความเอื้อเฟื้อแก่หมู่สงฆ์ คำว่า "สุณาทู เม ฆนฺเต สโม" นี้ ว่าได้แต่ในที่ภิกษุผู้มีพรรษาอ่อนกว่า ถ้าผู้กล่าวแก่พรรษากว่าทั้งหมดแล้วต้องว่า "สุณาทู เม อาวุโส สโม"

การสวดปาติโมกข์ สวดโดยภิกษุรูปใดรูปหนึ่งสงฆ์อื่นที่ร่วมด้วยก็ชื่อว่า ได้สวดพระปาติโมกข์

ก็ สํสฺส ปุพฺพกิจฺจํ, ปาริสฺสุทฺธิ อายสฺมฺนฺโต อาโรเจถ, ปาติโมกฺขํ อุกุทิสฺสฺสามิ, ตํ สพฺเพว สนฺตา สาธุกํ สุโณมฺ มนฺสิ กโรม.

บุพพกกิจจ - บุพพกิจ(กิจที่ต้องกระทำก่อน) และ บุพพกรรม(กิจที่พึงกระทำก่อน) (ก่อนที่
สงฆ์จะมาทำอุโบสถ) สัมผัส - อันสัมผัส (กต - กระทำแล้ว(ตติยากตดา)) กิ - หรือ आयสมนุโต
- และผู้มีอายุทั้งหลาย, ท่านผู้เจริญ อาโรเจถ (ตุมเห) - ท่านทั้งหลาย จงบอก ปาติโมกข์ - ซึ่ง
ความบริสุทธิ์จากอาบัติ อุททิสฺสามิ (อห) - ข้าพเจ้า จะแสดง ปาติโมกข์ - ซึ่งพระปาติโมกข์
มย - เราทั้งหลาย(ภิกษุ) สพฺเพว - ทั้งหมด สนฺดา - ที่มีอยู่ สุโณม - จงฟัง สาธุกั - ให้ดี มนสิ
กโรม - จงใส่ใจ, จงกระทำในใจ, จงตั้งใจ ตั (ปาติโมกข์) - ซึ่งพระปาติโมกข์นั้น

ยสฺส ลียา อาปตฺติ, โส อาวิกฺเขยฺย, อสนฺติยา อาปตฺติยา ตฺถุหิ ภวิตพฺพ, ตฺถุหิภาเวเน โข ปนฺายสมฺนุเต “ปริสฺสุธา”ติ เวทิสฺสามิ.

อาปตฺติ - อาบัติ ลียา - ถ้ามี่, มีอยู่ ยสฺส - แก่ภิกษุรูปใด โส (ภิกษุ) - ภิกษุ นั้น อา
วิกฺเขยฺย - พึงกระทำ, พึงแสดง, พึงเผยแพร่ (ต - ซึ่งอาบัตินั้น) อสนฺติยา อาปตฺติยา - เมื่ออาบัติไม่มี
ปรากฏอยู่ ตฺถุหิ ภวิตพฺพ - พึงเป็นผู้หนึ่ง, พึงเป็นผู้เจียบ เวทิสฺสามิ (อห) - ข้าพเจ้า จักรู้ อิติ -
ว่า आयสมนุเต - ท่านทั้งหลาย ปริสฺสุธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ ตฺถุหิภาเวเน โข ปน - โดยอาการ
ความเป็นผู้เจียบ(หนึ่ง,เจย) นี้แล

ยถา โข ปน ปจฺเจกปฺภุจฺจสฺส เวยฺยาकरणํ โหติ, เอเวเมว เอวรฺูปาย ปริสฺสาย ยาว
ตฺติยํ อนุสาวิตํ โหติ.

เวยฺยาकरणํ - คำตอบ, ถูกถาม, การตอบ โหติ - ย่อมมี ปจฺเจกปฺภุจฺจสฺส - แก่บุคคลผู้ถูก
ถามทีละคน (รายบุคคล) ยถา โข ปน - ฉนใด นี้แล (อนุสาวน - คำประกาศ, สวดสอบถาม) อนุ
สาวิตํ โหติ - ย่อมถูกสวดประกาศ(อนุสาวิต เออตั้งแต่ ตตฺถายสมนุเต ปุจฺจามิ เป็นต้นไปถึง
ธารยามิ) ยาว ตฺติย - ถึงสามครั้ง (ยาว - ถึง , ยาว เป็นศัพท์นิบาตใช้ประกอบนามศัพท์ ทุตฺติยา,
ปัญฺจมีวิภักฺติ) ปริสฺสาย - ในบริษัท, ในหมู่ เอวรฺูปาย - ที่มีสภาพเช่นนี้ เอเวเมว (เอว เอว) - ก็เป็น
เช่นนั้นเหมือนกัน (ฉบับพม่า เอว เอว - อย่างนั้นนั่นเทียว)

โย ปน ภิกฺขุ ยาว ตฺติยํ อนุสาวิยมาเน สรฺมานโ สนฺตี อาปตฺตี นาวิกฺเขยฺย,
สมฺปชานมฺุสาวาทสฺส โหติ.

โย ปน ภิกฺขุ - ก็ภิกษุรูปใด (อนุสาวเน - เมื่อคำประกาศ, เมื่อท่านสวดคำประกาศ) อนุ
สาวิยมาเน - ถูกสวดประกาศอยู่ ยาว ตฺติย - ถึงสามครั้ง สรฺมานโ - ระลึกได้อยู่ นาวิกฺเขยฺย -
ไม่เปิดเผย อาปตฺตี - ซึ่งอาบัติ สนฺตี - มีอยู่, มีปรากฏ (สมฺปชานมฺุสาวาทสฺส = สมฺปชานมฺุสา

วาโท+อสุส) - สมุปชานมุสวาโท - การกล่าวเท็จโดยรู้ตัวอยู่ โหติ - ย่อมมี อสุส (ภิกขุโน)-แก่ ภิกษุนั้น

สมุปชานมุสวาโท โข ปนายสมุหโต อนุตรายโก ฌโมโม วุตโต ภควตา, ตสฺมา สรมาเนน ภิกขุณา อาปนุเนน วิสฺสุธาเปกฺเขน สนฺติ อาปตฺติ อาวิกตพฺพา อาวิกตา หิสฺส ฆาสฺ โหติ.

อายุสมุหโต - ท่านทั้งหลาย สมุปชานมุสวาโท โข ปน - การกล่าวเท็จนี้แล ภควตา - พระผู้มีพระภาคเจ้า [แม้แต่สมุปชานมุสวาทนี้เป็นอาบัติทุกกฎที่พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่าเป็น อันตรายิกธรรม (ที่ทำอันตราย) คำว่า "ภควตา" แสดงเป็นพหูพจน์ทำให้รู้ว่าไม่มีพระพุทธเจ้าองค์ เดียวที่ตรัสอย่างนี้แม้ทุกพระองค์ก็ตรัสอย่างนี้] วุตโต - ตรัสว่า ฌโมโม (อิตติ) - ว่าเป็นอาบัติ (ฌโมโม- ในที่นี้หมายถึงอาบัติ; อภิธานนปทีปนี) อนุตรายโก - ที่กระทำอันตราย (ให้แก่ภิกษุผู้ต้อง อาบัตินั้นได้) ตสฺมา - ดังนั้น (สมุปชานมุสวาทสุส อนุตรายิกธมฺภาเวน วุตตตฺตา - เพราะ ความแห่งการกล่าวเท็จ เป็นอาบัติ ตรัสว่า เป็นธรรมะที่กระทำอันตราย) ภิกขุณา - ภิกษุ [อาปนุเนน - ผู้ต้องอาบัติ (วิเสสนของภิกษุ) สรมาเนน - ถ้ำระลึกได้ วิสฺสุธาเปกฺเขน - ถ้า ต้องการความบริสุทธิ์] = [สรมาเนน - ผู้ระลึกอยู่ วิสฺสุธาเปกฺเขน - เมื่อต้องการความบริสุทธิ์ อาปนุเนน - จากอาบัติที่ต้อง (วิเสสนของอาบัติ บัญญัติวิภัตติ)] อาวิกตพฺพา - ฟังแสดง, ฟัง กระทำให้แจ้ง, ฟังกระทำให้ปรากฏ, ฟังเปิดเผย สนฺติ อาปตฺติ - อาบัติที่มีปรากฏอยู่ (อาปตฺติยา -เมื่ออาบัติ) อาวิกตา หิ - ต่อเมื่อภิกษุเปิดเผยอาบัติแล้ว ฆาสฺ - ความฆาสฺ โหติ - ย่อมมี อสุส (ภิกขุสุส) - แก่ภิกษุรูปนั้น .

เมื่อภิกษุแสดงอาบัติแล้ววิปฺปฏิสารก็ไม่บังเกิด แต่ นำความสุขมาให้ นำไปสู่ฉาน มรรค ผล นิพพานต่อไป ได้ อุทฺทิจฺจ โข อายุสมุหโต นิทานํ...เป็นต้นไปถึง ธารยามิ อรรถกถาว่าควรใส่เข้ามา (อิตติ = จบ)

อุทฺทิจฺจ โข อายุสมุหโต นิทานํ, ตตฺถายสมุหโต ปุจฺฉามิ, กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา, ทฺตฺติยมฺปิ ปุจฺฉามิ, กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา, ตตฺติยมฺปิ ปุจฺฉามิ, กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา, ปรีสุทฺเธตฺถายสมุหโต, ตสฺมา ตฺถุหิ, เอวเมตํ ธารยามิติ. (อิตติ=จบประโยคใหญ่, ปรีสมปาปนุ)

อายุสมุหโต - ท่านทั้งหลาย นิทานํ - เหตุ, ความเป็นมา อุทฺทิจฺจ - ได้ถูกแสดงแล้ว ตตฺถายสมุหเต (=ตตฺถ+อายุสมุหเต) - ในนิทานนั้น ซึ่งท่านทั้งหลาย ปุจฺฉามิ (อหฺ) - ข้าพเจ้าขอ ถาม อิตติ - ว่า ตฺมฺเห (กจฺจิตฺถ) - ท่านทั้งหลาย ปรีสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ (กจฺจิตฺถ=กจฺจ+ เอตฺถ) [เอตฺถ (นิทาน) - ในนิทานนี้ กจฺจ - หรือ] = [กจฺจิตฺถ (นิทาน) - ในนิทานนี้ แล้วหรือ]

ทุติยมุขี - แม้เป็นครั้งที่สอง ปุจฉามิ (อห) - ข้าพเจ้าขอถาม ตุมฺเห (กจฺจิตฺต) - ท่านทั้งหลาย
 ปริสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ (กจฺจิตฺต = กจฺจิ+เอตฺต) [เอตฺต (นิทาน) - ในนิทานนี้ กจฺจิ - หรือ] =
 [กจฺจิตฺต (นิทาน) - ในนิทานนี้ แล้วหรือ] ตติยมุขี - แม้เป็นครั้งที่สาม ปุจฉามิ (อห) - ข้าพเจ้า
 ขอถาม ตุมฺเห (กจฺจิตฺต) - ท่านทั้งหลาย ปริสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ (กจฺจิตฺต = กจฺจิ+เอตฺต)
 [เอตฺต (นิทาน) - ในนิทานนี้ กจฺจิ - หรือ] = [กจฺจิตฺต (นิทาน) - ในนิทานนี้ แล้วหรือ] (ปริสุทฺ
 เธตฺถายสฺมฺโนโต=ปริสุทฺธา+เอตฺต+อายสฺมฺโนโต) อายสฺมฺโนโต - ท่านทั้งหลาย, ผู้มีอายุทั้งหลาย
 ปริสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ เอตฺต (อาปตฺติยา) - ในอาบัตินี้ ตสฺมา - ดังนั้น ตฺถฺหิ - จึงเป็นผู้เงี่ย
 ธารมฺมิ - (ข้าพเจ้า) ขอจำไว้, จักทรงจำไว้ เอเวเมตฺ (เอเว เอตฺ) - ด้วยอาการอย่างนี้ โห - แล.

กจฺจิตฺต = กจฺจิ+เอตฺต (ย่อเป็น - ภวถ)
 = กจฺจิ+เอตฺต (อิม+ถ) - ในนิทานนี้ แล้วหรือ

นิทานทุเทโส หนีฎฐิต. จบนิทานได้แสดงแล้ว.

หัวข้อ	อุทฺเทส	นิทฺเทส	แสดงโดยละเอียด
หัวข้อย่อย	มาติกา	ปทภาชนีย	รายละเอียด
หัวข้อย่อ	สงฺเขป	วิตุถาร	แสดงโดยพิสดาร

ปาติโมกข์ของภิกษุมี ๕ อุทฺเทส 1. นิทานุทฺเทส, 2. ปาราชิกุทฺเทส, 3. สัมมาทิสฺสุทฺเทส, 4. อนนฺย
 ตฺตุทฺเทส, 5. วิตุถารุทฺเทส (นิสฺสคฺคิยาปจฺจิตฺตีย, สฺสุทฺธาปจฺจิตฺตีย, ปาฎิเทสนนฺย, เสขิยา)

ปาติโมกข์ของภิกษุณีมี ๔ อุทฺเทส เหมือนปาติโมกข์ของภิกษุแต่เว้น อนนฺยตฺตุทฺเทส

ข้อสังเกต สมฺปชานมฺุสวาท นี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ต่างกับ มุสวาทที่พระวินัยแสดงไว้ว่าต้องอาบัติ
 ปาจิตฺตีย แต่สมฺปชานมฺุสวาทนี้ไม่ครบองค์วจีกรรมจึงได้อาบัติทุกกฏ ต้องอาบัติเหตุว่าหนึ่งไม่เปิดเผย
 ไม่กระทำการที่ควรกระทำ เป็นอาบัติที่มาจาก อกริยสมฺุฏฐาน (หนึ่งไม่เปิดเผย)

สิกฺขาปท แบ่งเป็น ๒ คือ อุทฺเทสสิกฺขาปท (หัวข้อที่มาในพระปาติโมกข์), อนุทฺเทสสิกฺขาปท (ไม่ได้
 นำมาแสดงในพระปาติโมกข์)

อนุทฺเทสสิกฺขาปท แบ่งเป็น ๖ (จัดอยู่ในอนุทฺเทสปณฺณตฺติ) คือ

1. ปทภาชนสิกฺขาปท (ปทภาชนนฺยสิกฺขาปท) - ข้อความขยายที่สิกฺขาปท
2. อนนฺตรเปตฺตสิกฺขาปท - การแสดงอาบัติภายในและในระหว่าง เช่น ภิกษุแสดงเปลือยกายต้อง
 อาบัติ อาบัติในระหว่างอาบัติอื่นแทรกเข้ามา
3. วินิตฺตวตฺถุสิกฺขาปท(จาริตฺตสิกฺขาปท)- เรื่องตัวอย่างผู้ได้รับการอบรม เช่น เวลานอนให้ปิดประตู
4. ปฎิกฺขเขปสิกฺขาปท (วาริตฺตสิกฺขาปท) - สิกฺขาปทที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามไม่ได้มาในปาติโมกข์
 เช่น อนุปัสสัณฺฑนํทำโลหิตฺตฺวาทไม่ให้บวช
5. ปณฺณตฺตสิกฺขาปท (ทุกกฏ, ฤลลยจฺย)

6. อวุตตสิทฺธิสิกขาบท - สิกขาบทที่สำเร็จรู้ได้ไม่ต้องแสดง หมายถึงอาบัติวินัยที่ปรากฏในอรรถ แต่ไม่กล่าวไว้ในพระบาฬีเพราะอรรถเป็นพุทธตมฺญฺ เช่น ปสฺสเสยฺย ตํ วสฺสสฺสํ อโรคฺ. - ขอให้ข้าพเจ้าได้เห็นท่านร้อยปีโดยไม่มีโรค (อวุตตสิทฺธิ - ขอชีวิต)

อาปชฺชิตพฺพชาติ อาปตฺติ - สิ่งใดที่ภิกษุล่วงละเมิดแล้ว เรียกว่า อาบัติ

อาปตฺติ ๗ - อาบัติที่เป็นกลุ่มเล็กๆน้อย มี ๗ กลุ่ม คือ ๑. ปาราชิก ๒. สัมมาทิสเสส ๓. อนุลจฺจย ๔. ปาจิตฺตिय (นิสฺสคฺคिय ปาจิตฺตिय) ๕. ปาฏีเทสนีย ๖. ทุกฺกฏ ๗. ทพฺพชาติ

ปราชฺชยเตติ ปาราชิโก (อาปตฺติ) ความพ่ายแพ้

ปราเชตฺติติ ปาราชิกา. ปราชิตํ ปาราชิกํ (ตฺทริตฺต เป็ลี่ยน ต เป็น ก)

ปราชยตฺติติ ปาราชิโต. ผู้แพ้

ปราชยติ อเนนาติ ปาราชิกา. เครื่องทำให้แพ้

ปาราชิก = ปาราชิต = ปรา+ช (ชเย) + ต (ผู้, เครื่อง, เหตุ) = ผู้แพ้, เหตุทำให้แพ้ หมายถึง

อาบัติ

สัมมาทิสเสส = สัม+อาทิ+เสส

“สโม อาทิมฺหิ เจว เสเส จ อิจฺฉิตพฺโพ อสฺสา”ติ สัมมาทิสเสโส .

สโม - พระสงฆ์ อิจฺฉิตพฺโพ - สิ่งจำเป็น อาทิมฺหิ - ในกาลเบื้องต้น เจว - และ เสเส - ในกาลที่เหลือ อสฺส- มีอยู่ แก่อาบัติใด อิติ - เพราะฉะนั้น สัมมาทิสเสโส - ชื่อว่า สัมมาทิสเสส

อนุลจฺจย = อนุ+จจฺจย โทษหนัก (มาในภาษาปาเทนีย)

นิสฺสชฺชนํ นิสฺสคฺคियํ

อาปตฺติ เทสนาโต ปุพฺพภาเค กตฺตพฺพสฺส วินยกมฺมสฺเสตํ อธิวจนํ .

คำว่าสละนี้เป็นคำเรียก (ชื่อ) ของวินัยกรรม ที่ภิกษุพึงกระทำในส่วนเบื้องต้น ที่จะแสดงอาบัติ

(กฺสฺลํ) จิตฺตํ ปาเตตฺติติ ปาจิตฺตियํ (จิตฺต (กมฺมุปฺปท)+ปาตฺติย (ปต+ณฺย))

อาบัติใดยังกุศลยอมให้ตกไป เพราะเหตุนั้น อาบัตินั้น (สา อาปตฺติ) ชื่อว่า ปาจิตฺตिय(อาบัติที่ยังกุศลให้ตกไป) อาบัตินั้นก็ยอมให้ตกเหมือนกัน แต่มีชื่อเฉพาะแล้วในบทนั้นๆ

ปาจิตฺตिय = จิตฺต (กมฺมุปฺปท)+ปาตฺติย(ปต+ณฺย), กมฺมุปฺปท(บทนามที่วางไว้หน้ากริยากรรมของธาตุ)

- “จิตฺตปาตฺติย”ติ วุตฺตพฺเพ ปทวิปริยายํ กตฺวา ตการสฺส จ โลปี กตฺวา ปาจิตฺตियนฺติ

วุตฺตํ อจินฺตฺตโย หิ ปาพินโย . แท้จริง นัยบาฬีเป็นสิ่งที่ไม่ควรคิด (ปาจิตฺตติโยชน)

เมื่อควรเรียกอาบัตินี้ว่า จิตฺตปาตฺติย ซึ่งทำการกระทำสลับเปลี่ยนหน้าหลัง (วิปริยาย) และกระทำซึ่งการลบ ต อักษรด้วย แล้วจึงกล่าวคำว่า ปาจิตฺตिय (จิตฺต+ปาตฺติย)

ปาฏีเทสนีย

อณฺฎาปตฺติเทสนานยโต “คารุณ”ติ อาทินา ปฏี วิสฺสุ วตฺวา เทเสตพฺพชาติ ปาฏีเทสนียา.

อาบัตินั้น อันภิกษุ(ภิกษุณา) พึงกล่าว แยกเฉพาะต่างหาก(ปฏี วิสฺสุ), จากนัยแห่งเทสนาอาบัติเหล่านี้ โดยนับเป็นต้นว่า ควรเตือน(การุณ) เพราะเหตุนั้น อาบัตินั้น เรียกว่า ปาฏีเทสนีย(มีวิธีแสดงอาบัติต่างหากอีกแบบหนึ่ง)

วิธีการแสดงอาบัติ(เทศนาวิธี)

การยหี อาวุโส ฐมมึ อาปชชึ, อสปปายั ปาฐิเทศมึ.

ท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้าต้องแล้วซึ่งอาบัติที่หน้าดิเตียน ที่ไม่เหมาะ พึงแสดงต่าง ข้าพเจ้าขอแสดงซึ่งอาบัตินั้น

ทฎุจ กตึ ทฎุกฏึ (ทุ+กร+ต) การกระทำไม่ดี

ทฎุจ ภาสิตา ทฎุภาสิตา (ทุ+ภาส+อิ+ต). วาจาที่กล่าวไม่ดี

ทฎุภาสิต

อุปสมปนโน อุปสมปนฺนํ น ชุ้เสตุกาโม น วมุเกตุกาโม น มงุกตตุกาโม ทวกมยตา
ทีเนน หีนํ วเทติ จณฺทาลํ เวณํ เนสาทํ รถการํ ปุกุกุสึ "จณฺทาลอสสิ เวโนสิ เนสาทอสสิ รถกาโรสสิ
ปุกุกุสอสสิ"ติ ภเนติ อาปตฺติ วาจา ย วาจา ทฎุภาสิตสฺส. (มหาวิภังค์ เล่ม ๒)

พระที่อุปสมบทแล้ว มิได้ต้องการที่จะข่มขู่อุปสมบท อุปสมบทรังเก มิได้จะต้องการให้เขาเก้อ
เขิน ย่อมกล่าวคำพูดต่ำของตระกูล เพราะต้องการ ที่จะล้อเล่น ย่อมเรียกภิกษุผู้จันทาล ช่างหูก
นายพราน ช่างหนัง(ช่างรถ) คนทิ้งขยะ[คนเก็บขยะทิ้ง - คนทิ้งดอกไม้(ปุ่ปุ่ฉกทุกโก)]

"ยํ วา ตํ วา วจฺนํ" คำพูดพล่อย คำพูดไม่มีประโยชน์

ภุญชนตฺถํ กถนตฺถํ มุขํ โหตีติ โน วเท,

ยํ วา ตํ วา มุขารุพฺพิ วจฺนํ ปณฺทิตโต นโร. (สทฺทนีติ)

ผู้เป็นบัณฑิตไม่พึงกล่าว ซึ่งถ้อยคำพล่อย ซึ่งสัทกว่ายกขึ้นสู่ปาก ด้วยคิดว่า (จินตเนน) มีปาก
ไว้เพื่อกิน เพื่อกล่าว

จ อาปตฺติอาการานิ--เหตุที่ทำให้ต้องอาบัติมี ๖ ๑.อลชชิตา (อาปตฺติ อาปชชติ) ๒.อญฺญาณ
ตา ๓. กุกุกุจฺจปกตฺตา ๔. กปฺปิเย อกปฺปิยสณฺญิตา ๕. อกปฺปิเย กปฺปิยสณฺญิตา ๖. สติสมฺโมสา

๑. อลชชิตา (ภาวตฺทริต) - ความเป็นผู้ไม่มีความละอาย - ภิกษุไม่มีความละอาย, หน้าด้าน

ลักษณะของอลชชิตี

สณฺจิจฺจ อาปตฺตี อาปชชติ

อาปตฺตี ปรีคูหติ,

อคตฺติคมนํ คจฺจติ

เอทิสฺส วุจฺจติ อลชชชฺชปคฺคโล.

(วินย นิพพานวรรค เล่ม ๘ /๓๕๙)

โย ภิกฺขุ - ภิกษุรูปใด สณฺจิจฺจ - จงใจ, ตั้งใจ (รู้จอยู่ยังทำ) อาปชชติ - ย่อมต้อง อาปตฺตี - ซึ่ง
อาบัติ ปรีคูหติ - ย่อมปกปิด อาปตฺตี - ซึ่งอาบัติ จ - และ คจฺจติ - ย่อมถึง อคติคมนํ - ซึ่งการ
ประพฤตินอกคตติ๔ เอทิสฺส - ภิกษุเช่นนั้น วุจฺจติ - อันท่านย่อมเรียก อลชชชฺชปคฺคโล - อลชชชฺชบุคคล ผู้ไม่มี
ความละอาย.

๒. อญฺญาณตา - ไม่รู้ว่าสิ่งนี้ต้องทำให้อาบัติ เช่น ภิกษุจำวัดอยู่มีสตรี, สัตว์เดรัจฉานอยู่ในกุฎี
จนถึงอรุณขึ้น (ด้วยความไม่รู้โดยเหตุกรรม โดยไม่ศึกษา เพราะความไม่รู้แตจะนำมาอ้างไม่ได้)

๓. กุกุกุจฺจปกตฺตา - ความระแวงสงสัย, รังเกียจ, ความระแวง ความเคลือบแคลง

ปกต - อภิกุต, อุปทฺทต - ครอบงำ มีลักษณะตัดสินใจไม่ได้

(กุ+กต)กุกตสฺส กมฺมํ กุกุกุจฺจํ. การกระทำของคนไม่ดี

กุกตเมว กุกุกุจฺจํ

กุกุกุจฺจ [(กุ+กต)+(กุ+ณฺย)] แบ่งเป็น ๓ คือ ๑. วินยกุกุกุจ - ระวางสงฆ์ในพระวินัย ถูกหรือไม่ถูกวินัย (ควรตามผู้รู้, พระวินัยธร, ขนขวายหาความรู้)

๒. หตถกุกุกุจ - มือเท้าไม่เป็นสุข (ไม่เกี่ยวกับวินัยและอภิธรรม) ๓. อกุสลกุกุกุจ -

๔. อกปฺปิเย กปฺปิยสณฺญิตา (อกปฺป+กปฺปิย+กปฺปิยสณฺญี+กปฺปิยสณฺญิตา) - กปฺป(ความสมควร)+(มีความสมควร)+กปฺปิยสณฺญี(ผู้สำคัญว่าสมควร)+กปฺปิยสณฺญิตา(ความสำคัญว่าควร) เช่น ภิภษุสงฺสยในเนื้อที่ไม่สมควร ของที่ไม่ควรสำคัญว่าสมควร

๕. กปฺปิเย อกปฺปิยสณฺญิตา (กปฺป+กปฺปิย+อกปฺปิยสณฺญี+กปฺปิยสณฺญิตา) - ความสำคัญในสิ่งที่ควรว่าไม่ควร เช่น ภิภษุสงฺสยในเนื้อที่ควรว่าไม่สมควร.

๖. สติสมฺโมสา - ต้องอาบัติเพราะหลงลืมสติ

อาปตฺติ นาม มโนทวารे นตฺถิ. ธรรมดา ว่าอาบัตีย่อมไม่มีในมโนทวาร

ปาราชิกุฑฺเตโส

ตตฺริเม จตฺตาริ ปาราชิกา ธมฺมา อุฑฺเตสํ อาคจฺจนฺติ.

ตตฺร (ปาติโมกฺเข) - ในพระปาติโมกข์นั้น ธมฺมา - อาบัติทั้งหลาย ปาราชิกา - ชื่อว่าอาบัติปาราชิก ตตฺตาริ - มีสี่ อิเม - ที่จะกล่าวต่อไปนี้ อาคจฺจนฺติ - ย่อมถึง อุฑฺเตสํ - ซึ่งการสวดโดยย่อ.

เมถุนธมฺมสิกฺขาปทํ

[๑] โย ปน ภิกฺขุ ภิกฺขุหนํ สิกฺขาสาชีวสมาปฺนฺโน สิกฺขํ อปฺปจฺจกฺขาย ทุพฺพลฺยํ อนาวิกตฺวา เมถุหนํ ธมฺมํ ปฏฺิเสเวยฺย, อนฺตมฺโส ตฺริจฺจนคตฺตายปิ, ปาราชิกโก โหติ อสฺวาโส.

โย ปน ภิกฺขุ - ก็ภิกษุรูปใด สิกฺขาสาชีวสมาปฺนฺโน - เป็นผู้เข้าถึงอธิศีลสิกขา และ สาสฺว (สิกขาบท);[อธิศีลสิกขา คือ ปาติโมกข์สังวรศีล ชื่อว่า สิกขา, สิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ชื่อว่าสาชีว] ภิกฺขุหนํ - ของภิกษุทั้งหลาย อปฺปจฺจกฺขาย (ตฺวา) - ไม่ลาสิกขาแล้ว, ไม่บอกลา, ไม่ปฏิเสธ สิกฺขํ - ซึ่งสิกขา อนาวิกตฺวา - ไม่เปิดเผย ทุพฺพลฺยํ - ความท้อใจ (อสทฺธิยจิตฺต - ความไม่มีศรัทธาที่จะรักษาวินัย) ปฏฺิเสเวยฺย - พึงเสพ เมถุหนํ ธมฺมํ - ซึ่งเมถุนธรรม (ธมฺม=อาบัติ) ตฺริจฺจนคตฺตายปิ - แม้กับสัตว์เดรัจฉานตัวเมีย อนฺตมฺโส - เป็นอย่างต่ำ (โส ภิกฺขุ) ปาราชิกโก - ภิกษุนั้นเป็นปาราชิก อสฺวาโส - เป็นผู้ไม่มีการอยู่ร่วมกับภิกษุอื่น, ไม่มีสังวาส โหติ - ย่อมเป็น.

องค์ของอาบัติ ในเมถุนธรรมสิกขาบทข้อนี้ มีองค์ ๒

1 เสวนจิตฺต (มีจิตในการเสพ)

2 มคฺเคน มคฺคปฏฺิปาทหนํ (มรรคจตมรรค)

อนาปัตติ (ไม่มีอาบัติ) อาชานนตสฺส (ไม่รู้อยู่), อสาทิยนตสฺส (ไม่ยินดี), อุมมตตกสฺส (เป็นบ้า),
 ขิตตจิตตสฺส (ผีเข้า), เวทนาภูฏสฺส (ผู้ถูกเวทนาบีบ), อาทิกมมมิก (ต้นบัญญัติ)
 สิกขา = ตั ตั สิกขาปทํ สิกขนภาเวน ปวตตจิตตูปปาโท .

สาชีว - ปณฺณตฺติ สิกขาปท = อสภาวะมม ปณฺณตฺติ

๑. สิกขาสมาปฺน - อธิศีลสิกขา คือ ปาติโมกข์สังวรศีล ชื่อว่า สิกขา

๒. สาชีวสมาปฺน - สิกขาปทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ชื่อว่า สาชีว

อุทฺทิสฺส อริยา ติฏฺฐนฺติ เอสา อริยาน ยาจนา.

พระอริยะทั้งหลายย่อมมีหนึ่ง การยืนอยู่นิ่งอย่างนี้เป็นการขอของพระอริยะทั้งหลาย.

ภินฺนาชีว = ภินฺน + อาชีว มิลินทบัญญัติ

อุตฺตฺติฏฺฐเจ (ปิตุทปาต) น ปมชเชยย ฐมฺมํ สุจริตํ จเร.

บุคคลไม่พึงประมาทในก่อนข้าวอาหารบิณฑบาตร

ในมัดฉิมนิกาย ปริวารปาติ เล่ม ๘ ข้อ ๒๘๗ มจร. ได้กล่าวสิกขาไว้ ๒ ประเภท

๑. อชฺฐาชีวสิกขาปท - สิกขาปทที่บัญญัติขึ้นโดยเกี่ยวกับการเลี้ยงชีพของภิกษุ(ภิกษุณี)มี ๖

๒. อธิปาติโมกฺขสิกขาปท คือ ส่วนที่เหลือจาก ๖ สิกขาปทนี้ในวินัยทั้งหมด เรียกว่า
 อธิปาติโมกฺขสิกขาปท คือ ไม่เกี่ยวกับการยังชีพของภิกษุ ซึ่งบัญญัติขึ้นมาเพื่อให้สำรวม

อุปสมฺปทา ๘ คือ	๑. เอหิภิกขุอุปสมฺปทา	๒. สรณคมฺนุอุปสมฺปทา
	๓. โอวาทปฏิคฺคหณฺอุปสมฺปทา	๔. ปณฺหาพฺยากรณฺอุปสมฺปทา
	๕. อฏฺฐจฺจรฐมฺมปฏิคฺคหณฺอุปสมฺปทา	๖. ทูเตนอุปสมฺปทา (อศุทฺทกาสิณี)
	๗. อฏฺฐจฺวาจิฏฺอุปสมฺปทา	๘. ฃตฺตฺติจตฺตฺตกมฺมุอุปสมฺปทา

อุปสมปทสมฺปตฺติ ความพร้อมของการอุปสมบท มี ๕

๑. วตฺตฺตสมฺปตฺติ ๒. ฃตฺตฺติสมฺปตฺติ ๓. อนุสฺสวณสมฺปตฺติ ๔. สีมัสสมฺปตฺติ ๕. ปริสาสสมฺปตฺติ

๑. วตฺตฺตสมฺปตฺติ - บุคคลผู้ที่จะบวช อายุ ๒๐ ปี ไม่เป็นอาบัติปาราชิก ไม่เป็น อภพฺพบุคคล
 บุคคลต้องห้าม๑๑มี ปณฺทก๓ประเภท(อาสิตฺตปณฺทก, อุกฺขยปณฺทก เว้น โอปกุกมิกปณฺทก, นปฺ
 สกปณฺทก ปณฺทกภาวปฺกฺช ปกฺชปณฺทก), เถยฺยสํวสฺก(๓ ลิงฺคตฺเถนฺก - ขโมยเพศ, สํวสฺตฺเถนฺก
 - ขโมยสํวส, อุกฺขยตฺเถนฺก - ขโมยทั้งสอง), ติตฺตฺติยปฺกฺกนฺตก - ภิกษุไปเข้ารีตเดียรฉํยโดยไม่ได้
 บอกลาเปลี่ยนศาสนา, ติจฺจฉานคต - สัตว์ติจฺจฉาน, มาตฺตฺตฺตฺตฺต - ผู้ฆ่ามารดาบิดา, อรหฺนต
 ฆาตก - ผู้ฆ่าพระอรหันต์, ภิกษุณีทฺส - ผู้ประทุษร้ายนางภิกษุณี, สัมภทก - ผู้ทำลายสงฆ์, โลหิ
 ตฺตฺตฺต - ผู้ทำร้ายพระพุทธเจ้า, อุโกตฺตฺต - ผู้มี ๒ เพศ

โลหิตปูบาทโก ภิกขเวติ เอตถาปิ โย เทวทตโต วีย ทุฏฐจิตฺเตน วรรกจิตฺเตน ตถาคตสฺส ชีวฆานกสรีเร ขุทฺทกมกฺขิกาย ปิวนกมตฺตมฺปิ โลหิตํ อุปฺปาเทติ. อัย โลหิตปูบาทโก (วิ.อฎ. ๓/๓๐๖ ฉ.)

คำว่า โลหิตปูบาท ดูก่อนภิกษุ บุคคลใด มีจิตประทุษร้าย มีจิตคิดฆ่า ยังพระโลหิต แม้มีประมาณเท่าแมลงวันเต็มได้ ให้เกิดขึ้น ในร่างที่ยังมีชีวิตอยู่ในสรีระของพระตถาคต ดังเทวทัตนี้ ชื่อว่า โลหิตปูบาท

โลหิตํ อุปฺปาเทติติ ตถาคตสฺส เวรีหิ อภยชกฺขายตาย เกนจิ พลกฺกาเรน จมฺมาทิจเฑทกตฺวา พหิ โลหิตํ ปคฺขรฺาเปตฺตํ น สกฺกา, อาวุชาทิปฺหาเรน ปน โลหิตํ ฆานโต จลิตฺวา กุปฺปมานํ เอกตฺถ สณฺจิตํ โหติ. เอตฺตเกน ปน ปหารทายโก นาม โหติ เทวทตโต วีย.

(วิมตฺติวินทนี ๒/๑๖๐ มจร.)

คำว่า ยังพระโลหิตให้เกิดขึ้น อธิบายว่า เพราะความที่แห่งพระวรกายของพระตถาคต อันศัตรูไม่สามารถที่จะทำลายได้ ดังนั้น อันใครๆไม่อาจ เพื่อกะทำซึ่งการตัดผิวหนัง และนิ้ว เป็นต้นให้โลหิตไหลออกข้างนอก, แต่พระโลหิตเคลื่อนจากที่เดิมมารวมกันอยู่ในที่เดียวกับด้วยการตีด้วยอาวุธ เป็นต้น ก็ด้วยการกระทำเท่านั้น ผู้นั้นชื่อว่า ให้การประหารดูจพระเทวทัต ฉะนั้น

๒. ฃตฺติสมฺปตฺติ

- ฃตฺติโทส ๕
๑. วตฺถุอุปฺรามสน - ระบุวตฺถุ, ชื่อผู้บวช
  ๒. ปุคฺคฺลอุปฺรามสน - การระบุบุคคล(พระอุปฺชฃณาย)
  ๓. สัมมอุปฺรามสน - สงฆ์ผู้ทำกรรม
  ๔. ฃตฺติอุปฺรามสน - ไม่สวดญัตติทั้งหมด
  ๕. ปจฺจณฃตฺติจปน - สวดญัตติหลังกรรมวาจา

๓. อนุสฺสาวนสมฺปตฺติ -

- อนุสฺสาวนโทส ๕
๑. วตฺถุอุปฺรามสน - ระบุวตฺถุ, ชื่อผู้บวช
  ๒. ปุคฺคฺลอุปฺรามสน - การระบุบุคคล(พระอุปฺชฃณาย)
  ๓. สัมมอุปฺรามสน - สงฆ์ผู้ทำกรรม
  ๔. สวานาย หาปน - ละเลยไม่สวดกรรมวาจา
  ๕. อกาล สวาน - สวดในกาลไม่เหมาะ, การสวดกรรมวาจาไม่ตั้งญัตติ

๔. สีมฺาสมฺปตฺติ - ขอบเขต - สีมฺา

๕. ปริสาสมฺปตฺติ - กล่าวบุคคลผู้พร้อม เช่น สงฆ์มีอยู่ก็รูปให้น่าฉันทะ น่าฉันทะของภิกษุผู้มาไม่ได้ ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งคัดค้าน

การลาสิกขาต้องถึงพร้อมด้วยองค์ ๖

๑. จิตฺต - จิตของผู้ที่จะลาสิกขาต้องมีจิตอยากลา

๒. เขตต - ขอบเขตของคำพูด เช่น ข้าพเจ้าขอลาสิกขา (สิกข์ ปจจกขามิ), พุทฺธํ ปจจกขามิ, ธมฺมํ ปจจกขามิ, สัมมํ ปจจกขามิ คำบอกลาสิกขามี ๒๒ อย่าง

๓. กาล ปัจจุบันกาล (ปจจกขามิ)

๔. ปโยค วาจาสิกข์ปโยค กล่าวปรากฏ

๕. ปุคฺคล ผู้ลาสิกขา, ผู้รับทราบ, ต้องไม้บ้ำ (วิญญชน - ผู้รู้ความ, สมมุขีภุต - ต่อหน้า)

๖. วิชานน การรับรู้

มิถุนานํ สทิสานํ อยํ เมถุนโ. การล่วงละเมิด(ธมฺโม)

อนฺหเต ชาโต อนฺหติโม. สิ่งที่เกิดในที่สุด

ใน เมถุนธมฺมสิกขาปท นี้ สิกข์ อปจจกขาย, อนฺหตมโส ติรจฺจนคตตายปี จัดเป็น
อนฺหฺปนฺณตฺตติ

ปนฺณตฺตติ ๒

๑. มूलปนฺณตฺตติ บัญญัติตามเหตุที่เกิด

๒. อนฺหฺปนฺณตฺตติ บัญญัติขึ้นภายหลัง

อนฺหฺปนฺณตฺตติ มี ๓ ประเภท

๑. อาปตฺตติกรอนฺหฺปนฺณตฺตติ ที่ทำต้องให้อาบัติ เช่น
อณฺณวาทกสิกขาปท ใน อณฺณวาทเก วิหเสเก ปาจิตฺตยิ.

๒. อนาปตฺตติกรอนฺหฺปนฺณตฺตติ ไม่ต้องอาบัติ เช่น
สณฺเจตนิกา สุกกวิสสญฺฐิ อณฺณตฺร สุปินฺนตา สัมมาทิสโส.

๓. อาปตฺตติอุปถมฺภกรอนฺหฺปนฺณตฺตติ อาการอันเดียวกัน

ปาราชิกวตฺถุ

อปทานํ อหิ มจฺจนา ทูวิปทานณฺจ กุกฺกฏี,

จตุปฺปทานํ มชฺชารี วตฺถุ ปาราชิกสฺสิมา. (วินยอฏฺจ ๑)

สัตว์เดรัจฉานตัวเมียเหล่านี้คือไม่มีเท้าทั้งหลาย งู, ปลา, ๒เท้า ไก่, ๔เท้า แมว เป็นสิ่งที่ทำให้ปาราชิก

สห วสนฺติ เอตฺถาติ สํวาโส. สํ+วาโส(วส+ณ)

ภิกษุทั้งหลายย่อมอยู่ร่วมกันในที่ใดที่นั่นเรียกว่า สํวาส

นตฺถิ สํวาโส เอตฺถสฺสาติ อสํวาโส. สํวาสนี้ไม่มี แก่บุคคลนี้ เหตุนี้บุคคลนี้ จึงไม่มี

สํวาส

คำว่า "อสํวาส" ในปาราชิก หมายถึงภิกษุที่เป็นปาราชิกกระทำสังฆกรรม(กระทำการร่วมกัน) ไม่ได้ เช่น สวดปาติโมกข์ร่วมกันไม่ได้(เอากุเทศ), ประพฤติสิกขาบท(สมาสิกขตา)ประพฤติวัตรร่วมกันไม่ได้

สํวาส ๓

๑. เอกกมม   สังฆกรรมร่วมกัน
 ๒. เอกทุเทศ   ปาติโมกข์ร่วมกัน
 ๓. สมสิกขตา   คีลเสมอกัน, ความเป็นผู้มีสิกขาเสมอกัน

มคฺค (ทางเสพ) ๓ ปสฺสาวมคฺค (ทางปัสสวะ), วจฺจมคฺค (ทางอจฺจาร), มุขมคฺค (ทางปาก)

บุคฺคล ๓ ; เทวดา, มนุषยฺ, เจริจฺจาน

เพศ ๔ ; หญิง, ชาย, ปัตนะ, อุภโตพยัญชนะ

มรรค ๓๐ ทำให้ปราชิก

ทพฺพลยฺ อนุวีกตฺวา   วาจาสิลฺลิจฺจ

ปทปฺรูณ (ทำบทให้เต็ม) ไม่ต้องแปล ปทาลงฺการ, วาจาสิลฺลิจฺจ ทำให้สละสลวย

ปราชิกคัพทฺที่ใช้ในความหมาย ๓

๑. ปุคฺคล ; ปราชิกโก - ผู้แพ้ เช่น น มยฺ ปราชิกา, โย อวหฺโฏ ผู้ใดลักขโมย ผู้นั้นเป็นปราชิก
๒. อาปตฺติ ; ปราชิกา - สิ่งที่ทำให้พ่ายแพ้ เช่น ปราชิกา อาปตฺตี ตฺวํ ภิกฺขุ อาปนฺโน (วินัย ๑ ท้าย)
๓. สิกฺขาปท ; ปราชิกํ - สิ่งที่ทำให้พ่ายแพ้ เช่น ปราชิกํ สิกฺขาปทํ สมฺมูหเนยฺย. (วินัย ๑ ต้น)

ข้อพึงจำ ๑๗ ข้อ

(กฺงฺขาวิตรณฺเณฏฺจกฺกา หน้า ๑๓๔ มจร.)

นิทานํ ปุคฺคลํ วตฺถุํ	ปณฺณตฺตฺติวิธิมเว จ
อาณตฺตาปตฺตินาปตฺติ -	วิปตฺตี องฺคเมว จ.
สมฺภูจฺจานวิธึ กิริยา -	สณฺณวาจิตฺเตหิ นานตฺตํ
วชฺชกมฺมปฺปเภทญจ	ติกฺทวยวิธึ ตถา.
ลกฺขณํ สตฺตฺรสรธา	ฐิตํ สาธารณํ อิทํ
ณตฺวา โยเชยฺย เมธาวิ	ตตฺถ ตตฺถ ยถารหนฺติ.

๑. นิทาน (ที่มา) ๗ (ปณฺณตฺตฺติจฺจาน) 1. เวสาลี ๑๐ สิกฺขาปท, 2. ราชคห ๒๑ สิกฺขาปท, 3. สāvตฺถิ ๒๙๔ สิกฺขาปท, 4. อาฬวี ๖ สิกฺขาปท, 5. โกสํพี ๘ สิกฺขาปท (ข้อ 1-5 เกิดที่เมืองหลวง), 6. สักค ๘ สิกฺขาปท, 7. ภัคค ๓ สิกฺขาปท (ข้อ 6,7 เกิดที่ชนบท)

สาธารณ ๑๗๔ + อสธารณ ๑๗๖ = ๓๕๐

๒. ปุคฺคล   อาธิกมฺมก (บุคฺคลตันบญฺญติ)   ภิกฺขุมี ๒๓ รูป, ภิกฺขุณีมี ๗ รูป
๓. วตฺถุ   การลวงละเมิดของวตฺถุนั้น, อาการลวงละเมิดวินัย

๔. ปณฺณตฺติ ๙ มี 1. มุฏปณฺณตฺติ(บัญญัติตามเหตุ), 2. อนุปณฺณตฺติ(บัญญัติขึ้นภายหลัง), 3. อนุปฺปนฺนปณฺณตฺติ (บัญญัติก่อนที่เรื่องจะเกิดขึ้น), 4. สพฺพตฺถปณฺณตฺติ (บัญญัติในที่ทุกแห่ง), 5. ปเทสปณฺณตฺติ(บัญญัติเฉพาะที่), 6. สาธารณปณฺณตฺติ(บัญญัติทั่วไป), 7. อสาธารณปณฺณตฺติ (บัญญัติไม่ทั่วไป), 8. เอกโตปณฺณตฺติ (อสาธารณปณฺณตฺติ), 9. อุกโตปณฺณตฺติ (สาธารณปณฺณตฺติ)

๕. อาณตฺติ - การใช้บังคับ

๖. อาปตฺติ - โทษการล่วงละเมิด เช่น ปุพฺพปโยค - ความพยายามในเบื้องต้น

๗. อาณาปตฺติ - ไม่ต้องอาบัติ ต้นบัญญัติ (อาทิกัมมิกบุคคล) อาทิกมฺเม นียุตโต อทิกมฺมิโก , อุมมตฺตก (เป็นบ้า), ขิตฺตจิตฺต (ผีเข้า), เวทนาภฺภู (ผู้ถูกเวทนาอย่างแรงกล้า), อชานน (ความไม่รู้อยู่), อสาทิยนฺต (ไม่ยินดี)

๘. วิปตฺติ - วิบัติ

- สิลวิปตฺติ - ได้แก่ ปาราชิก จัดเป็นนอกเจตจฉา (แก้ไขไม่ได้), สังฆาทิเสส จัดเป็นสเทจจฉา (แก้ไขได้) (เป็นพวกครุอาบัติ)

- อาจารย์วิปตฺติ - ได้แก่ อาบัติที่เหลืออีก ๕ มี ฤๅลัจฉัย, ปาจิตตีย, ปาฏิเทสนีย, ทุกกฺก, ทุพฺภาสิต จัดอยู่ในพวกสเทจจฉา (แก้ไขได้)

- ทิฏฺฐิวิปตฺติ - มิจฉาทิฏฺฐิ, อนุตคาทิกทิฏฺฐิ

- อาชีวิปตฺติ - มี ๖ สีกขาบท

๙. องฺค - องค์ประกอบ

๑๐. สมฺภูจฺานวธิ - มี ๖ กาย, วาจา, กาย กับ วาจา, กาย กับ จิต, วาจา กับ จิต, กาย กับ วาจา และ จิต.

มโนทวาร อาปตฺติ นาม นตฺถิ. ธรรมตาว่าอาบัตติยอมนไม่มีใน มโนทวาร

๑๑. กิริยา - ความแตกต่างของประเภทกิริยา

กิริยา - ปถวิชณนสีกขาบท

อกิริยา - กถินสีกขาบท

กิริยากิริย (กิริยา+อกิริย) - จีวรปฏิกุคฺคหณ

สียา กิริยา สียา อกิริยา - รุปียปฏิกุคฺคหณ

สียา กิริยา สียา กิริยากิริยา - กุฎิกการ

๑๒. สณฺญา มี ๒

สณฺญาวิโมกฺข (สจิตฺตก) - อาบัตติที่ต้องโดยมีสณฺญา (รู้อยู่)

โนสณฺญาวิโมกฺข (อจิตฺตก) - อาบัตติที่ต้องโดยไม่มีสณฺญา (ไม่รู้อยู่)

๑๓. จิตฺต (= สณฺญา) มี ๒

สจิตฺตก = ต้องด้วยความจงใจ

อจิตฺตก = ไม่มีความตั้งใจ

๑๔. วชฺช (โทษ) มี ๒

โลกวชฺช - มีโทษทางโลก, สิกขาบทที่ภิกษุล่วงระเมิดด้วยอกุศลจิตจะจงใจ (สจิตติก) หรือ ไม่จงใจ (อจิตติก) ก็ตาม แต่ล่วงระเมิดด้วยจิตเป็นอกุศล และ ทางโลกติเตียน คือทางโลกก็ถือว่าเป็นโทษ

ปณฺณตฺตวชฺช - มีโทษทางวินัยอย่างเดียว

๑๕. กมฺม มี ๒ กายกมฺม, วจิกมฺม

๑๖. กุสลตฺติก มี ๓ กุสล, อกุสล, อพยากต

๑๗. เวทนาดิก มี ๓ สุข, ทุกฺข, อุเปกฺขา

อทินฺนาทานสิกขาปทํ

[๒] โย ปน ภิกฺขุ คามา วา อรณฺญา วา อทินฺนํ เถยฺยสงฺฆาตํ อาทึเยยฺย, ยถารูเป อทินฺนาทานเ รชาโน โจรํ คเหตุวา หนฺเญยฺมฺ วา พนฺเญยฺมฺ วา ปพฺพาเชยฺมฺ วา “โจโรสิ พาโลสิ มุโหฺหสิ เถโนสิ”ติ, ตถารูปํ ภิกฺขุ อทินฺนํ อาทึยมาโน อยมฺปิ ปาราชิกโก โหติ อสฺวาโส.

โย ปน ภิกฺขุ - ภิกษุรูปใด อาทึเยยฺย - ถือเอา อทินฺนํ - ซึ่งสิ่งเจ้าของไม่ได้ให้ เถยฺยสงฺฆาตํ (เถยยสงฆาเตน) - ถือเอาด้วยการลักขโมย คามา วา - จากหมู่บ้าน กิติ อรณฺญา วา - จากป่า กิติ ราชาน - พระราชาทั้งหลาย คเหตุวา - จับแล้ว โจรํ - ซึ่งโจร อทินฺนาทานเ - ในเพราะการลักสิ่งเจ้าของไม่ให้, ในการถือเอาซึ่งสิ่งเจ้าของไม่ให้ ยถารูเป - อันมีสภาพเช่นไร หนฺเญยฺมฺ วา - ฟังประหาร กิติ พนฺเญยฺมฺ วา - ฟังจงจำ กิติ ปพฺพาเชยฺมฺ วา - ฟังขับไล่ กิติ [วจนเณ - ด้วยพระดำรัส (ปาจเสส - ละไว้)] อิติ - ว่า(...ดังนี้) โจโรสิ (โจโร+อสิ) ตฺวํ - เธอเป็นโจรยอมเป็น พาโลสิ (พาโล+อสิ) ตฺวํ - เธอเป็นคนพาลยอมเป็น มุโหฺหสิ (มุโห+อสิ) ตฺวํ - เธอเป็นคนหลงยอมเป็น เถโนสิ (เถโน+อสิ) ตฺวํ - เธอเป็นคนขโมยยอมเป็น อยมฺปิ ภิกฺขุ - แม้ภิกษุนี้ อาทึยมาโน - เป็นผู้ถือเอา อทินฺนํ - ซึ่งสิ่งเจ้าของไม่ให้ ตถารูปํ - เหมือนอย่างนั้น, อันมีสภาพเช่นนั้น ปาราชิก - ผู้พ่ายแพ้ อสฺวาโส - เป็นผู้ไม่มีการอยู่ร่วมกับภิกษุอื่น, เป็นผู้ไม่มีสังวาส โหติ - ย่อมเป็น.

สถานที่ถือเอามี 1. ชร, เคห, คห, เรือน

2. ชรูปจาร - รอบๆเรือน

3. คาม - หมู่บ้าน, เรือนตั้งแต่สามหลังขึ้นไปไม่มีร้านตลาด

4. คามูปจาร - บริเวณรอบๆหมู่บ้าน

5. นคร - มีร้านตลาดมีกำแพง

6. นิคม - มีร้านตลาดแต่ไม่มีกำแพง

คำว่า “อทินฺนํ” เจ้าของไม่ได้ให้ ใน อทินฺนาทานสิกขาบท ข้อ ๒ ในปาราชิก

คำว่า “อทินันท์” ของที่ยังไม่ได้รับประเคน ใน ทนฺตโปนสิกขาบท ข้อ ๔๐ ในปาจิตตีย

อาทิเยยฺย (ถือเอา = เถยฺย) ๒๕ แบ่งหมวดละ ๕ (กฺงฺขาวิตฺรณี หน้า ๑๔๒ มจร.)

1. นานาภณฺทปญฺจก (5) - สิ่งของหลายเจ้าของ สิ่งที่ไม่มีชีวิต (คัมภีร์วิมตฺติวินทนี) (ใน
อรรถกถาเอา สิ่งมีชีวิต (สฺวิญฺญาณก) และ ไม่มีชีวิต (อฺวิญฺญาณก)
2. เอกภณฺทปญฺจก (5) - สิ่งของเจ้าของเดียว สิ่งที่มีชีวิต (คัมภีร์วิมตฺติวินทนี)
3. สาเหตุติกปญฺจก (5) - ด้วยมือตนเอง
4. ปุพฺพปโยคปญฺจก (5) - คิดไว้ก่อน
5. เถยฺยาวหารปญฺจก (5) - จิตคิดจะขโมยมา

ปญฺจวีสอวหาร

1. นานาภณฺทปญฺจก แบ่งออกเป็น ๕

- 1.1 อาทิเยยฺย - ถือเอา เริ่มปรับทุกกฎ, ระวังใจปรับถูกลัจฉัย, ทิ้งต้องปาราชิก
- 1.2 หเรยฺย - นำไป ทุกกฎ ถูกลัจฉัย, ปาราชิก
- 1.3 อวหเรยฺย - รับฝาก, ขโมย
- 1.4 อิริยาปถ วิโกเปยฺย - พาไป, ทำลายอิริยาบถ (อฺสฺวิญฺญาณก)
- 1.5 จานา จาเวยฺย - ย้ายไป, ย้ายจากที่เดิม

2. เอกภณฺทปญฺจก แบ่งออกเป็น ๕ เหมือนนานาภณฺทปญฺจก แต่เอาเฉพาะ สฺวิญฺญาณก อย่างเดียว เช่น ทาส, สัตว์เลี้ยง

3. สาเหตุติกปญฺจก - หมวด ๕ มี มือเป็นต้น (สก+เหตุถ = สาเหตุถ (มือของตน))

- 3.1 สาเหตุติก - ขโมยสิ่งของ ของผู้อื่นด้วยตนเอง
- 3.2 อาณตฺติก - สั่ง
- 3.3 นิสฺสคฺคฺย - สละ, หลีกเลี้ยง
- 3.4 อตฺตสาธก - ให้สำเร็จประโยชน์, การใช้การสั่ง, การสั่งล่วงหน้า
- 3.5 ฐฺรฺนิกฺเขป - ถอดทิ้งฐฺระ เช่น ในการสูตฺตีที่ตฺน, ในการเก็บของผู้อื่นเมื่อเจ้าของ
มาดวงคืนไม่คืนให้เขาทำให้เจ้าของถอดฐฺระ

4. ปุพฺพปโยคปญฺจก แบ่งออกเป็น ๕

- 4.1 ปุพฺพปโยค - การกระทำในเบื้องต้น, การใช้ให้ผู้อื่นทำ
- 4.2 สหปโยค - การกระทำด้วยกริยาของตนเอง, ย้ายหลักเขต
- 4.3 สฺวิธวหาร - การปรึกษาวางแผนก่อน
- 4.4 สฺงเกตกมฺม - กระทำการด้วยการนัดหมาย, บอกให้เข้าใจ
- 4.5 นิมิตฺตกมฺม - ทำสัญญา, บอกนิมิต

5. เถยยาวหารปณจก การถือเอาด้วยการขโมย แบ่งออกเป็น ๕

5.1 เถยยาวหาร - การถือเอาด้วยการโกง, การย่องเบา, การโกงด้วยของปลอม

5.2 ปสยหาวหาร - ข่มขู่, จี้, ปล้น

5.3 ปริกปาวหาร - การถือเอาด้วยการกำหนดไว้ก่อน(พูดบิดเบียง) แบ่งออกเป็น ๒ คือ
ภณฑปริกปป- กำหนดสิ่งของ(เอาสิ่งโน้นสิ่งนี้), โองาสปริกปป- กำหนดสถานที่(สถานที่
ลัก)

5.4 ปฏิจณนาวหาร - ซ่อนไว้

5.5 กุสวหาร - สลับเปลี่ยนฉลาก

อาการถือเอา ๕ อย่าง คือ อาทียะย, หเรย, อวหเรย, อิธิยาปท, จานา
จาเวย

คำว่า ราชาโน ในอทินนาทานสิกขาบท หมายถึงพระเจ้าพิมพิสาร

ปณจมาสก - ๕ มาสก, อติเรกปณจมาสก - เกินกว่า ๕ มาสก, สุวณณกหาปณ, นีลกหาปณ,
มิสสกหาปณ

คำว่า “คามา วา อรณฺญา วา” แสดงเป็นตัวอย่าง (อุปโลกนณัย) เท่านั้น

อทินนาทานสิกขาบท เป็น สาธารณะของภิกษุและภิกษุณี, สาณตตติก - พร้อมการสั่ง

อนาปัตติ ข้อยกเว้นไม่ต้องอาบัติ

1. สกสณฺญี - สำคัญถือว่าเป็นของตน

2. วิสฺสาสคฺคาห - ถือเอาด้วยความคุ้นเคยกัน (วิสฺสาส), องค์ของวิสฺสาส ๕ อย่าง

2.1 สนฺหิภฺภู - เพื่อนสัคว่าเห็นกัน, คนรู้จักกัน

2.2 สมภตฺต - คบกันมานาน ทพฺพหิมิตฺต - เพื่อนตาย

2.3 อาลปิต - ได้รับความอนุญาติ, ปวารณา

2.4 ชีวิตฺต - เจ้าของทราบมีชีวิตอยู่, ทราบว่าเจ้าของยังมีชีวิตอยู่

2.5 คหิตเต อตฺตมฺนตา - ถือเอาไม่ว่าอะไร, เมื่อถือเอาเจ้าของพอใจ

ในวิสฺสาสนี้ต้องถือเอา ๓ อย่างจึงเป็นวิสฺสาสได้ เช่น ข้อ 2.1, 2.4, 2.5: ข้อ 2.2, 2.4, 2.5:
ข้อ 2.3, 2.4, 2.5 ถือเอาด้วยวิสฺสาสนี้ไม่เป็นอาบัติ

3. ตาวกาลิก - ยืมมาใช้, เอาชั่วคราว, ยืม (ตาวกาลิก เทหิ - ยืมชั่วคราว)

4. เปตปริกคฺคห - ของนั้นเป็นของยักษ์ เปรด

5. ติจฺจาคคตปริกคฺคห - ของนั้นเป็นของสัตว์ดิรัจฉานไม่เป็นของมนุษย์

6. ปสฺกุลิกสณฺญี - ถือเอาด้วยบังสุกุลสัญญา สำคัญว่าไม่มีเจ้าของ

7. อุมฺมตฺตก - ภิกษุเป็นบ้า

8. ชิตตจิตฺต - ผีเข้า

9. เวทนาฎฎ - มีเวทนาอย่างแรงกล้า

สิกขาบทที่๒ในอทินนทานสิกขาบท นี้เป็นสาธตติกะเพราะใช้ผู้อื่นให้ลัก ก็เป็นอาบัติ มีองค์ ๕ ที่ทำให้ต้องอาบัติปาราชิก

1. ปรปริคคหิต - สิ่งของที่มีเจ้าของครอบครอง, เป็นของผู้อื่นเป็นชาติมนุษย์หวงแหนอยู่
2. ปรปริคคหิตสญญิตา - สำคัญรู้ว่าเป็นของผู้อื่นหวงแหนอยู่, ความเป็นผู้รู้ (อยู่แก่ใจ) ว่าเป็นของที่คนอื่นเขาหวงแหน
3. ครุปริกรุขาร - สิ่งของนั้นมีค่า ๕ มาสกขึ้นมา (หรือเทียบของนั้นราคาบาทหนึ่ง หรือราคา มากกว่าบาทหนึ่งขึ้นไป)
4. เถยยจิตต - มีจิตคิดจะลักขโมย, จิตเป็นขโมย
5. อวทรณ - ลักด้วยอาหารอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังกล่าวแล้ว (พร้อมด้วยองค์ ๕ นี้จึงเป็น ปาราชิก)

อาบัติในอทินนทานสิกขาบทมี ๓ ชนิด

1. ภิกษุลักทรัพย์ห้ามาสก หรือมากกว่าห้ามาสก ต้องอาบัติปาราชิก
2. ภิกษุลักทรัพย์มากกว่าหนึ่งมาสกแต่ไม่ถึงห้ามาสก ต้องอาบัติตุลลัจฉัย
3. ภิกษุลักทรัพย์หนึ่งมาสก หรือต่ำกว่าหนึ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ

เมื่อมีผู้มาโจทภิกษุด้วยอทินนทานแม้วินัยธรสอบสวนโดยประเภทอาหาร ฟังสอบสวนที่ ๕ สถาน คือ วัตถุ กาล ประเทศ อัครมะ บริโภค

ภณฺฑํ เทยฺยํ ภณฺฑทเทยฺยํ. สิ่งของคืนให้เจ้าของ

อตตนา คหิตวตฺตํ วา ตทคฺชนกํ วา ภณฺฑํ ทาทพฺพํ (วินยวินิจฉัย)

สิ่งที่เป็นวัตถุอันตนถือเอา บุคคลพึงคืนให้ สิ่งของที่ตนถือเอานั้นให้แก่เจ้าของ

มนุสฺสวિકุคฺคหสิฺกขาปทํ

[๓] โย ปน ภิกฺขุ สญฺจิจฺจ มนุสฺสวિકุคฺคํ ชีวิตา โวโรเปยฺย, สตฺถหารกํ วาสฺส ปริเยสฺเสยฺย, มรณวณฺณํ วา สํวณฺเณยฺย, มรณาย วา สมากฺทเปยฺย “อมฺโภ ปุริส กิ ตฺยฺหิมินา ปาปเกน ทฺขุชีวิตน, มตํ เต ชีวิตา เสยฺโย”ติ. อิติ จิตฺตมโน จิตฺตสฺกปโป อเนกปริยาเยน มรณวณฺณํ วา สํวณฺเณยฺย, มรณาย วา สมากฺทเปยฺย, อยมฺปิ ปาราชิโก โหติ อสฺวาโส.

โย ปน ภิกฺขุ - ภิกษุรูปใด สญฺจิจฺจ - จงใจ, เจตนา โวโรเปยฺย - ให้ปลงลง, การฆ่า มนุสฺสวિકุคฺคํ - ร่างมนุษย์จากชีวิตินทรีย์ ชีวิตา - จากชีวิติต วา (वासस = वा+असस) หรือ ปริเยสฺเสยฺย - แสวงหา สตฺถหารกํ - ซึ่งอาวุธที่สามารถฆ่าให้ตายได้ (นำชีวิตไปได้) อสฺส (มนุสฺส) - แก่มนุษย์นั้น, แก่ผู้นั้น [อยมฺปิ (ภิกฺขุ) แม้ภิกษุนี้ ปาราชิโก - เป็นผู้แพ้ อสฺวาโส - ไม่มีการอยู่

ร่วมกับภิกษุอื่น] มรณวณฺณํ วา สํวณฺเณยฺย - หรือพรรณาคุณแห่งความตาย มรณาย วา สมหาทเปยฺย - หรือชี้แนะ (ชักชวน) เพื่อความตาย วจเนน - ด้วยพระดำรัส อิติ - ว่า อมฺโห ปุริส - ท่านบรูษผู้เจริญ ก็ (ปโยชน) - ประโยชน์อะไร ทุกฺขชีวิตฺเตน - ด้วยชีวิตต่ำเป็นทุกข์ ปาปเกน - ไม่ดี อิมินา (ตฺยหิมินา = ตฺยหฺ+อิมินา) - นี้ ตฺยหฺ - แก่ท่าน มตฺ - ความตาย เต - ของท่าน เสยฺโย - ประเสริฐกว่า ชีวิตา - การมีชีวิตอยู่ อิติ จิตฺตมโน - เป็นผู้มีจิตเช่นนี้ อิติ จิตฺตสงฺกปโป - มีจิตประสงค์เช่นนี้ (สงฺกปโป - การจัดแจงโดยประการต่างยังไม่แสดงออก) มรณวณฺณํ วา สํวณฺเณยฺย - หรือพรรณาสัจคุณแห่งความตาย อเนกปริยาเยน - โดยประการต่างๆ, โดยอุบายต่างๆ มรณาย วา สมหาทเปยฺย - หรือชี้แนะเฉพาะซึ่งความตาย, หรือชักชวนเพื่อความตาย อยมฺปิ (ภิกฺขุ) - แม้แก่ภิกษุรูปนี้ ปาราชิกํ - เป็นผู้แพ้ อสฺวาโส - ไม่มีการอยู่ร่วมกับภิกษุอื่น โหติ - ย่อมเป็น.

มนุสฺสสวิคฺคหํ เป็น เขภฺยยนย พุตโดยมาก, ที่ถือเอาโดยส่วนมาก (อุปลกฺขณนย - แสดงเป็นตัวอย่างเดียว) ตั้งแต่นั้นน้ำกลลเป็นต้นมา ชลาพุชมนุสฺส, กพฺภเสยฺยก - สัตว์เกิดในภควรร

ปาณาติปาตปิโยค - องค์ประกอบของปาณาติบาต ๖

1. สาเหตุกปิโยค (อุทฺทิสฺส - จะจง, อนฺุทฺทิสฺส - ไม่จะจง) - ทำด้วยมือตนเอง, ลงมือทำเอง (อุปลกฺขณนย - แสดงเป็นตัวอย่างเดียว) กาเยน วา กายปฏิพฺพเรน วา - ด้วยกาย หรือใช้อาวุธประจำกาย
2. นิสฺสคฺคิยปิโยค (อุทฺทิสฺส - จะจง, อนฺุทฺทิสฺส - ไม่จะจง) - การปล่อยไป
3. อาณตฺติกปิโยค - การใช้ให้ผู้อื่นทำ

อาณตฺตินิยามก (กำหนดการใช้) ๖ วัตฺถุ, กาล, โอกาส, อาวุธ, อริยาบถ, อากาโร

วัตฺถุ กาล โโอกาส อาวุธ อริยาบถ

กิริยาวิเสโสติ อิมํ ฉ อาณตฺตินิยามก. (กฺงฺขา๑๔๙)

หกอย่างเหล่านี้ คือ วัตฺถุ, กาล (เวลา), โอกาส (สถานที่), อาวุธ, กิริยาบถ, อากาโร ทำทางกิริยาบางอย่าง ชื่อว่า อาณตฺตินิยาม

4. ถาวรปิโยค (อุทฺทิสฺส - จะจง, อนฺุทฺทิสฺส - ไม่จะจง) - ฆ่าผู้อื่นด้วยเครื่องมือถาวร เช่น รูปูปหาร - รูปที่หน้ากลัว, สทฺทูปหาร - เสียงหน้ากลัว
5. วิชฺชามยปิโยค - ไสยาศาสฺตร (ในที่นี้เอา อากพฺพนเวท - เวททำลายผู้อื่น) (เวท ๔ อรุเวท, สามเวท, ยชฺเวท, อากพฺพนเวท)
6. อิทฺธิมยปิโยค - กมฺมวิปากชายอิทธิ - ประกอบฤทธิ์

สฺตถหารกํ วาสฺส ปริเยเสยฺย จิตฺตอยู่ในประเภท ถาวรปิโยค

อทินฺนํ อาทึเยยฺย - ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ในอทินนาทานสิกขาบทพุตโดยอ้อมได้ แต่ในมนุสฺสสวิคฺคหฺลิกขาบทพุตโดยอ้อมไม่ได้ เช่น พรรณาคุณแห่งความตายแล้วผู้ฟังเชื่อไปฆ่าตัวตาย

โย ปน ภิกขุ สณฺจิจฺจ มนุสฺสวિકุคฺคหิ ซีวิตา โวโรเปยฺย, สตุถหารกั วาสุส ปรีเยเสยฺย
 อยมฺปิ ปาราชิกโก โหติ อสฺวาโส. (มูลบัญญัติ)

ตั้งแต่ อมฺโก ปุริส เป็นต้นไป เป็นการแสดงอาการ

เวลาแปล จิตตสงฺกปโป [การจัดแจงโดยประการต่าง (ยังไม่แสดงออก)] ให้ใส่เป็น อิติ

จิตตสงฺกปโป (สงฺกปโป - สัวิทฺหน - จัดแจง) (อิติ เป็น อธิการ)

ตั้งแต่ อิติ จิตฺตมโน เป็นต้นไป เป็นการกล่าวซ้ำอีก (นิคมวจน)

ภิกษุต้องการฆ่ามนุษย์ให้มนุษย์ให้ตายไป เริ่มลงมือ ปรับ ทุกกฏ, ยังไม่ตาย ปรับ
 ฤๅลัจฉัย, ตาย ปรับ ปาราชิก

อนาปตติวาร - ผู้ไม่ต้องอาบัติ

1. อสณฺจิจฺจ (อ-ส+จิจฺจ) - ผู้ไม่มีเจตนาจะฆ่า
2. อชานนฺตสฺส - คนไม่รู้สิ่งนี้จะเป็นเหตุให้ตาย
3. น มรณฺชิปปายสฺส - ผู้ที่ไม่มีความประสงค์ให้ตาย
4. อุมฺมตฺตก - เป็นบ้า

องค์ประกอบที่สามารถทำให้ต้องอาบัติ ๕ จัดตามสิกขาบทใน มนุสฺสวિકุคฺคหสิกขาบท

1. สั - ปาณสณฺญี - รู้ว่ามีลมปาน
2. จิจฺจ - จงใจฆ่า
3. มนุสฺสวિકุคฺค - ร่างมนุษย์จากชีวิติทรีย์
4. ซีวิตา โวโรเปยฺย - พยายามฆ่า
5. มรณฺ - ให้ตาย

องค์ ๕ (เขียนตามนิยาม) ตามอรรถกถาฎีกา

1. มนุสฺสชาติกปาโณ - สัตว์มีชีวิต
2. ปาณสณฺญีตา - ความเป็นผู้รู้ (อยู่แก่ใจ) ว่าเป็นสัตว์มีชีวิต
3. วรฺกจิตฺตํ - ความคิดจะฆ่า, คือมีเจตนาจะให้เขาตาย
4. อุกฺกโม - ความพยายามที่จะฆ่า
5. เตน มรณฺ - สัตว์ตายเพราะความพยายามนั้น

อุตฺตริมนุสฺสธมฺมสิกขาปํ หรือ จตุตฺตปทสิกขาบท

[๔] โย ปน ภิกขุ อนภิขานํ อุ ตฺตริมนุสฺสธมฺมํ อตฺตุนายิกิ อลฺมรียณฺวาทสฺสนํ
 สมฺทาจเรยฺย “อิติ ขานามิ, อิติ ปสฺสามิ”ติ, ตโต อปเรน สมเยน สมฺนุคฺคาหิยมาโน วา

อสมนุคคาหิยามาโน วา อาปนุโน วิสุทฐาเปกโข เอวံ วเทยฺย “อชานเมวံ อาวุโส อวจํ
ชานามิ, อปสฺสํ ปสฺสามิ, ตฺจจํ มุสา วิลปิหฺ”ติ, อญฺญตฺร อธิมาหา, อยมฺปิ ปาราชิโก โห
ติ อสฺวาโส.

โย ปน ภิกฺขุ - ภิกฺขุรูปโต อนภิชานํ - ไม่รู้้อยู่, ไม่รู้ตามความเป็นจริง สมุทาจเรยฺย - บอก
กล่าว อุตฺตริมนุสฺสธมฺม - ซึ่งอุตฺตริมนุสฺสธรรม (ธรรมอันยิ่งของมนุษย์, ธรรมของมนุษย์ผู้
ประเสริฐ) อลฺมรียณาณทสฺสนํ - ที่มีญาณทัสสนะธรรมที่บริสุทธิ์สามารถที่จะขัดกิเลส อุตฺตฺร
นายิกํ - โดยน้อมเข้ามาในตน อิติ - ว่า อิติ ชานามิ - เราย่อมรู้อย่างนี้ อิติ ปสฺสามิ - เราย่อม
เห็นอย่างนี้ ตโต อปเรณ สมเยน - ในสมัยหลังจากนั้น, หลังจากนั้นก็ภิกษุกล่าวอุตฺตริมนุส
ธรรมนั้น สมนุคคาหิยามาโน วา - ถูกสอบสวน (โจทก์) ก็ดี อสมนุคคาหิยามาโน วา - ไม่ถูก
สอบสวน (โจทก์) ก็ดี อาปนุโน เป็นผู้ต้องอาบัติ (ปาราชิก ในขณะที่พูดโอ้อวด) วิสุทฐาเปกโข - มี
ความปราถนา ความบริสุทธิ์, ผู้ต้องการซึ่งความบริสุทธิ์ เอวํ - กล่าวอย่างนี้ (กลับปฎิญา) อิติ
- ว่า อาวุโส - ท่านผู้มีอายุ (อหํ - เรา) อชานํ - ไม่รู้้อยู่ อวจํ - ได้กล่าวแล้ว เอวํ ชานามิ เรารู้
อย่างนี้ อปสฺสํ - ไม่เห็นอยู่ อวจํ - ได้กล่าวแล้ว เอวํ ปสฺสามิ - เราเห็นอย่างนี้ ตฺจจํ - เราได้
กล่าวเท็จ มุสา - เราได้กล่าวมุสา วิลปิ - เราได้พูดพล่อย [อหํ - เรา วิลปิ - ได้พูดแล้ว ตฺจจํ - ซึ่งคำไม่
จริง มุสา - ซึ่งคำที่เท็จ] อญฺญตฺร - ยกเว้น อธิมาหา (อธิมาน) - สำคัญตน อยมฺปิ - แม้ภิกษุนี้
ปาราชิโก - เป็นผู้แพ้, เป็นปาราชิก อสฺวาโส - เป็นผู้ไม่มีการอยู่ร่วมกับภิกษุอื่น โหติ - ย่อม
เป็น.

อุตฺตริมนุสฺสธมฺม - ธรรมอันยิ่งของมนุษย์, ธรรมของมนุษย์ผู้ประเสริฐ

อุตฺตริธมฺม คือ ทส กุสลกมฺมปถ - ธรรมทั่วไปของมนุษย์ (ธมฺม - ฌาน, มรรค, ผล)

วิสุทฐาเปกโข (วิสุทฺธิ+อเปกโข) - ผู้ต้องการซึ่งความบริสุทธิ์ (ต้องลาสิกขา)

วิสุทฺธิ = คิหิภาวาทิโก - เพศของคฤหัสถ์เป็นต้น (ได้สัคคสัมบัติ)

โย ปน ภิกฺขุ อนภิชานํ อุตฺตริมนุสฺสธมฺม อุตฺตฺรนายิกํ อลฺมรียณาณทสฺสนํ
สมุทาจเรยฺย “อิติ ชานามิ, อิติ ปสฺสามิ”ติ อยมฺปิ ปาราชิโก โหติ อสฺวาโส. (มูลบัญญัติ)

เอวํ วเทยฺย ไปจนถึง มุสา วิลปิหฺ”ติ เป็นการแสดงการยอมรับ

อาปนุโน - ต้องอาบัติปาราชิกในขณะที่พูดโอ้อวด ยกเว้นแต่ความสำคัญตน ผู้เจริญวิปัสสนา

อธิมาหา (สำคัญตน) ในที่นี้ได้แก่ บุคคลผู้เป็นอรัทธวิปัสสนา

ผู้ที่ไม่เป็นอธิมาหา คือ พระอริยบุคคล

อญฺญตฺร อธิมาหา จัดเป็น อหุบัญญัติ และ อนาปตฺติกร ข้อยกเว้นที่ทำให้ไม่ต้องอาบัติ

อนาณตฺติก ไซ้ให้คนอื่นทำไม่ต้องอาบัติ สาณตฺติก ไม่เกี่ยวกับการใช้

ภิกษุบอกแก่บุคคลใดผู้นั้นต้องเป็นมนุษย์ผู้รู้ความหมายจึงเป็นปาราชิก ถ้าไม่เข้าใจเป็นถุลัจจัย ถ้าเป็นผู้ใช้ให้บุคคลอื่น หรือ เป็นผู้พูดเรียบเรียงบุคคลอื่น (อณฺฎาปเท) ให้เข้าตัวเอง ผู้นั้นเข้าใจความหมายเป็นถุลัจจัย ถ้าไม่เข้าใจเป็นทุกกฏ

อุตฺตริมนุสฺสธรรมสิกขาบทที่แปดคือมหาโจโร (มหาโจรผู้เลิศ) มหาโจร มี ๕ จำพวก คือ

1. โย มหาชน วัณเจตวา จตุปจฺจย คณฺหาติ อยฺ ปจโม.

ภิกษุรูปใด หลอกหลวง มหาชน ด้วยปัจจัยสี่ ภิกษุนี้เป็น มหาโจร พวกที่ ๑.

- มีข้อยกเว้นครูสอน ภิกษุแก่ปฏิบัติธรรมกฏาฎีกาได้มีโยมถวายจัดปัจจัยไม่เรียกว่า มหาโจร
- ตนฺติปเวณิ ฆฎฺเณก สาสนชฺชตโก เป็นผู้ประกาศพระศาสนา สืบต่อศาสนา

2. ปุญฺโง อาจริย อนุทฺทิสิตฺวา อุตตนาเว ปฏฺวิทฺธํ สยมฺภุณฺณาณิคตํ ฐมฺมวินยํ เทเสติ. ฐมฺมตฺเถนโก อยฺ ทฺตโย มหาโจโร. (นำมาแสดงโดยย่อ)

ภิกษุรูปใด ผู้นั้นถามไม่แสดงซึ่งอาจารย์ ย่อมแสดงซึ่งพระธรรมวินัยที่ตนนั้นเองเป็นผู้แทงตลอด เป็นวิสัยของสยมภู เป็นการขโมยธรรม ภิกษุนี้เป็น มหาโจร พวกที่ ๒.

3. ปริสุทฺธํ พุทฺทมจฺริยํ จรฺนตํ อมฺลเกน ฐมฺเมเน อนุทฺธํ เทเสติ. อยฺ ตตฺตโย มหาโจโร.

ภิกษุรูปใด ย่อมกล่าวหา ซึ่งภิกษุ ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ไม่มีมูล ภิกษุนี้เป็น มหาโจร พวกที่ ๓.

4. สํสฺสสฺส ครุณฺณเทหิ คิหิ สจฺจคณฺหาติ อยฺ จตฺตโต มหาโจโร. (อธิบายว่า - ขอบมาต่ออาจารย์)

ภิกษุรูปใด ย่อมสงเคราะห์คฤหัสถ์ด้วยครุณณ์ ด้วยของสงฆ์ ภิกษุนี้เป็น มหาโจร พวกที่ ๔.

5. โย อสนฺตํ อภฺตํ อุตฺตริมนุสฺสฐมฺมํ อุลลปฺติ อยฺ อคฺโค มหาโจโร. ตํ กสฺส เหตุ? เถยฺยยา โว ภิกฺขเว ฐมฺมจฺปิณฺโท ภูตฺโต.

ภิกษุรูปใด ย่อมโอ้อวดอุตฺตริมนุสฺสธรรม ที่ไม่มีในตน อันไม่มีอยู่จริง ภิกษุนี้ชื่อว่า มหาโจรผู้เลิศ เพราะเหตุไรที่เป็นเช่นนั้น ? ภิกษุทั้งหลายเพราะว่า เธอทั้งหลายบริโภคก่อนข้าว ของชาวแคว้นแคว้น โดยการขโมย

เสยฺโย อโยคุโป ภูตฺโต ตตฺโต อคฺคิสฺสูปโม

ยณฺเจ ภูณฺเชยฺย ทุสฺสีโล ฐมฺมจฺปิณฺทํ อสณฺณโต. (วิ.มหาวิ. ๑/๑๙๕)

ภิกษุผู้มีความละอายคือ กลืนกินก่อนเหล็กที่ร้อนระอุประจุเผาด้วยเปลวไฟ ยังประเสริฐกว่า กวที่ภิกษุ ทูศีลไม่มีความละอาย บริโภคก่อนข้าวของชาวบ้าน อย่างแน่แท้

สรุป ปาราชิก ๒๔ (จตุวีสติ ปาราชิกานิ)

1. สาธารณปาราชิก ๔ คือ ปาราชิก ๔ ของภิกษุ

2. อสาธารณปาราชิก ๔ คือ ปาราชิก ๔ ของภิกษุณี (ภิกษุณีมีปาราชิก ๘)

3. อภพบุคค ๑๑ คือ บัณเฑาะว์, ผู้ขโมยสังวาส, ภิกษุผู้เข้ารีตเดียดิถย, สัตว์ดิรัจฉาน, ผู้ฆ่ามารดา, ผู้ฆ่าบิดา, ผู้ฆ่าพระอรหันต์, ผู้ประทุษร้ายนางภิกษุณี, ภิกษุผู้ทำลายสงฆ์, ผู้ทำโลหิตุปบาท, ผู้มี ๒ เพศ

4. ภิกษุณีวิพจนฺตค - ภิกษุณีที่สี่ก

5. อนุโลมปาราชิก ๔ คือ ลมพี - ภิกษุมือองศาติยาวห้อย, มุทุปฏิฐิก - ภิกษุมือหลัง
อ่อน, ปรสฺส องฺคชาตํ มุเขน คณฺหาติ - ภิกษุเอาปากอมองคกำเนิดของบุคคลอื่น,
ปรสฺส องฺคชาเต อภินิสฺสิตติ - ภิกษุนั่ง(ทับ)บนอวัยวะของผู้อื่น

อุทฺทฎฺฐจา โข อายสฺมฺหโต จตฺตารโ ปาราชิกา ธมฺมา. เยสํ ภิกฺขุ อญฺญตรํ วา
อญฺญตรํ วา อาปชฺชิตฺวา น ลภติ ภิกฺขุหิ สทฺธิ สํวาสํ ยถา ปุเร, ตถา ปจฺจมา, ปา
ราชิโก โหติ อสํวาส. ตตฺถายสฺมฺหเต ปุจฺจมา, กจฺจิตฺถ ปริสฺสุธา, ทฺติยมฺปิ ปุจฺจมา, กจ
จิตฺถ ปริสฺสุธา, ตติยมฺปิ ปุจฺจมา, กจฺจิตฺถ ปริสฺสุธา, ปริสฺสุเธตฺถายสฺมฺหโต, ตสฺมา
ตฺถุหิ, เอเวเมตํ ธารยามิติ. (อิตฺติ = วากฺย ปริสมาปนฺน, (.), จบ)

อายสฺมฺหโต - ท่านทั้งหลาย จตฺตารโ ปาราชิกา ธมฺมา - อาบัติที่ชื่อว่าปาราชิก ๔ ข้อ
อุทฺทฎฺฐจา โข - เราได้แสดงแล้ว ภิกฺขุ - ภิกษุ อาปชฺชิตฺวา - เมื่อต้อง(แล้ว) เยสํ อญฺญตรํ วา
อญฺญตรํ วา - อาบัติทั้งหลายดังกล่าว ข้อใดข้อหนึ่งๆ น ลภติ - ย่อมไม่ได้ สํวาสํ - ซึ่งการอยู่
ร่วม ภิกฺขุหิ สทฺธิ - กับภิกษุทั้งหลาย [น ลภติ - ย่อมไม่ได้ สํวาสํ - ซึ่งการอยู่ร่วม ภิกฺขุหิ สทฺธิ
- กับภิกษุทั้งหลาย] ปุเร - ในกาลก่อน (บวช) ยถา - ฉนฺโต [น ลภติ - ย่อมไม่ได้ สํวาสํ - ซึ่ง
การอยู่ร่วม ภิกฺขุหิ สทฺธิ - กับภิกษุทั้งหลาย] ปจฺจมา - ในภายหลัง ตถา - ฉนฺตํ ปาราชิโก -
(ภิกษุ)เป็นปาราชิก อสํวาส เป็นผู้ไม่มีการอยู่ร่วมกับภิกษุ โหติ - ย่อมเป็น ปุจฺจมา - (ข้าพเจ้า)
ขอถาม อายสฺมฺหเต - ซึ่งท่านทั้งหลาย ตตฺถ - ในปาราชิก (๔ ข้อ)นั้น อิตฺติ - ว่า (ตฺถุเห - ท่าน
ทั้งหลาย) ปริสฺสุธา - เป็นผู้บริสุทธ์ กจฺจิตฺถ (กจฺจ+เอตฺถ) - ในอาบัติปาราชิกนี้ แล้วหรือ
ทฺติยมฺปิ - แม้เป็นครั้งที่สอง ปุจฺจมา - (ข้าพเจ้า)ขอถาม (ตฺถุเห - ท่านทั้งหลาย) ปริสฺสุธา -
เป็นผู้บริสุทธ์ กจฺจิตฺถ (กจฺจ+เอตฺถ) - ในอาบัติปาราชิกนี้ แล้วหรือ ตติยมฺปิ - แม้เป็นครั้งที่สาม
ปุจฺจมา - (ข้าพเจ้า)ขอถาม (ตฺถุเห - ท่านทั้งหลาย) ปริสฺสุธา - เป็นนผู้บริสุทธ์ กจฺจิตฺถ - ใน
อาบัติปาราชิกนี้ แล้วหรือ ปริสฺสุเธตฺถายสฺมฺหโต (ปริสฺสุธา+เอตฺถ+อายสฺมฺหโต) อายสฺมฺหโต -
ท่านทั้งหลาย ปริสฺสุธา - เป็นผู้บริสุทธ์ เอตฺถ (อาปตฺติยา) - ในอาบัตินี้ ตสฺมา ดํงนํ ตฺถุหิ -
จึงเป็นผู้เจียบ ธารยามิ - (ข้าพเจ้า)จักทรงจำไว้, ขอจำไว้ เอเวเมตํ (เอว+เอตํ) เอตํ - ซึ่งความ
เป็นผู้บริสุทธ์นี้ เอว - ด้วยอาการอย่างนี้.

ปาราชิกุทฺเทโส นิฎฺฐิตो.

จบปาราชิกที่ได้แสดงแล้ว.

ตสฺมา สวากานมฺปิ อสุทฺถาย ปริสฺสาย ญตฺวา อุโปสฺถาทีสํชกมฺมกรณํ พุรฺหมจฺริยนฺตฺรารายกรณํ
วินา น วญฺญติ. (วิมตฺติวินทนีฎฺฐิกา ๑/๙๓ ฉ.)

เพราะเหตุนี้การกระทำสังฆกรรมมีการทำอุโบสถเป็นต้น ทั้งที่รู้ว่าบริษัทไม่บริสุทธ์ ย่อมไม่
สมควรแม้แก่สาวกทั้งหลาย ยกเว้นแต่มีเหตุที่กระทำอันตรายแก่พรหมจารย์.

ถ้ารู้บริษัทหมู่สงฆ์ไม่เหมาะแก่การทำสังฆกรรมเป็นต้นต้องถือเอา พุยติเรกนย ปฏิเสธว่าไม่เหมาะ ถ้าไม่รู้ไม่เป็นไร ถ้ารู้ก็ไม่ควร (อนุยณย - สิ่งทีคล้อยตาม, พุยติเรกนย - สิ่งทีตรงกันข้าม)

อนติมวตฺถุ อชฺฌมาปฺนฺนสฺส หิ ภิกฺขุภาวํ ปฏิชานนฺตสฺเสว ภิกฺขุภาโว, น ตโต ปรี. ภิกฺขุภาวํ อปฺปฏิชานนฺโต หิ อนฺุสฺมปฺนฺนปฺกขํ ภาตติ. (สารตฺถทีปนี ๒/๓๕๑ ฉ.)

จริงอยู่ ภิกษุต้องปาราชิก (อนติมวตฺถุ - ต่ำทราวม เลวทราวม) ล่วงละเมิด แต่ยังปฏิญญาว่าเป็นภิกษุอยู่ ชื่อว่ายังเป็นภิกษุอยู่ อื่นจากนั้น ถ้าไม่ปฏิญญาไม่ชื่อว่าภิกษุ ภิกษุผู้ไม่ปฏิญญาว่าเป็นภิกษุอยู่ย่อมเข้าถึงความเป็นอนุสम्मัน ถ้าต้องอาบัติปาราชิกแต่ยังยืนยันว่าตนเป็นภิกษุอยู่ก็ชื่อว่ายังเป็นภิกษุอยู่ เมื่อเป็นภิกษุชื่อว่าทำอุโบสถ.

ตสฺส ปุคฺคตสฺส “สุทฺโธ อหฺนฺ”ติ ปฏิญญาเย เตน สทฺธี อุโปสฺโส กาดพฺโพ. (วิ.อฏฺ ๔/๒๐๓ ฉ.)
พึงทำอุโบสถร่วมกับภิกษุนั้น เพราะบุคคลนั้นรับปฏิญญาว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์.

สังฆาทิเสสทุเทโส

อิเม โข ปนฺหายสฺมฺนฺโต เตรสฺส สังฆาทิเสสา ธมฺมา อุทฺเทสํ อาคจฺจนฺติ.

อายุสฺมฺนฺโต - ท่านทั้งหลาย เตรสฺส สังฆาทิเสสา ธมฺมา - อาบัตติที่มีชื่อว่า สังฆาทิเสส ๑๓
อิเม โข ปนฺ - เหล่านี้ แล อาคจฺจนฺติ - ย่อมมี, ย่อมมา อุทฺเทสํ - สูการสวดโดยย่อ, แสดงโดยการแจกแจง.(สรูป - แสดงเป็นอย่าง, แจกแจงเป็นอย่าง: ส = อตฺตโน(ของตน), รูป = สภาพ)

สูกฺกวิสฺสฏฺฐิสฺสึขาปทํ

[๑] สญฺเจตฺตนิกา สูกฺกวิสฺสฏฺฐิ อณฺุตฺตร สุปินฺนฺตา, สังฆาทิเสโส.

ยา สูกฺกวิสฺสฏฺฐิ - การปล่อยสูกกะ(น้ำอสุจิ) ไต สญฺเจตฺตนิกา - ที่เป็นไปกับด้วยเจตนา ยสฺส ภิกฺขุโน - ของภิกษุรูปใด อณฺุตฺตร - ยกเว้น สุปินฺนฺตา - ซึ่งการนอนฝัน อยํ สูกฺกวิสฺสฏฺฐิ - การปล่อยน้ำสูกกะนี้ อาปตฺตติกาโย - เป็นอาบัติ (กองแห่งอาบัติ, หมู่แห่งอาบัติ) สังฆาทิเสโส - ชื่อว่า สังฆาทิเสส โหติ - ย่อมเป็น.

(หรือแปล) สูกฺกวิสฺสฏฺฐิ - การปล่อยสูกกะ(น้ำอสุจิ) สญฺเจตฺตนิกา - ที่เป็นไปกับด้วยเจตนา อณฺุตฺตร - ยกเว้น สุปินฺนฺตา - ซึ่งการนอนฝัน สังฆาทิเสโส - เป็นสังฆาทิเสส.

สูกกะมี ๑๐ อย่าง เช่น สีเหลือง, สีแดง, สีขาว เป็นต้น

การทำสูกกะ(น้ำอสุจิ)ให้เคลื่อน ๑๐ มีความปรารถนาจะให้หายโรค เป็นต้น คือ พยายามในนิมิตตนด้วยมือตนเอง, ไซ้ให้ผู้อื่นพยายามในนิมิตตน, ใส่นิมิตเข้าในช่องตาล เป็นต้น, นอนคว่ำกดลงกับพื้นและผ้า, แอนสะเอวในอากาศ, ใส่นิมิตนในระหว่างขา, ด้วยคิดจะให้สุจิ

เคลื่อนในความฝัน อสุจิเคลื่อนออกจากฐานไม่มาก ไม่ออกมาข้างนอก แม้ถึงยังไม่ลงคลอง ปัสสาวะก็เป็นสังฆาทิเสส ในขณะที่ทำอสุจิไม่เคลื่อน ต้องถูกลัจจัย

สุปินหุตตา = สุปิน+อนุต+ปณฺจมีวิภตฺติ , สุปิน - ความฝัน, อนุต - ที่สุด(ในที่นี้ไม่มีความพิเศษไม่ต้องแปลเพราะเป็น ตพฺภาว - ไม่มีความหมาย)

ภิกษุทั้งหลายฝันนี้มีอยู่กล่าวอยู่ไม่มีเจตนา ไม่มีกำลังที่จะเรียก อพฺโพหาวิกา(=อพฺพ+น+โหหาริกา)เจตนา ๒ เช่น สพฺพโพหาริกเจตนา -เจตนาขณะทำในเวลาตื่น, อพฺโพหาริกเจตนา -เจตนาฝันไม่มี อนุญาต สุปินหุตตา จัดเป็น อนาปตฺติกร (กระทำให้เป็นอาบัติ) ไม่เกี่ยวการใช้ให้ผู้อื่นกระทำ

อนาณตฺติก ใช้ให้คนอื่นทำตนเป็น, ใช้ให้ผู้อื่นทำของคนอื่นไม่เป็น
ในขณะที่ทำไม่เคลื่อนเป็นถูกลัจจัย

ผู้ที่ไม่ต้องอาบัติ (อนาปตฺติ) ไม่มีเจตนา

1. อนุปกฺกมฺนตฺสฺส - ผู้ไม่พยายามให้น้ำอสุจิเคลื่อน
2. อโมจนาธิปฺพายสฺส - ไม่มีความสำเร็จให้เคลื่อน
3. สุปินํ ปสฺสนตฺสฺส - นอนหลับแล้วฝัน
4. อุมฺมตฺตกาทีนํ - ภิกษุที่เป็น บ้า เป็นต้น

องค์ของอาบัติในสุกกวิสัฏฺฐิสิกขาบท

1. เจตนา
2. อุปกฺกโม - การกระทำความพยายาม
3. มุจฺจนํ - เคลื่อน

เหตุความฝัน (เสกขบุคคล และปุถุชนเท่านั้น พระอรหันต์จะไม่ฝัน)

1. ชาติุกฺโขภ - ชาติุก่าเวิต, ชาติุก่าไม่สมาสมา
2. เทวโตปสัหาร - เทพสังหาร ให้มีอารมณ์ต่าง
3. อนุภฺตฺตปุพฺพ - สิ่งที่เคยเห็นมาก่อน, จิตอาวอน สิ่งที่เคยเกิดมาก่อน
4. ปุพฺพนิมิตฺตา - เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นข้างหน้า

รูปวิคฺคห สโม อาทิมฺหิ เจว เสเส จ อิจฺฉิตฺตํ อสุสา”ติ สัฆาทิเสโส. (สัฆ+อาทิ+เสส)

พระสงฆ์สิ่งจำเป็นในกาลเบื้องต้น และในกาลที่เหลือ มีอยู่แก่อาบัติใด ชื่อว่าสังฆาทิเสส

ภิกษุต้องอาบัติแล้วจะทำให้ตนบริสุทธิ์ ต้องปราศจากแต่สงฆ์ ๔ รูป ในเบื้องต้น คือ ให้ขอปริวาส (อาทิ-ปริวาส) และในกาลที่เหลือคือ ให้ฆานัตต์เป็นท่ามกลาง(มชฺเฌ-ฆานัตต์),(มุลาบปฏิสสนกรรม - การเริ่มต้นใหม่) เสร็จแล้ว ขออัพภานกรรมในท่ามกลางสงฆ์ ๒๐ รูปเป็นกาลที่สุด (ปริโยสาน-อัพภานกรรม) จึงจะออกพ้นจากอาบัตินั้นได้

สังฆาทิเสส อาปตติวุฏฐานกมม (กรณุปจาร)

มานนํ มานตุตํ - การรับการนับถือ การยอมรับจากสงฆ์

กายสังคคสิกขาปฏิบัติ

[๒] โย ปน ภิกขุ โอตินฺโณ วิปริณเตน จิตฺเตน มาตุคามเณ สหุธี กายสังคคํ समाปชฺเชยฺย หตฺถคฺคาหํ वा वेณिकฺคาหํ वा อญฺจตรสฺส वा อญฺจตรสฺส वा องฺคสฺส ปรามสนํ, สังฆาทิเสโส.

โย ปน ภิกขุ - ภิกษุรูปใด โอตินฺโณ - ผู้ถูกราคจิตครอบงำ, มีความกำหนัด วิปริณเตน จิตฺเตน [วิปริณตจิตโต หุตฺวา (อิตถมฺภุต)] - มีจิตที่แปรปรวน समाปชฺเชยฺย - ย่อมถึง กายสังคคํ - ซึ่งการจับต้องกาย หตฺถคฺคาหํ वा - (ถึงการซึ่ง) จับต้องมือ กิติ वेณिकฺคาหํ वा - จับต้องข้อมผม กิติ อญฺจตรสฺส वा อญฺจตรสฺส वा องฺคสฺส ปรามสนํ - หรือจับต้องอวัยวะ(ส่วนของร่างกาย) ที่ใดที่หนึ่ง, ลูบคลำอวัยวะที่ใดที่หนึ่ง กิติ จับส่วนใดส่วนหนึ่งของอวัยวะ กิติ มาตุคามเณ สหุธี - กับด้วยมาตุคาม (มาตุคามสฺส - จับต้องกายของมาตุคาม) (มาตุคามเณ ตัวศัพท์ใช้เป็นบุคลิกลักษณะ) (จริงเป็นอิตถิลิงค์) อาปตติวินกาโย - กองแห่งอาบัติ (อาปตติวินกาโย ตสฺส ภิกขุโน โหติ) สังฆาทิเสโส (นาม) - ที่ชื่อว่า สังฆาทิเสส โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น.

มาตุคาม ในสิกขาบทนี้ หมายถึงหญิงตั้งแต่แรกเกิด

ฎีกาว่า หญิงจับต้องแต่ไม่ได้โต้ตอบอะไร ไม่มีความยินดี ไม่ต้องอาบัติ (ปโยค)

องค์แห่งอาบัติ

1. มนุสฺสิตถิ (มาตุคามเณ สังเกตได้จากสิกขาบท) หญิงมนุษย์
2. อิตถิสณฺญิตา (โอตินฺโณ วิปริณ - เอาโดยอ้อม) ทราบว่าเป็นหญิง
3. กายสังคคฺราด (โอตินฺโณ - เอาโดยตรง) มีความกำหนัดจับต้อง
4. วายาโม (สมาปชฺเชยฺย - โดยอ้อม) พยายามจับต้อง
5. หตฺถคฺคาหํ समाปชฺชนํ (สมาปชฺเชยฺย - โดยตรง) การจับต้องอวัยวะมีมือ เป็นต้น

ทฤษฎีลวจากาสิกขาปท

[๓] โย ปน ภิกขุ โอตินฺโณ วิปริณเตน จิตฺเตน มาตุคามํ ทฎฺฐุลลาหิ วาจาหิ โสภาเสยฺย ยถา ตํ ยฺวาวา ยฺวตี เมถุนุปลํสํหิตาหิ, สํฆาทีเสโส.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด โอตินฺโณ - มีความกำหนด, มีจิตกำหนด วิปริณเตน จิตฺเตน (วิปริณตจิตโต หุตฺวา) - มีจิตแปรปรวน มาตุคามํ ทฎฺฐุลลาหิ วาจาหิ โสภาเสยฺย เมถุนุปลํสํหิตาหิ - ย่อมกล่าวเปรย กับมาตุคาม ด้วยวาจาที่หยาบโลน, พูดกล่าววากากับมาตุคาม ด้วยวาจาหยาบคาย, พูดเปรยด้วยวาจาหยาบคาย ด้วยวาจาที่เกี่ยวกับเมถุนธรรม ยถา ตํ - เหมือนกับ (ตํ เป็นนิบาตไม่ต้องแปล) ยฺวาวา - คนหนุ่ม โสภาสตี - ย่อมกล่าว ยฺวตี - กับหญิงสาว เมถุนุปลํสํหิตาหิ (วาจาหิ) - ด้วยวาจาที่เกี่ยวกับเมถุนธรรม อาปตฺตินิกาโย - กองแห่งอาบัติ (อาปตฺตินิกาโย ตสฺส ภิกขุโน โหติ) สํฆาทีเสโส (นาม) - ที่ชื่อว่า สังฆาทีเสส โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น.

มาตุคามํ ในสิกขาบทที่ ๓ นี้หญิงที่รู้จักคำพูดชั่วหยาบ หรือไม่หยาบ หญิงรู้ความ “โรค” ในที่นี้เป็น ทฎฺฐุลลวจากาสสาทราควเสน ต้องการพูดหยาบโลน

องค์แห่งอาบัติ

1. มนุสฺสิตฺถิ เป็นหญิงมนุษย์
2. อิตฺถิสณฺญิตา รู้ว่าเป็นหญิง
3. ทฎฺฐุลลวจากา วาจาหยาบโลน
4. โสภาสนํ พูดเกี่ยว
5. ตงฺขณฺวิฆานนํ - การรู้ในขณะนั้น

อตุตคามปาริจริยสิกขาปท

[๔] โย ปน ภิกขุ โอตินฺโณ วิปริณเตน จิตฺเตน มาตุคามสฺส สนฺธุเก อตุตคามปาริจริยาย วณฺณํ ภาเสยฺย “เอตทคฺคํ ภคินี ปาริจริยานํ ยา มาทิสํ สีลวนฺตํ กลฺยาณธมฺมํ พุรหมฺจาริ เอเตน ธมฺเมเน ปริจเรยฺยา”ติ เมถุนุปลํสํหิตเตน, สํฆาทีเสโส.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด โอตินฺโณ - มีความกำหนด, มีจิตกำหนด วิปริณเตน จิตฺเตน (วิปริณตจิตโต หุตฺวา) - มีจิตแปรปรวน วณฺณํ ภาเสยฺย - กล่าวสรรเสริญ (วณฺณํ =คุณ อานิสงส์) อตุตคามปาริจริยาย - ซึ่งการบำเรอกามที่ตนต้องการ, กล่าวยกย่อง สนฺธุเก - ในที่ใกล้ มาตุคามสฺส - กับมาตุคาม อิติ - ว่า ภคินี - น้องหญิง ยา (อิตฺถิ) - หญิงใด ปริจเรยฺยา - ฟัง

บำเรอ มาทิส - ซึ่งบุคคลผู้เช่นกับด้วยเรา สีลนุติ -ผู้มีศีล พุทธมจาร์ -ผู้ประพฤติพหุมจาร์ย
 กฤษณธมฺ - ผู้มีธรรมอันงาม, ผู้ประพฤติดี (ผู้เพียบพร้อมด้วยศีล และประพฤติพหุมจาร์ย) เอ
 เตน เมณฺหุสฺสฺหิตน ธมฺเม - ด้วยธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับด้วยเมณฺหุสฺสฺหิตน เอติ (ปริจจณ) - การ
 บำเรออย่างนี้ อคฺค - เป็นสิ่งที่เลิศ ปาโรจิริยาน - กว่าการบำเรอทั้งหลาย อาปตฺติณิกาย - กอง
 แห่งอาบัติ สัมมาทิสฺโส - (ชื่อว่า) สัมมาทิสฺโส (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุหนึ่ง).

องค์ของอาบัติ

1. มนุสฺสิตฺตี เป็นหญิงมนุษย์
2. อิตฺถิสณฺญิตา รู้ว่าเป็นหญิง
3. อุตฺตคามปาโรจิริยาย ราโค - ความกำหนัดในการบำเรอ
4. เตน ราเคน วเทยฺย เกทนํ - พุดด้วยราคะนั้น, พุดยกย่องด้วยราคะนั้น
5. ตงฺขณฺวิชานน - การรับรู้ในขณะนั้น

สญฺจริตฺตสิกฺขาปํ

[๔]โย ปน ภิกฺขุ สญฺจริตฺตํ สมากฺขเชยฺย อิตฺถิยา วา ปุริสมตี ปุริสฺสฺส วา
 อิตฺถิมตี ชายตฺตเน วา ชารตฺตเน วา, อนฺตมฺโส ตงฺขณิกายปี, สัมมาทิสฺโส.

โย ปน ภิกฺขุ - ภิกษุรูปใด สมากฺขเชยฺย - ย่อมถึง สญฺจริตฺตํ - ซึ่งความเป็นบุคคลผู้
 เกี่ยวไปในระหว่าง, ความเป็นพ่อสื่อ (อาโรเจยฺย - บอกความ) ปุริสมตี - ซึ่งความประสงค์ของบุรุษ
 อิตฺถิยา วา - แก่หญิง กิติ (อาโรเจยฺย - บอกความ) อิตฺถิมตี - ซึ่งความประสงค์ของหญิง ปุริสฺสฺส
 วา - แก่บุรุษ กิติ ชายตฺตเน วา ชารตฺตเน วา - เพื่อความเป็นชานา หรือ สามี (ความเป็นชู้)
 อนฺตมฺโส ตงฺขณิกายปี - แม้แก่หญิงชนิกานั้นเป็นอย่างต่ำ อาปตฺติณิกาย - กองแห่งอาบัติ
 สัมมาทิสฺโส - (ชื่อว่า) สัมมาทิสฺโส (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุหนึ่ง).

สญฺจร สญฺจาร์ - บุคคลผู้เกี่ยวไป สญฺจริตฺต - ความเป็นแห่งบุคคลผู้เกี่ยวไป, ผู้เกี่ยวไปใน
 ระหว่างหญิงกับชาย

สมากฺขเชยฺย (สํ+อา+ปท+ย วิกรณ+เอยฺย) - ย่อมถึง มีองค์ ๓

1. ปฏิคฺคณฺหน - รับคำ, รับปาก
2. วิมฺสน - ทดลองทำ
3. ปจฺจําหรณ - นำข่าวมาบอก (หลัง หร ธาตุ ต้องเปลี่ยน น เป็น ณ)

ศีลในวินัยแบ่งออกเป็น ๒

1. วาริตต ศีล - ข้อห้าม ภิกขุปาติโมกข์ ภิกขุณีปาติโมกข์
2. จาริตต ศีล - ข้อที่ต้องปฏิบัติ เช่น เสขยสิกขาบท, วัตรต่างๆ ที่มาในชั้นระกะ
อิตถิ แสดงวิเคราะห์ ปุริเสหิ อัจฉิตพุพ อิตถิ. ผู้ที่ถูกบวชต้องการ ชื่อว่า อิตถิ

ประเภทของอิตถิมี ๒๐ ประเภท

1. มาตุรูกขิตา - สตรีที่มีมารดาปกครอง (รักษา)
2. ปิตุรูกขิตา - สตรีที่มีบิดาปกครอง
3. มาตาศิตุรูกขิตา - สตรีที่มีทั้งมารดาทั้งบิดาปกครอง
4. ภาคตุรูกขิตา - สตรีที่มีพี่น้องชายปกครอง
5. ภคินิรูกขิตา - สตรีที่มีพี่น้องหญิงปกครอง
6. ฌาติรูกขิตา - สตรีที่มีญาติปกครอง
7. โคตุตรูกขิตา - สตรีที่มีโคตรคือวงศ์สกุลปกครอง
8. ฌมมรูกขิตา - สตรีที่มีธรรมค้อมครอง (สตรีที่ออกจากเรือน บวชประพฤติธรรม)
9. สารูกขิตา - สตรีที่รับหมั้นชายอื่นแล้ว
10. สปริทณฺหา - สตรีมีกฎหมายคุ้มครอง
11. ฌนุกกิตา - หญิงที่เขาใช้ทรัพย์ซื้อมาเป็นภรรยา
12. ฌนทวาสี - หญิงที่อยู่เป็นภรรยาชายอื่นด้วยความพอใจ
13. โภควาสินี - หญิงที่อยู่กับชายอื่นเพราะภคทรัพย์เป็นเหตุ(เช่น ยอมเป็นภรรยาเพื่อปลดหนี้ เป็นต้น)
14. ปฏวาสินี - หญิงที่อยู่กับชายเพราะผ้าเป็นเหตุ (คือยอมเป็นภรรยาเพราะเห็นแก่ผ้าผืนก่อน สไบ เครื่องประดับ ยานพาหนะที่พึงได้รับ)
15. โอบตตทิกินี-หญิงที่ญาติทั้งฝ่ายกำหนดให้ใช้มือจุ่มลงในภาชนะใส่น้ำ แล้วสัญญาว่าจะอยู่ด้วยกัน
16. โอบฏจุมพญา - หญิงที่ชายปลงเทริดลงจากศีรษะ (หมายความว่าถึงหญิงที่ชายปลดปล่อยจากความเห็นทาสแล้วให้เป็นภรรยา)
17. ทาสี จ ภริยา - หญิงที่เป็นทั้งทาส ทั้งภรรยา
18. กมฺมการี จ ภริยา - หญิงที่เป็นทั้งกรรมกร(คือเป็นคนรับจ้างทำงานอยู่ในเรือน)เป็นทั้งภรรยา
19. ฌชาหญา - หญิงเฉลย (คือหญิงที่คนในกองทัพซึ่งเข้าตีเมืองอื่นได้ แล้วนำมาตั้งเป็นภรรยา)
20. มุหุตติกา - หญิงที่ชายอยู่ร่วมชั่วคราว (เมียเช่า, หรือแม่หญิงโสเภณีผู้ที่อยู่ในระหว่างเวลาที่ชายอื่นจองตัวอยู่กับชั่วคราว)

สิกขาบทที่ ๕ นี้ อนุบัญญัติตั้งแต่ อนุตมโส ตงฺขณิกายปี

แสดงเป็นตัวอย่างให้เห็น ตงฺขณิก - ผู้ชายชายตัว, ตงฺขณิกา - หญิงชายตัว

ในสิกขาบทที่ ๕ องค์แห่งอาบัติ ๕ (สมุจรรณภาโว - ผู้เที่ยวไป, ความเป็นผู้เที่ยวไป)

1. มนุสฺสชาติกตา - ต้องเป็นมนุษย์
2. อล้งเจเนียดา - หญิงต้องห้าม
3. ปฏิคฺคณฺหนิ - รับคำ
4. วิมฺสนิ - ลงมือกระทำ
5. ปจฺจาหฺรณ - นำช่าวกลับมามาก

กฏีกาการศึกษาบท

[๖] สมฺมาจิกาย ปน ภิกฺขุหา กุฏฺฐิ การยมาเนน อสฺสามิกิ อตฺตทุเทสํ ปมาณิกา
กาเรตพฺพา, ตตฺริทํ ปมาณํ, ทิมฺโส ทฺวาทส วิทฺตติโย สุกตวิทฺตติยา, ติริยํ สตฺตนฺตฺรา,
ภิกฺขุ อภินฺตพฺพา วตฺตฺเทสนาย, เตหิ ภิกฺขุหิ วตฺตฺ เทเสตพฺพํ อนารมฺภํ สปริกฺกมฺหนิ.
สารมฺเภ เจ ภิกฺขุ วตฺตฺสุมี อปริกฺกมฺเนน สมฺมาจิกาย กุฏฺฐิ การเยย, ภิกฺขุ วา อนภิ
เนยฺย วตฺตฺเทสนาย, ปมาณํ วา อติกฺกาเมยฺย, สํฆาทิเสโส.

ปน ภิกฺขุหา - อนึ่ง ภิกษุทั้งหลาย การยมาเนน - ผู้ที่จะให้กระทำ, ผู้ที่ประสงค์จะให้กระทำ
กุฏฺฐิ - ซึ่งกุฏฐิ อสฺสามิกิ ที่ไม่มีเจ้าของ (ไม่มีคฤหัสถ์เป็นเจ้าภาพ) อตฺตทุเทสํ - ที่เจาะจงเพื่อตนเอง
(บุคคฺลิก - ส่วนตัว) สมฺมาจิกาย - ด้วยอาการขอเอาเอง, ด้วยอุปกรณ์ที่ตนขอมาเอง กาเรตพฺพา
- ฟังให้กระทำ ปมาณิกา ให้ได้ขนาด อิทํ (ตตฺร+อิทํ) - คำที่จะกล่าวต่อไปนี้ ปมาณํ - เป็นคำที่
แสดงขนาด ตตฺร (กุฏฺฐิยา) - ของกุฏฐินั้น (อิติ - คือ) วิทฺตติโย - คีบทั้งหลาย สุกตวิทฺตติยา -
โดยคีบแห่งพระสุคต ทฺวาทส - สิบสองคีบ ทิมฺโส - โดยความยาว [มิเนตพฺพา - (อันภิกษุ) ฟัง
วัด] [ติริยํ สตฺต (วิทฺตติโย สุกตวิทฺตติยา) อนฺตฺรา (มิเนตพฺพา)] วิทฺตติโย - คีบทั้งหลาย สุกต
วิทฺตติยา - โดยคีบแห่งพระสุคต สตฺต - เจ็ดคีบ ภิกฺขุหา - อันภิกษุ มิเนตพฺพา - ฟังวัด อนฺตฺรา
- ทางด้านใน(กุฏฐิ) ติริยํ - โดยความกว้าง (วิตฺถารโต) อภินฺตพฺพา - ฟังนิมนต์, ฟังนำ ภิกฺขุ - ซึ่ง
ภิกษุทั้งหลาย วตฺตฺเทสนาย - เพื่อมาแสดงพื้นที่ (สร้างกุฏฐิ) เตหิ ภิกฺขุหิ - (และ)ภิกษุทั้งหลาย
เหล่านั้น เทเสตพฺพํ - ฟังแสดง วตฺตฺ - ซึ่งพื้นที่ อนารมฺภํ - ที่ไม่มีการทำลายสิ่งแวดล้อม (รภิ - วิ
โกปน) สปริกฺกมฺหนิ - ที่ยังมีบริเวณเหลืออยู่ (ที่มีพื้นที่อุปจาร) มีบริเวณโดยรอบ เจ - ถ้าว่า ภิกฺขุ
- ภิกษุ การเยย - ฟังให้สร้าง กุฏฺฐิ - ซึ่งกุฏฐิ สมฺมาจิกาย - ด้วยอุปกรณ์ที่ตนขอมาเอง, ด้วย
อุปกรณ์ที่ตนขอมิมาเอง, ด้วยอาการขอเอาเอง วตฺตฺสุมี - ในพื้นที่, ในสถานที่ สารมฺเภ - ที่มี
การทำลายสิ่งแวดล้อม อปริกฺกมฺเนน - ที่ไม่มีบริเวณโดยรอบเหลืออยู่ วา - หรือ อนภิเนยฺย (น+
อภิเนยฺย) - ไม่นิมนต์, ไม่ฟังนำ ภิกฺขุ - ซึ่งภิกษุทั้งหลาย วตฺตฺเทสนาย - มาแสดงพื้นที่ วา -
หรือ ปมาณํ (กุฏฐิ) - ยังขนาดของกุฏฐิ อติกฺกาเมยฺย - ให้ข้ามพ้นขนาด, ให้เกินขนาด อาปตฺตินิ

กาโย - กองแห่งอาบัติ สัมมาทิเสโส - (ที่ชื่อว่า) สังฆาทิเสส (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ ภิกษุ นั้น).

ประเภทของกุฎิ

1. อุลลิตตฺตา กุฎิ - กุฎิฉาบเฉพาะภายใน
2. อวลิตตฺตา กุฎิ - กุฎิฉาบเฉพาะภายนอก
3. อุลลิตตฺตาวลิตตฺตา กุฎิ - กุฎิฉาบเฉพาะทั้งภายใน และภายนอก

สุดตวิทฺตฺติ นาม อิทานิ มชฺฌิมสฺส ปุริสสฺส ติสฺโส วิทฺตฺติโย.

อารมฺโภ วีริเย กมฺเม อาทิคมฺเม วิโกปนเ.

ย่อมเป็นไปในความเพียรด้วย ในการกระทำ ในการเริ่มต้น ในการทำลาย(อนารมภ)

สารมภ - การทำลายสิ่งแวดล้อม

1. สัตว์มีชีวิต ๑๓ ประเภท มี กุณฺถ (มด), กิปลฺลิกา (ปลวก), ชุทฺทกสฺตฺต เป็นต้น
2. พืช มี ปุพฺพพฺณฺชชาติ พืช ๗ ชนิด, อปรณฺณชาติ มี ถั่ว. ในมหาปาฬิวิงค์ แสดง ๑๖ ชนิด

องค์ของอาบัติในสิกขาบทที่ ๖

1. สารมภ - การทำลายสิ่งแวดล้อม ปรับทุกกฏ
2. อปริกุมฺน - ไม่มีบริเวณโดยรอบเหลืออยู่ ปรับทุกกฏ
3. อเทสิตวตฺตุก - ไม่นำพระมาแสดงสถานที่ ปรับทุกกฏ
4. ปมาณาดิกฺกนฺต - ขนาดของกุฎิให้เกินขนาดที่กำหนด ปรับทุกกฏ

วิหารการสิกขาปท

[๗] มหุลลกํ ปน ภิกฺขุณา วิหารํ การยมาเนน สสฺสามิกํ อตฺตฺตฺเทสํ ภิกฺขุ อภิเนตฺตฺพพา วตฺตฺเทสนาย, เตหิ ภิกฺขุหิ วตฺตฺ เทเสตฺตฺพพํ อนารมฺภํ สปริกุมฺนํ. สารมฺภเ เจ ภิกฺขุ วตฺตฺสุมิ อปริกุมฺเน มหุลลกํ วิหารํ กาเรยฺย, ภิกฺขุ วา อนภิเนยฺย วตฺตฺเทสนาย, สัมมาทิเสโส.

ปน ภิกฺขุณา - ภิกษุ การยมาเนน - เมื่อจะให้สร้าง วิหาร ซึ่งวิหาร (ที่อยู่) มหุลลกํ - มีขนาดใหญ่ สสฺสามิกํ - ที่มีเจ้าของ อตฺตฺตฺเทสํ - ที่แสดงเป็นของตน อภิเนตฺตฺพพา - ฟังนิมนต์, ฟังนำ ภิกฺขุ ซึ่งภิกษุทั้งหลาย วตฺตฺเทสนาย - แสดงสถานที่, แสดงพื้นที่ เตหิ ภิกฺขุหิ - ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น เทเสตฺตฺพพํ - ฟังแสดง วตฺตฺ - ซึ่งสถานที่ อนารมฺภํ - ที่ไม่มีการทำลายสิ่งแวดล้อม สปริกุมฺนํ - มีบริเวณโดยรอบ เจ - ถ้าวา ภิกฺขุ - ภิกษุ กาเรยฺย - ฟังให้สร้าง มหุลลกํ วิหารํ - ซึ่งวิหาร (ที่อยู่) มีขนาดใหญ่ วตฺตฺสุมิ - ในสถานที่ สารมฺภเ - ที่มีการทำลาย

สิ่งแวดล้อม อปริกขมเห - ไม่มีบริเวณโดยรอบ วา - หรือ, และ อนภิเนยยุ - ไม่นิมนัต, ไม่พึง
นำ ภิกขุ - ซึ่งภิกษุทั้งหลาย วตฺตุนทสหนาย - เพื่อมาแสดงสถานที่ อาปตฺตินิกาโย - กองแห่ง
อาบัติ สัมมาทิสเสโส - ที่ชื่อว่า สังฆาทิสเสส (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

สิกขาบทที่ ๗ นี้ไม่มีอนบัญญัติ

กุฎิมปี อณฺณตสฺส วาสตถาย กาเรนตสฺส อนาปตฺติ.

ไม่ต้องอาบัติ (แก่ภิกษุ) ผู้ให้สร้างเพื่อประโยชน์แก่การอยู่อาศัยของภิกษุรูปอื่น

ความแตกต่างกัน(วิเสโส) ระหว่างสิกขาบทที่ ๖ - ๗ ที่ไม่มีเจ้าภาพ และความเป็นวิหารที่มี
เจ้าภาพ (สสามิกภาวมตฺตเมว)

ไม่ต้องอาบัติ เสน - สร้างขึ้นเอง ถ้าที่สร้างขึ้น มีช่อง, คูหา - ถ้าธรรมชาติ ไม่มีช่อง
(ทารุคูหา - ถ้าไม้, สีลาคูหา - ถ้าศิลา, อิกฺขจกคูหา - ถ้าอิฐ, ภูมิกูหา - ถ้าดิน), ดิณฺณกุฎิ - กุฎิ
หญ้า, ปณฺณจทนเคห - เรือนที่มีหลังคามุงด้วยใบไม้

ทฎฺจโทสสิกขาปทํ (ปจฺมทฎฺจโทสสิกขาปทํ)

[๘] โย ปน ภิกขุ ภิกขุ ทฎฺจ โทโส อปฺปติโต อมฺลเกน ปาราชิเกน ฐมฺเมน
อนุทฺธเสยฺย “อปฺเปว นาม นํ อิมฺมहा พุรฺหมจฺริยา จาเวยฺย”ติ. ตโต อปฺเรน สมเยน
สมนุคฺคาหิยนมาโน วา อสมนุคฺคาหิยนมาโน วา อมฺลกญฺเจว ตํ อธิกรณํ โหติ, ภิกขุ จ
โทสํ ปติฏฺฐาติ, สัมมาทิสเสโส.

โย ปน ภิกขุ - ภิกษุรูปใด ทฎฺจ - เป็นผู้ถูกโทษประทุษร้าย โทโส - โกรธเคือง อปฺปติโต
- ไม่พอใจ อนุทฺธเสยฺย - พึงทำลาย (โจทก์) ภิกขุ - ซึ่งภิกษุ (ผู้บริสุทธิ์) ปาราชิเกน ฐมฺเมน -
ด้วยอาบัติปาราชิก อมฺลเกน - ที่ไม่มีมูลเหตุ, ไม่มีหลักฐาน (ผู้โจทก์) (อธิปฺปาเยน - ด้วย
ความหวัง) อิติ - ว่า อปฺเปว นาม - ในหนอ, ชื่อ แม้ใน นํ จาเวยฺย (อหํ) - เรา จะยังภิกษุ
รูปนั้นจะให้เคลื่อน อิมฺมहा พุรฺหมจฺริยา - จากพรหมจารีนี้ ตโต อปฺเรน สมเยน - ภายหลัง
จากนั้นที่ทำลาย, ในสมัยหลังจากนั้น สมนุคฺคาหิยนมาโน วา - จะถูกซักถามก็ตาม อสมนุคฺคา
หิยนมาโน วา - ไม่ถูกซักถามก็ตาม [สมนุคฺคาหิยนมาโน วา อสมนุคฺคาหิยนมาโน วา - ภิกษุ
ผู้โจทก์นั้นจะถูกซักถามหรือไม่ก็ตาม] (โหติ - ย่อมมี) ตํ อธิกรณํ (อาปตฺตาคารณํ) - อาบัติ
อธิกรณํนั้น อมฺลกญฺเจว - ไม่มีมูลเหตุที่เกี่ยว, ไม่มีหลักฐาน โหติ - ย่อมเป็น ภิกขุ จ - และ
ภิกษุ ปติฏฺฐาติ (ปฏฺิขานาติ) - ย่อมรับ โทสํ - ซึ่งโทษ, ซึ่งความผิด (อาปตฺตินิกาโย - กองแห่ง
อาบัติ) สัมมาทิสเสโส - (ที่ชื่อว่า) สังฆาทิสเสส (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

องค์อาบัติ

1. ภิกขุ ผู้ถูกโจทก์เป็นภิกษุ
2. ทฎุจ, โทโส, อปฺปตีโต
3. อมูลเกน ฌมฺเมน
4. อปุเปว นาม นํ อิมฺมหา พุรฺหมจฺริยา จาเวยฺยนฺ"ติ อธิปฺปาเยน สมฺมุขาทฺตนา
5. ตสฺส ตงฺขณฺวิธานํ

มูล ๓ มี 1. ทิฏฺฐิ - เห็นด้วยตา, 2. สุตํ - ได้ยิน, 3. ปริสฺงกิตํ - มีความระแวง

อมูลก ๓ มี 1. อทิฏฺฐิ - ไม่เห็นด้วยตา, 2. อสุตํ - ไม่ได้ยิน, 3. อปริสฺงกิตํ - ไม่มีความระแวง
อปริสฺงกิตํ ๓ มี

1. ทิฏฺฐอปริสฺงกิตํ - ไม่มีการเคืองแกลงในการเห็น
2. สุตอปริสฺงกิตํ - ไม่มีการเคืองแกลงในการได้ยิน
3. มุตอปริสฺงกิตํ - ไม่มีการเคืองแกลงเหลือจากที่กล่าว(ทิฏฺฐอปริสฺงกิตํ, สุตอปริสฺงกิตํ)

อธิปฺปาย - ความประสงคฺ, จุดมุ่งหมาย (อุปาย - มคฺค)

อปุเปว นาม นํ อิมฺมหา พุรฺหมจฺริยา จาเวยฺยนฺ"ติ ประโยคที่แสดงความมุ่งหมาย
อธิปฺปาย ๘

1. จาวนาธิปฺปาย (จาวน - ให้เคลื่อน) - ความมุ่งหมายจะให้เคลื่อน
2. อุกโกสาธิปฺปาย - ความมุ่งหมายจะตุ้ด่า
3. กมฺมาธิปฺปาย - ความมุ่งหมายเพื่อที่จะทำกรรมแก่ภิกษุนั้น (ตชฺชนียกมฺม)
4. วุฏฺฐานาธิปฺปาย - ความมุ่งหมายเพื่อที่จะออกจากอาบัติ (อาปตฺติวุฏฺฐาน)
5. อุกโปสฺถกฺจฺปนฺนาธิปฺปาย (อุโปสฺถ+อฺกฺจฺปน+อธิปฺปาย) - ความมุ่งหมายเพื่อที่จะให้สงฆ์ตั้งการสวดปาติโมกข์
6. ปวารณาจฺปนฺนาธิปฺปาย (ปวารณา - อนุญาต / ห้าม;ในที่นี้ใช้ อนุญาต) - ไม่ให้ประสงคฺปวารณา(อนุญาต) ภิกษุบวชแล้วต้องโดยไม่รู้ (สมณปฺปฏิญญา) "วินเย ครุเก จาตพฺพิเอตํ วินยลกฺขณํ" - พึงดำรงอยู่ในวินัยที่เคร่งครัด นี้ลักษณะวินัย
7. อนฺวิชฺชนาธิปฺปาย - มีความประสงคฺเพื่อที่จะสอบสวน
8. ฌมฺมกถาธิปฺปาย - มีความประสงคฺเพื่อต้องการแสดงธรรมสั่งสอน(สํวณฺณา, อตฺถกถา, อตฺโต)

โจทนา ๒ มี 1. สมฺมุขาทฺตนา - โจทก์ต่อหน้า, 2. ปรมฺมุขาทฺตนา - โจทก์ลับหลัง

โจทนา ๘

1. วตฺตุสนฺทสฺสนา โจทนา - โจทก์ด้วยการระบุเรื่อง (สังฆาทิเสส)
2. อาปตฺติสฺนทสฺสนา โจทนา - โจทก์ด้วยอาบัติ (สังฆาทิเสส)
3. สํวาสปฺปฏิกฺเขป โจทนา - โจทก์ด้วยปฏิเสธสังฆกรรมร่วมกัน (แสดงอาการ)
4. สามิจิปฺปฏิกฺเขป โจทนา - โจทก์ด้วยปฏิเสธการกราบไหว้ความเคารพ (แสดงอาการ)

วิธีโจททนา

“อสุสมโนติ อสกุยปุตติโยสิ นตฺถิ ตยา สทฺฐี อุโปสโส วา ปวารณา วา สัมภกมฺมํ วา”.

ภิกษุโจทก์ปรารถนาที่จะโจทก์ผู้อื่นพึงมณสิการธรรม ๕ อย่าง ไว้ในตน แล้วโจทก์ผู้อื่นคือ

1. การรูดตา - ความการรูด
2. หิตเสดา - ความหวังประโยชน์
3. อนุภปิตา - ความเอ็นดู
4. อาปตฺติ วุฏฺฏานตา - ควรออกจากอาบัติ
5. วินยปุเรกฺขารตาติ - ควรทำวินยเป็นเบื้องหน้า

ภิกษุผู้ถูกโจทก์ตั้งอยู่ในธรรม ๒ ประการ คือ

1. สจฺเจ จ - ความจริง
2. อุกุเป จาติ - ความไม่ขุ่นเคือง เป็นต้น

โทษของมุสาวาท

1. อุตฺตริมฺนุสฺสธฺมาโรจนตฺถิ (มุสา ภณฺนตฺสฺส) ปาราชิกิ. ปาราชิก มีแก่ภิกษุผู้กล่าวมุสา อวดอุตฺตริมฺนุสฺสธฺรรม
2. อมฺลเกน ปาราชิกเณ อนุทฺธฺสนตฺถิ (มุสา ภณฺนตฺสฺส) สัมมาทิสเสโส. สังฆาทิสเสส มีแก่ภิกษุผู้กล่าวมุสาที่โจทก์ไม่มีมูลด้วยปาราชิก
3. สัมมาทิสเสน อนุทฺธฺสนตฺถิ (มุสา ภณฺนตฺสฺส) ปาจิตฺติยิ. ปาจิตฺติยิ มีแก่ภิกษุผู้กล่าวมุสา เพื่อโจทก์สังฆาทิสเสส
4. อาจารย์ปตฺติยา อนุทฺธฺสนตฺถิ (มุสา ภณฺนตฺสฺส) ทุกกภู. ทุกกภู มีแก่ภิกษุผู้กล่าวมุสา เพื่อโจทก์ อาจารย์วิบัติ
5. ปรียาเณน อุตฺตริมฺนุสฺสธฺมาโรจนตฺถิ ปฏฺวิฆานนตฺสฺส มุสา ภณฺนิต ฤลฺลจฺจยิ. ฤลฺลจฺจยิ เพราะการกล่าวมุสาวาทกับบุคคลผู้เข้าใจอุตฺตริมฺนุสฺสธฺรรมโดยทางอ้อม

อณฺณภาคิยสิกฺขาปทํ (การโจทก์ด้วยบทอื่น) ทฺตฺติยทฺฏจฺโทสสิกฺขาปทํ

กิณฺจิสเสสิกฺขาปทํ (สิกขาบทที่มีเลขนัยบางอย่าง)

[๔] โย ปน ภิกฺขุ ภิกฺขุํ ทฺฏฺโจ โทโส อปฺปติโต อณฺณภาคิยสฺส อธิกรณสฺส กิณฺจิสเสสิกฺขาปทํ อฺปาทาย ปาราชิกเณ ธมฺเมเน อนุทฺธฺเสยฺย “อปฺเปว นาม นํ อิมฺมหา พุรฺหมจฺริยา จาเวยฺยนุ”ติ. ตโต อปฺเรน สมเยเน สมนุคฺคาทียมาโน วา อสมฺนุคฺคาทียมาโน

วา อณฺณภาคิยญฺเจว ตํ อธิกรณํ โหติ โภจิ เทโส เลสมตฺโต อุปาทินฺโน, ภิกฺขุ จ โทสํ
ปติฏฺฐาติ, สํฆาทิเสโส.

โย ปน ภิกฺขุ - ภิกฺขุรูปโต ทฺฐุโจะ - เป็นผู้ถูกโทษประทุษร้าย โทโส - โกรธเคือง อปฺปติ
โต - ไม่พอใจ, เจ็บใจ, แค้นใจ ออนุทฺธเสยฺย - พึงทำลาย ภิกฺขุ - ซึ่งภิกษุ ปาราชิกน ฐมฺเมน -
ด้วยอาบัติปาราชิก อุปาทาย - โดยอาศัย, โดยถือเอา เลสมตฺตํ - ซึ่งเลศนัย, สักว่าเลศนัย ภิกฺขุ
เทสํ - อันเป็นข้ออ้างบางอย่าง อธิกรณํสฺส (ทพฺพ) - ของสิ่ง อณฺณภาคิยญฺสฺส - ที่เป็นส่วนอื่น
(จากผู้ที่โจทก์) (อธิปาเยน - ด้วยความหวัง) อิติ - ว่า อปฺเปว นาม - ในหนอ นํ จาเวยฺยํ
(อหํ) - เราจะยังภิกษุรูปนั้นจะให้เคลื่อน อิมฺมหา พุรฺหมจฺริยา - จากพรหมจารีนี้ ตโต อปฺเรน
สมเยน - ภายหลังจากนั้นที่ทำลาย, ต่อมาภายหลัง สมฺนุคฺคาหิยนฺมาโน วา - จะถูกซักถามก็
ตาม อสมฺนุคฺคาหิยนฺมาโน วา - ไม่ถูกซักถามก็ตาม [สมฺนุคฺคาหิยนฺมาโน วา อสมฺนุคฺคาหิยน
มาโน วา - ภิกษุผู้โจทก์นั้นจะถูกซักถามหรือไม่ซักถาม] (โหติ - ย่อมมี) ตํ อธิกรณํ (ทพฺพ) -
อาบัติอธิกรณนั้น(สิ่งนั้น) อณฺณภาคิยญฺเจว - เป็นส่วนอื่น โหติ - ย่อมเป็น โภจิ เทโส เลสมตฺ
โต - ข้ออ้างบางอย่างที่เป็นเพียงเลศนัย อุปาทินฺโน - เป็นของอันภิกษุนั้นถือเอาแล้ว ภิกฺขุ จ -
และภิกษุผู้โจทก์ โทสํ ปติฏฺฐาติ - ย่อมรับซึ่งโทษที่โจทก์ผู้อื่น (อาปตฺตินิกาโย - กองแห่งอาบัติ)
สํฆาทิเสโส - (ที่ชื่อว่า) สังฆาทิเสส (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

เลสา ชาตินามโคตฺต-

ลึงคาปตฺติวสาปิจ

ปตฺตจิวฺรปฺชฎายา-

จิริยาวาสวสา ทส. (กฺงชาวตฺรณอภิชานวฏฺฐิกา พมา)

เลสทั้งหลายมี ๑๐ ด้วยอำนาจ (ประเภท - วสา, วเสน) ชาติ, นาม(ชื่อ), โครต, ลึงค
(สัณฐาน), และด้วยประเภทอาบัติ, บาตร, จิวฺร (ผ้าสามผืน), อุปชฎาย์, อาจารย์, อาวาส
พุรฺหมจฺริย ๒ มี 1. มคฺคพุรฺหมจฺริย, 2. สาสนพุรฺหมจฺริย

สํฆาทิสฺสกาปํ ปจฺมสํฆาทิสฺสกาปํ, ยาวตฺตยฺกสิฺสกาปํ

[๑๐] โย ปน ภิกฺขุ สมคฺคสฺส สํฆสฺส เกทาย ปฺรกุกฺเมยฺย, เกทนสํวตฺตนิกํ วา
อธิกรณํ สมาทาย ปคฺคยฺห ติฏฺฐเจยฺย, โส ภิกฺขุ ภิกฺขุหิ เอวมสฺส วจฺนีโย “มายสฺมา
สมคฺคสฺส สํฆสฺส เกทาย ปฺรกุกฺมิ, เกทนสํวตฺตนิกํ วา อธิกรณํ สมาทาย ปคฺคยฺห
อฏฺฐาสิ, สเมตายสฺมา สํเขน, สมคฺโค หิ สํโฆ สมโฆทฺมาโน อวิทฺมาโน เอกุทฺเทโส
ผาสฺสุ วิหฺรตี”ติ, เอวญฺจ โส ภิกฺขุ ภิกฺขุหิ วุจฺจมาโน ตเถว ปคฺคณฺเหยฺย, โส ภิกฺขุ
ภิกฺขุหิ ยาวตฺตยฺย สมฺนุคฺคาสิตฺพุโพ ตสฺส ปฏฺฐินิสฺสคฺคาย, ยาวตฺตยฺยเจ สมฺนุคฺคาสิยมาโน
ตํ ปฏฺฐินิสฺสชฺเชยฺย, อิจฺเจตํ กุสลํ, โน เจ ปฏฺฐินิสฺสชฺเชยฺย, สํฆาทิเสโส.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด ปรุกกเมยฺย - บากบั้น, ตะเกียกตะกาย เกทาย - เพื่อทำลาย
 สัมสฺส - ซึ่งสงฆ์ สมคฺคสฺส - ผู้สามัคคิกัน วา - หรือ ติฏฺฐเจยฺย - ดำรงค์อยู่ สมาทาย ปคฺคยฺห -
 โดยการสมาทานถือเอา อธิกรณ - ซึ่งสิ่งที่เป็นเหตุ เกทนสํวตฺตนิกั - เพื่อเป็นไปเพื่อความ
 แดกแยก โส ภิกขุ - ภิกขุรูปนั้น ภิกขุหิ เอวมสฺส วจฺนโย - เป็นผู้อันภิกษุทั้งหลายพึงอบรมสั่ง
 สอนอย่างนี้ อิติ - ว่า (มายสฺมา=มา+อายุสฺมา) อายุสฺมา - ท่าน มา ปรุกกมิ - อยาได้บากบั้น
 อยู่ เกทาย - เพื่อความแตกแยก สมคฺคสฺส สัมสฺส - ซึ่งสงฆ์ผู้สามัคคิกัน วา - หรือ (มา) อฏฺฐาสิ
 - อยาได้ดำรงค้อยู่ สมาทาย ปคฺคยฺห - โดยการสมาทานถือเอา อธิกรณ - ซึ่งสิ่งที่เป็นเหตุ (ก่อ
 เหตุให้เกิดขึ้น) เกทนสํวตฺตนิกั - อันเป็นไปเพื่อความแตกแยก (สเมตายสฺมา=สเมต+อายุสฺมา)
 อายุสฺมา - ท่าน สเมต - จงสามัคคี สเมน - กับสงฆ์ หิ - ด้วยว่า สโม - พระสงฆ์ สมคฺโค - ผู้
 สามัคคี สมโฆทมาโน - ผู้ยินดีร่วมกัน อวิทมาโน - ผู้ไม่ทะเลาะกัน เอกุทเทโส - ผู้มีการสวด
 พระปาติโมกข์ร่วมกัน ผาสฺสุ วิหฺรติ - ย่อมอยู่เป็นสุข (เอวมฺจ=เอว+จ) จ - ก็เมื่อ โส ภิกขุ - ภิกขุ
 รูปนั้น ภิกขุหิ - ผู้อันภิกษุทั้งหลาย เอว วุจฺจมาโน - กล่าวสั่งสอนอยู่อย่างนี้ ปคฺคณฺเหยฺย - ยัง
 ยึดมั่น, ยังยืนกราน ตเถว - เหมือนอย่างนั้นอยู่ โส ภิกขุ - อันภิกษุนั้น ภิกขุหิ - ผู้อันภิกษุ
 ทั้งหลาย สมฺนุภาสิตพฺโพ - พึงสวดสมฺนุภาสนุกรม (อบรมสั่งสอน) ยาวตติย - ถึงสามครั้ง
 ตสฺส ปฏฺินิสฺสคฺคาย - เพื่อให้ละภิกขุฐึ้น (ยาวตติยญฺเจ=ยาวตติย+เจ) เจ - ถ้าว่า (โส ภิกขุ -
 ภิกษุนั้น) (ภิกขุหิ) สมฺนุภาสิยมาโน - ถูกภิกษุทั้งหลายสั่งสอน ยาวตติย - ถึงสามครั้ง ตํ ปฏฺิ
 นิสฺสชฺเชยฺย - พึงสละความคิดนั้น, พึงสละภิกขุฐึ้น อิจฺเจตฺ (อิตฺ+เอต) - เพราะการกระทำเช่นนี้
 กุสฺล - คือการดี (ไม่ต้องอาบัติ) โน เจ ปฏฺินิสฺสชฺเชยฺย - ถ้าว่าไม่พึงสละ (อาปตฺตินิกาโย - กอง
 แห่งอาบัติ) สํฆาทิเสโส - (ที่ชื่อว่า) สังฆาทิเสส (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

อธิกรณ ๓

1. อาบัติ (อาปตฺตาทิกรณ) จาก ทุฏฺฐุโทสสิกขาบท ในสิกขาบทที่ ๘
  2. ทัพพสิ่งของ จาก อัญญาภาคิยสิกขาบท ในสิกขาบทที่ ๙
  3. เหตุเพราะ จาก สัมภเวทสิกขาบท ในสิกขาบทที่ ๑๐
- สิกขาบทที่ ๑๐ นี้เป็นสาธาณ - สำหรับภิกษุและภิกษุณี

องค์แห่งอาบัติมี ๔

1. เกทาย ปรุกกมน - บากบั้นเพื่อทำลาย
2. ฆมฺมกฺกเมน - สมฺนุภาสน - ทำสมฺนุภาสนโดยธรรม
3. กมฺมวาจาปริโยสาน - กรรมวาจาสิ้นสุดลง (ครั้งที่สาม)
4. อปฺปฏฺินิสฺสชฺชน - ไม่กระทำ, ไม่สละ (สิกขาบทนี้เป็น อภิรียา)

สงฆ์ตั้งบัญญัติอาบัติทุกกฏ, สงฆ์สวดกรรมวาจาครั้งที่หนึ่งจบไม่สละปรับอุลลัจจัย, สงฆ์สวดกรรมวาจาครั้งที่สองจบไม่สละปรับอุลลัจจัย, สงฆ์ สวดกรรมวาจาครั้งที่สาม(ภาเสยย)จบต้องสังฆาทิเสส

อาทิกมมกบุคคลในสิกขาบทโดยทั่วไปได้รับการยกเว้น แต่มี ๒ สิกขาบทที่ไม่ได้รับการยกเว้น คือ สัมภเวสีสิกขาบท และ อริฏฐสิกขาบท

ทีปกนย ๓ (แสดงนัยการแปล)

1. อาทิกนย - ศัพท์ที่ตั้งอยู่ที่ต้นประโยคนำมาใช้ได้ เช่น อภาสิ อตฺตโน อตฺถํ, ปรตฺตมปิ จ โส ชิโน. - พระชินเจ้าได้กระทำแล้วซึ่งประโยชน์ของตน, และได้กระทำประโยชน์ของผู้อื่น.
2. มชฺเฒทีปกนย - ศัพท์ที่ตั้งอยู่กลางประโยค เช่น อตฺตโน อตฺถํ อภาสิ, ปรตฺตมปิ จ โส ชิโน. - พระชินเจ้าได้กระทำแล้วซึ่งประโยชน์ของตน, และได้กระทำประโยชน์ของผู้อื่น.
3. อนฺเตทีปกนย - ศัพท์ที่ตั้งอยู่ท้ายประโยค เช่น โส ชิโน อตฺตโน อตฺถํ, ปรตฺตมปิ จ อภาสิ. - พระชินเจ้าพระองค์นั้นได้กระทำแล้วประโยชน์ของตน และได้กระทำแล้วประโยชน์ผู้อื่น.

เหตุที่ทำให้เกิดความแตกแยกมี

เภทกรวดตุ ๑๘

1. ฌมฺมิ อชฺมโมติ ทีเปติ - แสดงธรรมว่า เป็นธรรม
2. อชฺมมิ ฌมโมติ ทีเปติ - แสดงธรรมว่า เป็นอธรรม
3. แสดงสิ่งที่ไม่ใช่วินัยว่า เป็นวินัย
4. แสดงสิ่งที่เป็นวินัยว่า ไม่ใช่วินัย
5. แสดงอาบัติชั่วหยาบว่า เป็นอาบัติไม่ชั่วหยาบ
6. แสดงอาบัติไม่ชั่วหยาบว่า เป็นอาบัติชั่วหยาบ เป็นต้น

กรรมเหตุ ๕ อย่าง

1. กมฺม, 2. อุทฺเทส, 3. โวหาร, 4. อนุสฺสาวนา(กรรมวาจา), 5. สลากคฺคาห

วัตถุ ๕ อย่าง 1. อารณฺณก, 2. ปิณฺหาปาติก, 3. ปัสฺสุกลิก, 4. รุกฺขมุสิก, 5. มจฺจมนฺส

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ไม่พึงฉันทนเพื่อที่เขาทำเฉพาะ รูปใดฉันทน ต้องอาบัติทุกกฏ (วิ ๕/๗๙)

ปณฺจสุ หิ สหฺมมิเกสุ ยสุส วา ตสุส วา อตฺถาย อุทฺทิสฺส กตฺ (มัส) สพฺเพสํ น กปฺปติ.

(สมนฺตอุฏฺฐกา)

ในสหธรรมิกทั้ง ๕ เนื้อที่มีการกระทำเฉพาะตน เพื่อประโยชน์แก่ผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมไม่สมควรแก่ภิกษุทั้งหมด

สหยมมิก ๕

ภิกขุปี สามเณโร จ

สิกขมานา จ ภิกขุณี

สามเณเรติ กถิตา

ปญฺเจเต สหยมมิกา.

(อภิธาน)

ชนทั้งหลายเหล่านี้ ๕ จำพวก คือ ภิกษุ สามเณร สิกขมานา ภิกษุณี สามเณรี เรียกว่า สหธรรมิก

เนื้อที่บริสุทธิมี ๓ (มัจฉมัส - เนื้อปลา สามารถเป็นกบปียมัส ออกปียมัส)

1. อทิฏฐัง - ไม่ได้เห็น

2. อสสุตัง - ไม่ได้ยิน

3. อปริสจกิตัง - ไม่มีควมระวางสงสัย

กบปียมัส (กบปีย - กบป+อีย) - มีเนื้อที่สมควร

กบปียมัสสุส หิ ปฏิคฺคหणे อาปตฺติ นตฺติ. - อาบัติย่อมไม่มีเพราะการรับซึ่งเนื้อที่สมควร

อุทฺทิสฺส กตญจ อชานิตฺวา ภูตฺตสฺส ปจฺจมา ฅตฺวา อาปตฺติเทสนากิจฺจํ นตฺติ.

ภิกษุผู้ฉันไม่รู้(เนื้อ)เพื่อเจาะจงเพื่อตน แต่มารู้ภายหลังกิจของการแสดงอาบัติไม่มี(กบปียมัส เท่านั้น ส่วนออกปียมัส ถึงแม้ไม่รู้ก็เป็นอาบัติ)

วินยสงฺคหอกฺกถา มัจฉ = สัตว์น้ำทั้งหมด เป็นกบปียทั้งหมด

ออกปียมัส ๑๐

เอตฺถ มนุสฺส มंसํ สมานชาติ มंसโต ปฏิกฺขิตตํ.

พระผู้มีพระภาคทรงห้ามในบรรดาเนื้อต้องห้าม ๑๐ อย่างมีชาติกำหนดเสมอเหมือนกัน คือมนุษย์

หตฺถิ อสุสานํ มंसานิ ราชกฺโต (ปฏิกฺขิตตานิ)

ทรงห้ามเนื้อทั้งหลายของช้าง ม้า เพราะเป็นพาหนะของพระราช

สุนัข อหิณํ (มंसานิ) เซคฺจฺจนาวโต (ปฏิกฺขิตตานิ)

เนื้อของสุนัข และงู ทรงห้ามเพราะเป็นที่รังเกียจ

เสสานํ (มंसานิ) วาพมิตฺตฺตา (ปฏิกฺขิตตานิ) [วินยาลงการฎีกาเล่ม ๑/๓๘/๗๘ พม่า]

เนื้อที่เหลือ เสือดาว เสือโคร่ง หม่าใน หมี่ ราชสีห์ ทรงห้ามเพราะสามารถทำอันตรายได้

ฉันเนื้อมนุษย์เป็นถุลล์จจัย เนื้อที่เหลือ (ช้าง, ม้า, สุนัข, งู, เสือดาว, เสือโคร่ง, หม่าใน, หมี่, ราชสีห์) เป็นทุกกฎ และทรงห้ามการใช้สอย อฏฺฐิ โลหิต จมฺม โลม (ของสิ่งทรงห้ามสับอย่าง) น้ำมันของมนุษย์ทรงห้าม น้ำมันไม่ได้ทรงห้ามฉันได้ เป็นกบปีย

เภทานวดตตกลักขยาปท (ลักขาบหว่าผู้คล้อยตามผู้ทำลายสงฆ์) ทุตยัสสมเภทลักขยาปท

[๑๑] ตสเสว โข ปน ภิกขุสฺส ภิกขุ โหนฺติ อนฺวตตกา วคฺควาทกา เอโก วา เทว วา ตโย วา, เต เอวํ วเทยฺยํ “มายสฺมฺนฺโต เอตํ ภิกขุํ ภิกขุจฺจ อวจฺจตถ, ฐมฺมวาที เจโส ภิกขุ, วินยวาที เจโส ภิกขุ, อมฺหากณฺเจโส ภิกขุ จฺนฺทญฺจ รุจฺญจ อาทาย โวหฺรติ, ชาหฺตติ, โน ภาสติ, อมฺหากมฺเปตํ ขมตี”ติ, เต ภิกขุ ภิกขุหิ เอวมสฺส วจฺนียา “มายสฺมฺนฺโต เอวํ อวจฺจตถ, น เจโส ภิกขุ ฐมฺมวาที, น เจโส ภิกขุ วินยวาที, มายสฺมฺนฺตานมฺปิ สัมเปโท รุจฺจิตถ, สเมตตายสฺมฺนฺตานํ สเมน, สมคฺโค หิ สโฆ สมฺโมทมา โน อวิวทมาโน เอกุทฺเทโส ผาสฺสุ วิหฺรตี”ติ, เอวญฺจ เต ภิกขุ ภิกขุหิ รุจฺจมานา ตเถว ปคฺคณฺเหยฺยํ, เต ภิกขุ ภิกขุหิ ยาวตติยํ สมฺนุภาสิตพฺพา ตสฺส ปฏฺินิสฺสคฺคาย, ยาวตติยญฺเจ สมฺนุภาสียมานา ตํ ปฏฺินิสฺสชฺเชยฺยํ, อิจฺเจตํ กุสฺลํ, โน เจ ปฏฺินิสฺสชฺเชยฺยํ, สัมมาทิสฺโส.

ภิกขุ - ภิกษุทั้งหลาย เอโก วา - หนึ่งรูป กิติ เทว วา - สองรูป กิติ ตโย วา - สามรูป กิติ (โข ปน = ปทปุรณ - ใส่เข้ามาเพื่อทำให้บทเต็ม ไม่ต้องแปล) อนฺวตตกา - เป็นผู้ดำเนินตาม ตสเสว ภิกขุสฺส - ซึ่งภิกษุผู้พยายามทำให้สงฆ์แตกแยกกันนั้นเที่ยว วคฺควาทกา - เป็นผู้มีความที่ก่อให้เกิดความแตกแยก โหนฺติ - ย่อมเป็น เต (ภิกขุ) - ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น วเทยฺยํ - กล่าว เอวํ - อาการอย่างนี้ อิติ - ว่า (มายสฺมฺนฺโต=มา+อายุสฺมฺนฺโต) อายุสฺมฺนฺโต - ท่านทั้งหลาย มา อวจฺจตถ - อย่าได้ว่า ภิกขุจฺจ - อะไร เอตํ ภิกขุํ - ซึ่งภิกษุรูปนั้น (เจโส = จ+เอโส) จ - ก็ เอโส ภิกขุ - ภิกษุนั้น ฐมฺมวาที - เป็นผู้กล่าวความจริง, มีปกติกล่าวตามธรรม (เจโส=จ+เอโส) จ - ก็ เอโส ภิกขุ - ภิกษุนั้น วินยวาที - เป็นผู้ที่มีปกติกล่าวสงบ (อมฺหากณฺเจโส = อมฺหาก+จ+เอโส) จ - ก็ เอโส ภิกขุ - ภิกษุนั้น อาทาย - ถือเอาแล้ว, รับแล้ว จฺนฺทญฺจ - ซึ่งฉันทะด้วย รุจฺญจ - ซึ่งความพอใจ อมฺหากํ - ของเราทั้งหลาย, ของพวกข้าพเจ้า โวหฺรติ - ย่อมกล่าว (เอโส ภิกขุ - ภิกษุนั้น) ชาหฺตติ - ย่อมรู้ (อมฺหากํ จฺนฺทญฺจ รุจฺญจ - ซึ่งฉันทะ และความพอใจ ของพวกข้าพเจ้า) (เอโส ภิกขุ - ภิกษุนั้น) [ภาสติ - ย่อมกล่าว (จฺนฺทญฺจ รุจฺญจ - ซึ่งฉันทะ และความพอใจ) โน - เพื่อข้าพเจ้า] = [โน ภาสติ - กล่าวเรื่องนั้นกับข้าพเจ้า] (อมฺหากมฺเปตํ=อมฺหาก+ปิ+เอตํ) อมฺหากํปิ - แม้พวกข้าพเจ้า ขมตี - พอใจ, เห็นด้วย เอตํ - ซึ่งกระทำเช่นนั้น เต ภิกขุ - ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น (ผู้ดำเนินตาม คล้อยตาม) (เอวมสฺส = เอว+อสฺส) อสฺส - เป็น ภิกขุหิ - ผู้อันภิกษุทั้งหลาย วจฺนียา - ฟังกล่าวสั่งสอน เอวํ - อย่างนี้ อิติ - ว่า (...ตั้ง นี้ แล) (มายสฺมฺนฺโต = มา+อายุสฺมฺนฺโต) อายุสฺมฺนฺโต - แนะนำท่านทั้งหลาย มา อวจฺจตถ (ตุมฺเห) - ท่านทั้งหลาย อย่าได้กล่าว (คำว่า “มา” เป็นปฏิเสชนิบาตมีในปณฺจมี, อชฺชตฺถนวิภคฺติ) (เจโส=จ+เอโส) จ - ด้วยว่า เอโส ภิกขุ - ภิกษุนั้น

[ธมฺมวาที -เป็นผู้กล่าวความจริง น (โหติ) - ย่อมไม่เป็น] = ไม่ใช่ผู้กล่าวความจริง (เจโส=จ+เอโส) จ - ด้วยว่า เอโส ภิกขุ - ภิกษุ นั้น วินยวาที -เป็นผู้กล่าวเหตุที่มีความปองดองกัน (ความสามัคคี) น (โหติ) - ย่อมไม่เป็น (มายสมฺมุตฺตนาหฺมปี=มา+อายุสมฺมุตฺตนาหฺมปี)[อายุสมฺมุตฺตนาหฺมปี(สัมปทานจตุตถี ลงในอรรถกถา) - และท่านทั้งหลาย มา รุจฺจิตฺต - อย่างชอบใจ สัมภเวโท - ซึ่งการกระทำสังฆเภท] = [สังฆเภท - การกระทำสังฆเภท อายุสมฺมุตฺตนาหฺมปี (จฺฐฎฺฐิกรรม ลงในอรรถกถา) - แม้ท่านทั้งหลาย มา รุจฺจิตฺต - อย่างได้ชอบใจ] (สเมตฺตยาสมฺมุตฺตนาหฺมปี=สเมตฺต+อายุสมฺมุตฺตนาหฺมปี) (จิตฺต - จิต) อายุสมฺมุตฺตนาหฺมปี - ของท่านทั้งหลาย สเมตฺต - มาพร้อมเพียงกัน, จงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สัมเมหน - กับสงฆ์ หิ - จริงอยู่ สัม - พระสงฆ์ สมคฺโค - ผู้สามัคคีกัน สมฺมอฺทมาโน - ผู้ยินดีร่วมกัน, สามัคคีสมานกัน อวิวทมาโน - ผู้ไม่ทะเลาะกัน, ผู้ไม่วิวาทกัน เอกุทฺเทโส - ผู้มีการสวดปาติโมกข์ร่วมกัน (หุตฺวา - เป็น) วิหฺรติ - ย่อมอยู่ ผาสฺสุ - เป็นสุข ดังนี้แล (อิตฺติ - ว่า...ดังนี้แล) (เอวญฺจ = เอว+จ) จ - ก็เมื่อ เต ภิกขุ - ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น (ผู้คล้อยตาม) ภิกขุหิ - อันภิกษุทั้งหลาย วุจฺจมานา - กล่าวสั่งสอนอยู่ เอว - อย่างนี้ ตเถว ปคฺคณฺเหยฺยุ - พึงยืนยันเหมือนอย่างนั้น เต ภิกขุ - ภิกษุทั้งหลายผู้ยินกรานตามนั้น ภิกขุหิ - อันภิกษุทั้งหลาย สมฺมูภาสิตพฺพา - พึงสวดสมฺมูภาสณกรรม ยาวตติย - ถึงสามครั้ง ตสฺส ปฏฺินิสฺสคฺคาเย - เพื่อละซึ่งความเห็นนั้น (ซึ่งการกระทำนั้น) (ยาวตติยญฺเจ=ยาวตติย+เจ) เจ - ถ้าว่า (เต ภิกขุ - ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น) สมฺมูภาสียมานา - ถูกสวดสมฺมูภาสณกรรม (กล่าวสั่งสอน) ยาวตติย - ถึงสามครั้ง ตํ ปฏฺินิสฺสชฺเชยฺยุ - พึงสละซึ่งการกระทำนั้น อิจฺเจต - การกระทำเช่นนั้น, การสละได้อย่างนี้ กุสฺลํ - เป็นการดี เจ - ถ้าว่า โน ปฏฺินิสฺสชฺเชยฺยุ - ไม่สละ (อาปตฺตฺินิกาโย - กองแห่งอาบัติ) สัมฆาทีเสโส - (ที่ชื่อว่า) สังฆาทีเสส (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

น สัมเมหน สัมมุตฺต กมฺมํ กโรติ.

สงฆ์ย่อมไม่กระทำสังฆกรรมแก่สงฆ์ด้วยกัน (นิกคหกรรม - การลงโทษ)

แต่ทำ อุพฺภาติกกรรม การพุดยกย่องสงฆ์ด้วยกันได้ ทำมากกว่า ๔ รูปได้

ภิกขุ เทว ตโย เอกโต สมฺมูภาสิตพฺพา ตตฺตฺตฺริ น สมฺมูภาสิตพฺพา.

ภิกษุทั้งหลายพึงถูกสวดภาสณกรรม ภิกษุมากกว่านั้นไม่พึงถูกสวดภาสณกรรม

เอตฺต จ กมฺมเมว อุทฺเทโส วา สัมภเวท ปจามิ การณิ, โวหารทโย ปน สัมภเวทสฺส ปุพฺพภาคาคติ เวทิตพฺพา. (วิมตฺติวินทนี ๑/๓๘๒ มจร.)

อนึ่ง ในที่นี้สังฆกรรมนั้นเกี่ยว หรือว่าอุทเทส (สวดปาติโมกข์) เป็นเหตุหลักในการทำสังฆเภท ส่วนคำพุดเป็นต้น พึงทราบว่าเป็นส่วนเบื้องต้นของการทำสังฆเภท

ทพฺพจสิกฺขาปทํ

[๑๒] ภิกฺขุ ปเนว ทพฺพจชาติโก โหติ อุทฺเทสปริยาปนฺเนสุ สิกฺขาปเทสุ ภิกฺขุหิ สหมฺมมิกํ วุจฺจมาโน อุตฺตानํ อวฺจนียํ กโรติ “มา มํ आयสฺมนฺโต กิณฺจิจิ อวฺจตุถ กฺลฺยาณํ วา ปาปกํ วา, อหฺมฺปายสฺมนฺเต น กิณฺจิจิ วกฺขามิ กฺลฺยาณํ วา ปาปกํ วา, วิรมถายสฺมนฺโต มม วจฺนายา”ติ, โส ภิกฺขุ ภิกฺขุหิ เอวฺมสฺส วจฺนียโย “มายสฺมา อุตฺตानํ อวฺจนียํ อกาสิ, วจฺนียเมวายสฺมา อุตฺตานํ กโรตุ, आयสฺมาปิ ภิกฺขุ วทตุ สหมฺมเมน, ภิกฺขุปี आयสฺมนฺตํ วกฺขนฺติ สหมฺมเมน, เอวํ สํวทฺธา हि ตสฺส ภควโต ปริสา ยทิทํ อญฺญมณฺณวจฺเนน อญฺญมณฺณวฺภูจฺจาปเนนา”ติ, เอวฺมจ โส ภิกฺขุ ภิกฺขุหิ วุจฺจมาโน ตเถว ปคฺคณฺเหยฺย, โส ภิกฺขุ ภิกฺขุหิ ยาวตติยํ สมฺนุภาสิตพฺโพ ตสฺส ปฏฺินิสฺสคฺคาย, ยาวตติยญฺเจ สมฺนุภาสียมาโน ตํ ปฏฺินิสฺสชฺเชยฺย, อิจฺเจตํ กุสฺลํ, โน เจ ปฏฺินิสฺสชฺเชยฺย, สํฆาทิเสโส.

ภิกฺขุ ปเนว- ส่วนภิกษุ ทพฺพจชาติโก- เป็นผู้ว่ายากสอนยากโดย(ธรรมชาติ)ปกติ (ชาติ=สภาว), สภาว(=ชาติ)ว่ายากสอนยากโดย(ธรรมชาติ)ปกติ โหติ- ย่อมเป็น ภิกฺขุหิ- ผู้อันภิกษุทั้งหลาย วุจฺจมาโน- กล่าวสั่งสอนอยู่ สิกฺขาปเทสุ- ในสิกขาบททั้งหลาย อุทฺเทสปริยาปนฺเนสุ- ที่นับเนื่องเข้าในปาติโมกข์ สหมฺมมิกํ (สหมฺมมิกเณ ตติยาวิภคฺคิตฺติ) - โดยธรรมวินัยที่บุคคลพึงประพฤติร่วมกัน กโรติ - ย่อมกระทำ อุตฺตานํ - ซึ่งตน อวฺจนียํ - ให้เป็นบุคคลผู้ที่ไม่ควรตักเตือน อิติ - อย่างนี้ว่า आयสฺมนฺโต - แนะนำทั้งหลาย มา อวฺจตุถ (ตุเม) - ท่านทั้งหลาย อย่าได้กล่าว กิณฺจิจิ - ซึ่งอะไรๆ กฺลฺยาณํ วา ปาปกํ วา - จะดีหรือชั่วก็ตาม มํ - กะเรา (อหฺมฺปายสฺมนฺเต=อหํ+ปิ+อายสฺมนฺเต) อหํ ปี -แม้เรา น วกฺขามิ -ก็จะไม่กล่าว กิณฺจิจิ - ซึ่งอะไรๆ กฺลฺยาณํ วา ปาปกํ วา -ไม่ว่าดีหรือชั่วก็ตาม आयสฺมนฺเต -กะท่านทั้งหลาย (วิรมถายสฺมนฺโต=วิรมถ+อายสฺมนฺโต) आयสฺมนฺโต -แนะนำทั้งหลาย (ตุเม -ท่านทั้งหลาย) วิรมถ -จงเว้น วจฺนายา- เพื่อที่จะกล่าวสั่งสอน มม - ซึ่งเรา โส ภิกฺขุ - ภิกษุผู้ว่ายากนั้น (เอวฺมสฺส = เอวํ+อสฺส) อสฺส -เป็นผู้ ภิกฺขุหิ อันภิกษุทั้งหลาย วจฺนียโย - พึงกล่าวสั่งสอน เอวํ - อย่างนี้ อิติ - ว่า (มายสฺมา=มา+อายสฺมา) आयสฺมา - ท่าน มา อกาสิ-อย่ากระทำ อุตฺตานํ- ซึ่งตน อวฺจนียํ-ให้เป็นผู้ว่ายากสอนยาก (วจฺนียเมวายสฺมา = วจฺนียํ+เอว+อายสฺมา) आयสฺมา - ขอท่าน กโรตุ - จงกระทำ อุตฺตานํ - ซึ่งตน วจฺนียํ เอว - ให้เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายด้วย आयสฺมาปิ- แม้ท่าน วทตุ - จงกล่าว ภิกฺขุ - ซึ่งภิกษุทั้งหลาย สหมฺมเมน -โดยธรรมวินัย(ด้วยเหตุผล, ธรรมนองครองธรรม) ภิกฺขุปี - แม้ภิกษุทั้งหลาย วกฺขนฺติ - จะกล่าว आयสฺมนฺตํ - ซึ่งท่าน สหมฺมเมน -โดยธรรมวินัย(ถูกต้องไม่ลำเอียงชอบธรรม, พุคฺตามวินัย) हि - จจริงอยู่ ปริสา - บริษัททั้งหลาย ตสฺส ภควโต - ของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น สํวทฺธา - เป็นบริษัทที่เจริญ, เป็นผู้เจริญ เอวํ - ด้วยเหตุอย่างนี้ ยทิทํ

(อิติ ทสฺสนนินฺปาต) - คือ อณฺณมณฺณวจเนน (อณฺณ+อณฺณ+วจเนน) - ด้วยการว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกัน อณฺณมณฺณวฺจฺจาปเนน - ด้วยการยังกันและกันให้ออกจากอาบัติ, ช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้หลุดจากอาบัติ (เอาณฺจ=เอว+จ) จ - ก็ โส ภิกฺขุ - ภิกษุผู้ว่ายากสอนยากนั้น ภิกษุหิ - ผู้อันภิกษุทั้งหลาย วุจฺจมาโน - ว่ากล่าวอยู่ เอว - อย่างนี้ ตเถว ปคฺคณฺเหยฺย - ยั้งยืนกรานอยู่เหมือนอย่างนั้นนั้นเทียว โส ภิกษุ - ภิกษุผู้ว่ายากนั้น ภิกษุหิ อันภิกษุทั้งหลาย สมฺนุภาสิตพฺโพ - ฟังสวดสมฺนุภาสนกรรม ยาวตติยํ - ถึงสามครั้ง ตสฺส ปฏฺินิสฺสคฺคาย - เพื่อให้ละซึ่งการกระทำนั้น (ยาวตติยณฺเจ=ยาวตติย+เจ) เจ - ถ้าว่า (โส ภิกษุ - ภิกษุผู้ว่ายากสอนยากนั้น) สมฺนุภาสิตมาโน - อันสงฆ์สวดสมฺนุภาสนกรรม ยาวตติยํ - ถึงสามครั้ง ตํ ปฏฺินิสฺสชฺเชยฺย - ฟังละการกระทำนั้น อิจฺเจตํ กุสฺลํ - การกระทำเช่นนี้เป็นความดี เจ - ถ้าว่า โน ปฏฺินิสฺสชฺเชยฺย - ไม่สละ สํมาทิสฺโส - เป็นสังฆทิสส.

ปรทตฺตฺปชฺวี - อาศัณฺณผู้เฝ้าเชิงชีพ, สทาจาโร - ประพตฺติงาม

อามิสฺปฏิสฺนถาร - ต้อนรับด้วยอามิส, ฌมฺมปฏิสฺนถาร - ต้อนรับด้วยการปฏิบัติธรรม

กุลทฺฐสกลิกฺขาปทํ

[๑๓] ภิกษุ ปเนว อณฺณตโร คามํ วา นิคมํ วา อฺปนฺนิสฺสาย วิหฺรติ กุลทฺฐสโก ปาปสฺมาจาโร, ตสฺส โข ปาปกา สฺมาจารา ทิสฺสนฺหติ เจว สฺยุยฺนฺหติ จ, กุลาหิ จ เตน ทฺฐจฺาหิ ทิสฺสนฺหติ เจว สฺยุยฺนฺหติ จ, โส ภิกษุ ภิกษุหิ เอวมสฺส วจฺนีโย “อายสฺมา โข กุลทฺฐสโก ปาปสฺมาจาโร, อายสฺมโต โข ปาปกา สฺมาจารา ทิสฺสนฺหติ เจว สฺยุยฺนฺหติ จ, กุลาหิ จายสฺมตา ทฺฐจฺาหิ ทิสฺสนฺหติ เจว สฺยุยฺนฺหติ จ, ปกฺกมตฺตายสฺมา อิมฺมฺหา อาวาสา, อลํ เต อธิ วาเสนา”ติ, เอวณฺจ โส ภิกษุ ภิกษุหิ วุจฺจมาโน เต ภิกษุ เอวํ วเทยฺย “จฺนฺทคามินฺโ จ ภิกษุ ทฺอสคามินฺโ จ ภิกษุ โมหคามินฺโ จ ภิกษุ ภยคามินฺโ จ ภิกษุ ตาทิสฺสิกาย อापตฺติยา เอกจฺจํ ปพฺพาเชนฺหติ, เอกจฺจํ ห ปพฺพาเชนฺหติ”ติ, โส ภิกษุ ภิกษุหิ เอวมสฺส วจฺนีโย “มายสฺมา เอวํ อวจ, ห จ ภิกษุ จฺนฺทคามินฺ, ห จ ภิกษุ ทฺอสคามินฺ, ห จ ภิกษุ โมหคามินฺ, ห จ ภิกษุ ภยคามินฺ, อายสฺมา โข กุลทฺฐสโก ปาปสฺมาจาโร, อายสฺมโต โข ปาปกา สฺมาจารา ทิสฺสนฺหติ เจว สฺยุยฺนฺหติ จ, กุลาหิ จายสฺมตา ทฺฐจฺาหิ ทิสฺสนฺหติ เจว สฺยุยฺนฺหติ จ, ปกฺกมตฺตายสฺมา อิมฺมฺหา อาวาสา, อลํ เต อธิ วาเสนา”ติ, เอวณฺจ โส ภิกษุ ภิกษุหิ วุจฺจมาโน ตเถว ปคฺคณฺเหยฺย, โส ภิกษุ ภิกษุหิ ยาวตติยํ สมฺนุภาสิตพฺโพ ตสฺส ปฏฺินิสฺสคฺคาย, ยาวตติยณฺเจ สมฺนุภาสิตมาโน ตํ ปฏฺินิสฺสชฺเชยฺย, อิจฺเจตํ กุสฺลํ, โน เจ ปฏฺินิสฺสชฺเชยฺย, สํมาทิสฺโส.

ภิกษุ ปเนว - หนึ่งภิกษุ อุปนิสสาย วิหริติ - เข้าไปอาศัยอยู่ อดุมตริ คามิ วา นิคม วา - ในหมู่บ้าน หรือในนิคม อย่างใดอย่างหนึ่ง กุลทูลโก - เป็นผู้ประทุษร้ายตระกูล ปาปสมาจาโร - เป็นผู้มีความประพฤติไม่ดีงาม (ไม่เหมาะ) ตสฺส โข ปาปกา สมาจารา- ความประพฤติไม่ดีงาม ของภิกษุรูปนั้น ทิสฺสนฺติ เจว สฺยุยฺหนฺติ จ - ย่อมไม่เป็นที่รู้เห็น และได้ยิน (ของบุคคลอื่น) กุลา นิ จ - และ ตระกูลทั้งหลาย เตน ทฎฺฎาณิ - ที่ภิกษุรูปนั้นประทุษร้าย ทิสฺสนฺติ เจว สฺยุยฺหนฺติ จ - ย่อมเป็นที่รู้เห็น และ ได้ยิน (ปรากฏอยู่) โส ภิกฺขุ - ภิกษุผู้ประทุษร้ายตระกูลนั้น ภิกฺขุหิ เอวมสฺส วจฺนีโย - เป็นผู้อันภิกษุทั้งหลายฟังกล่าวสั่งสอนอย่างนี้ อิติ - ว่า आयस्มา - ท่าน โข(นิปาตมตฺต-ไม่มีอรรถพิเศษ, ไม่ต้องแปล) กุลทูลโก - เป็นผู้ประทุษร้ายตระกูล ปาปสมาจาโร - เป็นผู้มีความประพฤติไม่ดีงาม ปาปกา สมาจารา - ความประพฤติไม่ดีงาม आयस्มาโต โข - ของท่าน ทิสฺสนฺติ เจว สฺยุยฺหนฺติ จ - ย่อมเป็นที่รู้เห็น และได้ยิน กุลา นิ จ - และตระกูลทั้งหลาย आयस्มาตา - ท่าน ทฎฺฎาณิ - ประทุษร้าย ทิสฺสนฺติ เจว สฺยุยฺหนฺติ จ - ย่อมเป็นที่รู้เห็น และได้ยิน (ปกฺกมตฺต+อายุสฺมา = ปกฺกมตฺต+อายุสฺมา) आयस्มา - ท่าน ปกฺกมตฺ - จงหลีกเลี่ยง อิมฺมหา อาวาสา - จากอาวาสนี้ เต - ท่าน อลํ อิธ วาเสณ - อย่าอยู่ที่นี่เลย (วัด) (เอวญฺจ = เหว+จ) จ - ก็ โส ภิกฺขุ - เมื่อภิกษุนั้น ภิกฺขุหิ - ผู้อันภิกษุทั้งหลาย วุจฺจมาโน- กล่าวสั่งสอนอยู่ เหว - อย่างนี้ วเทยฺย - ฟังกล่าว เต ภิกฺขุ - ภิกษุเหล่านั้น เหว - อย่างนี้ อิติ - ว่า จฺนฺทคามิโน จ ภิกฺขุ - พวกภิกษุถึงความพอใจ ด้วย โทสคามิโน จ ภิกฺขุ - พวกภิกษุถึงความขัดเคือง ด้วย โมหคามิโน จ ภิกฺขุ- พวกภิกษุถึงความหลงด้วย ภยคามิโน จ ภิกฺขุ-พวกภิกษุถึงความกลัว ด้วย เอกจฺจํ ปพฺพาเชนฺติ - ย่อมขับภิกษุบางรูป เอกจฺจํ น ปพฺพาเชนฺติ - ย่อมไม่ขับภิกษุบางรูป ตาทิสฺสิกาย อาปตฺติยา - เพราะอาบัติเช่นเดียวกัน โส ภิกฺขุ - ภิกษุนั้น ภิกฺขุหิ เอวมสฺส วจฺนีโย - อันภิกษุทั้งหลายฟังว่ากล่าวอย่างนี้ (มายสฺมา = มา+อายุสฺมา) आयस्มา - ท่าน มา อวจ - อย่าได้กล่าว เหว - อย่างนี้ น จ ภิกฺขุ จฺนฺทคามิโน - ภิกษุทั้งหลาย หาได้ถึงความพอใจ ไม่ น จ ภิกฺขุ โทสคามิโน - ภิกษุทั้งหลาย หาได้ถึงความขัดเคืองไม่ น จ ภิกฺขุ โมหคามิโน - ภิกษุทั้งหลาย หาได้ถึงความหลงไม่ น จ ภิกฺขุ ภยคามิโน - ภิกษุทั้งหลาย หาได้ถึงความกลัว ไม่ आयस्มา โข - ท่าน กุลทูลโก- เป็นผู้ประทุษร้ายตระกูล ปาปสมาจาโร- มีความประพฤติไม่ ดีงาม आयस्มาโต โข - ของท่าน ปาปกา สมาจารา - เป็นผู้มีความประพฤติไม่ดีงาม ทิสฺสนฺติ เจว สฺยุยฺหนฺติ จ - ย่อมเป็นที่รู้เห็น และได้ยิน กุลา นิ จ - และ ตระกูลทั้งหลาย आयस्มาตา - ท่าน ทฎฺฎาณิ - ประทุษร้าย ทิสฺสนฺติ เจว สฺยุยฺหนฺติ จ - ย่อมเป็นที่รู้เห็น และได้ยิน (ปกฺกมตฺต+อายุสฺมา = ปกฺกมตฺต+อายุสฺมา) आयस्มา - ท่าน ปกฺกมตฺ - จงหลีกเลี่ยง อิมฺมหา อาวาสา - จาก อาวาสนี้ เต - ท่าน อลํ อิธ วาเสณ- อย่าอยู่ที่นี่เลย (วัด) (เอวญฺจ = เหว+จ) จ - และ โส ภิกฺขุ- ภิกษุนั้น ภิกฺขุหิ - อันภิกษุทั้งหลาย วุจฺจมาโน- กล่าวสั่งสอนอยู่, ว่ากล่าวอยู่ เหว- อย่าง นี้ ปคฺคณฺเหยฺย- ยังยึดมั่น ตเถว - เหมือนอย่างนั้นอยู่ โส ภิกฺขุ - ภิกษุผู้ว่ายากนั้น ภิกฺขุหิ - อัน ภิกษุทั้งหลาย สมฺนุภาสิตพฺโพ - ฟังสวดสมฺนุภาสนกรรม ยาวตฺติยํ - ถึงสามครั้ง ตสฺส ปฏฺิ

นิสฺสคฺคตฺย - เพื่อให้ละซึ่งการกระทำนั้น (ยวตตฺยญฺเจ=ยวตตฺย+เจ) เจ - ถ้าว่า (โส ภิกฺขุ-ภิกฺขุ
 ผู้ว่ายากสอนยากนั้น) สมฺภุสฺสํมาโน - อันสงฆ์สวดสมฺภุสฺสํมาโน ยวตตฺย - ถึงสามครั้ง ตํ
 ปฏิทิสฺสชฺชชฺช - พึงละการกระทำนั้น อิจฺเจตํ กุสฺลํ - การกระทำเช่นนี้เป็นความดี เจ - ถ้าว่า
 โน ปฏิทิสฺสชฺชชฺช - ไม่สละ สํฆาทิสฺโส - เป็นสังฆทิสฺโส.

วัตถุเป็นเครื่องประทุษร้าย หมายถึงทำให้ศรัทธาตก

กุกฺกุสฺสนวตฺถุ ๘

1. ปุพฺพทาน - ให้ดอกไม้
2. ผลทาน - ให้ผลไม้
3. จุณฺณทาน - ให้ของที่เปื้อนผง
4. มตฺตติกาทาน - ให้ดินเหนียว
5. เวพฺพทาน - ให้ไม้ไผ่
6. ทนฺตกฺกุสฺสทาน - ให้ไม้สีฟัน
7. เวชฺชกมฺม - รักษาโรค
8. ชงฺขมเปสฺน - รับใช้ญาติโยม

การแสวงหาที่ไม่เหมาะสม (อนฺเนสฺนา = อยุตฺตา+เอสฺนา)

อนฺเนสฺนา (น เอสฺนา) ๒๑

1. เวพฺพทาน - ให้ไม้ไผ่
2. ปตฺตทาน - ให้ใบไม้
3. ปุพฺพทาน - ให้ดอกไม้
4. ผลทาน - ให้ผลไม้
5. ทนฺตกฺกุสฺสทาน - ให้ไม้สีฟัน, ให้ไม้ชำระฟัน
6. มุโขทกฺกทาน - ให้น้ำล้างหน้า
7. สีนานทาน - ให้ผงขัดการอาบน้ำ
8. จุณฺณทาน - ให้แป้งฝุ่น
9. มตฺตติกาทาน - ให้ดินเหนียว
10. จาณฺุกมฺยตา - พุดจ่านารักใคร่ (ปากหวาน) เว้นปฏิสันถาร
11. มุคฺคสุปฺยตา - การกล่าวคำพุดเหมือนกับแกงถั่ว (พุดความจริงน้อย, พุดน้ำท่วมทุ่ง)
12. ปาริภฺยตา - การอุ้มเด็กของชาวบ้าน
13. ชงฺขมเปสฺนิก - การรับใช้ด้วยลำแข้ง (ในธรรมสงคณีฎีกา ชงฺขมเปสฺนิก เหมือนกับ กุกฺกุสฺสน
 กรรม)

14. เวชชกมมัม - รักษาโรค
15. ทุตกมมัม - เป็นทุต
16. ปหิณคมนัน - การไปด้วยถูกส่งไป
17. ปิณฑปฏิบัติ - การให้อาหารบิณฑบาตร (พระเอาอาหารให้โยมๆให้ของตอบแทน)
18. ทานานุปปทานัน - การให้สิ่งของตอบแทน
19. วตถุวิชา - ดูท่าแล, ดูพื้นที่
20. นกขตตวิชา - ดูฤกษ์
21. องควิชา - หมอดู

ปาปสมาจาโร / อนาจาโร ตรงกันข้ามกับ สทาจาโร / สนุดจาโร (วิภังวินัย เล่ม ๑)
 อฏฐปท (หมากรุก), มุฏฐิมลล (นักรมวย) (มลล - มวยปล้ำ), อาจารย์มูฏฐิ (หวงวิชา, สอนไม่
 หมด), นัจจิตติ (ขบร้าอง), มชชปิวน (ตี๋มสุรา), วิกาลโภชน (บริโภคในเวลาวิกาล)

ขั้นตอนของการทำปัพพชาณียกรรม

1. โจเตตพพา - ตั้งข้อหา
2. สาเรตพพา - ตักเตือน, ให้ระลึกได้
3. อาปตติ อาโรเปตพพา - ปรับอาบัติ, ยกขึ้นสู่อาบัติ
4. ฌตติจเปตพพา - ตั้งญัตติ (หนึ่งครั้ง) ตัวอย่าง “น อสสุชชิปนพพสุเกหิ ภิกขุหิ กิฎา
 คิริสมี วตถพพ” ปัพพชาณียกมมัม. พวกภิกษุไม่ควรอยู่ในหมู่บ้านกัฎาสิริ
5. อนุสาวนา กาดพพา (สวดกรรมวาจา ๓ ครั้ง)

ผู้ถูกลงโทษ ต่ำก็ไม่ได้ ดีเดียนก็ไม่ได้ ต้องกลับเนื้อกลับตัว (ไม่ใช่ขี้ขี้ ปัพพชาณียกมม)

ภิกษุผู้ถูกลงโทษ ปัพพชาณียกรรม ต้องทำวัตร ๑๘ (อฏฐารส วตตานิ)

1. น อุปสมปาเทตพพ
2. น นิสสโย ทาดพโพ
3. น สามเณโร อุปฐาเปตพโพ - ไม่ใช่สามเณร
4. น ภิกขุโนวาทกสมมุติ สาทิตพพา - ไม่พึงยินดีการแต่งตั้งให้โอวาทภิกษุณี
5. สมมเตน ภิกขุณีโย น โอวาทิตพพา - ภิกษุได้สมมุติแล้วไม่พึงยินดีสั่งสอนภิกษุณี
6. ยาย อาปตติยา สัสมน ปัพพชาณียกมมัม กตฺ โหติ (เตน) น สา อาปตติ อาปชชิตพพา. พระสงฆ์กระทำ ปัพพชาณียกรรม ไว้ด้วยอาบัติใด ภิกษุ นั้น ไม่ต้องซึ่งอาบัตินั้นอีก
7. อญญา วา ตาทิสิกา - ไม่ต้องอาบัตินั้นอีก หรือ อาบัตินั้นอีก
8. ตโต วา ปาปิฎจตรา (ปาป+อิฎจ+ตรา) - อาบัตินั้นมีสังฆาทิเสสเหมือนกัน หรือ อาบัตินั้นเ
 กว่า

9. กम्मิ น ครหิตพัพพะ - ไม่พึงติเตียนกรรม (ปริวาสกรรมก็ได้)
10. กम्मิกา น ครหิตพพา - ไม่ควรกระทำผู้ควรทำกรรม
11. น ปกตตตสส (ปกติ+อตต+ส) ภิกขุโน อุโปสถิ จเปตพโพ - ไม่พึงตั้งอุโบสถ
12. น ปวารณา จเปตพพา ไม่พึงตั้งปวารณา(ปวารณา - อนุญาต, ห้าม)ในที่นี้ใช้อุญาต
13. น สวจนียิ กาทพัพพะ - ไม่พึงกระทำสิ่งโทษพึงกล่าว, ไปลงโทษผู้อื่นไม่ได้
14. น อนฺวาโท จเปตพโพ (จุลลวรรค) - ไม่พึงตั้งตนเป็นใหญ่ให้อิवाาท
15. น โอภาโส กาทพโพ - ไม่พึงให้ออกาศ
16. น โจเทตพโพ - ไม่พึงโจทก์
17. น สาเรตพโพ - ไม่ให้ตักเตือนผู้อื่น
18. น ภิกขุหิ สมฺปิเยเชตพัพพะ - ไม่พึงรวมพักพวก
- 19.

อุทฺทิกฺขจฺจา โข อายสฺมฺหนุโต เตรส สํฆาทิสเสสา ธมฺมา นว ปจฺมาปตฺติกา, จตฺตารโ
 ยาวตตฺติยกา. เยสํ ภิกขุ อญฺญตรํ วา อญฺญตรํ วา อาปชฺชชิตฺวา ยาวตีหิ ชานํ ปฏิจ
 จาเทติ, ตาวตีหิ เตน ภิกขุณา อกามา ปริวตฺถพัพพะ. ปริวตฺถปริวาเสน ภิกขุณา อุต
 ตริ จารตฺตํ ภิกขุมาหนตฺตตาย ปฏิปชฺชชิตพัพพะ, จิณฺณมานตฺโต ภิกขุ ยตฺถ สียา วิสติคฺโค
 ภิกขุสํโฆ, ตตฺถ โส ภิกขุ อพฺเภตพโพ. เอเกนปิ เจ อุโน วิสติคฺโค ภิกขุสํโฆ ตํ ภิกขุ
 อพฺเภยฺย, โส จ ภิกขุ อนพฺภิกโต, เต จ ภิกขุ คารยฺหา, อยํ ตตฺถ สามิจิ. ตตฺถายสฺมฺน
 เต ปุจฺจามิ, กจฺจิตฺถ ปริสฺสุธา, ทฺติยมฺปิ ปุจฺจามิ, กจฺจิตฺถ ปริสฺสุธา, ตตฺติยมฺปิ ปุจฺจามิ
 , กจฺจิตฺถ ปริสฺสุธา, ปริสฺสุเธตฺถายสฺมฺหนุโต ตสฺมา ตฺถุหิ, เอเวเมตํ ธารยามิตฺติ. (อิตฺติ =
 ปริสฺมาปนฺน, จปฺประโยค)

โย อายสฺมฺหนุโต - ท่านทั้งหลาย เตรส สํฆาทิสเสสา ธมฺมา - อาบัติที่เรียกว่าสังฆาทิสเส
 ๑๓ ข้อ นว ปจฺมาปตฺติกา - (ซึ่งจำแนก) เป็นปฐมปตฺติก ๙ ข้อ จตฺตารโ ยาวตตฺติยกา - และ
 ยาวตตฺติยก(สิกขาบทอีก) ๔ ข้อ อุทฺทิกฺขจฺจา - (มยา - ข้าพเจ้า) ได้สวดมาแล้ว, ยกขึ้นแสดง, สวด
 แล้ว (เยสํ = โย+เอสํ) เอส - ในบรรดาอาบัติทั้ง ๑๓ ข้อเหล่านั้น โย ภิกขุ - ภิกขุรูปใด อาปช
 ชิตฺวา - ต้องแล้ว อญฺญตรํ วา อญฺญตรํ วา- ซึ่งอาบัติข้อใดข้อหนึ่ง ชานํ (ชานนฺโต)- รู้อยู่ ปฏิจ
 จาเทติ - ย่อมปกปิด ยาวตีหิ - ลึนวันมีประมาณเท่าไร (นานกี่วัน) เตน ภิกขุณา - ภิกขุรูปนั้น
 อกามา - แม้ไม่มีความต้องการที่จะกระทำ, แม้ไม่มีความต้องการอยู่ ปริวตฺถพัพพะ - พึงอยู่ปริวาส
 ตาวตีหิ - ลึนวันมีประมาณเท่าไรนั้น ภิกขุณา - ภิกษุ ปริวตฺถปริวาเสน - ผู้อยู่ปริวาสครบแล้ว อุต
 ตริ (เป็นศัพท์ขนาด)- หลังจากนั้น ปฏิปชฺชชิตพัพพะ - พึงปฏิบัติ ภิกขุมาหนตฺตตาย - เพื่อยังภิกษุให้ยอมรับ
 นับถือ, เพื่อให้สงฆ์ยอมรับนับถือ จารตฺตํ - ตลอด ๖ ราตรี ภิกขุ - ภิกษุ จิณฺณมานตฺโต - ผู้

ประพฤติมานัตแล้ว ยตฺถ - ในที่ใด (ในอารามใด, สี่มา) สียา - มี วิสติโคณ ภิกขุสัสมิ - ภิกขุสงฆ์ที่มีคณะ ๒๐ รูป โส ภิกขุ - ภิกขุนั้น อพฺพเกตพฺโพ (อภิ+อิ+ตพฺพ)- ฟังถูกเรียกเข้าในหมู่คณะ (การเรียกเข้าหมู่สงฆ์) ตตฺถ - ในที่นั้น(ในอารามนั้น, สี่มา) เจ - ถ้าว่า วิสติโคณ ภิกขุสัสมิ - ภิกขุสงฆ์ที่มีคณะ ๒๐ รูป อุโน - ซึ่งหย่อน เอเกนปิ - แม้เพียงรูปเดียว ตํ ภิกขุํ อพฺพเกยฺย - ฟังเรียกภิกขุรูปนั้นเข้าหมู่สงฆ์ได้ โส จ ภิกขุ - ก็ภิกษุที่ถูกเรียกนั้น อนพฺพภิตฺโต - เป็นอันไม่ถูกเรียก, เป็นอันเรียกไม่สำเร็จ, อพฺพทานไม่สำเร็จ เต จ ภิกขุ คารยฺหา - ภิกษุผู้กระทำความนั้นก็เป็นอันถูกติเตียน(คารยหา ปรับทุกกฎ) อัย - การกระทำที่ว่ามานี้, การกระทำการปฏิบัติที่กล่าวมานี้ (ที่กล่าวมานี้ทั้งหมดตั้งแต่ปริวาส ประพฤติมานัต และอพฺพทานเรียกเข้าหมู่) สามิจิ - เป็นวัตรที่ตั้งงามสอดคล้องกับโลกุตตรธรรม

ตตฺถ - แก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสนั้น ปุจฺจามิ (อหํ) - ข้าพเจ้าขอถาม (ตตฺถายสมฺนุเต = ตตฺถ+ายสมฺนุเต) ายสมฺนุเต - ซึ่งท่านทั้งหลาย ตตฺถ - ในบรรดาอาบัติสังฆาทิเสสเหล่านั้น อิติ - ว่า ตุมฺเห (กจฺจิตฺถ) - ท่านทั้งหลาย ปริสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ [กจฺจิตฺถ (กจฺจิ+อตฺถ) - ในสังฆาทิเสสนี้แล้วหรือ] = [เอตฺถ (สังฆาทิเสส) - ในสังฆาทิเสสนี้ กจฺจิ - หรือ]

ทฺติยมฺปิ - แม้เป็นครั้งที่สอง ปุจฺจามิ - ข้าพเจ้าขอถาม ตุมฺเห (กจฺจิตฺถ)- ท่านทั้งหลาย ปริสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ กจฺจิตฺถ - ในสังฆาทิเสสนี้แล้วหรือ ตติยมฺปิ - แม้เป็นครั้งที่สาม ปุจฺจามิ - ข้าพเจ้าขอถาม ตุมฺเห - ท่านทั้งหลาย ปริสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ กจฺจิตฺถ - ในสังฆาทิเสสนี้แล้วหรือ (ปริสุทฺเธตฺถายสมฺนุโต = ปริสุทฺธา+เอตฺถ+ายสมฺนุโต) ายสมฺนุโต - ท่านทั้งหลาย ปริสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ เอตฺถ - ในอาบัตินี้ ตสมฺมา - ดังนั้น ตฺถนฺทึ - จึงเป็นผู้เจียบ ธารยฺยามิ - ข้าพเจ้าขอทรงจำไว้ (เอวเมตฺ = เอว+เอตฺ) เอตฺ - ซึ่งความเป็นผู้บริสุทธิ์นี้ เอว - ด้วยอาการอย่างนี้.

สังฆาทิเสสฺวเทโส นิฏฺฐิตฺโต.

จบ สังฆาทิเสสได้แสดงแล้ว.

อาบัตินในสังฆาทิเสมี ๑๓ ข้อ วิติกนฺตขณฺเวยว อาปชฺชิตพฺพา

นว ปจฺมาปตฺติกา - อาบัติต้องในครั้งแรกมี ๙ ข้อ คือ ข้อที่ ๑ สุกฺกวิสสุฏฺฐิสฺสิกฺขาปทํ ถึงข้อที่ ๙ อณฺณภาคิยฺสิกฺขาปทํ

จตฺตารโ ยาวตติยกา - อาบัติที่เหลือเมื่อสวดสมฺนุภาสนกรรม อีก ๔ ข้อ คือ ข้อที่ ๑๐ สัมภเวทฺสิกฺขาปทํ ถึงข้อที่ ๑๓ กุลฺทฺฐกฺสิกฺขาปทํ

ปฏิจฺจาทนลฺกฺขณ ๑๐ ลักษณะของการปกปิด ๑๐ อย่าง

1. อาปตฺติ จ โหติ อาปตฺติสณฺเณ จ - อาบัติเป็นอยู่, รู้อยู่ว่าต้องอาบัติ

2. ปกตฺโต จ โหติ ปกตฺติสณฺเณ จ - ผู้รับต้องเป็นภิกษุปกติ, เข้าใจว่าถูกสงฆ์ลงโทษ

3. อนุนตรายโก จ โหติ อนุนตรายิกสณฺณิ จ - เป็นผู้ไม่มีอันตราย ๑๐ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง, รู้ยู่ว่ามีอันตราย ๑๐ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง
4. ปหุ จ โหติ ปหุสณฺณิ จ - เป็นผู้มีความสามารถ, รู้ยู่ว่ามีความสามารถไปบอกผู้ใดผู้หนึ่ง
5. ฉาเหตุกาโม จ โหติ ฉาเหตุ จ - ประสงค์จะปกปิดก็ปกปิด, บุคคลที่บอกอาบัติต้องเป็นสภาคบุคคล (เข้ากันได้) ห้ามบอกอาบัติกับวิสภาคบุคคล (เข้ากันไม่ได้)

ปริวาสโดยทั่วไปแบ่งเป็น ๔

(จลวรรค เล่ม ๖)

1. อปฺปฏิจฺจนฺนปริวาส - เกี่ยวกับเดียรถีย์ (พวกนอกศาสนา) ไม่ปกปิด อยู่ ๔ เดือน (ไม่เกี่ยวกับภิกษุ, อธิปฺเปต - ไม่พึงประสงค์ในที่นี้)
2. ปฏิจฺจนฺนปริวาส - ปริวาสให้แก่ภิกษุผู้ปกปิดอาบัติ(ปกฺขปฏิจฺจนฺน สมฺพหุลา-ขอด้วยวันปกปิด, อธิปฺเปต - สิ่งทีประสงค์ในที่นี้)
3. สุกฺขนฺตปริวาส - จำที่อยู่ปริวาสได้ (อธิปฺเปต - สิ่งทีประสงค์ในที่นี้) แบ่งเป็น ๒
  - 3.1 จุฬสुकฺขนฺตปริวาส - พึ่งให้แก่ภิกษุที่จำได้วันที่ตนบริสุทธี
  - 3.2 มหาสुकฺขนฺตปริวาส - จำไม่ได้
4. สโมธานปริวาส (ส+อว+ธา+ยุ) - ปริวาสให้โดยรวม (อธิปฺเปต - สิ่งทีประสงค์ในที่นี้) แบ่งเป็น

๓

- 4.1 อคฺขสโมธาน -อคฺเขน (รตฺติปริจฺเจเทน) สโมธานเตวาทพฺโพ ปริวาโส อคฺขสโมธาน - ปริวาสที่สงฆ์พึงให้โดยการรวมด้วยการกำหนดราตรที่ปกปิดไว้มากกว่า ต้องอาบัติสังฆาทิเสสหลายข้อ รวมเอารাত্রีมากกว่า (วตฺถุ, อาปตฺติสภาค เช่น ในสังฆติเสส อาบัติคนละข้อไม่ต่างกัน)
- 4.2 โอสถสโมธาน - เข้าอยู่ต้องอาบัติอีกต้องเริ่มต้นใหม่ (ขณะที่ภิกษุเข้าปริวาส)
- 4.3 มิสฺสโกสโมธาน - อาบัติหลายข้อรวมกันเป็นข้อเดียว วัตถุประสงค์กันราตรีปกปิดเหมือนกัน

การออกจากอาบัติของสังฆาทิเสสต้องการสงฆ์ทุกชั้นตอน

1. ปริวาส - การจงจำ, การกำหนดเขตเฉพาะ, การติดคุก
2. มานตุต ๖ ราตรี
3. อัฟภาน ๒๐ รูปขึ้นไป

อนิยตุเทโส

อิเม โข ปนายสมฺหุโต เทว อนิยตา ธมฺมา อุทฺเทสํ อาคจฺจนฺติ.

อายสมฺหุโต - ท่านทั้งหลาย อิเม ธมฺมา (สิกขาปทา) - สิกขาปทาทั้งหลายเหล่านั้น เทว - สอง อนิยตา - ชื่อ อนิยต อาคจฺจนฺติ - ย่อมถึง(มาสู่) อุทฺเทสํ - ซึ่งการสวดโดยย่อ.

นตฺถิ นียตา เอเตสฺนตฺติ อนียตา.(ไม่กำหนดแน่นอน)

อาบัติที่แน่นอนของสิกขาบทนี้ย่อมไม่มี เพราะเหตุนี้ สิกขาบทเหล่านั้นมีชื่อว่า อนียต

อนียตสิกขาบทนี้ไม่ใช่สิกขาบทที่ใช้ในการปรับอาบัติ มีแต่ชื่อสิกขาบทอย่างเดียว สิกขาบทในอนียตสิกขาบทเป็นได้ทั้งศีลวิบัติ และอาจารย์วิบัติ

ปจฺมอณียตสิกขาบท

[๑] โย ปน ภิกฺขุ มาตุคามเณ สทฺธิ เอโก เอกาย รโห ปฏิจฺจนเณ อาสเน
 อลํกมฺมหนิเย นิสฺซชฺชํ กปฺเปยฺย, ตเมन्हํ สทฺเธยฺยวจฺสา อุปาสิกา ทิสฺวา ติณฺณํ ฐมฺมานํ
 อณฺฏตเรณ วเทยฺย ปาราชิกเณ วา สํฆาทิเสสเณ วา ปาจิตฺติเณ วา, นิสฺซชฺชํ ภิกฺขุ
 ปฏิขานมาโน ติณฺณํ ฐมฺมานํ อณฺฏตเรณ กาเรตฺตพฺโป ปาราชิกเณ วา สํฆาทิเสสเณ
 วา ปาจิตฺติเณ วา, เยน วา सा สทฺเธยฺยวจฺสา อุปาสิกา วเทยฺย, เตน โส ภิกฺขุ
 กาเรตฺตพฺโป, อयํ ฐมฺโม อนียโต.

โย ปน ภิกฺขุ - ภิกษุรูปใด นิสฺซชฺชํ กปฺเปยฺย - พึงสำเร็จการนั่ง อาสเน - ในที่นั้น (นอน), ใน
 สถานที่ ปฏิจฺจนเณ - อันถูกปกปิด (ที่มุงบัง) (จกฺขุ) รโห - เป็นที่ลับตา (รโห เป็นนิบาต = สฺมี-
 ในที่) อลํกมฺมหนิเย(อลํ = ปรีด - เหมาะสมควร) - ซึ่งเหมาะที่จะทำการล้างละเมียด เอโก เอกาย
 - ตามลำพัง, ตัวต่อตัว, สองต่อสอง มาตุคามเณ สทฺธิ - กับด้วยมาตุคาม (หญิง) อุปาสิกา -
 อุปาสิกา สทฺเธยฺยวจฺสา - ผู้มีคำพูดที่เชื่อถือได้ (อริยสาวิกา) ทิสฺวา - เห็นแล้ว ตเมन्हํ (ตํ +
 เอนํ ภิกฺขุ) - ซึ่งภิกษุรูปนั้น (เห็นภิกษุผู้กำลังนั่งกับหญิงนั้น) วเทยฺย - พึงโจทก์ ติณฺณํ ฐมฺมานํ
 อณฺฏตเรณ - ด้วยอาบัติชนิดใดชนิดหนึ่งจากอาบัติทั้งสาม (อิตฺติ - คือ) ปาราชิกเณ วา - ด้วย
 ปาราชิก ก็ดี สํฆาทิเสสเณ วา - ด้วยสังฆาทิเสส ก็ดี ปาจิตฺติเณ วา - ด้วยปาจิตตีย์ ก็ดี
 นิสฺซชฺชํ ภิกฺขุ ปฏิขานมาโน - เมื่อภิกษุผู้ยอมรับซึ่งการนั่ง, ภิกษุผู้ยอมรับการนั่ง (ภิกษุสัฆเนน)
 กาเรตฺตพฺโป - อันภิกษุสงฆ์พึงปรับ (พึงกระทำ) อณฺฏตเรณ - ด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง
 ติณฺณํ ฐมฺมานํ - จากอาบัติทั้งสาม (อิตฺติ - คือ) ปาราชิกเณ วา - ด้วยปาราชิก ก็ดี สํฆาทิเส
 เณ วา - ด้วยสังฆาทิเสส ก็ดี ปาจิตฺติเณ วา - ด้วยปาจิตตีย์ ก็ดี วา - หรือว่า सा สทฺ
 เธยฺยวจฺสา อุปาสิกา - อุปาสิกาผู้ที่มีคำพูดน่าเชื่อถือได้นั้น วเทยฺย - พึงโจทก์ เยน (อาภาเรน)
 - ด้วยอาการใด (การกระทำใด) (ภิกษุสัฆเนน) กาเรตฺตพฺโป - ภิกษุสงฆ์พึงปรับ (พึงกระทำการ
 ปรับ) โส ภิกฺขุ - เมื่อภิกษุ เตน (ปฏิขานมาโน ว) - ยอมรับด้วยอาการ(อุปาสิกาโจทก์)นั้น
 เท่านั้น อयํ ฐมฺโม - สิกขาบทนี้ อนียโต - ชื่อ อนียต (อาบัติ ไม่กำหนดแน่นอน).

หมายเหตุ ตเมन्हํ สัฬพนามสองสัฬพนาม คือ ตํ และ เอนํ เพราะฉะนั้นในกรณีที่สัฬ
 พนามสองสัฬพนามอยู่รวมกันโดยปกติแล้วโบราณจารย์ จะกำหนดไว้ว่า “ทฺวิสุ สฬพฺพนาเมสุ ปุพฺพเมว

ประธาน” ในบรรดาสัพพนามสองศัพท์ที่อยู่รวมกัน สัพพนามบทแรกเท่านั้นเป็นหลัก หมายความว่าให้
แปลเฉพาะสัพพนามตัวแรกคือ “ต” ส่วน “เออ” ไม่ต้องแปล เพราะแปลแล้วไม่มีความหมายอะไรพิเศษ
แต่ข้อนี้แยกเว้นบางสัพพนามมี “ตุมห อุมห” ศัพท์ เช่น โสห์ วายามิสฺสามิ-ข้าพเจ้านั้นจะพยายาม

(อหฺ เป็นประธานประโยค).

ปาราชิกเณ วา = เมถุนธมฺมสิกฺขาปทํ (ปจฺมปาราชิกสิกฺขาปทํ) สิกฺขาบทที่ ๑ ในปาราชิก

สงฺฆาทิเสสเณ วา = กายสํสฺสคฺคสิกฺขาปทํ สิกฺขาบทที่ ๒ ในสงฺฆาทิเสส

ปาจิตฺติเณ วา = รโหณิสฺสชฺชสิกฺขาปทํ สิกฺขาบทที่ ๓๐, ๔๕ ในปาจิตฺตีย์

= รโหปฏฺิจฺจนฺนสิกฺขาปทํ สิกฺขาบทที่ ๔๔ ในปาจิตฺตีย์

ปฏฺิฆานมาโน ว เป็นพวก ปาจเสส - คำที่ใส่เข้ามา, คำที่ละไว้ในกาลแปล

อํลํกมฺมณิเย - เหมาะที่จะล่องการกระทำละเมิด (อุปจาร - ในที่ใกล้ประมาณ ๑๒ ศอก)

ทฺวิสฺสุ สพฺพนาเมสฺสุ ปุพฺพเมว ปฺธานํ. ในบรรดาสัพพนามทั้งหลายสองบทคือในกรณีที่มีสัพพนามอยู่
ด้วยกันสองบท บทหน้าเท่านั้นเป็นบทสำคัญ(ประธาน) ส่วนบทหลังนั้นถือว่าเป็น ปทาลังการ คือ ศัพท์
ที่ใส่เข้ามาให้คำพูดสละสลวย (วจนาลงฺการ) แต่ในบางกรณีบางครั้งก็มีข้อแม้ เช่น ในชาดกมหาชนก
โส อหฺ วายามิสฺสามิ. (อันว่าเรานั้นจะพยายาม) โส ก็เป็นสัพพนาม และ อหฺ ก็เป็นสัพพนาม แต่ใน
กรณีสัพพนามนี้เป็นคนละอย่างกัน โส นี้เป็นสัพพนามในลักษณะวิเสสนะ ส่วน อหฺ เป็นบุรุษสัพพนาม
ในที่นี้ให้ถือว่าบทหลังเป็นประธาน เพราะฉะนั้นกริยาจึงเป็น วายามิสฺสามิ อหฺ(ข้าพเจ้า)นั้นในที่นี้ต้อง
แปล คือ อหฺ เป็นบุรุษสัพพนามบังคับประธานของประโยคอยู่แล้ว

ทฺติยอนิยตสิกฺขาปทํ

[๖] น เหว โข ปน ปฏฺิจฺจนฺนํ อาสนํ โหติ นาลํกมฺมณิยํ, อลญฺจ โข โหติ
มาตฺตุคามํ ทฺฏฺจฺจุลาหิ วาจาหิ โอภาสิตฺตุํ, โย ปน ภิกฺขุ ตถารูเป อาสเน มาตฺตุคาเมน
สทฺธิ เอโก เอกาย รโห นิสฺชชฺชํ กปฺเปยฺย, ตเมนํ สทฺเธยฺยวจสา อุปาสิกา ทิสฺวา ทฺ
วิหฺนํ ธมฺมานํ อญฺจตเรน วเทยฺย สงฺฆาทิเสสเณ วา ปาจิตฺติเณ วา, นิสฺชชฺชํ ภิกฺขุ
ปฏฺิฆานมาโน ทฺวิหฺนํ ธมฺมานํ อญฺจตเรน กาทเรตฺพุทฺโธ สงฺฆาทิเสสเณ วา ปาจิตฺติเณ
วา, เยน วา สํ สทฺเธยฺยวจสา อุปาสิกา วเทยฺย, เตน โส ภิกฺขุ กาทเรตฺพุทฺโธ,
อยมฺปิ ธมฺโม อนิยโต.

ปน - อนึ่ง อาสนํ - ที่นั่ง น ปฏฺิจฺจนฺนํ โหติ - ไม่เป็นที่มุงบัง นาลํกมฺมณิยํ (น + อํลํกมฺม
ณิย) - ไม่เหมาะที่จะกระทำการล่องละเมิด จ - แต่ อลํ โหติ - เป็นที่เหมาะสม โอภาสิตฺตุํ - เพื่อที่จะ
กล่าว, เพื่อที่จะเกี่ยว มาตฺตุคามํ - ซึ่งมาตฺตุคาม ทฺฏฺจฺจุลาหิ วาจาหิ - ด้วยวาจาที่หยาบโลน โย
ปน ภิกฺขุ - ภิกฺขุรูปใด นิสฺชชฺชํ กปฺเปยฺย - พึงสำเร็จการนั่ง ตถารูเป อาสเน - ในที่นั่งอันมี
สภาพเช่นนั้น, ในที่มีลักษณะเช่นนั้น (โส) รโห - ที่ลับหู เอโก เอกาย - ตามลำพัง มาตฺตุคาเมน

สทุธิ - ไปด้วยมาตุคาม อุปาสิกา - อุบาสิกา สทุเชยวจสา-ผู้มีคำพูดที่น่าเชื่อถือ ทิสฺวา-เห็นแล้ว ตเมน(ต เอน ภิคุ) -ซึ่งภิกษุนั้น วเทยฺย-ฟังทักท้วง, ฟังโจทก์ อญฺตเรณ - ด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ทฺวิหฺนํ ธมฺมานํ - จากอาบัติทั้งสอง (อิตติ - คือ) สํฆาติเสเสน วา-ด้วยสังฆาติเสส กิตฺติ ปาจิตฺติเยน วา - ด้วยปาจิตตีย์ กิตฺติ นิสฺซชฺ ภิคุ ปฏิฆานมาโน - เมื่อภิกษุผู้ยอมรับซึ่งการนั่งเท่านั้น (แปลอาบ) (ภิคุสุสฺเชน) กาเรตฺพุโท - อันภิกษุสงฆ์ควรปรับ (ภิคุ) (อิตติ - คือ) สํฆาติเสเสน วา - ด้วยสังฆาติเสส กิตฺติ ปาจิตฺติเยน วา - ด้วยปาจิตตีย์ กิตฺติ วา - หรือว่าสา สทุเชยวจสา อุปาสิกา - อุบาสิกาผู้มีคำพูดที่น่าเชื่อถือได้นั้น วเทยฺย - ฟังทักท้วง, ฟังโจทก์ เยน (อาภาเรณ) - ด้วยอาการใด (อาการล่วงละเมิดใด) (ภิคุสุสฺเชน) กาเรตฺพุโท - ภิกษุสงฆ์ควรปรับอาบัติ โส ภิคุ - ก็ต่อเมื่อภิกษุนั้น เตน (ปฏิฆานมาโน ว) - ยอมรับด้วยอาการนั้นเท่านั้น อยมฺปิ ธมฺโม (อโย ธมฺโมปิ) อนฺยโต - แม้สิกขาบทนี้ (อโย ธมฺโมปิ) ก็ชื่อ อนฺยตเหมือนกัน.

คำว่า “ปฏิฆานมาโน ว” ใส่เพื่อต้องการให้รู้ว่าปฏิบัติตามปฏิญญาของภิกษุนั้น ไม่ใช่ปรับตามโจทก์[ภิกษุนั้นอันสงฆ์ฟังปรับด้วยอาการนั้น(แสดงว่าอุปาสิกาโจทก์อย่างไรให้ปรับอย่างนั้น)ถ้าไม่ใส่ “ปฏิฆานมาโน ว”]

“อยมฺปิ (อโย + อปิ)”; “อปิ” = อฏฺฐานปยุตฺต - ประกอบไว้ไม่เหมาะ; อเปกฺข (อป + อิกฺข)

“อปิ” มองหาย้อนหลังสิ่งที่กล่าวมาแล้ว หมายถึงมองหาย้อนหลังถึงสิกขาบทที่ผ่านมา ว่าสิกขาบทที่ผ่านมาเป็นอย่างไรสิกขาบทนี้ก็เป็นเช่นนั้น.

สํฆาติเสเสน = ทุฏฺฐลฺลาจาสิกขาปทํ สิกขาบทที่ ๓ ในสังฆาติเสส

ปาจิตฺติเยน วา = รโหณิสฺซชฺชสิกขาปทํ สิกขาบทที่ ๓๐, ๔๔ ในปาจิตตีย์

= รโหปฏิจฺจนฺนสิกขาปทํ สิกขาบทที่ ๔๔ ในปาจิตตีย์

อุทฺทิกฺกา โข อายสฺมฺหโต เทว อนฺยตา ธมฺมา. ตตฺถายสฺมฺหเต ปุจฺจามิ, กจฺจิตฺถ ปริสฺสุธา, ทฺติยมฺปิ ปุจฺจามิ, กจฺจิตฺถ ปริสฺสุธา, ตตฺติยมฺปิ ปุจฺจามิ, กจฺจิตฺถ ปริสฺสุธา, ปริสฺสุเทตฺถายสฺมฺหโต, ตสฺมา ตฺถหิ, เอวเมตํ ธารยามิตฺติ.

โข อายสฺมฺหโต - ท่านทั้งหลาย เทว อนฺยตา ธมฺมา - อาบัติที่มีชื่อว่า อนฺยต ๒ ข้อ
 อุทฺทิกฺกา - เราได้แสดงมาแล้ว ปุจฺจามิ - (ข้าพเจ้า) ขอถาม ตตฺถายสฺมฺหเต (= ตตฺถ+อายสฺมฺหเต) อายสฺมฺหเต - ซึ่งท่านทั้งหลาย ตตฺถ - ในอนฺยตนั้น อิตติ - ว่า ตฺถเห - ท่านทั้งหลาย ปริสฺสุธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ กจฺจิตฺถ - ในอนฺยตนี้ แล้วหรือ ทฺติยมฺปิ - แม้เป็นครั้งที่สอง ปุจฺจามิ - (ข้าพเจ้า) ขอถาม ตฺถเห - ท่านทั้งหลาย ปริสฺสุธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ กจฺจิตฺถ - ในอนฺยตนี้ แล้วหรือ ตตฺติยมฺปิ - แม้เป็นครั้งที่สาม ปุจฺจามิ - (ข้าพเจ้า) ขอถาม ตฺถเห - ท่านทั้งหลาย ปริสฺสุธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ กจฺจิตฺถ - ในอนฺยตนี้ แล้วหรือ ปริสฺสุเทตฺถายสฺมฺหโต (=ปริสฺสุธา+เอตฺถ)

+อายุสมนุโต) อายุสมนุโต - ท่านทั้งหลาย ปริสุทฐา - เป็นผู้บริสุทธิ์ เอตถ - ในอาบัตินี้ ตสมมา - ดังนั้น ตุณหิ - จึงเป็นผู้เจียม ธารยามิ - (ข้าพเจ้า) ขอจำไว้ เอวเมตฺ - ด้วยอาการอย่างนี้.

อนิยตุเทโส นิฏฐิตो.

จบ อนิยต ที่ได้แสดงแล้ว.

อาบัติ ปาจิตตिय มี ๒ อย่าง คือ

1. นิสสัคคียปาจิตตिय	๓๐	สิกขาบท
2. สุกุฐปาจิตตिय	๙๒	สิกขาบท
รวม ปาจิตตिय	๑๒๒	สิกขาบท

นิสสัคคียปาจิตตีย - อาบัติที่มีกาลละสิ่งของเป็นวินัยกรรม (ปาจิตตีย เป็นตัวอาบัติ, นิสสัคคีย เป็นการละสิ่งของ; ถ้าไม่ละสิ่งของเสียก่อนก็ไม่สามารถทำให้พ้นจากอาบัติได้)

วิตุถารุเทโส แสดงโดยละเอียด

นิสสัคคียปาจิตตियทุกเทโส แสดงนิสสัคคียปาจิตตีย

อิเม โข ปนายสมนุโต ตีส นิสสัคคิยา ปาจิตตिया ธมฺมา อุทฺเทสํ อาคจฺจนฺติ.

อายุสมนุโต - ท่านทั้งหลาย ธมฺมา - อาบัติทั้งหลาย ตีส นิสสัคคิยา ปาจิตตिया - ที่ชื่อ นิสสัคคียปาจิตตีย ๓๐ อิเม โข ปน - เหล่านี้ อาคจฺจนฺติ - ย่อมถึง, ย่อมมา อุทฺเทสํ - ซึ่งการสวด, สูการสวด.

กถินสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยกฐิน (ปจฺมกถินสิกขาปท)

[๑] นิฏฐิตจิวรสุมิ ภิกขุณา อุพฺพตฺสุมิ กถิเน ทสาหปรมํ อติเรกจิวรํ ฐเรตพฺพํ, ตํ อติกฺกามยโต, นิสสัคคิยํ ปาจิตตियํ.

นิฏฐิตจิวรสุมิ - เมื่อจิวรเต็มถึงซึ่งความสิ้นสุดแล้ว, เมื่อจิวรเต็มมีอันสงสที่สิ้นสุดแล้ว, เมื่อจิวรสำเร็จแล้ว อุพฺพตฺสุมิ กถิเน - เมื่อกฐินเตาะแล้ว(หมดอายุ)(ยกเล็กมีเหตุ๑๐) ภิกขุณา - ภิกษุ ฐเรตพฺพํ - ฟังทรงไว้, ฟังครอง อติเรกจิวรํ - ซึ่งอติเรกจิวร (จิวรที่เกินมาจากจิวรที่ภิกษุ อธิษฐาน และทำวิกัปปี) ทสาหปรมํ - ตลอดสิบวันเป็นอย่างยิ่ง, อย่างมากสิบวัน, สิบวันเป็นอย่างยิ่ง นิสสัคคิยํ ปาจิตตियํ - อาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย (นิสสัคคีย เป็นวิเสสน ของปาจิตตีย) [หรือ] ปาจิตตियํ - อาบัตินิสสัคคีย นิสสัคคิยํ - ผ่านนั้นเป็นของอันภิกษุ ฟังสละ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น (ปาจเสส ใส่เข้ามา)

ตี (ทสาหปรหม์ กาล) **อดิภุมายโต** (เหตุกตดา)

- ภิกษุผู้ยังสืบนั่นให้ล่วงไป หรือผู้ก้าวล่วงสืบนั่น ผู้ทรงไว้ล่วงสืบนั่นต้องนิสัคคียปาจิตติย.

- ภิกษุผู้ยังสืบนั่นให้ล่วงไปหรือภิกษุผู้ก้าวล่วงสืบนั่นทรงจีวรเกินสืบนั่นต้องนิสัคคียปาจิตติย.

- ภิกษุทรงจีวรเกินจีวรหรือว่ามีจีวรอยู่ในคัมครองได้แก่สืบนั่นต้องนิสัคคียปาจิตติย.

กฐินสิกขาบทที่หนึ่งจะมีสิกขาบทที่เป็นอนุญัตติอยู่ในปาจิตติย

ติจีวร, ไตรจีวร ได้แก่ ผ้า ๓ ผืน มี 1. อุตตราสงค์, 2. สงฆาฎี, 3. อนุตราสก

ในสิกขาบทที่หนึ่งนี้ อดิเรกจีวร เอาแต่ติจีวรเท่านั้น

จีวรโดยปกติแบ่งเป็น ๘ มี ติจีวร, วสุภิกษาฎีกา - ผ้าอาบน้ำฝน, นิสิตน - ผ้าปูนั่ง ภายคุดติ - ป้องกันไม่ให้กายเปาะเปื้อน จีวรคุดติ - ป้องกันไม่ให้จีวรเปาะเปื้อน เสนาสนคุดติ - ป้องกันไม่ให้เสนาสนะเปาะเปื้อน, ปจจตุถรรณ - ผ้าสำหรับปูนอน ผ้าปูลาด ของภิกษุณี, กณทุปฏิบัติจาทิ - ผ้าปิดแผล ผ้าพันแผล, มุขปญฺชนโจฬ - ผ้าเช็ดหน้า, ปริกขารโจฬ - ผ้าเล็กน้อย, กุณฑาต (ปตตถวิกา), ปริสฺสาวน - ผ้ากรองน้ำ

(กฐินาฎิตรี หนา ๑๘๔ - ๑๘๕ มจร.)

จีวร ๒ มี

1. ปัสกุกจีวร ใช้ภายใน ๒๐ พรรษาแรกเท่านั้นหลังจากนั้นก็ทรงอนุญัตติให้ใช้เป็น คหปติจีวร
2. คหปติจีวร ทำนหมอชิวกทูลขอพระพุทเจ้า

คุณสมบัติของภิกษุผู้ควรกรานกฐิน ๘

1. ปุพฺพกรรม ชานาติ - รับุพพกรรม
2. ปจฺจุฑฺธารี ชานาติ - รัการถอนจีวร
3. อธิฏฺฐจฺานํ ชานาติ - รัการทำอธิฏฐาน
4. อตฺถการี ชานาติ - รัวิธีการกรานกฐิน และการอนุโมทนา
5. มาติกํ ชานาติ - รัเหตุที่ทำให้กฐินเตาะมี ๘ อย่าง
6. ปลิโพธํ ชานาติ - รัจีวรปลิโพธ, อาวาสปลิโพธ
7. อุฑฺฑารี ชานาติ - รัว่ากฐินเตาะ หรือไม่เตาะ
8. อานิสฺสํ ชานาติ - รัอนิสงส์ของการกรานกฐินมี ๕

กถินานิสฺส - อานิสงส์ของการกฐิน ๕

1. อนามนฺตจโร - ปลอดภัยจาก ความปเวสนสิฏฺขาปท เข้าบ้านโดยไม่ต้องบอกลา
2. อสมาทานจโร - ปลอดภัยจาก อุโทสิตสิฏฺขาปท เดินทางไม่ต้องเอาจีวรครบ ๓ ผืน

3. ยาวทศตจิวรี - ปลอดภัยจาก ปจวมกถินสิกขาปท เก็บจิวรตามต้องการ
4. คณโกชน - ปลอดภัยจาก คณโชนสิกขาปท จันคณโกชนได้
5. โย จ ตตถ จิวรูปปาโท ตสมึ อวาเส สัมสส อุปฺปนฺนญจ. จิวรบังเกิดขึ้นแก่สงฆ์ในอาวาสนั้น

กำหนดวันเข้าพรรษา ๒ ช่วง

1. ปริมาตรสุภนายิกา - เข้าพรรษาในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘
2. ปจฺนิมวสุภนายิกา - เข้าพรรษาในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๙

นิกฺขิตจิวรสมึ - เมื่อจิวรเต็มถึงซึ่งความสิ้นสุด

1. จิวรปฺลิโพธ ในกรณีที่ใช้กรานกจฺจิน ถูกไฟไหม้เป็นรู เป็นต้น จะเป็นเหตุให้อานิสงของกจฺจินสิ้นสุด ภิภษุผู้สูญเสียอานิสงส์ที่ได้รับจากการกรานกจฺจิน
2. อวาสปฺลิโพธ เมื่อถึงกลางเดือน ๔ จึงหมด อุพฺภตสมึ กถิเน - เมื่อกจฺจินเตาะแล้วหมดอายุ ถูกยกเล็ก

ผู้ถวายผ้ากจฺจินได้มี บรรพชิต, คฤหัส

จิวร ๖ ชนิด หรือ ๗

1. โขมจิวร - ผ้าเปลือกไม้	2. กปฺปาสิกจิวร - ผ้าทำด้วยฝ้าย
3. โกเสยฺยจิวร - ผ้าทำด้วยไหม	4. กมฺพลจิวร - ผ้าขนแกะ, ผ้าขนสัตว์
5. สาณจิวร - ผ้าป่าน	6. ภงฺคจิวร - ผ้าผสม
7. อนฺุโลมจิวร - ปทุมจิวร - ผ้าใยบัว จินจิวร	

ขนาดของจิวร อย่างต่ำเล็กที่สุด

1. อายมโต อฏฺฐจฺจุลล์ โดยความยาว ๘ นิ้วพระศอก
2. วิตุถารโต จตุรฺจฺจุลล์ โดยความกว้าง ๔ นิ้วพระศอก
  - 1 นิ้วพระศอก = 3 นิ้วของมัธยมบุรุษ = 4 ๘ นิ้วของคนปัจจุบัน
  - 8 นิ้วพระศอก = 24 นิ้วของมัธยมบุรุษ = 36 นิ้วของคนปัจจุบัน

อุทิสิตสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยโรงเก็บของ (อุทวิสิตสิกขาปท), ทุติยกถินสิกขาปท
 รตติวิปฺวาสสิกขาปท (การอยู่ปราศจากจิวร หนึ่งราติ)

[๒] นิกฺขิตจิวรสมึ ภิกฺขุณา อุพฺภตสมึ กถิเน เอกรตฺตมฺปิ เจ ภิกฺขุ ติจิวเรน
 วิปฺวาเสยฺย อณฺุตฺตฺร ภิกฺขุสมฺมุติยา, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

จิวรสุมิ - เมื่อจิวร ภิกขุหา (ส วิภัตติเป็น นา; นา วิภัตติลงในอรรถนัญญี) - ของภิกษุ นิฏฐิตเต - เสร็จแล้ว กถิเน - เมื่อภจัน อุกุภตสุมิ - เตะแล้ว เจ - ถ้าว่า ภิกขุ - ภิกษุ วิปฺปวเสยฺย - พึ่งอยู่ปราศ ติจิวเรน - จากไตรจิวร เอกรตุตมฺปิ - แม้เพียงราตีเดียว อญฺญตฺร - ยกเว้นแต่ ภิกขุสมมุติยา - สมมุติที่ (สงฆ์) ให้แก่ภิกษุอาพาธ ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ นิสฺสคฺคียํ - ที่มีการสละสิ่งของเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

อกาลจิวรสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยนอกเหนือจากจิวรที่ทรงอนุญาต
มาสาทิกกนฺตสิกขาปทํ การยังหนึ่งเดือนให้ล่วงไป (มหาวิภัง)

[๓] นิฏฐิตจิวรสุมิ ภิกขุหา อุกุภตสุมิ กถิเน ภิกขุโน ปเนว อกาลจิวรํ
อุปฺปชฺเชยฺย, อากงฺขมาเนน ภิกขุหา ปฏิคฺคเหตุพฺพํ, ปฏิคฺคเหตุวา ชิปฺปเมว
กาเรตพฺพํ, โน จสฺส ปารีปุริ, มาสปรมํ เตน ภิกขุหา ตํ จิวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ อุณฺสส
ปารีปุริยา สติยา ปจฺจาสาย. ตโต เจ อุตฺตริ นิกฺขิปเยยฺย สติยาปิ ปจฺจาสาย, นิสฺสคฺคียํ
ปาจิตฺตียํ.

จิวรสุมิ- เมื่อจิวร ภิกขุหา- ของภิกษุ นิฏฐิตเต- เสร็จแล้ว กถิเน- เมื่อภจัน อุกุภตสุมิ-
เตะแล้ว อกาลจิวร - จิวรนอกเหนือจากกาลที่ทรงอนุญาต อุปฺปชฺเชยฺย - พึ่งบังเกิดขึ้น ภิกขุ
โน ปเนว - แก่ภิกษุ ภิกขุหา - ภิกษุ อากงฺขมาเนน - เมื่อต้องการ ปฏิคฺคเหตุพฺพํ - พึ่งรับ
(จิวร - จิวร, ภิกขุหา - อันภิกษุ) ปฏิคฺคเหตุวา-รับแล้ว กาเรตพฺพํ-พึ่งให้กระทำ ชิปฺปเมว-โดย
รีบด่วนนั้นเทียว เจ - ถ้าว่า ปารีปุริ - ความบริบูรณ์ โน อสฺส (อสฺ+เอยฺย) - พึ่งไม่มี สติยา
ปจฺจาสาย (ปติ - อาสา + ส) เมื่อความหวังที่จะได้ซึ่งจิวรมีอยู่ เตน ภิกขุหา - ภิกษุนั้น
นิกฺขิปิตพฺพํ - พึ่งเก็บ ตํ จิวรํ - ซึ่งจิวรนั้น มาสปรมํ - ไว้หนึ่งเดือนเป็นอย่างยิ่ง อุณฺสส ปา
รีปุริยา - เพื่อยังส่วนที่ขาดอยู่ให้บริบูรณ์ เจ - ถ้าว่า (โส ภิกขุโน - ภิกษุนั้น) นิกฺขิปเยยฺย - พึ่ง
เก็บ อุตฺตริ - เกินกว่า ตโต (มาสโต) - หนึ่งเดือนนั้น สติยาปิ ปจฺจาสาย - แม้มีความหวังที่จะ
ได้จิวรอยู่ก็ตาม ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ นิสฺสคฺคียํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อม
มี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

นิฏฐิตจิวรสุมิ เป็น สาเปกฺขสมมาส - สมาสที่มีการสัมพันธ์เข้ากับศัพท์อื่น

อกาลจิวรํ เป็นกตฺตนาใน อุปฺปชฺเชยฺย, ภิกขุโน เป็นอุปสมปทานใน อุปฺปชฺเชยฺย
กาลจิวร - สำหรับภิกษุผู้ภจันได้ ๕ เดือน (แรม ๑ ค่ำเดือน ๑๑ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๔) ของ
ภิกษุผู้ไม่ได้ภจันได้ ๑ เดือนเป็นกาลจิวร(เดือน ๑๒)ที่เหลือ ๗ เดือนเป็นอกาลจิวร
ปิฏฐิสมฺย (หลังนอกเวลา) = อกาล, กุจฺฉิสมฺย (เวลาภายใน) = กาล

ปุราณจิวรสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยจิวรเก่า (หมายถึงจิวรที่ใช้แล้ว)

[๔] โย ปน ภิกขุ อณฺณาทิกาย ภิกขุณียา ปุราณจิวรํ โธวาเปยฺย วา รชาเปยฺย วา อาโกฏฺฐาเปยฺย วา, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปโต ภิกขุณียา-ยงนางภิกษุณี อณฺณาทิกาย -ผู้มีใช้ญาติ โธวาเปยฺย วา -ให้ซัก (ใช้ให้ซัก) กิติ รชาเปยฺย วา-ให้ย้อม กิติ อาโกฏฺฐาเปยฺย วา-ให้ทุบ กิติ ปุราณจิวรํ-ซึ่งจิวรเก่า ปาจิตฺติยํ - อาบัติปาจิตตี นิสฺสคฺคิยํ - ที่การสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

ปีตา - ปีตามห - ปีปิตามห - ภิกขุ - ปุตฺต - นตฺตา - ปนตฺตา = วิธีการนับ ๗ ชั่วโคตของภิกษุ

จิวรปฏิคฺคณฺหสิกขาปทํ

[๕] โย ปน ภิกขุ อณฺณาทิกาย ภิกขุณียา หตฺถโต จิวรํ ปฏิคฺคณฺหเยยฺย อณฺณตฺร ปาริวตฺตกา, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปโต ปฏิคฺคณฺหเยยฺย-พึงรับ จิวรํ - ซึ่งจิวร หตฺถโต-จากมือ ภิกขุณียา - ของนางภิกษุณี อณฺณาทิกาย - ผู้มีใช้ญาติ อณฺณตฺร - ยกเว้น ปาริวตฺตกา - จิวรที่ได้มาโดยการแลกเปลี่ยน ปาจิตฺติยํ - อาบัติปาจิตตี นิสฺสคฺคิยํ-ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ-ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน-แก่ภิกษุนั้น).

อณฺณตฺรวิญญตฺตสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยการขอซึ่งบุคคลผู้มีใช้ญาติ

[๖] โย ปน ภิกขุ อณฺณตฺรํ คหปตี วา คหปตานี วา จิวรํ วิญญาเปยฺย อณฺณตฺร สมยา, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ. ตตฺถายํ สมโย, อจฺฉินฺหจิวโร วา โหติ ภิกขุ นฏฺฐจิวโร วา, อยํ ตตฺถ สมโย.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปโต วิญญาเปยฺย - พึงขอหรือพึงให้บุคคลอื่นขอให้, บอกให้คนอื่นรู้ (วิญญาเปยฺย = ยาเจยฺย วา ยาจาเปยฺย วา - ขอเองก็ดีให้ผู้อื่นขอให้ กิติ) จิวรํ - ซึ่งจิวร คหปตี วา - กะคหปตี กิติ (อุบาสก, เจ้าของบ้าน, นายเรือน) คหปตานี วา - กะนางคหปตี กิติ (อุบาสิกา, หญิงเจ้าเรือน) อณฺณตฺรํ - ผู้มีใช้ญาติ อณฺณตฺร - เว้นไว้แต่ สมยา - ในสมัยที่สมควร ปาจิตฺติยํ-อาบัติปาจิตตี นิสฺสคฺคิยํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น) อยํ (ตตฺถายํ) - ข้อความที่จะกล่าวต่อไปนี้ สมโย - เป็นสมัย ตตฺถ - ในการขอจิวรนั้น

ภิกษุ - (คือ) ภิกษุ อจฺฉินฺนจิวโร วา - เป็นผู้มีจีวรถูกแย่งชิงไป กิติ นฏฺจจิวโร วา-เป็นผู้มีจีวรเสียหาย กิติ โหติ-ยอมเป็น อัย-ข้อความที่กล่าวมานี้ สมโย - เป็นสมัย ตตฺถ - ในการขอจีวรนั้น (ภิกษุเป็นผู้ถูกแย่งชิงจีวรเป็นผู้มีจีวรเสียหายไปในกาลใดกาลนั้น กาลที่กล่าวนี้เป็นสมัย).

ตตฺตฺตฺตริสิกฺขาปทํ สิกฺขาบททิวํการรับผ้ายิ่งเกินกว่า 2 ผืน หรือเกิน 2 ผืน

[๗] ตมฺเจ อญฺญาตโก คหฺปติ วา คหฺปตานี วา พหฺุหิ จิวเรหิ อภิหฺุจฺจุํ ปวา เรยฺย, สนฺตฺรุตฺตรปรมํ เตน ภิกฺขุณา ตโต จิวโร สาทิตพฺพํ. ตโต เจ อุตฺตฺริ สาทิเยยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

เจ - ถ้าว่า คหฺปติ วา - คหฺปติ กิติ (หรือ = คนใดคนหนึ่ง) คหฺปตานี วา - หญิงเจ้าเรือน กิติ, คหฺปตานี กิติ, หญิงแม่เรือน กิติ อญฺญาตโก - ผู้มิใช่ญาติ ปวาเรยฺย - ฟังปวารณา (บอกกล่าว, เชื้อเชิญท่านต้องการอะไรบอกได้, อนุญาต) ตํ (อจฺฉินฺนจิวโร วา นฏฺจจิวโร วา ภิกฺขุ) - ภิกษุผู้มีจีวรถูกลักขโมยไป หรือจีวรเสียหายนั้น อภิหฺุจฺจุํ - เพื่อนำไป (แปลอีกนัยหนึ่งออก ตฺวา ปัจจัย นำมาแล้วซึ่งจีวร) พหฺุหิ จิวเรหิ - จีวรทั้งหลายเป็นอันมาก สรุปลดน้อยแรก จีวรอยู่ที่ไหนก็ได้ ปวารณาให้ภิกษุไปเอา อนุญาต

แปลอีกนัยหนึ่ง เจ - ถ้าว่า คหฺปติ วา-คหฺปติ กิติ คหฺปตานี วา-หญิงแม่เรือน กิติ อญฺญาตโก-ผู้มิใช่ญาติ อภิหฺุจฺจุํ (แปลออกตฺวาปัจจัย) นำมาแล้ว ซึ่งจีวร ปวาเรยฺย - ฟังปวารณา ตํ - ภิกษุผู้มีจีวรถูกลักขโมยไป หรือจีวรเสียหายนั้น พหฺุหิ จิวเรหิ - จีวรทั้งหลายเป็นอันมาก

สรุปอีกนัย นำจีวรมากลองต่อหน้าภิกษุแล้วบอกว่าท่านต้องการก็เชิญ เตน ภิกฺขุณา -ภิกษุรูปนั้น สาทิตพฺพํ - ฟังยินดี (รับ) จิวโร - ซึ่งจีวร สนฺตฺรุตฺตรปรมํ (สห+อนฺตร (วาสก) +อุตฺตรา(สงฺค)+ปรม) - อันมีผ้าอันตราวาสก(ผ้าชั้นใน) และอุตฺตราสงฺค (ผ้านุ่งข้างบน)เป็นอย่าง มาก(ยิ่ง) ตโต (เตหิ จิวเรหิ) - จากจีวรเหล่านั้น เจ - ถ้าว่า ภิกฺขุ - ภิกษุ สาทิเยยฺย - ฟังยินดี อุตฺตฺริ - ยิ่งกว่า ตโต - จากผ้าอันตราวาสก และอุตฺตราสงฺค นั้น (คือถ้ายินดีกว่าสองผืนนั้น) ปาจิตฺติยํ - อาบัติปาจิตตีย์ นิสฺสคฺคิยํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

ภิกษุมีผ้า ๓ ผืนรับผ้าอีกไม่ได้, มีผ้า ๑ ผืน ชำรุดรับได้ ๑ ผืน, มีผ้า ๒ ผืนชำรุดรับได้ ๑ ผืน
นิจฺจสมฺพนฺธ (ย + ต) มีความสัมพันธ์กันเสมอ (ย = อนิยม, ต = นิยม)

[หรือ อจฺจาทสฺสสามิ - จักกวางย จีวรํ - ซึ่งจิวร อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ - แก่ภิกษุชื่อนี้ ความของ วิภัตติเปลี่ยนเพราะว่า อจฺจาทสฺสสามิ จริงแล้วเป็นกัณฐกมีเหตุเปลี่ยนเป็นสฺสทกัตตาแล้ว จีวรก็ กลายเป็นกรรม อิตฺถนฺนามํ (ก็กลายเป็นสัมปทาน) - จักกวางยจิวรแก่ภิกษุชื่อนี้]

เจ - ถ้าว่า โส ภิกฺขุ - ภิกษุรูปนั้น อปฺปวาริโต (หุดวา) - เป็นผู้ไม่ได้รับการเชื่อเชิญ, ไม่ได้ ปวารณา ปุพฺพ - มาก่อน กลุยาณกมฺยตํ อุปาทาย - แต่อาศัยความอยากได้ของดี (จิวรชนิดดี) อุปสงฺกมิตฺวา - จึงเข้าไปหา ตตฺร (ลงวิภัตติสัตตมมีใช้ในอรรถกรรม) - ผู้ที่เป็นที่อยู่ของบุคคลทั้งสองนั้น อาปชฺชชย - ฟังถึง วิกปฺปิ-ซึ่งการจัดแจง จิวเร-ในจิวร อิติ (นย)-โดยนัยอย่างนี้ว่า आयस्सुมา-แนะนำทนาย, คุณ สาธุ วต - ขอให้ท่าน โปรด เจตาเปตฺวา - ชื่อ จีวรํ - ซึ่งจิวร เอวรुปี वा เอวรुปี वा - ชนิดนี้ๆ จิวรเจตาปนฺเนน - ด้วยทรัพย์สำหรับแลกเปลี่ยนจิวร อจฺจาทสฺสสามิ - จงถวาย มํ - แก่เรา ปาจิตฺตियํ - อาบัติปาจิตตีย์ นิสฺสคฺคियํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

เจตาปนฺน ตั้งวิเคราะห์ ๒ แบบ

1. เจตาปนฺนิตฺติ ปริวตฺเตนฺนิตฺติ เอเตนฺนิตฺติ เจตาปนฺนํ. (กิตฺติวิคฺคห) ชนทั้งหลาย ย่อมแลกเปลี่ยน ย่อมซื้อขายด้วยทรัพย์นี้ เพราะเหตุนั้น ทรัพย์นี้ เรียกว่า เจตาปนฺน ทรัพย์สำหรับแลกเปลี่ยน
2. จิวรสฺส เจตาปนฺนํ จิวรเจตาปนฺนํ. (สมาสฺวิคฺคห) ทรัพย์เป็นเครื่องแลกเปลี่ยนด้วยจิวร ชื่อว่า

จิวรเจตาปนฺน

นำวิเคราะห์ 1 และ 2 มารวมกันเรียกว่า กิตฺตฺนตฺสสามส (กิตฺติวิคฺคห+สมาสฺวิคฺคห) เป็น กรุทฺติวิคฺคห (วิเคราะห์ 2 เทียบ) ถ้าวิเคราะห์ครั้งเดียว (ลหุทฺติวิคฺคห) ไม่สามารถแยกประเภทของสมาสได้ เช่น

จิวรํ เจตาปนฺนิตฺติ ปริวตฺเตนฺนิตฺติ เอเตนฺนิตฺติ จิวรเจตาปนฺนํ. (เรียกชื่อ วิคฺคหจำนวนมาก)

ชน ท.ย่อมแลกเปลี่ยนซึ่งจิวร ด้วยทรัพย์นี้ เพราะเหตุนั้น ด้วยทรัพย์นี้ เรียกว่า จิวรเจตาปนฺน

หลักการวิเคราะห์มี ๒ นัย

1. ลหุทฺติวิคฺคห (วิเคราะห์ครั้งเดียว)
2. กรุทฺติวิคฺคห (วิเคราะห์ 2 เทียบ)

ทฺติยอุปกฺขณฺนสิกฺขาปํ สิกฺขาบทที่ ๙ เป็นเหมือนอนุบัญญัติของสิกขาบทที่ ๘

ทฺติยอุปกฺขณฺนสิกฺขาปํ สิกฺขาบทว่าด้วยการตระเตรียม

[๙] ภิกฺขุํ ปเนว อุทฺทิสฺส อุภินฺนํ อณฺเฎตกานํ คหปตีณํ वा คหปตานีณํ वा ปจฺเจกจิวร-เจตาปนฺนานิ อุปกฺขณฺนานิ โหนฺนติ “อิมหิ มยํ ปจฺเจกจิวรเจตาปนฺเนหิ ปจฺเจกจิวรานิ เจตาเปตฺวา อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ จิวเรหิ อจฺจาทสฺสสามา”ติ. ตตฺร เจ โส ภิกฺขุ ปุพฺพ เอปฺปวาริโต อุปสงฺกมิตฺวา จิวเร วิกาปฺปิ อาปชฺชชย “สาธุ วต มํ आयस्सมนฺโต

อิเมหิ ปจฺเจกจีวรเจตอปนฺเนหิ เอวรูปี วา เอวรูปี วา จีวรํ เจตอปเตตฺวา อจฺฉาทถ
อุโฆว สนฺตฺตา เอเกนา”ติ กลฺยาณกมฺยุตฺตํ อุปาทาย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺตियํ.

ปจฺเจกจีวรเจตอปนฺนาหิ-ตระเตรียมทรัพย์สำหรับแลกเปลี่ยนจีวรเฉพาะของตนๆ คหป
ตีหํ วา - อันคหบดี กิติ คหปตานีหํ วา - อันหญิงเจ้าเรือน กิติ อญฺญาตกาหํ - ผู้มีใช้ญาติ
อุภินฺหํ - ทั้งสอง อุภุชฺฐา โหนฺติ - ได้เก็บสะสมไว้แล้ว ภิกฺขุํ ปนฺเว อุทฺทิสฺส - เพื่อภิกษุ อิ
ติ (จินตเนน) - ด้วยคิดว่า มยํ - พวกเรา เจตอปเตตฺวา - จักซื้อแล้ว จีวรํ - ซึ่งจีวร อิเมหิ ปจฺ
เจกจีวรเจตอปนฺเนหิ - ตระเตรียมทรัพย์สำหรับแลกเปลี่ยนจีวรเฉพาะของตนๆ เหล่านี้ อิตฺถนฺ
นามํ ภิกฺขุํ - ยังภิกษุชื่อนี้ อจฺฉาทถสฺสาม - ให้ห่ม, ให้ปกปิด (จักถวาย) จีวรเหติ - ด้วยจีวร (ซึ่ง
จีวร; แก่ภิกษุชื่อนี้) เจ - ถ้าว่า โส ภิกฺขุ - ภิกษุรูปนั้น อปฺปวาริโต (หุตฺวา) - เป็นผู้ไม่ได้ปวารณา
ปฺพุเพ - ก่อน กลฺยาณกมฺยุตฺตํ อุปาทาย - แต่อาศัยความอยากได้จีวรชนิดดี อุปสงฺกมิตฺวา - จึง
เข้าไปหา ตตฺร - สถานที่เป็นที่อยู่ของบุคคลทั้งสองนั้น อาปชฺเชยฺย - ฟังถึง วิภฺปิ - ซึ่งการจัดแจง จีวร
เร - ในจีวร อิติ (นเย) - โดยนัยอย่างนี้ว่า आयสฺมนฺโต-ณะทายก ทายิกา ทั้งหลาย อุโฆว สนฺ
ตฺตา เอเกน (หุตฺวา) - ท่านทั้งสองเที่ยว, ผู้เป็นคนดี (สัตตบุรุษ), ท่านทั้งสองเป็นคนดีจึงรวม
ทรัพย์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สาธุ วต - ขอให้ท่านโปรด เจตอปเตตฺวา - ซื้อ จีวรํ - ซึ่งจีวร เอว
รูปี วา เอวรูปี วา - ชนิดนี้ๆ จีวรเจตอปนฺเนหิ - ด้วยทรัพย์สำหรับซื้อจีวรนี้ อจฺฉาทถ - จง
ถวาย มํ - แก่เรา ปาจิตฺตियํ - อาบัติชื่อว่า ปาจิตฺตियํ นิสฺสคฺคิยํ - อันมีการสละเป็นวินัยกรรม (โห
ติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

ราชสิกฺขาปทํ สิขยาบทว่าด้วยเรื่องของพระราช

จีวรเจตนาปนฺนสิกฺขาปทํ สิขยาบทที่ว่าเรื่องทรัพย์สำหรับแลกเปลี่ยนจีวร

[๑๐] ภิกฺขุํ ปนฺเว อุทฺทิสฺส ราช วา ราชโกคฺโค วา พุราหฺมโณ วา คหฺปติโก
วา ทูเตน จีวรเจตอปนฺํ ปหิณฺเวยฺย “อิมีนา จีวรเจตอปนฺเนน จีวรํ เจตอปเตตฺวา
อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ จีวเรน อจฺฉาทถ”ติ. โส เจ ทูโต ตํ ภิกฺขุํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ วเทยฺย
“อิทํ โข ฆนฺเต आयสฺมนฺตํ อุทฺทิสฺส จีวรเจตอปนฺนํ อากตํ, ปฏฺิคฺคณฺหาตุ आयสฺมา จีวร
เจตอปนฺนํ”ติ. เดน ภิกฺขุณา โส ทูโต เอวมสฺส วจฺนีโย “น โข มยํ อาวุโส จีวรเจ
ตอปนฺนํ ปฏฺิคฺคณฺหาม, จีวรณฺจ โข มยํ ปฏฺิคฺคณฺหาม กาเลน กปฺปิยนฺ”ติ. โส เจ ทูโต ตํ
ภิกฺขุํ เอวํ วเทยฺย “อดฺธิ ปนายสฺมนฺโต โกจิ เวยฺยาวจฺจกโร”ติ. จีวรตฺถิเกน ภิกฺชเว ภิกฺช
นา เวยฺยาวจฺจกโร นิตฺทิสิตพฺโพ อารามิโก วา อุปาสโก วา “เอโส โข อาวุโส ภิกฺชุนฺ
เวยฺยาวจฺจกโร”ติ. โส เจ ทูโต ตํ เวยฺยาวจฺจกโร สญฺญาเปตฺวา ตํ ภิกฺขุํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ

วเทยฺย “ยํ โข ฆนฺเต อายสฺมา เวยฺยาวจฺจกรํ นิทฺทิสฺส, สณฺณตฺโต โส มยา, อุปฺสงฺกม ตายสฺมา กาเลน, จีวรฺเน ทํ อจฺฉาเทสฺสตี”ติ. จีวรฺตฺถิเกน ภิกฺขเว ภิกฺขุณา เวยฺยาวจฺจกร โร อุปฺสงฺกมิตฺวา ทฺวิตฺตฺติกฺขตฺตํ โจเทตฺตพฺโพ สารตฺตพฺโพ “อตฺถ เมา อาวุโส จีวรฺเนา”ติ , ทฺวิตฺตฺติกฺขตฺตํ โจทยมาโน สารยมาโน ตํ จีวรํ อภินิพฺพาเทยฺย, อิจฺเจตํ กุสฺลํ, โน เจ อภินิพฺพาเทยฺย, จตฺตฺกฺขตฺตํ ปญฺจกฺขตฺตํ จกฺขตฺตฺปรมํ ตฺถนฺทฺธิกฺกฺเตน อุกฺกิสฺส จาตพฺพํ จตฺตฺกฺขตฺตํ ปญฺจกฺขตฺตํ จกฺขตฺตฺปรมํ ตฺถนฺทฺธิกฺกฺโต อุกฺกิสฺส ตฺถฺจมาโน ตํ จีวรํ อภินิพฺพา เทยฺย, อิจฺเจตํ กุสฺลํ, ตโต เจ อุตฺตริ วายมมาโน ตํ จีวรํ อภินิพฺพาเทยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ. โน เจ อภินิพฺพาเทยฺย, ยตฺตสฺส จีวรเจตาปฺนฺนํ อากตํ, ตตฺถ สามํ วา คนฺตพฺพํ, ทฺวโต วา ปาเหตฺตพฺโพ “ยํ โข ตฺมฺเห อายสฺมฺนฺโต ภิกฺขุ อุกฺกิสฺส จีวรเจตาปฺนฺนํ ปหิณฺตีถ, น ตํ ตสฺส ภิกฺขุโน กิณฺจิ อตถํ อฺนฺโกติ, ยฺยชฺชนฺตตายสฺมฺนฺโต สกํ, มา โว สกํ วินฺสฺสา”ติ, อยํ ตตฺถ สามิฉิ.

ปเนว (วาจาสิลฺลิจฺฐ) - หนึ่ง ราชา วา - ราชา กิติ ราชโกคฺโค วา - อามตฺย กิติ, ผู้มีอิสิริยศ ที่ได้รับพระราชทานจากพระราชชา พุราหฺมโณ วา - พรหมณฺ กิติ คหปติโก วา - คหบดี กิติ ปหิ เณยฺย - ฟิงส์ไป จีวรเจตาปฺนฺนํ - ซึ่งทรัพย์สำหรับแลกเปลี่ยนจีวร, ทรัพย์สำหรับซื้อจีวร ทฺวเตน - โดยชุต ภิกฺขุ อุกฺกิสฺส - เพื่อภิกฺษุ อิติ (วจนฺ) - ด้วยคำว่า ตว - ท่าน, เธอ เจตาเปตฺวา - ซื้อ แล้ว จีวร - ซึ่งจีวร อิมินา จีวรเจตาปฺนฺเนน - ด้วยทรัพย์สำหรับซื้อจีวรนี้ อจฺฉาเทหิ - จง ถวาย จีวร - ซึ่งจีวร อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุ (สมปทาน) - แก่ภิกฺษุผู้มีชื่อว่าอย่างนี้ เจ - ถ้าว่า โส ทฺวโต - ชุตนั้น (ตัวแทน) อุปฺสงฺกมิตฺวา - เข้าไปหาแล้ว ตํ ภิกฺขุ - ซึ่งภิกฺษุรูปนั้น วเทยฺย - ฟิงส์ กล่าว เหว - อย่างนี้ อิติ - ว่า ฆนฺเต - ท่านผู้เจริญ อิทํ จีวรเจตาปฺนฺนํ - ทรัพย์สำหรับ แลกเปลี่ยนจีวรนี้ มยา (ปาจเสส - บทที่ละไว้ใส่เข้ามา) - อันข้าพเจ้า อากตํ - นำมาแล้ว อายสฺมฺนฺตํ อุกฺกิสฺส - เพื่อท่าน อายสฺมา - ขอท่าน ปฏิคฺคณฺหาตฺถ - จงรับ จีวรเจตาปฺนฺนํ - ซึ่งทรัพย์สำหรับ แลกเปลี่ยนจีวร โส ทฺวโต - ชุตนั้น เตน ภิกฺขุณา - เป็นผู้อันภิกฺษุนั้น วจฺนฺโย - ฟิงส์กล่าว เหว - อย่าง นี้ - อสฺส - ย่อมเป็น (ภิกฺษุฟิงส์กล่าวจะชุตอย่างนี้ว่า) อิติ - ว่า อาวุโส - ท่าน (โยม) มยํ - เรา น ปฏิคฺคณฺหาตฺถ - ย่อมไม่รับ จีวรเจตาปฺนฺนํ - ซึ่งทรัพย์สำหรับแลกเปลี่ยนจีวร จ - แต่ มยํ - เรา ปฏิคฺคณฺหาตฺถ - ย่อมรับ จีวร - ซึ่งจีวร กปฺปิยํ - ที่เหมาะสม กาเลน (ลงตติยวิภัตติเวลาแปลเป็น สัตตม) - ในกาลอันสมควร เจ - ถ้าว่า โส ทฺวโต - ชุตนั้น (ตัวแทน) วเทยฺย - ฟิงส์กล่าว ตํ ภิกฺขุ - ะภิกฺษุนั้น เหว - อย่างนี้ อิติ - ว่า ปน - ก็ เวยฺยาวจฺจกร - ไวยาวัจกร โกจิ (กั+จ) - คนใดคน หนึ่ง (ใครก็ได้) อายสฺมฺโต - ของท่าน อตฺถิ - มีอยู่หรือ (ไม่มีไวยาวัจกรบ้างหรือ, มีใครเป็น ไวยาวัจกรของท่านไหม) ภิกฺขเว - ภิกฺษุ ท. อารามิโก วา - อารามิก (คนที่อาศัยอยู่ในวัด) กิติ อุ ปาสโก วา - อุบาสก กิติ ภิกฺขุณา - อันภิกฺษุ จีวรตฺถิเกน - ผู้ต้องการจีวร (ทรัพย์เพื่อจีวร) นิทฺทิ

สิตพุโพ - ฟังแสดง เวຍยาวจจกร - ให้เป็นไวยาวัจกร อิติ - ว่า อาวุโส - ท่าน (โยม) เอโส โข
 - บุคคลนี้แล บุคคลคนนี้ เวຍยาวจจกร - เป็นไวยาวัจกร ภิกขุณฺโ - ของภิกษุทั้งหลาย เจ - ถ้า
 ว่า โส ทูโต - ทูตนั้น ตํ เวຍยาวจจกร - ยังไวยาวัจกรนั้น สมญาเปตฺวา - ให้เข้าใจแล้ว (บอกให้
 เข้าใจ) อุปสงกมิตฺวา - เข้าไปหาแล้ว ตํ ภิกขุ - ซึ่งภิกษุนั้น วเทยฺย - ฟังกล่าว เอวํ - อย่างนี้ อิติ
 (สัมพันธเป็นอาการของกิริยา) - ว่า ภาหุเต - ท่านผู้เจริญ อายสฺมา - ท่าน นิทฺทิสฺสี - ได้แสดง ยํ - ซึ่ง
 บุคคลใด เวຍยาวจจกร - ให้เป็นไวยาวัจกร (ท่านได้แสดงบุคคลใดให้เป็นไวยาวัจกร) โส เวຍ
 ยาวจจกร - ไวยาวัจกรนั้น (ปกฺกนฺตฺวิสย"ต"กล่าวถึงสิ่งที่ล่วงมาแล้วไม่ต้องมี ย มารับ) มยา - อันข้าพเจ้า
 สมฺมตฺโต - บอกให้รู้แล้ว (ทำความเข้าใจกับคนนั้นแล้ว) อายสฺมา - ขอท่าน อุปสงกมตฺ - จงเข้า
 ไป (ไวยาวัจกรนั้น) ภาเลน - ในกาลอันสมควร เวຍยาวจจกร (ประธานใส่เข้ามา) - ไวยาวัจกร อจฺ
 จาเทสฺสตี - จะถวาย จิวเรน - ซึ่งจิวร ตํ - แก่ท่าน ภิกขเว - ภิกษุทั้งหลาย ภิกขุณา - ภิกษุ จิวรตฺถิ
 เกน - ผู้ต้องการจิวร อุปสงกมิตฺวา - เข้าไปหาแล้ว เวຍยาวจจกร - ซึ่งไวยาวัจกร โจเทตพุโพ -
 ฟังทวง สาเรตพุโพ - ฟังเตือน ทฺวตฺติกฺขตฺตํ - สอง-สามครั้ง อิติ - ว่า อาวุโส - โยม อตฺถ - ความ
 ต้องการ จิวเรน - ด้วยจิวร (โหติ-ย่อมมี) เม - แก่เรา โจทยมาโน - เมื่อทักทวง สารยมาโน -
 เมื่อเตือน ทฺวิตฺติกฺขตฺตํ - สอง-สามครั้ง ตํ จิวรํ - อภินิพฺพาเทยฺย - ฟังยังจิวรนั้นได้มาสำเร็จ
 (ได้จิวรนั้นมาสำเร็จ) อิจฺเจตํ (อิติ + เอตํ) - การได้มาเช่นนี้
 กุสลํ (อนวชฺช) - ไม่มีโทษ เจ - ถ้าว่า โน อภินิพฺพาเทยฺย - ไม่สามารถได้จิวรมา ตฺถนฺทิกฺขเตน
 อุตฺทิสฺส จาตพุโพ - ฟังยื่นขอเงียบ, ฟังยื่นแสดงตนเงียบ จตฺกฺขตฺตํ - สี่ครั้ง ปญฺจกฺขตฺตํ - ห้าครั้ง
 จกฺขตฺตํ - หกครั้งเป็นอย่างยิ่ง ตฺถนฺทิกฺขเตน อุตฺทิสฺส ตฺถจฺจมาโน - เมื่อภิกษุยื่นขอหนึ่ง (ยื่น
 แสดงหนึ่ง) จตฺกฺขตฺตํ - สี่ครั้ง ปญฺจกฺขตฺตํ - ห้าครั้ง จกฺขตฺตํ - หกครั้งเป็นอย่างยิ่ง ตํ จิวรํ - อภิ
 นิพฺพาเทยฺย - ฟังยังจิวรนั้นให้สำเร็จ (ฟังได้จิวรนั้นมาสำเร็จ) อิจฺเจตํ - การได้เช่นนี้ กุสลํ - ไม่มีโทษ
 (อนวชฺช) เจ - ถ้าว่า วายมมาโน - พยายาม อุตฺตริ - ยิ่ง ตโต - เกินกว่านั้น ตํ จิวรํ - อภินิพฺพา
 เทยฺย - ฟังได้จิวรนั้นมาสำเร็จ ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตฺตียํ นิสฺสคฺคียํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม
 (โหติ-ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น) เจ - ถ้าว่า โน อภินิพฺพาเทยฺย - ไม่สำเร็จ จิวรเจตาปนฺนํ
 - ซึ่งทรัพย์สำหรับแลกเปลี่ยนจิวร อาภตํ - ที่เขานำมา (ยตฺสฺส = ยโต + อสฺส) อสฺส - แก่ภิกษุนั้น
 ยโต - จากบุคคลใด ภิกขุณา - ภิกษุ คนฺตพุโพ - ฟังไป ตตฺถ - ณ ที่นั้น สามํ - ด้วยตนเอง ก็ดี - วา
 - หรือว่า ปาเหตพุโพ - ฟังส่ง ทูโต - ซึ่งทูต อิติ - วจเนน - ด้วยคำว่า อายสฺมฺนโต - ตุมฺเห -
 โยมทั้งหลาย (ท่าน ท.) ปหิณฺตฺถ - ได้ส่งไปแล้ว จิวรเจตาปนฺนํ - ซึ่งทรัพย์สำหรับแลกเปลี่ยน
 จิวร ยํ - ภิกขุ อุตฺทิสฺส - เพื่อภิกษุรูปใด ตํ - ทรัพย์สำหรับแลกเปลี่ยนจิวรที่ท่านส่งไปนั้น (ทรัพย์
 ที่ท่านส่งไปนั้น) น - ออนุโภติ - ย่อมไม่สำเร็จ ภิกฺขุ อตฺถ - ซึ่งประโยชน์อะไรๆ ตสฺส ภิกขุโน -
 แก่ภิกษุนั้น (ท่านส่งทรัพย์สำหรับแลกเปลี่ยนจิวรให้แก่ภิกษุรูปใด คือภิกษุรูปนั้นไม่ได้บริโภค
 ไม่ได้ประโยชน์จากสิ่งนั้นเลย) อายสฺมฺนโต - โยม ทั้งหลาย ยฺย - จงติดตาม สกํ - ซึ่งของ ของ

ตน สกั -ของ โว -ของท่านทั้งหลาย มาวิหสสุส -อย่าได้ฉิบหาย (สูญหายไป) อัย-การกล่าวเช่นนี้, การกระทำเช่นนี้ สามิจิ-เป็นข้อวัตรปฏิบัติดีอันงาม ตตถ-ในการจัดการเรื่องจิวนั้น, ในการขอจิวนั้น.

คำว่า สามิจิ นี้เป็นข้อวัตรปฏิบัติดีงามที่ภิกษุต้องปฏิบัติ และวัตรที่ควรทำ ถ้าภิกษุไม่ปฏิบัติ ต้อง วัตถุเภททุกกฎ อาบัติทุกกฎที่ทำให้วัตรเสีย ไม่ปฏิบัติตาม

กถินวคโค ปจโม.

วรรคที่ ๑ ชื่อว่า กฐินวรรค หรือ จีวรวรรค.

โกสยสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยด้ายเส้นไหม

[๑๑] โย ปน ภิกขุ โกสยมิสสุสกํ สนฺถตํ การาเปยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกษุรูปใด การาเปยฺย - ฟังให้กระทำ สนฺถตํ - ซึ่งสันถัด (เครื่องปูลาด) โกสยมิสสุสกํ - ที่เจือด้วยเส้นไหม ปาจิตฺติยํ - อาบัติปาจิตตีย์ นิสฺสคฺคิยํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

โกสโต นิพฺพตฺตํ โกสยิ. เส้นด้ายที่เกิด(ที่ได้มา)จากฟักไหม(ตัวไหม)เรียกว่า โกสย (เส้นไหม)

สุทฺธกาฬสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยเรื่องของขนเจียมดำล้วน

[๑๒] โย ปน ภิกขุ สุทฺธกาฬกาณํ เอฬกโลมาณํ สนฺถตํ การาเปยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกษุรูปใด การาเปยฺย - ฟังให้กระทำ สนฺถตํ - ซึ่งสันถัด (เครื่องปูลาด) เอฬกโลมาณํ - ด้วยขนเจียมทั้งหลาย (ขนแกะ, ขนแพะ) สุทฺธกาฬกาณํ - ที่มีสีดำล้วน ปาจิตฺติยํ - อาบัติปาจิตตีย์ นิสฺสคฺคิยํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

เทวภาคสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยขนเจียมดำสองส่วน

[๑๓] หวิ ปน ภิกขุณา สนฺถตํ การยาเนน เทว ภาคฯ สุทฺธกาฬกาณํ เอฬกโลมาณํ อาทาตพฺพา, ตติยํ โอทาทานํ, จตฺตถํ โคจริยานํ. อนาทา เจ ภิกขุ เทวภาคฯ สุทฺธกาฬกาณํ เอฬกโลมาณํ, ตติยํ โอทาทานํ, จตฺตถํ โคจริยานํ, หวิ สนฺถตํ การาเปยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

ภิกขุณา - ภิกษุ การยานเณ - ผู้ที่ต้องการให้กระทำ สหุถต์ - ซึ่งสันถัด นว - อันใหม่ อา
 ทาทพพา - ฟังถือเอา เทว ภาค - ซึ่งสองส่วน เอฬกโลมาน - ของชนเจียม สุทฎกาฬกาน - ที่
 มีสีด้าล้วน (อาทาทพพา - ฟังถือเอา) ตติย (ภาค) - ซึ่งส่วนที่สาม โอทาทาน - ของชนเจียมสี
 ขาว (อาทาทพพา - ฟังถือเอา) จตุตถ (ภาค) - ซึ่งส่วนที่สี่ โคจரியาน - ของชนเจียมสีน้ำตาล
 [(แปลแบบสัตถฐ แปลจริง) ถือเอาชนแกะสีด้าล้วนสองส่วน เอาชนแกะสีขาวหนึ่งส่วน เอาชนแกะสี
 น้ำตาลหนึ่งส่วน] เจ - ถ้าว่า ภิกขุ - ภิกษุ การาเปยุย - ฟังให้การ สหุถต์ - ซึ่งสันถัด นว - อัน
 ใหม่ อนาธา - โดยไม่ถือเอา เทว ภาค - ซึ่งสองส่วน เอฬกโลมาน - ของชนเจียม สุทฎกาฬ
 กาน - ที่มีสีด้าล้วน (อนาธา - ไม่ถือเอา) ตติย (ภาค) - ซึ่งส่วนที่สาม โอทาทาน - ของชนเจียมสี
 ขาว (อนาธา - ไม่ถือเอา) จตุตถ (ภาค) - ซึ่งส่วนที่สี่ โคจரியาน - ของชนเจียมสีน้ำตาล ปา
 จิตติย - อาบัติปาจิตติย นิสสัคคิย - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน -
 แก่ภิกษุนั้น).

ฉพุพสฺสสิกขาปทํ

[๑๔] นว ปน ภิกขุณา สหุถต์ การาเปตุวา ฉพุพสฺसानิ ธาเรตพพา, โอเรน เจ
 จนนํ วสฺसानํ ตํ สหุถต์ วิสฺสชฺเชตฺวา วา อวิสฺสชฺเชตฺวา วา อญฺญํ นว สหุถต์ กา
 ราเปยุย อญฺญตฺร ภิกขุสมมุติยา, นิสฺสัคคิยํ ปาจิตติยํ.

ภิกขุณา - ภิกษุ การเปตุวา - ฟังให้การ สหุถต์ - ซึ่งเครื่องปลาด นว - อันใหม่
 ธาเรตพพา - ฟังทรงไว้ ฉพุพสฺसानิ - ตลอด ๖ ปี เจ - หากว่า วิสฺสชฺเชตฺวา วา - สละ กิติ
 อวิสฺสชฺเชตฺวา วา - ยังไม่สละ กิติ ตํ สหุถต์ - ซึ่งเครื่องปลาดนั้น การาเปยุย - ฟังสั่งให้
 กระทำ นว สหุถต์ - ซึ่งเครื่องปลาดอันใหม่ อญฺญํ - อันอื่น โอเรน - ภายใน จนนํ วสฺसानํ - ๖
 ปี อญฺญตฺร - ยกเว้น ภิกขุสมมุติยา - ภิกษุได้สมมุติ ปาจิตติยํ - อาบัติปาจิตติยํ นิสฺสัคคิยํ - ที่
 มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

นีสิตนสนฺถตฺตสิกขาปทํ สิขขาบทวาทฺด้วยเครื่องปลาดที่เป็นนีสิตน(ผ้าลงนํง)

[๑๕] นีสิตนสนฺถตฺต ปน ภิกขุณา การยมาเนน ปุราณสนฺถตฺตสฺส สามนฺดา สฺสุด
 วิทฺตฺติ อาทาทพพา ทุพฺพณฺณกรณาย. อนาธา เจ ภิกขุ ปุราณสนฺถตฺตสฺส สามนฺดา
 สฺสุดวิทฺตฺติ, นว นีสิตนสนฺถตฺต การาเปยุย, นิสฺสัคคิยํ ปาจิตติยํ.

ภิกขุณา - ภิกษุ การยมาเนน - ผู้จะให้กระทำ นีสิตนสนฺถตฺต - ซึ่งเครื่องปลาดนีสิตาน (ที่มี
 ชาย) อาทาทพพา - ฟังถือเอา ปุราณสนฺถตฺตสฺส - ซึ่งส่วนของเครื่องปลาดเก่า สฺสุดวิทฺตฺติ -

ประมาณหนึ่งคืบพระสุคต สามนุตา (นิบาต) - จากส่วนใดส่วนหนึ่ง (เอกปัสสโต) ทูพพณฺณ
 กรณาย - เพื่อกระทำให้ผิวเสีย เจ - หากว่า ภิกขุ - ภิกษุ อนาทา (ลบ ย ที่มาจากตฺวา ปัจจัย) -
 ไม่ถือเอา สุคตวิทฺถุณี - ซึ่งส่วนมีประมาณหนึ่งคืบพระสุคต, ซึ่งส่วนของผ้าที่มีประมาณหนึ่งคืบ
 พระสุคต สามนุตา-จากส่วนใดส่วนหนึ่ง ปุราณสนฺถตฺตสฺส - ของเครื่องปูลาดเก่า การาเปยฺย -
 ฟังให้กระทำ นวฺ นิสิตนสนฺถตฺ - ซึ่งเครื่องปูลาดนิสิตน(ที่มีชาย) อันใหม่ ปาจิตตียํ -อาบัติ
 ปาจิตตียํ นิสฺสคฺคียํ -ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

นิสิตนํ นาม สทลํ วุจฺจติ. (สารตฺตทักขิณี) เครื่องปูนึ่งที่มีชาย ย่อมเรียกว่า นิสิตน

เอฬกโลมสิกขาปทํ

[๑๖] ภิกขุโน ปเนว อตุธานมคฺคปฺปฏิปนฺนสฺส เอฬกโลมานิ อุปฺปชฺเชยฺยํ, อากง
 ขมาเนน ภิกขุณา ปฏิกฺคเหตุพฺพานิ, ปฏิกฺคเหตุวา ติโยชนปรมํ สหตุถา หริตพฺพานิ,
 อสนฺเต หารเก. ตโต เจ อุตฺตริ หเรยฺย, อสนฺเตปิ หารเก, นิสฺสคฺคียํ ปาจิตตียํ.

เอฬกโลมานิ - ขนเจียมทั้งหลาย อุปฺปชฺเชยฺยํ - ฟังบังเกิดขึ้น ภิกขุโน ปเนว - แก่ภิกษุ
 อตุธานมคฺคปฺปฏิปนฺนสฺส - ผู้เดินทางไกล ภิกขุณา - ภิกษุ อากงขมาเนน - ผู้ต้องการ ปฏิกฺค
 เหตุพฺพานิ - ฟังรับได้ ปฏิกฺคเหตุวา - เมื่อรับแล้ว อสนฺเต หารเก - ถ้าไม่มีคนนำไปให้ หริตพ
 พานิ - ฟังนำไป ติโยชนปรมํ - ได้ ๓ โยชนเป็นอย่างยิ่ง เจ - หากว่า หเรยฺย - ฟังนำไป อุต
 ตริ - เกิน ตโต - จาก ๓ โยชนนั้น อสนฺเตปิ หารเก - แม้ว่าจะไม่มีผู้นำไปให้ก็ตาม ปาจิตตีย
 - อาบัติปาจิตตี นิสฺสคฺคียํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุ
 นั้น).

เอฬกโลมโรวาปนสิกขาปทํ

[๑๗] โย ปน ภิกขุ อณฺฎาทิกาย ภิกขุณิยา เอฬกโลมานิ โรวาเปยฺย วา ราชอาณาจักร
 เปยฺย วา วิชฺฐาเปยฺย วา, นิสฺสคฺคียํ ปาจิตตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกษุรูปใด ภิกขุณิยา -ยังภิกษุณี อณฺฎาทิกาย -ผู้มีโชญาติ โรวาเปยฺย
 วา -ให้ชัก กิติ ราชอาณาจักร วา -ให้ยอม กิติ วิชฺฐาเปยฺย วา -ให้สาง กิติ เอฬกโลมานิ -ซึ่งขน
 เจียมทั้งหลาย ปาจิตตียํ - อาบัติปาจิตตียํ นิสฺสคฺคียํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี
 ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

รูปยสิทฺฐาปทํ

[๑๘] โย ปน ภิกฺขุ ชาตฺรุปรชตํ อุกฺคณฺเหยฺย วา อุกฺคณฺหาเปยฺย วา อูปนิกฺขิตฺตํ วา สาทิเยยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

โย ปน ภิกฺขุ - ภิกฺขุรูปใด อุกฺคณฺเหยฺย วา-รับเอง กิตฺติ อุกฺคณฺหาเปยฺย วา-ให้บุคคลอื่นรับ กิตฺติ ชาตฺรุปรชตํ - ซึ่งทองและเงิน วา - หรือว่า สาทิเยยฺย (ชาตฺรุปรชตํ) - ฟังยินดี (ซึ่งทองและเงิน, ต่อเงินและทอง) อูปนิกฺขิตฺตํ - ที่เขาวางไว้ให้ ปาจิตฺติยํ - อาบัติปาจิตฺติยํ นิสฺสคฺคิยํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกฺขุนั้น).

อูปนิกฺขิตฺตํ สาทิเยยฺย เป็นการเอาโดยอ้อม.

อกิริยโต - ไม่กระทำการปฏิเสธด้วยกาย หรือวาจา เรียกว่าต้องอาบัติเพราะไม่กระทำปฏิเสธ

นิสฺสคฺคิยวัตถุ ๔ (วินัยสังคหอรรถกถา)

1. ชาตฺรุปรชตํ ได้แก่ ทองแท้
2. รชต ได้แก่ เงินแท้ เงินตรา
3. ชาตฺรุปรชตํ ได้แก่ มาสกที่ทำด้วยทอง
4. รชตมาสก ได้แก่ มาสกที่ทำด้วยเงิน, กหาปณ

(โลหะมาสก - มาสกทำด้วยโลหะ, ทารุมาสก - มาสกทำด้วยไม้, ชาตฺรุมาสก - มาสกทำด้วยเงิน)

สิทฺฐาปทํที่ ๑๘ - ๑๙ รูปย = เงิน, ทอง โดยตรง. โดยอ้อม ได้แก่ มาสก, กหาปณ

รูปย อสฺส อตฺถิตฺติ รูปยํ. สิ่งใดมีรูปสิ่งนั้นเรียกว่า รูปย.

ในการถวายเงินทองจะต้องไม่เจาะจง.

องค์ของภิกฺขุผู้ทิ้งรูปย ๔ (รูปยจตุทฺทงฺค ๔) ภิกฺขุไม่มีอคติทั้ง ๔ และภิกฺขุรู้สิ่งไหนควรทิ้งไม่ควรทิ้ง

รูปยสิทฺฐาปทํ

[๑๙] โย ปน ภิกฺขุ นานปฺปการกํ รูปยสิทฺฐาปทํ สฺมาปชฺเชยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

โย ปน ภิกฺขุ - ภิกฺขุรูปใด สฺมาปชฺเชยฺย - ฟังถึง รูปยสิทฺฐาปทํ - ซึ่งการแลกเปลี่ยนเงินทอง นานปฺปการกํ - อันมีประการต่างๆ ปาจิตฺติยํ - อาบัติปาจิตฺติยํ นิสฺสคฺคิยํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกฺขุนั้น).

นานปฺปการกํ - ประเภทของเงิน ทอง

1. กตํ - ทำแล้ว
2. อกตํ - ยังไม่กระทำ

3. กตาคดี - ทำด้วยไม่ทำด้วย

กยวิกุกยสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยการซื้อ ขาย

[๒๐] โย ปน ภิกขุ นานุปการกํ กยวิกุกยํ สมาปชฺเชยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด สมาปชฺเชยฺย - ฟังถึง กยวิกุกยํ - ซึ่งการถือเอาและการให้ (การซื้อ, การขาย) นานุปการกํ (กบฏปิยภณฺฑ) - ซึ่งสิ่งของอันมีประการต่างๆ, อันมีประการต่างๆ ปาจิตฺติยํ - อาบัติปาจิตฺติยํ นิสฺสคฺคิยํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

การแลกเปลี่ยน ๒ อย่าง

1. การแลกเปลี่ยน (สิ่งที่ เป็น กัปปิยะ) อย่างถูกต้อง
2. การแลกเปลี่ยน (สิ่งที่ เป็น อักัปปิยะ) โดยไม่ถูกต้อง

โกสิยวคฺโค ทฺติโย.

วรรคที่ ๒ ชื่อ โกสิยวรรค หรือ เอภกโลมวรรค.

ปตฺตสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยบาตร(ปตฺร)

[๒๑] ทสาหปรมํ อติเรกปตฺโต ธาเรตพุโ, ตํ อติกฺกามยโต, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

(ภิกขุณา - ภิกษุ) ธาเรตพุโ - ฟังครอบครองไว้ อติเรกปตฺโต - ซึ่งอติเรกบาตร (บาตรที่ไม่ได้อธิษฐาน และวิกัปป) ทสาหปรมํ-ตลอด ๑๐ วันเป็นอย่างยิ่ง นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ-อาบัตินิสัคคิยปาจิตฺติ (โหติ - ย่อมมี ภิกขุโน - แก่ภิกษุ) ตํ อติกฺกามยโต - ผู้ครอบครองบาตรนั้นไว้เกิน ๑๐ วัน.

คำอธิษฐานบาตรมีว่า อิมํ ปตฺตํ อธิฏฺฐามิ.

บาตร ๒ ชนิด 1. อโยปตฺโต(บาตรเหล็ก), 2. ฐุมิปตฺโต(บาตรดิน - มตฺติกาปตฺต)

ขนาดของบาตรมี อุกฺกฏฺจ(ใหญ่), มชฺฌิม(ปานกลาง), โอมก(เล็ก) ในแต่ละขนาดนั้นแบ่งได้ ๓ ชนิด

อุกฺกฏฺจปตฺต(บาตรขนาดใหญ่) มี ๓ ขนาด คือ

1. อุกฺกฏฺจ ใหญ่ปานกลาง
2. อุกฺกฏฺจโรมก ใหญ่ขนาดเล็ก
3. อุกฺกฏฺจจุกฺกฏฺจ ใหญ่สุด ไม่ทรงอนุญาตให้ใช้เป็นบาตร(อปตฺโต) แสดงวิคฺคห อุกฺกฏฺจโต
อุกฺกฏฺจํ อุกฺกฏฺจจุกฺกฏฺจํ. ใหญ่กว่าใหญ่

มชฺฉิมปตฺต(บาตรขนาดปานกลาง) มี ๓ ขนาด คือ

1. มชฺฉิม ขนาดปานกลางของกลาง
2. มชฺฉิมโหมก ขนาดปานกลางของเล็ก
3. มชฺฉิมมุกกฏฐ ขนาดปานกลางของใหญ่

โอมกปตฺต(บาตรขนาดเล็ก) มี ๓ ขนาด คือ

1. โอมก ขนาดเล็ก
2. โอมโหมก ขนาดเล็กของเล็ก
3. โอมกโหมก ขนาดเล็กสุด ไม่ทรงอนุญาตให้ใช้เป็นบาตร(อปตฺโต)

บาตรมีขนาดใหญ่สุด และเล็กสุดไม่ทรงอนุญาตให้ใช้เป็นบาตร(อปตฺโต)นอกนั้นใช้ได้

วัสดุที่นำมาทำเป็นบาตรไม่เหมาะ อภัยปิยวัตถุ ได้แก่ ทารู(ไม้), ฐปีย(ทอง), โสวณฺณ(ทองคำ), มณี(แก้ว), เวฬ(ไม้ไผ่), กัส(ทองสำริด), กาจ(ทองเหลือง), ติปฺป(ดีบุก), สีส(ตะกั่ว), ผลิก(แก้วผลึก), ฉวสีส(กระโหลก), ตุมพ(น้ำเต้า), อัมพทก - สายสะพายบาตร, ปตฺตถวิก - ถลกบาตร, ปตฺตธาร - เชิงบาตร(รองบาตร), ปตฺตปิธาน - ผ้าบาตร

สาเหตุที่ทำให้อธิฏฐานเสียมี อจฺเจท - ถูกแย่งชิงไป, ทาน - ให้ผู้อื่นไป, กาท - คนอื่นถือเอาไปโดยวิสาสะ(ดาวกาลิก - ถือเอาไปชั่วเคราะห์(ยืม)ไม่เกี่ยวในที่นี้), วิพฺภม - ไม่กล่าวลาสิกขา, มรณ - ตาย, อุทฺธรณ - ถอนอธิฏฐาน, ลิงคปริวัต - เปลี่ยนเพศ, ลิกฺขาปจฺจกฺขาน - ลาสิกขา, จิทฺท - ทรุ.

อุณฺณปญฺจพฺพนฺนลิกฺขาปทํ ลิกฺขาปทวาทฺด้วยรอยร้าวหย่อนห้า

[๒๒] โย ปน ภิกฺขุ อุณฺณปญฺจพฺพนฺน ปตฺเตน อณฺณํ นวํ ปตฺตํ เจตาเปยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ. เตน ภิกฺขุหา โส ปตฺโต ภิกฺขุปริสาย นิสฺสชฺชิตฺตพฺโพ, โย จ ตสฺสา ภิกฺขุปริสาย ปตฺตปริยฺนโต, โส จ ตสฺส ภิกฺขุโน ปทาตพฺโพ “อัย เต ภิกฺขุ ปตฺโต ยาว เกทนาย ธาเรตพฺโพ”ติ. อัย ตตฺถ สามิจิ.

โย ปน ภิกฺขุ - ภิกฺขุรูปโต อุณฺณปญฺจพฺพนฺน - ซึ่งมีรอยร้าวไม่ถึง ๕ แห่ง เจตาเปยฺย - ฟังขอ ปตฺต - ซึ่งบาตร นว - อันใหม่ อณฺณ - อันอื่น (อื่นจากบาตรนั้น) ปาจิตฺติย - อาบัติปาจิตติ นิสฺสคฺคิย - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหด - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกฺขุรูปนั้น) เตน ภิกฺขุหา - ภิกฺขุ นั้น นิสฺสชฺชิตฺตพฺโพ - ฟังสละ โส ปตฺโต - ซึ่งบาตรนั้น ภิกฺขุปริสาย - ในภิกฺขุบริษัท (ในหมู่ภิกฺขุ) จ - หนึ่ง โย (ปตฺโต) - จากบาตรใด ปตฺตปริยฺนโต - เป็นบาตรสุดท้าย ตสฺสา ภิกฺขุปริสาย - ของภิกฺขุบริษัทนั้น โส (ปตฺโต) - บาตรนั้น (สเมณ - พระสงฆ์) ปทาตพฺโพ - ฟังให้ (สละ) โส - ซึ่งบาตรสุดท้ายนั้น ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกฺขุผู้ส่งละเมียดนั้น อิติ (วจนน) - ด้วยการกล่าวว่า ภิกฺขุ - แนะภิกฺขุ อัย ปตฺโต - บาตรใบนี้ เต - ของเธอ ธาเรตพฺโพ - ทรงไว้

(ใช้สอย) ยาว เกทนาย - จนกระทั่งแตก อย่ - การประพุดิเช่นนี้ สามิจิ-เป็นวัตรปฏิบัติอันงาม ตตุถ-ในเรื่องของการสละบาตรนั้น (บาตรที่เลวที่สุด บาตรเหลือสุดท้าย).

๑ พนุชน(รอยร้าว) = ๒นิ้ว

เกสชชสิกุขาปท

[๒๓] ยานี โข ปน ตานี คิลานาน์ ภิกขุหุ่ ปฏิสายนียานี เกสชชชานี, เสยฺยถิทํ, สปปิ นวหนิตํ เตลํ มธุ ผาณิตํ, ตานี ปฏิคฺคเหตุวา สตุตทาพรหม์ สนฺนิธิการกํ ปริภุญชิตพฺพานิ, ตํ อติฏกามยโต นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

ยานี โข ปน ตานี เกสชชชานี - เกสชช ทั้งหลาย เหล่าใด เสยฺยถิทํ - คือ สปปิ - เนยใส นวหนิตํ - เนยข้น เตลํ - น้ำมัน มธุ - น้ำผึ้ง ผาณิตํ - น้ำอ้อย (น้ำตาล) คิลานาน์ ภิกขุหุ่ ปฏิสายนียานี - อันเป็นของที่ภิกษุอาพาธควรบริโภค (ฉันท์) (ภิกขุณา - เมื่อภิกษุ) ปฏิคฺคเหตุวา - รับประทาน ตานี (เกสชชชานี) - ซึ่งเกสชช ท. เหล่านั้น ปริภุญชิตพฺพานิ - พึ่งบริโภค สนฺนิธิการกํ - โดยเก็บไว้ สตุตทาพรหม์ - เจ็ดวันเป็นอย่างยิ่ง (ไม่เกิน ๗ วัน), พึ่งเก็บไว้บริโภคไม่เกิน ๗ วัน ปาจิตฺติยํ - อาบัติปาจิตฺติยํ นิสฺสคฺคิยํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหด - ย่อม ภิกขุโน -แก่ภิกษุ) อติฏกามยโต - ผู้ให้ล่วง ตํ (สตุตทาห) -ซึ่ง๗วันนั้น.

ยานี เป็น อนิยมสัพพนามมาจาก ย สัพพนาม ที่แปลว่าเหล่าใด สัพพนามที่ไม่ได้ชี้เฉพาะลงไปว่าเป็นเหล่าใด ในกรณีนี้ ยานี กับ ตานี มาด้วยกันถ้าของไทยแปลว่า เหล่านั้นใด ตานี(เหล่านั้น) ยานี(ใด) แต่จริงแล้วตามไวยากรณ์ถือว่า สัพพนามมาด้วยกันสองศัพท์ให้ถือว่าศัพท์หน้าเท่านั้นเป็นคำแปลส่วนศัพท์หลังไม่ต้องแปลเพราะแปลไปก็ไม่มีความหมาย ยกเว้น โส อหิ วายามิสฺสามิ. เรานั้นจะพยายาม (มหาชนก)

กาลิก ๔

1. ยาวกาลิก อรุณขึ้นจนถึงเที่ยง
2. ยามกาลิก ชั่วยาม หลังเที่ยงวันไปเข้าคืนจนได้อรุณของวันใหม่ มีน้ำปาน ๘ อย่าง
3. สตุตทากาลิก ของที่ควรบริโภคภายใน ๗ วัน มีเกสชช ๕
4. ยาวชีวิก บริโภคตลอดชีวิต

อนุชานามิ ภิกขเว คิลานสฺส คุหํ อคิลานนสฺส คุโปกกํ.

หนึ่ง. เราอนุญาติน้ำอ้อยบหรือน้ำอ้อยก่อนแก่ภิกษุอาพาธ น้ำอ้อยเหลวแก่ภิกษุไม่อาพาธ

อุทฺทิสฺส(โอทิสฺส) - สิ่งที่ทรงอนุญาติจะจงเป็นกรณีพิเศษปกติทำไม่ได้ ๗

1. พุยาธิโอทิสฺส อนุชานน (ทรงอนุญาติให้ภิกษุในคราวอาพาธ) อามกมฺส(เนื้อสด, เนื้อดิบ), อามกโลหิต(เลือดสด) ไม่จำกัดกาลเวลา ภิกษุถูกอมมนุษย์เข้าสิง (วินัยมหาวรรค เล่มที่ ๕

2. ปุคฺคโลทิสฺส อุนฺชานน ทฺรจนฺญาตฺตโยเจจจํบุคฺคล - อุนฺชานามิ ภิกฺขเว โธมฺมจกฺกสฺส โธมฺมจฺจํ ภิกฺขุท. เรอาญญาต การเรอ(โธมฺมจฺจํ)อาหฺารเรอแก่ภิกฺขุผู้ชอบเรอ
3. กาลอฺทิสฺส อุนฺชานน (ทฺรจนฺญาตฺตโยเจจจํจกกาลเวลา) เช่น ภิกฺขุญฺญกุกฺกตฺตให้ใช้ มหาวิภิกฺขุ ๔ (อุถ - อุจฺจาเร, มฺมุตร - มฺมูล ปัสสวะ, มตฺตติกา - ดิน, จาวิกา - ชี้เถ้า). (ไม่มีในมาติกา)
4. สมโยทิสฺส อุนฺชานน สิ่งที่ทฺรจนฺญาตในสมัย ให้ฉัน คณโฆชน(น้ดการไปรับบิณฑบาตที่บ้าน เดียวหลายรูป) และปรมปรโฆชน(การรับกิจนิมนต์ฉันข้ามลำดับ) ยกเว้นในเทศกาลที่เป็น คิลาณสมัย(ป่วยทั่วไป), จีวรสมัย(ทำจีวร), จีวรทานสมัย(ให้จีวร) อนุญาตให้ฉัน คณโฆชน และปรมปรโฆชน (มีแสดงในสิกขาบทที่ ๓๒, ๓๓)
5. เทโสทิสฺส อุนฺชานน ทฺรจนฺญาตโดยเจจจํเฉพาะพื้นที่ เช่น ปจฺจนตฺเตส อนุญาตใส่รองเท้า, การบวชในมชฺฉิมาเทสให้ใช้ ๑๐ รูป ในปจฺจนตฺเตสให้ใช้ ๕ รูป, การอาบน้ำ(สร้งน้ำ) ในปจฺจนตฺเตส ไม่ได้กำหนด ในมชฺฉิมาเทสให้ ๑๕ วัน สร้งน้ำได้หนึ่งครั้ง
6. วโสทิสฺส (วสา+โอทิสฺส) อุนฺชานน อนุญาตเจจจํไขสัตว์(วสา); ไขของสัตว์ร้าย(อจฺฉวสา) อนุญาตให้ทำเป็นยา ยกเว้นไขของมนุษย์
7. เกสฺสชฺโชทิสฺส อุนฺชานน ทฺรจนฺญาตโดยเจจจํเกสฺส ได้แก่ เกสฺส ๕ (ไม่มีในมาติกา)

วสฺสสิกฺสาฎิกสิกฺขาปทํ สิกฺขาบทว่าด้วยผ้าอาบน้ำฝน

[๒๔] “มาโส เสโส คิมฺหานนุ”ติ ภิกฺขุณา วสฺสสิกฺสาฎิกจิวริ์ ปริเยสิตพฺพํ, “อทุธ มาโส เสโส คิมฺหานนุ”ติ กตฺวา นีวาเสตพฺพํ. โอรน เจ “มาโส เสโส คิมฺหานนุ”ติ วสฺสสิกฺสาฎิกจิวริ์ ปริเยเสยฺย. โอรน“ทุธมาโส เสโส คิมฺหานนุ”ติ กตฺวา นีวาเสยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

ภิกฺขุณา - ภิกฺขุ (ณตฺวา - รู้แล้ว) อิติ - ว่า มาโส - หนึ่งเดือน เสโส - เป็นเดือนที่เหลือ คิมฺหานนุ - ของเดือน(ที่มี)ในฤดูร้อน ท., ในบรรดาฤดูร้อน ท.ยังเหลืออีกหนึ่งเดือน ปริเยสิตพฺพํ - ฟังแสวงหา วสฺสสิกฺสาฎิกจิวริ์ - ซึ่งจีวรคือผ้าอาบน้ำฝน (ภิกฺขุณา ณตฺวา - ภิกฺขุรู้แล้ว) อิติ - ว่า อทุธมาโส - กึ่งเดือน (มาสฺส อทุธ อทุธมาสํ กึ่งแห่งเดือนเรียกว่าอทุธมาส) คิมฺหานนุ - ของเดือนในฤดูร้อน, แห่งเดือนในฤดูร้อน เสโส - ยังเหลืออยู่ (เดือนของฤดูร้อนยังเหลืออยู่อีกกึ่งเดือน), ภิกฺขุรู้แล้วว่ากึ่งเดือนของเดือนในฤดูร้อน ท.ยังเหลืออยู่ กตฺวา นีวาเสตพฺพํ - ฟังกระทำจีวรแล้ว นุ่ง (ฟังกระทำจีวรแล้วอนุญาตให้นุ่ง) เจ - ถ้าว่า ปริเยสิตพฺพํ - ฟังแสวงหา วสฺสสิกฺสาฎิกจิวริ์ - ซึ่งจีวรคือผ้าอาบน้ำฝน โอรน - ในการภายใน มาโส เสโส คิมฺหานนุติ (อิมฺสฺสใส่มาสัมพันธ์กับโอรน) - แห่งเดือนสุดท้ายของเดือนฤดูร้อนที่ยังเหลืออยู่อีกหนึ่งเดือน (แปลเอาความ) (เจ- ถ้าว่า) กตฺวา นีวาเสยฺย - ฟังทำเป็นจีวรแล้วนุ่ง โอรน - ในการภายใน อทุธมาโส เสโส

คิมหานนุติ (อิมสฺส) - ของกึ่งเดือนแห่งเดือนในฤดูร้อนที่ยังเหลืออยู่ ปาจิตติย - อَابัติปาจิตติย
 นิสฺสคฺคิย - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

ถ้าเดือนฤดูร้อนยังเหลืออีกเดือนครึ่งแสวงหาไม่ได้จัดเป็นปฏิญฺฐิมยฺไมใช้กาลเวลาที่จะแสวงหาผ้า
 อาบหน้าฝน

เขต

1. ปรีเยสนเขต หนึ่งเดือนก่อนสิ้นฤดูร้อน ทรงอนุญาตให้แสวงได้(ตั้งแต่แรม ๑ ค่ำของเดือน ๗
 เริ่มต้นแสวงหา)
2. จีวรการเขต กึ่งเดือน ทรงอนุญาตให้ทำการใช้ได้(เริ่มทำจีวรได้ตั้งแต่วันที่ ๑ ค่ำ ของเดือน ๘)
3. นิวาสนเขต กึ่งเดือน ทรงอนุญาตให้ทำการใช้ได้

เดือนในบาฬี

จิตฺต เวสขา เชฏฺฐ อาสาพุท

คิมฺห(ฤดูร้อน)เริ่มตั้งแต่หลังจากแรม ๑ ค่ำ เดือน ๔ ไปถึงเดือน ๕,๖,๗ มาถึงกลางเดือน ๘

สวณ โปฏฺฐปาท อสฺสยฺช กตฺติก

วสฺส(ฤดูฝน) เริ่มตั้งแต่หลังจากแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ไปถึงเดือน ๙,๑๐,๑๑ มาถึงกลางเดือน ๑๒

มาคสิร มุสฺส มาฆ ผคฺคฺน

เหมนฺต(ฤดูหนาว) เริ่มกลางเดือน ๑๒ แรม ๑ ค่ำ ของกตฺติกไปจนถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนผคฺคฺน, เหมนฺต

(ฤดูหนาว) เริ่มตั้งแต่กลางเดือน ๑๒ เดือนอ้าย เดือนยี่ เดือน ๓ มาถึงกลางเดือน ๔

เดือนในทางบาฬีเทียบกับเดือนต่าง ๆ

1. จิตฺต	ตรงกับเดือน ๕	เมษายน - พฤษภาคม
2. เวสขา (วิสาขา - ชื่อดาว)	ตรงกับเดือน ๖	พฤษภาคม - มิถุนายน
3. เชฏฺฐ (แรม ๑ ค่ำเริ่มต้นแสวงหา) ตรงกับเดือน ๗		มิถุนายน - กรกฎาคม
4. อาสาพุท (ขึ้น ๑ ค่ำ เริ่มทำจีวร) ตรงกับเดือน ๘		กรกฎาคม - สิงหาคม
5. สวณ	ตรงกับเดือน ๙	สิงหาคม - กันยายน
6. โปฏฺฐปาท, ภาททา	ตรงกับเดือน ๑๐	กันยายน - ตุลาคม
7. อสฺสยฺช	ตรงกับเดือน ๑๑	ตุลาคม - พฤศจิกายน
8. กตฺติก(กตฺติกภาพปฺกฺชโต)	ตรงกับเดือน ๑๒	พฤศจิกายน - ธันวาคม
9. มาคสิร, มิคสิร	ตรงกับเดือน ๑ (อ้าย)	ธันวาคม - มกราคม
10. มุสฺส	ตรงกับเดือน ๒ (ยี่)	มกราคม - กุมภาพันธ์
11. มาฆ	ตรงกับเดือน ๓	กุมภาพันธ์ - มีนาคม
12. ผคฺคฺน	ตรงกับเดือน ๔	มีนาคม - เมษายน

ฤดู ๓

1. ฤดูหนาว(เหมันต) เริ่มจากข้างแรมของเดือน ๑๒ ถึงกลางเดือน ๔
2. ฤดูร้อน(คิมห / คิมุหาน) เริ่มจากแรม ๑ ค่ำ เดือน ๔ ถึงกลางเดือน ๘
3. ฤดูฝน(วสุส / วสุสาน) เริ่มจากแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ถึงกลางเดือน ๑๒

แบ่ง ๑๒ เดือนออกเป็น สมัย คือ

1. กุจฉิสมย ภายในสมัยที่ให้แสวงหาจีวร เริ่มตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๗ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ (รวม ๕ เดือน - ฤดูฝน ๔ เดือน ฤดูร้อน ๑ เดือน)
2. ปฎิจิสมย สมัยที่ไม่อนุญาตแสวงหา (ที่เหลือ ๗ เดือน)

จีวรอจฉินทนสิกขาปท

[๒๕] โย ปน ภิกขุ ภิกขุสสุ สามัง จีวรํ ทตฺวา กุปีโต อนตฺตมโน อจฉินฺทเหตุย วา อจฉินฺทาเปยุย วา, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกษุรูปใด ทตฺวา - ให้แล้ว จีวรํ - ซึ่งจีวร ภิกขุสสุ - แก่ภิกษุ สามัง - ด้วยตนเอง กุปีโต - โกรธเคือง อนตฺตมโน - ไม่พอใจ อจฉินฺทเหตุย วา - พึงแย่งชิงเอง กิติ อจฉินฺทาเปยุย วา - ให้ผู้อื่นแย่งชิง กิติ ปาจิตฺติยํ - อาบัติปาจิตติ นิสฺสคฺคิยํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

สยํ, สามัง(ด้วยตนเอง) เป็นนิบาต ลงตติยวิภัตติ เรียกว่า อตฺตวาทกนิปาต(นิบาตแสดงตนเอง) อูเปจฺจ อตฺถํ สชฺชนฺตฺติ อูปลศฺคา. (รูปวิคฤท)

เย สทฺทา - ศัพท์ทั้งหลายเหล่านี้ อูเปจฺจ - เข้าไปประกอบแล้ว(กิริยา) สชฺชนฺตฺติ - ย่อมปรุงแต่ง (เปลี่ยนแปลง, จัดแจง) อตฺถํ - ซึ่งเนื้อความ(ของบทกิริยา) อิติ เพราะเหตุนั้น เต สทฺทา - ศัพท์เหล่านั้น อูปลศฺคา - เรียกว่า อูปลศฺคฺ. เช่น “ภวติ” แปลว่า “เป็น” ถ้าเติม “อนุ” เข้าเป็น “อนุภวติ” แปลว่า “เสวย”

อูปลศฺคฺ ๒๐ ตัวไม่ประกอบกับกิริยาอยู่โดด เรียกว่า นิปาต

อูปลศฺคฺ ๒๐ ตัวประกอบกับกิริยา(ศัพท์อื่น) เรียกว่า อูปลศฺค

อนตฺตมโน = น + อตฺตมโน(อตฺต + มโน) - ผู้ไม่พอใจ (อตฺต = อา + ทา + ต; ถือเอา)

อตฺตมโน - ผู้มีจิตเป็นของตน, ผู้มีใจปิดและโสมนัสถือเอาแล้ว หรือว่า ยึดมั่นแล้ว, ผู้มีจิตเข้มแข็ง ผู้มีจิตยินดี. คิดว่าเป็นของตนถือว่ามีสกสณฺญี ให้แล้วคิดว่าสำคัญว่าเป็นของตนคือให้ไม่ขาด ถ้าให้ขาด เรียกว่ามุตตจาคี

สูตรวิมุตติสิกขาบท

[๖๖] โย ปน ภิกขุ สามิ สุตตัม วิญญาเปตฺวา ตนฺตฺวาเยหิ จีวรํ วายาเปยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

โย ปน ภิกขุ -ภิกษุรูปใด วิญญาเปตฺวา -ขอแล้ว สุตตัม -ซึ่งด้าย สามิ -ด้วยตนเอง ตนฺตฺวาเยหิ - ยังช่างหูกทั้งหลาย (ช่างทอ) วายาเปยฺย - ให้ทอแล้ว จีวรํ - ซึ่งจีวร ปาจิตฺติยํ - อาบัติปาจิตตีย์ นิสฺสคฺคิยํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหด - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน -แก่ภิกษุนั้น).

ด้าย ๖ ชนิดรวมทั้งด้ายที่อนุโลม(สิ่งที่เหมาะสม) เช่น โขมสุตต, กปฺปาสิกสุตต, โภเสยฺยสุตต, กมฺพลสุตต, สาณสุตต, ภงฺคสุตต.

สิกขาบทนี้ปรับสองชั้นตอน(๒ ปโยค) คือ ออกบปิยสุตต + ออกบปิยตฺนตฺวาย ปรับนิสฺสคฺคิยํ

ออกบปิยสุตต กรณีที่ขอด้วยกับบุคคลที่ไม่ใช่ญาติไม่ใช่ปวารณา

กบปิยสุตต กรณีที่ขอด้วยกับบุคคลที่ปวารณาก็เป็นกบปิย คือด้ายนั้นใช้ได้

กบปิยตฺนตฺวาย ถ้าให้ช่างหูกเคยปวารณาไว้ และญาติทอ

ออกบปิยตฺนตฺวาย แต่ถ้าเป็นช่างหูกคนอื่นเป็นออกบปิย

มหาเปสการสิกขาบท

[๖๗] ภิกขุ ปเนว อุตฺทิสฺส อณฺฎาตโก คหฺปติ วา คหฺปตานิ วา ตนฺตฺวาเยหิ จีวรํ วายาเปยฺย, ตตฺร เจ โส ภิกขุ ปุพฺเพ อปฺปวาริโต ตนฺตฺวาเย อฺปฺสงฺกมิตฺวา จีวเร วิกฺขุเป อปฺชฺเชยฺย “อิทํ โข อาวุโส จีวรํ มํ อุตฺทิสฺส วิยฺยติ, आयตฺตฺจ กโรถ, วิตฺตตฺตฺจ อปฺปิตฺตฺจ สุวิตฺตฺจ สฺสฺปวายิตฺตฺจ สุวิเลขิตฺตฺจ สุวิตฺตจฺจิตฺตฺจ กโรถ, อปฺเปว นาม มยฺมุปี आयสฺมฺนฺตฺนํ กิณฺจิมตฺตํ อนฺุพทชฺเชยฺยามา”ติ. เอวฺตฺจ โส ภิกขุ วตฺวา กิณฺจิมตฺตํ อนฺุพทชฺเชยฺย อนฺุตฺมโส ปิณฺทปาทมตฺตฺมปิ, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ.

คหฺปติ วา - คฤหบดี กิติ (เจ้าของเรือน) คหฺปตานิ วา - นางคฤหปตานี กิติ (หญิงเจ้าของเรือน) อณฺฎาตโก - ผู้มีใช้ญาติ ตนฺตฺวาเยหิ - ยังช่างหูก ทั้งหลาย วายาเปยฺย - ให้ทอ จีวรํ - ซึ่งจีวร ภิกขุ (ปเนว) อุตฺทิสฺส - เพื่อภิกษุ [ยํ ภิกขุ อุตฺทิสฺส - เพื่อภิกษุรูปใด (ประโยคนี้ใส่ก็ได้ ไม่ใส่ก็ได้แต่การมองไม่ผิดเพราะประโยคต่อไปมี โส)] เจ - หากว่า โส ภิกขุ - ภิกษุรูปนั้น (ให้เขาทอผ้า) อปฺปวาริโต - เป็นผู้เขาไม่ได้ปวารณาไว้ ปุพฺเพ - มาก่อน [(อุปสงฺกมิตฺวา - ฟังเข้าไป ตนฺตฺวาเย - สูช่างหูก) = เข้าไปหาช่างหูก] ตตฺร (คามา) - ในหมู่บ้านที่นายช่างหูกอยู่นั้น อปฺชฺเชยฺย - ฟังถึง วิกฺขุเป - ซึ่งการจัดแจง (การจัดแจงเพิ่ม, การจัดแจงต่าง ๆ) จีวเร - ในจีวร อิติ - (อย่างนี้)ว่า อาวุโส - ท่าน, โยม (พระเรียกโยม) อิทํ (โย) จีวรํ - จีวรผืนนี้ (จีวรที่จะ

กระทำผืนนี้) วิทยติ (กรรมรูป) - อันช่ายอมทอ มํ อุทิสุส - เพื่อเรา (อัตตมา) กโรธ (ตุเมเห) - ท่านทั้งหลาย จงกระทำ อายตณฺจ - ให้ยาวด้วย วิตุตตณฺจ - ให้กว้างด้วย อปฺปิตณฺจ - ให้แน่นด้วย สุวิตณฺจ - ทอให้ดีด้วย สุปฺปาวายิตณฺจ - ซึ่งให้ดีด้วย สุวิเลขิตณฺจ กโรธ - จงฟุ้งกระสวยให้ดีด้วย (เลขนี้ = ฟุ้งกระสวย) สุวิตจฺจิตณฺจ กโรธ - จงสาธ (หวิ) ให้ดีด้วย มยฺปิ - แม้เรา (อัตตมา) (ใช้พหูพจน์เพราะนับถือตนเอง) อปฺเปว นาม อหฺนุทชฺเชยฺยาม - อาจจะให้ [(กิญฺจิมตฺต - สิ่งของเล็กน้อย อายสมฺมุตานํ - แก่พวกท่าน) = แม้เราก็จะให้สิ่งของเล็กน้อยแก่พวกท่าน] จ - หนึ่ง โส ภิกฺขุ - ภิกฺขุรูปํนั้น วตฺวา - ครั้นกล่าวแล้ว (ปริโยสานกาลกิริยา) เอวํ - อย่างนี้ อหฺนุทชฺเชยฺย - พึงให้ กิญฺจิมตฺต - ซึ่งสิ่งของบางอย่าง อหฺนุตมโส - อย่างน้อย ปิณฺฑุปาตมตฺตมฺปิ - แม้ซึ่งสักว่าอาหารบิณฑบาต ปาจิตฺตियํ - อาบัติปาจิตตี นิสฺสคฺคิยํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกฺขุนั้น).

อจฺเจกจิวรสิกฺขาปทํ

[๒๘] ทสฺหานาคตํ กตฺติกเตมาสิกฺกปฺนุณฺมํ ภิกฺขุโน ปเนว อจฺเจกจิวรํ อปฺปชฺเชยฺย, อจฺเจกํ มณฺญมาเนน ภิกฺขุณา ปฏฺติกุคฺคเหตุพฺพํ, ปฏฺติกุคฺคเหตุวา ยาว จิวรกาลสมฺมยํ นิกฺขิปปิตพฺพํ. ตโต เจ อุตฺตริ นิกฺขิเปยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺตियํ.

อจฺเจกจิวรํ - จิวรริบต่วน อปฺปชฺเชยฺย - พึงบังเกิดขึ้น (มีคนถวาย) ภิกฺขุโน ปเนว - แก่ภิกฺขุ [ทสฺหานาคตํ - ซึ่งยังขาดอีก ๑๐ วัน (เหลืออีก ๑๐ วันจึงจะถึงวันเพ็ญเดือน ๑๑ ก็หมายถึงวันขึ้น ๕ ค่ำเดือน ๑๑ ถึงวันเพ็ญเดือน ๑๑ พอดี)] [(อีกนัยหนึ่งแปลอธิบาย) ทสฺหานาคตํ - ในวันใดวันหนึ่งตั้งแต่ขึ้น ๕ ค่ำเดือน ๑๑ ซึ่งยังเหลืออีก ๑๐ วัน จึงจะถึง] กตฺติกเตมาสิกฺกปฺนุณฺมํ (ทุตฺติยาริภตฺติโนอรรตสํตตมิวิภตฺติ) - วันเพ็ญเดือน ๑๑ ภิกฺขุณา - ภิกฺขุ มณฺญมาเนน - รู้้อยู่ อจฺเจกํ - ว่าเป็นจิวรริบต่วน ปฏฺติกุคฺคเหตุพฺพํ - พึงรับ ปฏฺติกุคฺคเหตุวา - ครั้นรับแล้ว (ปริโยสานกาลกิริยา - แสดงการจบของกิริยา) นิกฺขิปปิตพฺพํ - พึงเก็บไว้ ยาว จิวรกาลสมฺมยํ - ทุกระทั้งหมดสมัยกาลแห่งจิวร (สมัยจิวรกาล) เจ - ถ้าว่า นิกฺขิเปยฺย - พึงเก็บไว้ อุตฺตริ (นินาคลวํภคฺคิลบ) - เกิน ตโต - จากสมัยจิวรกาลนั้น ปาจิตฺตियํ - อาบัติปาจิตตี นิสฺสคฺคิยํ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกฺขุนั้น).

อติเรกจิวร - เกินจากไตรจิวร. อจฺเจกจิวร - จิวรถวายริบแรง เหตุที่ทำให้ถวายจิวรริบแรง คมิโก(เดินทางไกล), คิลาน(ป่วย), คพฺภินี(มีท้องใกล้คลอด), อภินวฺปฺปนฺนสทฺธา(เริ่มมีศัทธิพร้อม) ทสฺหานาคตํ (สิบวันยังไม่ถึง); ทส - ๑๐, อาห - วัน, อนาคตํ - ยังมาไม่ถึง ทสฺหาเนน อนาคโต ทสฺหานาคโต. ที่ยังไม่ถึงอีก ๑๐ วัน กตฺติกมาส แบ่งเป็น ๒ *เดือน ๑๑ (ปุพฺพกตฺติก), *เดือน ๑๒ (ปัจฺจิมกตฺติก).

เตมาสิก - มีใน ๓ เดือน, ๓ เดือนเต็ม, ฤดูฝน. ปุณฺณมา - วันเพ็ญ, พระจันทร์เต็มดวง
 เตมาเส นียุตโต เตมาสโก (นียุตตตทฐิต). เดือนที่ประกอบใน ๓ เดือน, เดือนที่เกี่ยวกับฤดูฝน
 ๓ เดือน หมายถึงเดือนสุดท้ายของพรรษา.

กตติกเตมาสิก - ประกอบใน ๓ เดือน, มีใน ๓ เดือน, ใน ๑ พรรษา. กตติก นี้ = เดือน ๑๑

กตติกจาตุมาสินี ปุณฺณมา - วันเพ็ญที่ประกอบใน ๔ เดือน. กตติก นี้ = เดือน ๑๒

คำว่า กตติก มาเดี่ยว(ไม่ประกอบกับศัพท์อื่น หรือ ปริบท) แปลว่าเดือน ๑๒

เดือน ๘ สองหน ปุพฺพาสาพฺห, ปจฺฉิมอาสาพฺห - อุตฺตราสาพฺห

ยาว จีวรกาลสมย์ (ลงทุติยา); ยาว(ถึง)ศัพท์ลงทุติยา และปัญจมีวิภคิตี แต่ในที่นี้ใช้ทุติยา.

สมย ๒

1. จีวรกาล แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ รวมได้ ๑ เดือน
2. อจีวรกาล ที่เหลือเป็นอจีวรกาล

ในกถินสิกขาบทที่ ๑ เก็บจีวรได้ไม่เกิน ๑๐ วัน แต่ในอจเจกจีวรสิกขาบทที่ ๒๘ เหลืออีก ๑๐ วันถึงจีวร
 กาล เมื่อรับจีวรแล้วเก็บจีวรได้ ๑๐ วัน อีก ๑๐ วันจะถึงวันปวารณา คือ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ซึ่ง
 เป็นเดือนที่เป็นจีวรกาล ก็แสดงว่า ๑๐ วันนี้ทรงอนุญาตให้เก็บจีวรได้โดยไม่ต้องอธิษฐานความตรงนี้
 สามารถตรงกับกถินสิกขาบท ถ้าสมมุติไม่มีอจเจกจีวรสิกขาบทนี้ ถึงจีวรเกิดขึ้นก็สามารถจัดเข้ากับกถิ
 นสิกขาบทเหมือนกันคือสิกขาบทที่ ๑ รับจีวรมาเก็บไว้ ๑๐ วัน โดยไม่ต้องทำอธิษฐาน เพราะฉะนั้น
 สิกขาบทที่ ๒๘ (อจเจกจีวรสิกขาบท) ก็มาซ้อนกับสิกขาบทที่ ๑ (กถินสิกขาบท) เหตุที่ทำนกล่าวมามากก็
 มีหลายอย่าง เช่น อตุฏฺฐปฺปตฺติ - ทรงบัญญัติตามเรื่องราวที่เกิดขึ้น พระองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบทนี้อีก
 นั้นอรรถกถาวิญญวว่าไว้ แต่บางอาจารย์ว่า แตกต่างโดยที่สิกขาบทที่ ๒๘ นี้สามารถเก็บจีวรเพิ่มขึ้นอีก ๑
 วัน คือขึ้น ๕ ค่ำ ถึง ๑๕ ค่ำ และแรม ๑ ค่ำ

สาสงฺกสิกฺขาปทํ

[๒๙] อุปวสฺสํ โข ปน กตฺติกปุณฺณมํ ยานิ โข ปน ตานิ อารญฺญกานิ
 เสนาสนานิ สาสงฺกสมฺมตานิ สบฺปฏิภยานิ, ตถารูเปสฺสุ ภิกฺขุ เสนาสเนสฺสุ วิหรนฺโต
 อากงฺขมาโน ติณฺณํ จีวรานํ อญฺญตรํ จีวรํ อนฺตรมเร นิกฺขิเปยฺย, ลียา จ ตสฺส
 ภิกฺขุโน โกจิเทว ปจฺจโย เตน จีวเรน วิปฺปวาสาย, จารตฺตปรมํ เตน ภิกฺขุหา เตน
 จีวเรน วิปฺปวสิตพฺพํ. ตโต เจ อุตฺตริ วิปฺปวเสยฺย อญฺญตฺร ภิกฺขุสมฺมุติยา, นิสฺสคฺคิยํ
 ปาจิตฺติยํ.

เสนาสนาหนี -เสนาสนะ ทั้งหลาย ยานี โข ปน ตานี (ศัพท์นามมาพร้อมกัน๒ตัว ให้แปลตัวเดียว) -เหล่าใด
 อารณฺณกาหนี -เป็นเสนาสนะที่อยู่ในป่า [แปลเอาความโดยลัมประโยค ย กับ ต คือถ้ามีประโยค ย ก็
 ให้แปลประโยค ย อย่างเดียว เช่น ยานี โข ปน ตานี อารณฺณกาหนี ก็ถือว่าอยู่ใน ตถารูเปสุ]
 สาสงฺกสมฺมตานิ - ถูกกำหนดให้เป็นดินแดนที่หวาดละแวง สบปฏิภยานี - ที่มีภัยอันตราย ภิกษุ
 - ภิกษุ อุปวสุส โข ปน ตานี -ผู้เข้าพรรษาแล้ว วิหรนฺโต -เมื่อประสงค์จะอยู่ เสนาสเนสุ-ใน
 เสนาสนะทั้งหลาย ตถารูเปสุ - เช่นนั้น [ถ้าแปลโดยความก็แปลได้ว่า ภิกษุผู้เข้าพรรษาแล้ว
 ประสงค์จะอยู่ในเสนาสนะที่ตั้งอยู่ในป่าเป็นที่กำหนดว่าเป็นที่หวาดละแวงที่มีอันตราย (แปลลัม
 ประโยค)] กตฺตีกปฺปณฺณมฺ - ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๒ อากงฺขมาโน - ถ้าต้องการ [ที่จะเก็บจีวร
 (ผ้า)] นิภฺชิเปยฺย - พึงเก็บ (จีวร) อณฺณตร - ซึ่งจีวร(ผ้า)ผืนใดผืนหนึ่ง ตินฺณํ จีวรํ -จาก
 จีวร ๓ ผืน (จากผ้า ๓ ผืน) อนฺตรมเร -ไว้ในหมู่บ้านมีเรือนอยู่ภายใน, ละแวกบ้าน จ -และ โภจ
 เทว ปจฺจโย -เหตุจำเป็นบางอย่าง วิปฺปวสาโย -ที่จะให้อยู่ปราศ เตน จีวรํ - จากจีวรนั้น,
 จากผ้านั้น ลียา - พึงมี ตสฺส ภิกษุโน - แก่ภิกษุรูปนั้น เตน ภิกษุณา - ภิกษุรูปนั้น วิปฺป
 สิตพฺพํ - ที่จะให้อยู่ปราศ เตน จีวรํ - จากจีวรนั้น, จากผ้านั้น จารตฺตปรมฺ - ๖ ราตีเป็น
 อย่างยิ่ง (อยู่ไม่เกิน ๖ ราตี) เจ - ถ้าว่า (ภิกษุ - ภิกษุ) วิปฺปวเสยฺย - พึงอยู่ปราศ[จากจีวร(ผ้า)]
 อุตฺตริ (นิปต) - เกิน (จาก ๖ ราตรีนั้น) อณฺณตร ภิกษุสมฺมุติยา - ยกเว้นแต่ภิกษุได้สมมุติ (สิทธิ
 พิเศษภิกษุไซ้) ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์ นิสฺสคฺคีย์ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อม
 มี ตสฺส ภิกษุโน - แก่ภิกษุนั้น).

ภิกษุอยู่ปราศจากไตรจีวรได้ต้องมืองค์ ๔

1. เสนาสนะป่า
2. ภิกษุอยู่จำพรรษาครบสามเดือน และได้ปวารณาในวันมหาปวารณา
3. มีภัย
4. ภายในเดือน ๑๒ เท่านั้น

อณฺณตร = (ศัพท์นาม) แปลว่า ผู้ใดผู้หนึ่ง. อณฺณตร (นิปต) = ๖ ราตี(ยกเว้น) / อณฺณสมฺมิ จาเน
 (ในที่อื่น)

อุตฺตริ เป็นคำนิบาตลงวิภัตติแล้วลบทิ้ง ฉบับไทยเป็น อุตฺตริ เป็นการลงนิกคหิตอาคม

ปริณตสิกขาปํ

[๓๐] โย ปน ภิกษุ ชานํ สํฆิกํ ลากํ ปริณตํ อุตฺตโน ปริณาเมยฺย, นิสฺสคฺคีย์
 ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปโต ชาน์ (ชานนุโต) - รั้อยู ปริณามเมยฺย - พึงน้อม ลาก - ซึ่ง
 ลาก ปริณต - น้อมไป สัมภัง - อันเป็นของสงฆ์ อตฺตโน - เพื่อตน ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตตี
 นิสฺสคฺคีย์ - ที่มีการสละเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกขุนั้น).
 น้อมของสงฆ์เพื่อผู้อื่นต้อง สุทรปาจิตตี สิกขาบทที่ ๘๒ (ปริณามนสิกขาบท)
 น้อมของผู้อื่นที่ไม่ใช่ของสงฆ์ต้องทุกกฎ

ปตฺตวคฺโค ตติโย.

วรรคที่ ๓ ชื่อว่า ปตฺตวรรค

อุทฺทิกฺกา โข อายสฺมฺนุโต ตีส นิสฺสคฺคิยา ปาจิตฺติยา ธมฺมา. ตตฺถายสฺมฺนุเต
 ปุจฺจามิ: กจฺจิตฺถ ปริสุทฺธา ทุตฺติมฺปิ ปุจฺจามิ, กจฺจิตฺถ ปริสุทฺธา ตติยมฺปิ ปุจฺจามิ,
 กจฺจิตฺถ ปริสุทฺธา ปริสุทฺเธตฺถายสฺมฺนุโต ตสฺมา ตฺถุหิ, เอวเมตํ ธารยามิตี.

อายสฺมฺนุโต-ท่านทั้งหลาย ตีส นิสฺสคฺคิยา ปาจิตฺติยา ธมฺมา-อาบัติที่มีชื่อนิสฺสคฺคิย
 ปาจิตตี ๓๐ ข้อ อุทฺทิกฺกา โข -เราได้แสดงมาแล้ว ปุจฺจามิ-(ข้าพเจ้า) ขอถาม อายสฺมฺนุเต -
 ซึ่งท่านทั้งหลาย ตตฺถ - ในนิสฺสคฺคิยปาจิตตินั้น อิติ - ว่า ตฺถุเห - ท่านทั้งหลาย ปริสุทฺธา -
 เป็นผู้บริสุทธิ์ กจฺจิตฺถ - ในอาบัตินิสฺสคฺคิยปาจิตตินี้แล้วหรือ ทุตฺติมฺปิ - แม้เป็นครั้งที่สอง ปุจฺจ
 มิ - ข้าพเจ้า ขอถาม ตฺถุเห - ท่านทั้งหลาย ปริสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ กจฺจิตฺถ - ในอาบัตินิสฺสคฺคิย
 ปาจิตตินี้ แล้วหรือ ตติยมฺปิ - แม้เป็นครั้งที่สาม ปุจฺจามิ - ข้าพเจ้าขอถาม ตฺถุเห - ท่านทั้งหลาย
 ปริสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ กจฺจิตฺถ - ในอาบัตินิสฺสคฺคิยปาจิตตินี้ แล้วหรือ อายสฺมฺนุโต - ท่าน
 ทั้งหลาย ปริสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ เอตฺถ - ในอาบัตินี้ ตสฺมา - ดังนั้น ตฺถุหิ - จึงเป็นผู้เฝ้า
 ธารยามิ - ข้าพเจ้าขอทรงจำไว้ เอวเมตํ - ซึ่งความเป็นผู้บริสุทธิ์นี้ ด้วยอาการอย่างนี้.

นิสฺสคฺคิยปาจิตฺติยฺทุกฺเทโส นิฏฺฐิตो.

จบ นิสฺสคฺคิยปาจิตตีได้แสดงแล้ว.

สรูป นิสฺสคฺคิยปาจิตฺติยฺ ๓๐ ข้อ มี ๓ วรรค

๑.กถินวคฺค / จิวรรค

๒.โกสิกยวคฺค / เอพกโลมวคฺค

๓.ปตฺตวคฺค

กลุ่ม (๑) ๓ สิกขาบทแรกในโกสิยวคฺค (โกสิยสิกขาบท, สุทฺถกเพกสิกขาบท, เทวภาคสิกขาบท) เกสขุสิกขาบทในปตฺตวคฺค รวม ๔ สิกขาบท ใน ๔ สิกขาบทนี้เมื่อสละแล้วรับคืนได้แต่บริโภค / ใช้อย่างไม่ได้ / ให้คนอื่นได้

กลุ่ม (๒) ฐปฺยสิกขาบท (ฐปฺยปฏิกุคฺค) ฐปฺยสโฆหารสิกขาบทเมื่อสละแล้วรับคืนไม่ได้สองสิกขาบทนี้สละแล้วรับคืนไม่ได้ทั้งก็ไม่ได้

กลุ่ม (๓) สิกขาบทที่เหลือ ๒๔ เมื่อสละแล้วรับมาใช้สอยได้

อุณฺณปณฺจพฺพณสิกขาบท, ฐปฺยสิกขาบท, ฐปฺยสโฆหารสิกขาบท - จะต้องสละในที่ท่ามกลางสงฆ์เท่านั้น

๑.สงฆ์ (๔รูป)

๒.คณะ (๓รูป)

๓.บุคคล (คนเดียว)

} สิกขาบททั้ง ๓๐ ข้อ

อุทฺเทส - หัวข้อ (๒๒๗), นิทฺเทส - แสดงโดยละเอียด, แสดงโดยพิสดาร

(กุสล) จิตฺตํ ปาเตตฺติติ ปาจิตฺตํ (จิตฺต + ปาติย).

อาบัติโดยังกุศลย่อมให้ตกไปเพราะเหตุนั้นอาบัตินั้นชื่อว่าปาจิตติย อาบัตยังกุศล(จิต)ให้ตกไป: อาบัติทั้งหลาย ย่อมยังกุศลให้ตกไปทั้งนั้นก็มีชื่อเป็นของตนเองเฉพาะอยู่แล้ว เช่น อาบัติปาราชิก สังฆาทิเสส นิสสัคคียปาจิตติยล้วนแต่เป็นอาบัติที่ยังกุศลให้ตกไปด้วยกันทั้งนั้นแต่ว่าเนื่องจากอาบัติเหล่านั้นมีชื่อเฉพาะแล้วจึงไม่เอาชื่อปาจิตติยไปใช้อีก

สุทฺธปาจิตฺตียุทฺเทส

อิเม โข ปนายสมฺมุโต เทวหฺวุติ ปาจิตฺตียา ฐมฺมา อุทฺเทสํ อาคจฺจนฺติ.

อายุสมฺมุโต - ท่านทั้งหลาย อิเม ฐมฺมา - อาบัติทั้งหลายเหล่านี้ ปาจิตฺตียา - ที่ชื่อว่าปาจิตติย เทวหฺวุติ - ที่มี ๙๒ สิกขาบท อาคจฺจนฺติ - ย่อมถึง อุทฺเทสํ - ซึ่งการแสดงโดยย่อ.

มุสฺสาวาทสิกขาปํ (สิกขาบทนี้เอาเหตุขึ้นก่อน)

[๑] สมฺปชานมุสฺสาวาท ปาจิตฺตียม.

ปาจิตฺตียม - อาบัติปาจิตติย (โหติ - ย่อมมี) สมฺปชานมุสฺสาวาท - ในเพราะการกล่าวมุสา โดยรู้ตัว.

สมฺปชานํ มุสฺสาวาท สมฺปชานนฺโต (สมฺปชานํ = ส - ป - ฉา + นา + อนฺต + ส)

มุสา มี ๒ อย่าง 1. อภุตฺตสฺส ภกฺตํ - ทำสิ่งที่ไม่ใช่ของจริงให้เหมือนกับว่าเป็นของจริง

2. ภุตฺตสฺส อภกฺตํ - ทำของจริงให้เหมือนกับว่าเป็นของปลอม

องค์แห่งอภิปติของมูสาวาท

1. วิสัวาทนปุเรกขารตา ปุเรก - มุ่งหลอกลงวงให้เข้าใจผิด
2. วิสัวาทนจิตเตน ยมตถ์(ยั อตถ์) วตตุกาโม, ตสฺส ปุคฺคสฺส วิณฺญาปนปโยโค - ภิภษุเป็นผู้ต้องการกล่าวซึ่งเนื้อความใดด้วยจิตประสงค์จะหลอกลงวงการกระทำ(เพียรพยายาม)ที่ยังบุคคลผู้ฟังให้เข้าใจซึ่งอรรถนั้น

โทษของมูสาวาท

1. ต้องปราชาชิก - เพราะอวดอุตริมนุสธรรม (ถ้าพูดโดยเทียบเคียงผู้ฟังเข้าใจข้อความนั้น ต้องถูกลัจจัย, ถ้าไม่เข้าใจต้องทุกกฏ)
2. ต้องสังฆาทิเสส - เพราะโจทก์ด้วยปราชาชิกที่ไม่มีมูล
3. ต้องปราชาชิก - มูสาวาทโจทก์ด้วยสังฆาทิเสส
4. ต้องทุกกฏ - โจทก์ด้วยอาจารย์วบัติที่ไม่มีมูล

อนริยโวหาร (น + อริยโวหาร) - โวหารที่ไม่ใช่ของอริย, โวหารของพาลปุถุชนมี ๘

๑. อทิฏฺเฐ อทิฏฺฐวาทิตา - ความเป็นผู้พูดว่าเห็นในสิ่งที่ไม่ได้เห็น
๒. อสฺสฺเต อสฺสฺตวาทิตา - การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้ยินว่าได้ยิน
๓. อมฺมุเต อมฺมุตวาทิตา - การกล่าวสิ่งที่ไม่รู้ว่ารู้ (ฆาน, ชิวหา, กาย) สัมผัส
๔. อวิณฺญาเต วิณฺญาตวาทิตา - รู้ด้วยใจ
๕. ทิฏฺฐเฐ อทิฏฺฐวาทิตา - การกล่าวว่ในสิ่งที่ไม่เห็นว่าเป็น
๖. สฺสฺเต อสฺสฺตวาทิตา - การกล่าวว่ในสิ่งที่ได้ยินว่าไม่ได้ยิน
๗. มฺมุเต อมฺมุตวาทิตา - การกล่าวสิ่งทีรู้ว่าไม่รู้
๘. วิณฺญาเต อริณฺญาตวาทิตา

อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ อนริยโวหารา.

(องฺคุตตรนิกาย)

ภิกษุท. คำพูดที่กล่าวมาข้างต้นนี้ชื่อว่า อฏฐ อนริยโวหาร โวหารของพาลปุถุชน ๘ อย่าง

โอมสวาทสิกขาบท

[๒] โอมสวาท ปาจิตตีย์.

ปาจิตตีย์ - อภิปติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี) โอมสวาท - ในเพราะการกล่าวเสียดสีป้ายร้าย (ภิภษุ).

อิธ จ ภิกษุณีปี อนุสฺมปฺนฺนสงฺขยํ คจฺจติ.

(กฺงฺขาวิตรณี หน้า ๒๒๖)

อนึ่งในสิกขาบทนี้ (โอมสวาทสิกขาบท) แม้นางภิกษุณียอมถึง ซึ่งการนับเข้าใน
อนุปสัมบัน

เปสฺสญฺญสิกขาปทํ

[๓] ภิกขุเปสฺสญฺญเฏ ปาจิตฺตีย์.

ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์ (โหติ - ย่อมมี) ภิกขุเปสฺสญฺญเฏ - เพราะคำพูดสอดเสียดของ
ภิกษุ.

ภิกขุสฺส เปสฺสญฺญํ ภิกขุเปสฺสญฺญํ.

การพูดสอดเสียดของภิกษุ การกระทำของบุคคลผู้พูดสอดเสียด

เปสฺสญฺญเฏ มี ๒ อย่างและแบ่งเป็น ๓ นัย

นัยที่ ๑ แบ่งเป็น ๒

๑.ปิสฺติ ภินฺนํ กโรตฺติติ ปิสฺสนา (= วาจา คำพูดที่ทำให้เกิดความแตกแยก)

สิ่งใดยอมทำให้แตกแยกเพราะเหตุหนึ่งสิ่งนั้นเรียกว่า ปิสฺสนา(คำพูดที่ทำให้คนแตกแยกกัน):

ปิสฺสนาวาจา มี ๒ อย่าง ๑.พูดเพื่อให้เขาแตกแยกกัน, ๒.พูดเพื่อให้อีกฝ่ายรักตน

๒.ปิสฺสนา เอว เปสฺสญฺญํ (ปิสฺสน + ญฺย เป็นศัพท์ิตในความหมาย สกตฺถ, สวตฺถ)

คำพูดสอดเสียด ชื่อว่า เปสฺสญฺญ

นัยที่ ๒ แบ่งเป็น ๒

๑.ปิสฺติ ภินฺนํ กโรตฺติติ ปิสฺสฺโณ (บุคคลผู้ทำให้แตกแยก, บุคคลผู้ทำลาย)

บุคคลใดยอมทำลาย ทำให้แตกแยกเพราะเหตุหนึ่งบุคคลนั้นเรียกว่า ปิสฺสฺโณ

๒.ปิสฺนฺสฺส กมฺมํ เปสฺสญฺญํ (ปิสฺสน + ญฺย เป็นศัพท์ิตลงในความหมาย กมฺม)

การกระทำของบุคคลผู้สอดเสียด ชื่อว่าเปสฺสญฺญ (คำพูดของบุคคลผู้พูดสอดเสียด)

นัยที่ ๓ แบ่งเป็น ๓

๑.ปิยสฺส ภาวो ปิโย. [(ปิยภาว) ภาวโลป ลุตฺตสมาส ฌฎฐิตฺตฺปฺริสฺสมาส]

ความเป็นบุคคลเป็นที่รัก เรียกว่า ปิโย (ความเป็นแห่งบุคคลผู้เป็นที่รัก)

๒.ปิยโต สฺญฺโย ปิยสฺญฺโย.

ความว่างเปล่าจากบุคคลผู้เป็นที่รักเรียกว่า ปิยสฺญฺโย (ปราศจากความรัก)

๓.ปิยสฺญฺยสฺส กรณํ เปสฺสญฺญํ (ปิยสฺญฺย + กรณ).

การกระทำซึ่งปราศจากความรักเรียกว่า เปสฺสญฺญ (การกระทำให้ปราศจากความรัก)

ปทโสธมฺมสิกขาปทํ

[๔] โย ปน ภิกขุ อนุปสมฺปนฺนํ ปทโส ธมฺมํ วาเจยฺย, ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด วาเจยย - ฟังสอน (ใช้ให้บุคคลอื่นพูด) ฌมฺมํ - ซึ่งธรรม(พระบาท) อหุปสมฺปนฺนํ - แก่อนุปสัมบัน ปทโส (ปท+โส) - เป็นบทๆ [(ปท=โกฏฐาส=ส่วน, ช้อย่อย) 1 บาท= 1 คำ] ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

ปทแบ่งเป็น ๔

- ๑.ปท (๑ บาท ในคาถา = ๑ คำ) - สวดพร้อมกัน (เอกโต กรณ) ขึ้นลงพร้อมกัน
- ๒.อนุปท - ขึ้นให้ ๑ บาทแต่จบพร้อมกันในบาทที่ ๒
- ๓.อนุวทธร - พูดพร้อมกันพยางค์ต่อพยางค์, ขึ้นคำต่อคำพร้อมกัน
- ๔.อนุพยุชฺชน

ปจฺมสทฺเสยฺยสิกขาปทํ

[๕] โย ปน ภิกขุ อหุปสมฺปนฺนเณ อุตฺตริทฺริตฺตติรตฺตํ สทฺเสยฺยํ กปฺเปยฺย, ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด กปฺเปยฺย - ฟังสำเร็จ, ฟังกระทำ สทฺเสยฺยํ - ซึ่งการนอนร่วมในที่มุงบังอันเดียวกัน อหุปสมฺปนฺนเณ - กับอนุปสัมบัน [สามเณร, อุบาสก, สัตว์ตัวผู้ สัตว์ตัวเมียที่เล็กกว่าสัตว์ที่ไม่มีเท้ามี ๖ สัตว์สองเท้ามี ๒ สัตว์ ๔ เท้ามี แมว] อุตฺตริทฺริตฺตติรตฺตํ - เกินกว่า ๒-๓ คืบ (๒ คืบเรียกว่าวจาสิลิฏฐ) ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

อุตฺตริทฺริตฺตติรตฺตํ = อุตฺตริทฺริตฺตติรตฺตํ - เกินกว่า ๒-๓ คืบ นอนติดต่อกันตลอดจึงเป็น (ในสมาส ทฺวิ เป็น ทิ, และ "ทฺริตฺต" นี้เรียกว่าเป็นวจาสิลิฏฐ คือ ๒ คืบ)

สทฺเสยฺย = สท + เสยฺย (เรื่อน, กุฎิ, ที่นอน) + เสยฺย (การนอน); เสยฺย ตัวหลังลบทิ้ง

อนุปาทินฺน - กับมาตุคามเสียชีวิตไม่ปรับ

ทฺตฺติยสทฺเสยฺยสิกขาปทํ

[๖] โย ปน ภิกขุ มาตุคามเณ สทฺเสยฺยํ กปฺเปยฺย, ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด กปฺเปยฺย - ฟังสำเร็จ สทฺเสยฺยํ - ซึ่งการนอนร่วมในที่มุงบังอันเดียวกัน มาตุคามเณ - กับมาตุคาม ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

ทฤษฎีจตุลาโรจนสิกขาปฏิบัติ

[๙] โย ปน ภิกขุ ภิกขุสฺส ทฤษฎีจตุลํ อาปตฺตี อนุปสมฺปนฺนสฺส อาโรเจยฺย อญฺจตร ภิกขุสฺสมุติยา, ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด อญฺจตร ภิกขุสฺสมุติยา - ไม่ได้สมมุติจากภิกษุสงฆ์ อาโรเจยฺย - ฟังบอก อาปตฺตี - ซึ่งอาบัติ ทฤษฎีจตุลํ - ที่ร้ายแรง (ชั่วหยาบ) ภิกขุสฺส - ของภิกษุ อนุปสมฺปนฺนสฺส - แก่อนุปสัมบัน (สามเณร กับ สามเณรี) ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน-แก่ภิกษุนั้น).

คำว่า “ทฤษฎีจตุลาปตติ” ในที่นี้หมายถึงสังฆาทิเสส รู้ได้จากคำว่า “ภิกขุสฺส” (ของภิกษุ) ถ้าไม่มี ภิกขุสฺส ก็เป็นได้ครุอาบัติทั้ง ๒ อย่าง (ปาราชิก, สังฆาทิเสส)

ปถวีขณนสิกขาปฏิบัติ

[๑๐] โย ปน ภิกขุ ปถวี ขณฺเญยฺ วา ขณาเปยฺย วา, ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด ขณฺเญยฺ วา - ฟังซุตนเอง กิติ (ก็ตาม) ขณาเปยฺย วา - ให้ผู้อื่นซุ กิติ (ก็ตาม) ปถวี - ซึ่งแผ่นดิน ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

ปถวี ๒ คือ ขาดปถวี (ดินธรรมชาติ), อขาดปถวี(ไม่ใช่ธรรมชาติ)

มฺุสาวาทวคฺโค ปจโม.

วรรคที่ ๑ ชื่อว่า มฺุสาวาทวรรค.

กุตคามสิกขาปฏิบัติ

[๑๑] กุตคามปาตพฺยตฺาย ปาจิตฺตีย์.

ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี) กุตคามปาตพฺยตฺาย - เพราะการกระทำลายซึ่ง กุตคาม.

กุตคาม = กุต+คาม(สมุห) - จำพวกสิ่งที่เกิดขึ้น เช่น ต้นไม้ ต้นหญ้า: กุต=สิ่งที่เกิดขึ้น, คาม= หมู่พวก

กุต มี ๒ วิเคราะห์

กานตฺิตฺติ กุตตา [(ลง ตปัจจัยในปัจจุบันกาล): ตปัจจัยเป็นเตกาลิกลงได้ ๓ กาล; แล้ว,กำลัง,จะ]

สิ่งใดย่อมเกิดขึ้น หรือกำลังเกิดขึ้น เพราะเหตุนั้น สิ่งนั้นเรียกว่า กุต

อกวีสูติ ภูตา (ลง ตปัจจัยในอดีตกาล) สิ่งใดเกิดขึ้นแล้ว เพราะเหตุนั้น สิ่งนั้นเรียกว่า ภูต

ปาดพยุ = ปา (เฉท) + ตพยุปัจจัย(สันสกฤต) ลงในภาวกาล จัดอยู่ในพวกริจจุปัจจัย

พีชคาม (นำมาขยายพันธุ์ได้) มี ๕ (ไม่ได้ระบุไว้โดยตรงแต่ให้ปรับทุกกฎ)

๑.มุล - ราก,	๒.ชนฺธ - ลำต้น,	๓.ปพฺพ, ผลุ = ข้อ ปล้อง, ตา
๔.อคฺค - ยอด,	๕.พีช = เมล็ด *(ปณฺณ - ใบ, มิณฺช - เนื้อเยื่อ)	

วิธีการทำกปิย ๕ อย่าง

๑.อคฺคินา กโรติ	- ใช้ไฟ
๒.นชน กโรติ	- ใช้เล็บ
๓.สตุเถน กโรติ	- ใช้มีด
๔.พีชํ อปเนติ	- ให้เอาเมล็ดออก
๕.ตรุณํ พีชํ	- มีเมล็ดยังอ่อน

คำที่ให้ทำกปิยมีว่า กปิยํ กโรหิ (เธอจงทำกปิยนี้), อิมํ ผลํ ชานาหิ (เธอจงรู้ผลไม้นี้) เมื่อทำกปิยแล้วให้ว่า กปิยํ กโรมิ (ข้าพเจ้ากระทำกปิย), กปิยํ ภนฺเต (ทำสมควรแล้ว)

อณฺวาทกสิกฺขาปทํ

[๑๒] อณฺวาทเก วิหเสเก ปาจิตฺตีย์.

ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์ (โหติ - ย่อมมี) อณฺวาทเก-เพราะการกล่าวคำอื่น(กล่าวเบียดเบียน) [ภาวปฺปธาน - มุ่งแปลกิริยาเป็นหลัก] วิหเสเก - (หรือ) เพราะการเบียดเบียนสงฆ์ (ตุณฺหิ).

คำว่า "อณฺวาทก" ถ้ามุ่งถึงบุคคลเรียก นิสสย ถ้ามุ่งแปลกิริยาเป็นหลัก(ภาวปฺปธาน) เรียก นิสสิต

อุชฺฌาปนกสิกฺขาปทํ

[๑๓] อุชฺฌาปนเก ขิยฺยนเก ปาจิตฺตีย์.

ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์ (โหติ - ย่อมมี) อุชฺฌาปนเก- เพราะการตีเตียน(ต่อว่า) [ภิกษุด้วยกัน] ขิยฺยนเก - (หรือ) เพราะการนินทา.

ปรจฺมเสนาสนสิกฺขาปทํ

[๑๔] โย ปน ภิกฺขุ สงฺฆิกํ มณฺจํ วา ปิจฺจํ วา กิสี วา โกจฺฉํ วา อุชฺฌาปนเสนาสนริตฺวา วา สนฺถราเปตฺวา วา ตํ ปกฺกมฺหฺโต เหว อุทฺธเรยฺย, น อุทฺธราเปยฺย, อนาปุจฺฉํ วา คจฺเจยฺย, ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปโต สนฺถริตฺวา วา - ปุเอง กิตฺติ สนฺถราเปตฺวา วา - ไซ้ให้ผู้อื่นปุ
 กิตฺติ มณฺจํ วา - ซึ่งเตยง กิตฺติ ปิจํ วา - ซึ่งม้านั่ง กิตฺติ ภิสฺสี วา - ซึ่งฟูก กิตฺติ (ไซฟา) โกจฺฉํ
 วา - ซึ่งตั้ง กิตฺติ (แก้วเหมือนกลองบัณฑ) สํฆิกํ - อันเป็นของสงฆ์ (สํฆสฺส สนฺตํ สํฆิกํ - ของ
 ส่วนรวมของสงฆ์) อชฺโฌกาเส-ในทีกกลางแจ้ง ปกฺกมฺนฺโต-เมื่อจะหลีกไป เหว อุตฺตเรยฺย-ไม่เก็บ
 เอง กิตฺติ น อุตฺตราเปยฺย - ไม่ใช่ให้ผู้อื่นเก็บ กิตฺติ ตํ (ภณฺฑนํ) -ซึ่งครุภัณฑ์เหล่านั้น วา -หรือว่า
 คจฺเจยฺย-ฟังหลีกไป อนาปุจฺฉํ - โดยไม่ได้บอกกล่าว ปาจิตฺตํ - อาบัติปาจิตฺตีย์ (โหติ - ย่อมมี
 ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

มณฺจ (กระทำการนึ่งการนอนเป็นต้น) มี ๔ ชนิด

กุฬฺรปาโท อาหจฺจ - ปาโท เจว มสฺสารโก,
 จตฺตาริ พุทฺธิกาพฺทโร ติเม มณฺจนฺตรา สियฺ . (อภิธานปฺที่ปิกา)

๑. กุฬฺรปาทมณฺจ - เตยงมีขาเหมือนกำมปู
๒. อาหจฺจปาทมณฺจ - เตยงที่ขาจรดแม่แคร่ของเตยง (นำมาชนกัน)
๓. มสฺสารกมณฺจ - เตยงที่สอดแม่แคร่เข้าไปในขา (เจาะรูที่ขาเอาแม่แคร่สอด)
๔. พุทฺธิกาพฺทรมณฺจ - เตยงที่แม่แคร่และขาเตยงเป็นอันเดียวกัน(รากต้นไม้)

ปฐฺฐ มี ๔ ชนิดเหมือนมณฺจ: ความแตกต่างระหว่างมณฺจกับปฐฺฐ มณฺจนั้นใหญ่กว่าปฐฺฐ
 ถ้ามีความยาว ๔ ศอกเรียกว่า มณฺจ ถ้ามีความยาวไม่ถึง ๔ ศอกเรียกว่า ปฐฺฐ

ภิสฺสี ๕ ชนิด

๑. โลมภิสฺสี - ฟูกขนสัตว์
๒. ตินภิสฺสี - ฟูกหญ้า
๓. ปณฺณภิสฺสี - ฟูกใบไม้
๔. วากภิสฺสี - ฟูกเปลือกไม้
๕. โจพภิสฺสี - ฟูกผ้า

องค์แห่งอาบัติสิกขาบท(๑๔)นี้ มี ๖

๑. สํฆิกตา - ของสงฆ์
๒. สนฺถรณํ วา สนฺถราปนํ, วา - ให้ผู้อื่นปลาด หรือไปปุไว้ในกลางแจ้ง
๓. อปฺลิตฺตํ - จากไม่เอื้อโย, ไม่ห้วงโย, ขาดความรับผิดชอบ, ไม่กังวล
๔. อาปทาย อภาโว - (ความไม่มีแห่งอันตราย) ไม่มีเครื่องรบกวน
๕. นิราเปกฺขตา (นิ + อเปกฺขตา) - ทอดทิ้ง
๖. เลทฺตุปาตาคิกฺกโม ขว้างไปไกลช่วงก่อนดินตก(ดินออกไป)ในกรณีไม่มีกำแพงวัด

ทศุติยเสนาสนสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยที่นั่งที่นอน (วิหารกฏ)

[๑๕] โย ปน ภิกขุ สัมมิเก วิหารเ เสยฺยํ สนฺถริตฺวา วา สนฺถราเปตฺวา วา ตํ ปกฺกมฺหโต เหว อุตฺตเรยฺย, น อุตฺตราเปยฺย, อนาปุจฺฉํ วา คจฺเจยฺย, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด สนฺถริตฺวา วา - ปูลาดแล้ว ก็ดี สนฺถราเปตฺวา วา - ใช้ให้ผู้อื่นปู ลาด ก็ดี เสยฺยํ - ซึ่งที่นอน สวมมิเก วิหารเ - ในวัดที่เป็นของสงฆ์ ปกฺกมฺหโต - เมื่อจะหลีกไป เหว อุตฺตเรยฺย - ไม่ยกขึ้นเก็บเอง น อุตฺตราเปยฺย - ไม่ใช่ให้ผู้อื่นยกขึ้นเก็บ ตํ (เสยฺยํ) - ซึ่งที่นอนนั้น วา - หรือว่า คจฺเจยฺย - ฟังไป อนาปุจฺฉํ - โดยไม่ได้บอกกล่าว ปาจิตฺตียํ - อาบัติ ปาจิตฺตียํ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

วิหารนฺติ เอตฺถาติ วิหาโร.

ภิกษุทั้งหลาย ย่อมอยู่อาศัยในสถานที่นี้ เพราะเหตุนี้ สถานที่นี้ เรียกว่า วิหาร(สถานที่)

เสยฺย ๑๐ ประเภท

- ๑.ภิสี - จำพวกฟูก
- ๒.จิมิลิกา - จำพวกผ้ากระสอบปูพื้นดินกันฝุ่น
- ๓.อุตุตตรตฺตรณ (อุตุตฺตร + อตฺตรณ) - ผ้าปูบนเตียง
- ๔.ภุมิตฺตรณ - จำพวกเสื่อเป็นต้น (สามารถปูบนจิมิลิกาจึงเรียกว่า เสื่อ
- ๕.ตมฺมฏิกกา - ไม้สาร
- ๖.จมฺมขณฺฑา - ผืนหนังสีห์ เป็นต้น
- ๗.นิสิทฺท - ผ้าปูนั่ง (ผ้าเต็รยว)
- ๘.ปจฺจตฺตรณ (ปติ + อตฺตรณ) - เครื่องปูลาด เช่น ผ้าโกเชาว, ผ้าห่ม
- ๙.ตฺถินสนฺถาร - พวกหม้อต่างๆ เช่น ฟาง
- ๑๐.ปณฺณสนฺถาร - ใบไม้ต่างๆ

อนุปชชสิกขาปทํ

[๑๖] โย ปน ภิกขุ สัมมิเก วิหารเ ชานํ ปุพฺพุปคตํ ภิกขุํ อนุปชชฺช เสยฺยํ กปฺเปยฺย “ยสฺส สมฺพาโร ภวิสฺสติ, โส ปกฺกมฺิสฺสติ”ติ เอตฺเทว ปจฺจยํ กริตฺวา อนณฺณํ, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด ชานํ - รู้อยู่ อนุปชช - เข้าไปเบียด ภิกขุ - ซึ่งภิกษุ ปุพฺพุปคตํ - ผู้เข้าไปถึงก่อน(ผู้อยู่ก่อน) วิหารเ - ในวิหาร สัมมิเก - ที่เป็นของสงฆ์ (จินฺตเนน) อิติ - ด้วยอันคิดว่า, ด้วยอันจุดมุ่งหมายว่า สมฺพาโร - ความคับแคบ ภวิสฺสติ - จักมี ยสฺส - แก่ภิกษุ รูปใด โส - ภิกษุรูปนั้น ปกฺกมฺิสฺสติ - จักหลีกไป กปฺเปยฺย - ฟังสำเร็จ, ฟังกระทำ เสยฺยํ - ซึ่ง การนั่งหรือการนอน [ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตฺตียํ อนณฺณํ (เป็นวิเสสนของปาจิตฺตียํ) - ที่ไม่ใช่เหตุ

อื่นเป็นปัจจัย (โหด- ย่อมมี) กริตฺวา (เหตุ) - เพราะกระทำ เอตเทว ปัจจยํ - ซึ่งการเบียดนั้น
 แหละเป็นปัจจัย [กริตฺวา - กระทำแล้ว เอตเทว ปัจจยํ - ซึ่งปัจจัยเพียงแค่นี้เท่านั้นเทียว อนณฺณํ
 (เป็นวิเสสนของปัจจย) - ซึ่งไม่ใช่อย่างอื่น ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์].

ชาน์ ๓ อย่าง (รู้ว่าภิกษุเป็นผู้นี้ไม่ควรไปเบียดเบียน)

๑. พระที่มีพรรษามากกว่า (ภานฺเต)

๒. คิลาน - อาพาธ

๓. ผู้มีคุณวิเสส - ปุคฺคฺลวิเสโส (ธมฺมกถิก, วินยธ, คณฺวจาก เป็นต้น)

นิกฺกทฺตฺนสิกฺขาปทํ

[๑๗] โย ปน ภิกฺขุ ภิกฺขุํ กุปีโต อนตฺตมโน สํฆิกา วิหารา นิกฺกทฺตฺนเปยฺย วา
 นิกฺกทฺตฺนเปยฺย วา, ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกฺขุ - ภิกฺขุรูปโต กุปีโต - โกรธเคือง อนตฺตมโน - ไม่พอใจ นิกฺกทฺตฺนเปยฺย วา -
 จุดเอง กิติ นิกฺกทฺตฺนเปยฺย วา - ให้ผู้อื่นจุด กิติ ภิกฺขุํ - ซึ่งภิกษุ สงฺฆิกา วิหารา - จากวิหารที่
 เป็นของสงฆ์ ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์ (โหด - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

สณฺจิจฺจ อาปตฺตี อาปชฺชติ

อาปตฺตี ปริคูหติ,

อคตฺติคฺคณฺณจ คจฺจติ

เอทีโส วุจฺจติ อลชฺชี่ปุคฺคฺโล. (กฺงฺขา. หน้า ๑๒๓)

(บุคคลใด) ย่อมต้อง(อาปชฺชติ) ซึ่งอาบัติโดยจงใจ ย่อมปกปิดซึ่งอาบัติ และย่อมถึงซึ่งการ
 ดำเนินด้วยอคติ(๔) บุคคลเช่นนี้อันท่านย่อมเรียก บุคคลผู้ไม่มีความละอาย

เวหาสกุฎฺฐิสิกฺขาปทํ สิกฺขาบทว่า การยังไม่ได้ปูพื้น(ว่างเปล่า)

[๑๘] โย ปน ภิกฺขุ สงฺฆิกเ วิหารเ อุปริเวหาสกุฎฺฐิยา อาหจฺจปาทกํ กณฺจํ วา
 ปีรัง วา อภินิสีเทยฺย วา อภินิพชฺเชยฺย วา ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกฺขุ - ภิกฺขุรูปโต อภินิสีเทยฺย วา - ฟุ้งนั่งทับ กิติ อภินิพชฺเชยฺย วา - ฟุ้ง
 นอนทับ กิติ มณฺจํ วา - ซึ่งเตียง กิติ ปีรัง วา - ซึ่งม้านั่ง กิติ อาหจฺจปาทกํ - ที่มีขาสอดเข้าในแม่
 แคร่ อุปริเวหาสกุฎฺฐิยา - ในกุฎฐิที่มีชั้นบนที่ยังว่างเปล่า วิหารเ - ในวิหาร สงฺฆิกเ - ที่เป็นของ
 สงฆ์ ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์ (โหด - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

สมยา-ยกเว้นแต่สมัย (ที่จำเป็น) ปาจิตติย - อาบัติปาจิตติย (โหติ-ยอมมี ตสฺส ภิกขุโน-แก่ภิกษุ
นั้น) อัย-ข้อความที่จะกล่าวต่อไปนี้ สมโย-เป็นสมัย ตตฺถ-ในการสั่งสอนนั้น ภิกขุณี-นาง
ภิกษุณี คิลานา-เป็นไข้ โหติ-ยอมเป็น อัย-นี้ ตตฺถ สมโย- เป็นการสั่งสอนในสมัยนั้น.

อามิสสิกขาปท

[๒๔] โย ปน ภิกขุ เอวํ วทเทยฺย “อามิสเหตุ ภิกขุณีโย โฉวทนต์”ติ, ปาจิตติย.

โย ปน ภิกขุ- ภิกษุรูปใด วทเทยฺย- ฟังกล่าว เอวํ- อย่างนี้ อิติ- ว่า เถรา ภิกขุ-
พระเถระ โฉวทนต์- ย่อมสั่งสอน ภิกขุณีโย- ซึ่งนางภิกษุณี ท. อามิสเหตุ- เพราะเหตุแห่ง
อามิส (ลาภ, สักการ) ปาจิตติย- อาบัติปาจิตติย (โหติ-ยอมมี ตสฺส ภิกขุโน- แก่ภิกษุ
นั้น).

กิลเสหิ อามิสิตพฺพนฺติ อามิส. -สิ่งที่ไม่บุคคลพึงยึดถือด้วยกิเลสเพราะเหตุนั้นเรียกว่า อามิส
อิรา เอเตสํ อตฺถิติ เถรา. -คุณธรรมมีศีลเป็นต้นตั้งมั่นมีอยู่แก่ภิกษุท. เหล่านั้นเรียกว่า เถร

จีวรทานสิกขาปท สิกขาบทว่าการสละจีวร

[๒๕] โย ปน ภิกขุ อญฺญาติกาย ภิกขุณิยา จีวรํ ททเทยฺย อญฺญตร ปาริวตฺตกา,
ปาจิตติย.

โย ปน ภิกขุ- ภิกษุรูปใด ททเทยฺย- ฟังสละ, ฟังให้ จีวรํ- ซึ่งจีวร (จีวรในวินัยหมายถึงผ้า
สำหรับใช้เป็นบริวารของภิกษุมี ๘ ชนิด) ภิกขุณิยา- แก่ นางภิกษุณี อญฺญาติกาย- ผู้มิใช่ญาติ อญ
ญตร- ยกเว้น ปาริวตฺตกา- ซึ่งการแลกเปลี่ยน ปาจิตติย- อาบัติปาจิตติย (โหติ-ยอมมี
ตสฺส ภิกขุโน- แก่ภิกษุ
นั้น).

อุตุตราสงฺค = ผ้าที่พาดไว้ ข้างบน(จีวร)

จีวรสิพฺพนสิกขาปท

[๒๖] โย ปน ภิกขุ อญฺญาติกาย ภิกขุณิยา จีวรํ สิพฺพเพยฺย วา สิพฺพาเปยฺย วา,
ปาจิตติย.

โย ปน ภิกขุ- ภิกษุรูปใด สิพฺพเพยฺย วา- เย็บเอง กิติ สิพฺพาเปยฺย วา- ให้ผู้อื่นเย็บ
กิติ จีวรํ- ซึ่งจีวร (จีวรในที่นี้หมายถึงเอาผ้าที่พอนุ่งได้และห่มได้เท่านั้น) ภิกขุณิยา- แก่ นางภิกษุณี
[เจตุตถิ(แก่), จัฏฐิ (ของ)] อญฺญาติกาย- ผู้มิใช่ญาติ ปาจิตติย- อาบัติปาจิตติย (โหติ-ยอมมี ตสฺส
ภิกขุโน- แก่ภิกษุ
นั้น).

สัทธิฐานสิกขาปฏิบัติ สิกขาบทว่าการนัดหมาย

[๒๗] โย ปน ภิกขุ ภิกขุณิยา สทุธิ สัทธิธาย เอกทธานมคัคฺ ปฏิปชฺเชยฺย
อนุตมโส คามนุตรมปิ อณฺณตฺร สมยา, ปาจิตฺตียํ. ตตฺถายํ สมโย สตฺถคฺคฺมณฺโง โหติ
มคฺโค สาสงฺกสมฺมโต สบฺปฏิภโย, อยํ ตตฺถ สมโย.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด สัทธิธาย - นัดหมายแล้ว ภิกขุณิยา สทุธิ - กับนางภิกษุณี
ปฏิบัติปชฺเชยฺย - ฟังดำเนินไป เอกทธานมคัคฺ - สู้หนทางไกลเดียวกัน (ในที่นี้หมายถึงเส้นทางครึ่งโยชน์ = ๘ก.ม.)
อนุตมโส คามนุตรมปิ - แม้อย่างต่ำสู่หมู่บ้านอื่น, แม้อย่างน้อยช่วงหมู่บ้านหนึ่ง, แม้สู่หมู่บ้านอื่น
เป็นอย่างน้อย, อย่างน้อยอีกหมู่บ้านหนึ่ง อณฺณตฺร สมยา - นอกจากสมัยที่จำเป็น ปาจิตฺตียํ -
อาบัติปาจิตฺตียํ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น) อยํ - ข้อความที่จะกล่าวต่อไปนี้ สมโย -
เป็นสมัย ตตฺถ - ในการเดินทางนั้น มคฺโค - หนทาง สตฺถคฺคฺมณฺโง - เป็นหนทางที่พ่อค้า
ท่องเที่ยวไป [ตตฺถ = พ่อค้าผู้มีสินค้า ตตฺถ = สห + ตตฺถ: สห แปลว่าเป็นไปกับ, ตตฺถ แปลว่า
สินค้า: ผู้เป็นไปกับด้วยสินค้าจึงเรียกว่า ตตฺถ] สาสงฺกสมฺมโต - เป็นหนทางที่หน้าหวาดระแวง,
เป็นหนทางที่รู้กันว่าไม่ปลอดภัย สบฺปฏิภโย - เป็นหนทางที่มีอันตราย โหติ-ย่อมเป็น อยํ-
ข้อความที่กล่าวมานี้ สมโย-เป็นสมัย ตตฺถ-ในการเดินทางนั้น.

นาวาภิกฺขุหนสิกขาปฏิบัติ สิกขาบทว่าด้วยการขึ้นเรือ

[๒๘] โย ปน ภิกขุ ภิกขุณิยา สทุธิ สัทธิธาย เอกํ นาวํ อภิกฺขุเหยฺย อุตฺถํคามินิ วา
อโรคามินิ วา อณฺณตฺร ติริยੰตฺรณาย, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด สัทธิธาย - นัดหมายแล้ว (กีฬา, สนุกสนาน) สทุธิ - กับ ภิกขุณิ
ยา - นางภิกษุณี อภิกฺขุเหยฺย - ฟังขึ้น เอกํ นาวํ - สู้เรือลำเดียวกัน อุตฺถํคามินิ วา - ที่แล่น
ทวนน้ำ กิตฺติ อโรคามินิ วา - ที่แล่นตามน้ำ กิตฺติ อณฺณตฺร-ยกเว้น ติริยੰตฺรณาย-ซึ่งการข้ามฝั่ง[ติ
ริยํ ตฺรตีติ ติริยੰตฺรณาย) ปัญจมีวิภัตติลงในความหมายทุกยวิภัตติแปลว่า ซึ่ง] ปาจิตฺตียํ - อาบัติ
ปาจิตฺตียํ (โหติ- ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

ปรีปาจิตสิกขาปฏิบัติ สิกขาบทว่าด้วยอาหารที่ภิกษุณี

[๒๙] โย ปน ภิกขุ ชานํ ภิกขุณีปรีปาจิตํ ปิณฑปาตํ ญญชฺเชยฺย อณฺณตฺร ปุพฺเพ คิหิ
สมารมฺภา, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด ชาน์ - รุ้อยู่ ฤๅชเยย - ฟังฉัน ปิณฑปาต - ซึ่งบิณฑบาต (โภชน ๕ = โอทโน สตุตุ กุมมาโส มจโจ มัส จ โภชน) ภิกขุหนีปรีปาจิต - ที่นางภิกษุณี จัดแจง (ภิกษุณีไปกล่าวประกาศชักชวนแนะนำ) อญุตริ - เว้นไว้แต่ ปพเพ คิหิสมารมภา - คฤหัสถะเตรียมไว้ก่อน ปาจิตติย - อาบัติปาจิตติย (โหติ - ย่อมมี ตสส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

รโหนิสชชสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยการนั่งในที่ลับ

[๓๐] โย ปน ภิกขุ ภิกขุหนียา สทุธิ เอโก เอกาย รโห นิสชชํ กปะเปยฺย, ปาจิตติย.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด กปะเปยฺย - ฟังกระทำ นิสชชํ - ฟังนั่ง รโห - ในที่ลับ (หุ, อนียตสิกขาบทที่ ๒) เอโก เอกาย - ตัวต่อตัว, หนึ่งต่อหนึ่ง สทุธิ - กับ ภิกขุหนียา - นางภิกษุณี ปาจิตติย - อาบัติปาจิตติย (โหติ - ย่อมมี ตสส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

โอวาทาคุโค ตติโย.

วรรคที่ ๓ ชื่อว่า โอวาทวรรค (วรรคว่าด้วยการอบรมสั่งสอน)

อวารสภิณฑสิกขาปทํ สิกขาบทที่ทายกนำอาหารมาตั้งไว้ในโรงทานเพื่อแจกจ่ายแก่บุคคลผู้ สัตถุจร [อาคณฺตวา วสนฺติ เอตฺถาติ อวารสโธ. ชนท. มาแล้วย่อมอาศัยอยู่ในสถานที่นี้(ฐาเน) เพราะเหตุ นั้นที่นี้เรียกว่า อวารส] (อาคณฺตก - มาจากถิ่นอื่น)

[๓๑] อคิลานน ภิกขุหา เอโก อวารสภิณฑโท ฤๅชิตพฺโพ. ตโต เจ อุตฺตริ ฤๅชเยย. ปาจิตติย.

ภิกขุหา - ภิกษุ อคิลานน - ผู้ที่ไม่ได้อาหาร ฤๅชิตพฺโพ - ฟังฉัน เอโก อวารสภิณฑโท - ซึ่งอาหารที่ทายกนำมาตั้งไว้ในโรงทาน เพียงครั้งเดียว เจ - หากว่า (โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด) ฤๅชเยย - ฟังฉัน อุตฺตริ - ยิ่ง ตโต (เอกทิวสโต) - กว่าหนึ่งวันนั้น ปาจิตติย - อาบัติปาจิตติย (โหติ - ย่อมมี ตสส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

คณโกชนลิกุขาปทํ (คณโกชนสฺส โภชนํ = คณโกชนํ (ลปโกชน ไข่มชฺเฒโลปี) การฉนซึ่งโกชนของ หมูภิกษุเรียกว่า คณโกชน = สัม)

[๓๒] คณโกชนเน อญฺญตฺร สมยา ปาจิตฺตีย์. ตตฺถายํ สมโย คิลานสมโย, จีวร ทานสมโย, จีวรการสมโย, อทฺธานคณสมโย, นาวาภิกฺรฺหนสมโย, มหาสมโย, สมณภตฺตสมโย, อยํ ตตฺถ สมโย.

ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์ (โหติ - ย่อมมี) คณโกชนเน - ในเพราะการฉนซึ่งคณโกชน (คณ ในที่นี้หมายถึง ๔ รูปขึ้นไป โภชน ๕ อย่าง) อญฺญตฺร สมยา - นอกจากสมัย อยํ (วฤชมานสมโย) - สมัยที่จะกล่าวต่อไปนี้ สมโย - เป็นสมัย ตตฺถ - ในการฉนคณโกชนนั้น คิลานสมโย - ในสมัย อาพาธ จีวรทานสมโย - ในสมัยที่เป็นที่ถวายเป็นจีวร จีวรการสมโย - ในสมัยที่ทำจีวร อทฺธาน คณสมโย - ในสมัยที่เดินทางไกล (ครึ่งโยชน์ขึ้นไป) นาวาภิกฺรฺหนสมโย - ในสมัยที่ขึ้นเรือ (เวลา ลงเรือ) มหาสมโย - มหาสมัย (ข้าวของหมากแพง, ไม่สามารถที่บิณฑบาตจไม่พอ) สมณภตฺตสม โย-ในสมัยที่สมณถวายภัตร สหธรรมมิตรและสมณอื่น อยํ (วุตฺตสมโย) - สมัยที่ได้กล่าวไปแล้วนี้ สมโย - เป็นสมัย ตตฺถ - ในการฉนคณโกชนนั้น.

ปรมฺปรโกชนลิกุขาปทํ (ปร + ปร + โภชน = โภชนข้างหลังโภชนภายหลังได้แก่โภชนที่ทายกมา นิมนต์ภายหลังจากทายกคนอื่น ๆ)

[๓๓] ปรมฺปรโกชนเน อญฺญตฺร สมยา ปาจิตฺตีย์. ตตฺถายํ สมโย, คิลานสมโย, จีวร ทานสมโย, จีวรการสมโย, อยํ ตตฺถ สมโย.

ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์ (โหติ - ย่อมมี) ปรมฺปรโกชนเน - ในเพราะการฉนซึ่งโภชนที่ รับนิมนต์ภายหลัง อญฺญตฺร - ยกเว้น สมยา - ซึ่งสมัย, สมัยที่สมควร อยํ (วฤชมานสมโย) - สมัยที่จะกล่าวต่อไปนี้ สมโย - เป็นสมัยที่สมควร ตตฺถ - ในการฉนปรมฺปรโกชนนั้น คิลานสม โย - คือสมัยที่อาพาธ จีวรทานสมโย-สมัยที่เป็นที่ถวายเป็นจีวร (ช่วงกรานกฐิน) จีวรการสมโย- สมัยที่เป็นที่กระทำจีวร อยํ (วุตฺตสมโย)-สมัยที่ได้กล่าวมานี้ สมโย - เป็นสมัย ตตฺถ - นการ ฉนปรมฺปรโกชนนั้น.

มยฺหํ ภตฺตปจฺจาสํ ตฺยฺหํ ทมฺมิ = ทำวิถปฺปน (มอบให้)

ข้าพเจ้าขอมอบซึ่งความหวังในภัตร (ภตฺตปจฺจาสํ) ของข้าพเจ้าแก่ท่าน

อนฺุชานามิ ภิกฺขเว วิกฺขเปตฺวา ปรมฺปรโกชนํ ภูฏชิตฺตุํ (ปริวเส)

ภิกษุท. เราอนุญาตให้ทำวิกขปแล้วค่อยฉนปรมฺปรโกชน

กำหนดาสถิกษาปทํ สิกขาบทว่าด้วยมารดาของนางกาณ
ทวดติปตตปุราสิกษาปท รับผิดชอบ ๒ บาตร หรือ ๓ บาตร

[๓๔] ภิกขุํ ปนฺเว กุลํ อุปลตํ ปุเวหิ วา มนุเถหิ วา อภิหฏฺฐํ ปวาเรยฺย, อากงฺขมาเนน ภิกขุณา ทวดติปตตปุรา ปฏิคฺคเหตุพฺพา. ตโต เจ อุตฺตริ ปฏิคฺคณฺเหยฺย, ปาจิตฺตียํ. ทวดติปตตปุเร ปฏิคฺคเหตุวา ตโต นีหริตฺวา ภิกขุหิ สทฺธิํ สํวิกฺขิตพฺพํ, อยํ ตตฺถ สามิจิ.

[ทวยโก - ทายก (ผู้ให้)] ปวาเรยฺย - ฟังปวารณา ภิกขุํ - ซึ่งภิกษุ อุปลตํ - ผู้เข้าไป กุล-
สู่เรือน อภิหฏฺฐํ - เพื่อให้เข้าไป ปุเวหิ วา - ด้วยขนม ท. กิติ มนุเถหิ วา - ด้วยขนมแห้ง ท. กิติ
ภิกขุณา - ภิกษุ อากงฺขมาเนน - ผู้ต้องการ ปฏิคฺคเหตุพฺพา - ฟังรับ ทวดติปตตปุรา - ซึ่งขนมมี
ประมาณเต็ม๒ - ๓บาตร (๒ เป็นวาจาสิทธิฐ) เจ - ถ้าว่า ปฏิคฺคณฺเหยฺย (ปฏิคฺคณฺเหย) - ฟังรับ
อุตฺตริ - มากกว่า ตโต - ๓ บาตรนั้น ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน -
แก่ภิกษุนั้น) [(ภิกขุณา = กตฺตา) - ภิกษุ] ปฏิคฺคเหตุวา - ครั้นรับมาแล้ว ทวดติปตตปุรา - ซึ่งขนมมี
ประมาณเต็ม๒-๓บาตร นีหริตฺวา - นำออกแล้ว ตโต - จากสถานที่นั้น สํวิกฺขิตพฺพํ - ฟังแบ่งปัน
ภิกขุหิ สทฺธิํ - กับภิกษุ ท. อยํ (สํวิภาโค) - การแบ่งปันเช่นนี้ สามิจิ - เป็นข้อวัตรปฏิบัติที่ต้งาม
ตตฺถ - ในการรับขนมนั้น.

ปจฺมปวารณาสิกษาปทํ

[๓๕] โย ปน ภิกขุ ภูตฺตาวี ปวาริตฺโต อนตฺริตฺตํ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา ขา
เทยฺย วา ภูณฺเชยฺย วา, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกษุรูปใด ภูตฺตาวี - ลงมือจับบ้างแล้ว ปวาริตฺโต - ปฏิเสธไปแล้ว ขา
เทยฺย วา - ฟังขบเคี้ยว กิติ ภูณฺเชยฺย วา - ฟังฉัน กิติ ขาทนียํ วา - ซึ่งของควรเคี้ยว กิติ โภชนียํ
วา - ซึ่งโภชนะ กิติ อนตฺริตฺตํ - ที่ยังไม่ได้ทำให้เป็นของเหลือจากภิกษุผู้อาพาธ, ที่ยังไม่ได้ทำอน
ตฺริตฺตวินัยกรรม (อนตฺริตค ของเหลือ, เศษ) ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส
ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

ปวารณา มี ๒ อรรถ คือ ๑.เชื้อเชิญ (อนุญาต) ๒.ปฏิเสธ (ปฏิเสธ)
องค์ประกอบของปวาริตต (ปวารณา) มี ๕ (ภิกษุกำลังฉันอยู่บอกปิดปฏิเสธอาหารที่ทายกนำมา
ถวาย)

1. อสนํ ปญฺญาตติ - การฉันปรากฏอยู่ (กำลังฉันอยู่)
2. โภชนํ ปญฺญาตติ - โภชน ๕ อย่าง ใดอย่างหนึ่งไปปรากฏ

3. หตตปาเส จูโต - ผู้ถือโกชนนั้นยืน (นั่ง)อยู่ในหัตตปาตรา
4. อภิหริตี - น้อมมา
5. ปฏิกุเขโป ปณณายติ - ท่านปฏิเสธ

ทุติยปวารณาสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยการห้ามการปฏิเสธภัต

[๓๖] โย ปน ภิกขุ ภิกขุํ กุตุตาวิ ปวาริตํ อนติริตเตน ขาทนียเณ วา โภชนนียเณ วา อภิหริจฺจํ ปวารเญย “หนท ภิกขุ ขาท วา กุมุช วา”ติ ชานํ อาสาทนาเปกฺโข, กุตุตสฺมี ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปไต ชานํ - รู้อยู่ (ต้องปวาริต) อาสาทนาเปกฺโข - มีความประสงค์ที่จะติเตียน, มีความประสงค์ที่จะลบหลู่ (ทำให้เสื่อมเสีย) อภิหริจฺจํ - นำมาแล้ว ปวารเญย - ฟังปวารณา (เชื่อเชิญ) ภิกขุํ - ซึ่งภิกษุ กุตุตาวิ - ผู้ลงมือฉันบ้างแล้ว ปวาริตํ - ผู้บอกปิดแล้ว ขาทนียเณ วา - ด้วยของควรเคี้ยว กิติ โภชนนียเณ วา - ด้วยของฉัน กิติ อนติริตเตน - ที่ยังไม่ทำอนติริตตวินัยกรรม (วจนน-ด้วยคำ) อิติ - ว่า ภิกขุ - ภิกษุ หนท - เอาเถิด (ตุ - ท่าน) ขาท วา - เชิญเคี้ยว กิติ กุมุช วา - เชิญฉัน กิติ (เตน ภิกขุณา) กุตุตสฺมี (ภตฺเต) (เป็นลักษณะ) - เมื่ออาหารนั้นอันภิกษุนั้นฉันแล้ว ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุผู้เชื่อเชิญนั้น).

ขาทนีย (ของควรเคี้ยว) - ได้แก่ ผลหลากรากไม้ที่ไม่จัดอยู่เป็นอาหาร ถ้านำมาฉันเป็นอาหารจัดเป็นพวกโภชนนีย (โภชนนีย - ได้แก่ อาหารที่กินการเป็นปกติ)

ขาทนีย = ราก, เหง้า, หัว, ลำต้น, ดอก, ใบ, ผล, เมล็ด เรียกว่า ขาทนีย เพราะไม่เกี่ยวกับธัญญาพืช

วิกาลโภชนสิกขาปทํ

[๓๗] โย ปน ภิกขุ วิกาเล ขาทนียํ วา โภชนนียํ วา ขาทเญย วา กุมุชเญย วา, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปไต ขาทเญย วา - ฟังเคี้ยว กิติ กุมุชเญย วา - ฟังฉัน กิติ ขาทนียํ วา - ซึ่งของควรเคี้ยว กิติ โภชนนียํ วา - ซึ่งของควรฉัน กิติ วิกาเล - ในเวลาวิกาล, ในเวลาที่เลยเที่ยงไปแล้ว ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

วิกาลในวิกาลโภชนสิกขาปทํที่นี้อรรถกถาบอกว่า มชฺชนุหิกาทิกุกมนโต ยาว อรุณคฺคมนา หมายถึง ตั้งแต่เที่ยงไปจนถึงวันใหม่ของอรุณจะขึ้น (ยาวกาลิก)

วิกาลโภชนสิกขาปทํนี้รวมเอาวิกาล ๒ คือ ทิวา วิกาลโภชน และ รตฺติ วิกาลโภชน เพราะฉะนั้นนับตั้งแต่เลยเที่ยงไปก่อนอรุณขึ้นของวันใหม่

วิกาล ๒ (แสดงไว้ในภททาลิกสูตรในมัชฌิมนิกาย)

1. ทิวา วิกาลโภชน - งดเว้นการฉันหลังจากเที่ยงไปแล้ว, รตติ โภชน - กาลในเวลาวิกาล คือเวลากลางคืน ห้ามฉันในเวลาวิกาล คือหลังจากเที่ยงไปแล้ว เรียกว่า ทิวา วิกาลโภชน
2. รตติ วิกาลโภชน - งดเว้นการฉันในเวลาค่ำคืน (รตตูปรโต)

กาลิก ๔ (กาล นียุตถา กาลิก สิ่งประกอบกาลเวลา)

1. ยาวกาลิก - หมายถึงอาหารจำพวกที่ฉันหรือขบเคี้ยวได้ในเวลาตั้งแต่อรุณขึ้นจนถึงเที่ยง อาหารทุกประเภทที่ฉันได้ตั้งแต่อรุณขึ้นจนถึงเที่ยงเท่านั้น ถ้าฉันเลยจากนั้นเป็นวิกาลของอาหารเหล่านั้นฉันไม่ได้
2. ยามกาลิก - ประกอบในกาลที่เป็นยาม ยามหมายถึงช่วงเวลาของแต่ละวันเรียกว่า ปฐมยาม มัชฌิมยาม ปัจฉิมยาม ได้แก่ น้ำปาน ๘ อย่าง เรียกว่า อัฐปาน และน้ำปานะอื่นๆ ก็สามารถที่สงเคราะห์เข้าใน อัฐปาน
3. สตุตทาหาลิก-ของที่ควรเคี้ยวควรฉันภายในหนึ่งสัปดาห์ ได้แก่ เกษช ๕ สปิ, นวนิถ, เตล, มธ, ผาณิต
4. ยาวชีวก - ใช้ได้ตลอดชีวิตได้แล้วไม่จำเป็นต้องสละและประเคนใหม่(สิ่งทีนอกจาก ๓ อย่างนั้น) รากไม้ต่างๆ ที่ใช้เข้าเครื่องยา ไม่ได้เอาไปเป็นอาหาร

กาลิกมุตต(ไม่จัดอยู่ในกาลิก) - ได้แก่ น้ำธรรมชาติ ไม่ต้องรับประเคนก็ฉันได้

การแยกเป็นกาลิก ให้รู้ว่าสิ่งนี้จัดเป็นกาลิกอะไรให้ยึดหลักการใช้บริโภคเป็นอาหารเป็นหลัก คือถ้าเขาใช้สิ่งไหนบริโภคแทนข้าวได้โดยปกติสิ่งนั้นจัดเป็นยาวกาลิก จะเป็นราก, เหง้า, หัว, ลำต้น ก็แล้วแต่ ถ้าโดยทั่วไปไม่ใช่เป็นอาหารเขาใช้เป็นยาสิ่งเหล่านั้นก็จัดเป็นยาวชีวก(ฉันได้ตลอดไม่จำกัดเวลา)เวลาฉันต้องมีเหตุสุดิจัจฉัย

สนุทธิการกสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยการเก็บอาหารไว้

[๓๘] โย ปน ภิกขุ สนุทธิการกํ ขาหนียํ วา โภชนียํ วา ขาเทยฺย วา ภูญฺเชยฺย วา, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด ขาเทยฺย วา - ฟิงเคี้ยวก็ดี ภูญฺเชยฺย วา - ฟิงฉันก็ดี ขาหนียํ วา โภชนียํ วา - ซึ่งของควรเคี้ยว หรือ ซึ่งของควรฉัน สนุทธิการกํ - อันมีการเก็บไว้ (ข้ามคืน, ค้างคืนเดียว) ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหด - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกขุนั้น).

ขาหนีย และ โภชนีย - ในสิกขาบทนี้ (สนุทธิการกสิกขาปท) หมายถึงอาหารที่เป็นยาวกาลิก และ ยามกาลิก ส่วน สตุตทาหาลิก และ ยาวชีวก ไม่จัดอยู่ในสนุทธิการกสิกขาบทนี้

ถ้าเอายาวกาลิกผสมกับยามกาลิกที่รับในวันเดียวกันให้ถือว่าเป็นยาวกาลิก ถ้าเอาสตุตทาหาลิกผสมกับยาวชีวก ให้ถือว่าเป็นสตุตทาหาลิก ให้นับวันรับประเคนด้วย เช่น สมมุติรับประเคนมาได้ ๖ วัน มาผสมในวันที่ ๒ ก็ได้แค่ ๕ วัน

ปณิธิโภชนสิกขาบท

[๓๔] ยานี โข ปน ตานี ปณิธิโภชนานี, เสยฺยถิโก, สปิปี, นวนีโต, เตลลํ, มธฺ, ผาณิโต, มจฺโจ, มंसํ, ขีรํ, ทธิ. โย ปน ภิกฺขุ เอวรูปานี ปณิธิโภชนานี อคิลานो อตฺตโน อตฺถาย วิญญาเปตฺวา กุญฺเชยฺย, ปาจิตฺติยํ.

ยานี โข ปน ตานี ปณิธิโภชนานี - อาหารที่เจือด้วยของประณีตใด (สนฺติ - มีอยู่) เสยฺยถิโก (ปณิธานิ) - ของประณีตนั้นได้แก่ สปิปี - เนยใส นวนีโต - เนยข้น, นมข้น เตลลํ - น้ำมัน มธฺ - น้ำผึ้ง ผาณิโต - น้ำตาล, น้ำอ้อย มจฺโจ - ปลา มंसํ - เนื้อ ขีรํ - นํ้านม ทธิ - นมสัสม โย ปน ภิกฺขุ - ภิกษุรูปใด อคิลานอ - ไม่ได้เอาอาหาร (ป่วยไข้) วิญญาเปตฺวา - ขอแล้ว (บอกให้รู้) ปณิธิโภชนานี - ซึ่งโภชนเจือด้วยของประณีต เอวรูปานี - ดังกล่าว อตฺตโน อตฺถาย - เพื่อประโยชน์ของตน กุญฺเชยฺย - ฟังฉัน ปาจิตฺติยํ - อาบัติปาจิตติย (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

ปณิธิโภชนานี = ปณิธิ + สํสฺกฺจ + โภชนานี (มชฺเฒโลปี สมาสที่มีการลงศัพท์มากกลาง) โภชนะที่เจือด้วยของประณีต: โภชนะในที่นี้หมายถึงธัญญาชาติ ๗ อย่างๆ ใดอย่างหนึ่ง ในสิกขาบทนี้ (ปณิธิโภชนสิกขาบท) หมายถึงเอาของประณีต ๔ อย่าง

ในมัชฌิมนิกายปริปฺพณณ ได้กล่าวถึงสิกขาบทนี้ (ปณิธิโภชนสิกขาบท) ไว้ ๒ ประเภท

๑. อชฺฐมาชีวสิกขาบท - สิกขาบทที่บัญญัติขึ้นโดยเกี่ยวกับการเลี้ยงชีพของภิกษุ และภิกษุณี

(วิ.ป.๘/๒๘๗ มจร.)

ในวินัยทั้งหมดมี ๖ สิกขาบทที่บัญญัติขึ้นเพราะปรากฏอาชีพของภิกษุ คือการเลี้ยงชีพเป็นเหตุ เช่น

1. สิกขาบทที่ ๔ อุตฺตริมฺนุสฺสธมฺมปทํ ภิกษุवादอุตฺตริมฺนุสฺสธมฺม อันไม่มีไม่เป็นจริงปรับอาบัติปาราชิก
2. สิกขาบทที่ ๕ สญฺจวิตฺตสิกขาบท ภิกษุถึงความเกี่ยวชั้สือ ปรับอาบัติสังฆาทิเสส
3. ภิกษุกล่าวว่าภิกษุรูปใดอยู่ในวิหาร ภิกษุนั้นเป็นพระอรหันต์ ปรับอาบัติอุลลัจจัย
4. สิกขาบทที่ ๘ ปณิธิโภชนสิกขาบท ภิกษุขอโภชนะอันประณีตเพื่อประโยชน์ตนมาฉัน ในโภชนวรรค ปรับอาบัติปาจิตติย
5. ภิกษุณีขอโภชนะอันประณีตเพื่อประโยชน์ตนมาฉัน ปรับอาบัติปาฏิเทสนีย
6. ภิกษุไม่เอาอาหาร ขอแกงหรือข้าวสุกเพื่อประโยชน์ตนมาฉัน ปรับอาบัติทุกกฏในเสขีย

๒. อธิปาติโมกฺขสิกขาบท คือส่วนที่เหลือจาก ๖ สิกขาบทนี้ ในวินัยทั้งหมดเรียกว่าอธิปาติโมกฺขสิกขาบท คือไม่เกี่ยวกับยังชีพของภิกษุ ซึ่งบัญญัติขึ้นมา เพื่อให้สำรวม เพื่อให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

ทนต์โปนสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยเรื่องขงไม้สีฟันหรือสิ่งที่ใช้สำหรับสีฟัน

[๔๐] โย ปน ภิกขุ อทินฺนํ มุขทวารํ อาหารํ อาหเรยฺย อญฺจตร อุกททนต์โปนา ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกขุ-ภิกษุรูปใด อาหเรยฺย-พียงนำ อาหาร-ซึ่งอาหาร (ที่จัดเป็นกาลิกทั้ง ๔) อทินฺนํ - ที่ยังไม่ได้รับพระเคน มุขทวารํ - เข้าสู่มุขทวาร [(ทางปาก) คลนาพิภ - พียงนำเข้าสู่ ลำคอ, กลืนเข้าไป, เข้าทางจมูก] อญฺจตร - ยกเว้น อุกททนต์โปนา - ซึ่งน้ำ และไม้สีฟัน ปาจิตฺตีย์-อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

คำว่า “อทินฺน” ในสิกขาบทนี้ต่างกับ “อทินฺน” ในสิกขาบทที่ ๒ ที่อยู่ในปาราชิก คือ “อทินฺน” = “ของที่ไม่ได้ให้”ในอทินนาทานสิกขาบท ส่วน“อทินฺน”=“ของที่ยังไม่ได้รับพระเคน” ในทนต์โปนสิกขาบท หมายถึงว่าตนเป็นเจ้าของ คือ แม้แต่ของที่ภิกษุเป็นเจ้าของเองเวลาจันต้องรับพระเคน แต่ อทินฺน ในปาราชิกตนเองไม่ได้เป็นเจ้าของและคนอื่นไม่ได้อนุญาตถือว่าเป็นขโมย แต่ในสิกขาบทนี้แม้แต่เป็นของ ๆตนก็ต้องรับพระเคนจึงจัน

องค์ของการรับพระเคน ๕

1. ของที่จะพระเคน (อภิหรณ - นำสิ่งของมาตั้งไว้ใกล้)
2. อยู่ในหัตถบาส ๒ ศอก ๑ คืบ
3. ยกพระเคน - สิ่งของที่พอจะยกพระเคน ถ้าเป็นของหนักให้กล่าวด้วยวาจา
4. ผู้พระเคนปล่อยด้วยกาย หรือของที่เนื่องด้วยกาย
5. ภิกษุทำการรับ

องค์แห่งการเสียพระเคน ๖

1. สิกขาปจฺจกฺขาน	-บอกลาสิกขา
2. มรณ	- ตาย
3. ลิงฺคปริวตฺตณ	- (เปลี่ยนเพศ)
4. ทาน	- สละให้
5. อจฺฉินฺหน	- ถูกแย่งชิง
6. นิสฺซุชน	-ปล่อยทิ้งไม่สนใจ

โกชนวคฺโค จตุตฺถโก.

วรรคที่ ๔ เรียกว่า โภชนวรรค จบ.

อเจลกสิกขาปทํ สิกขาบทผู้ไม่นุ่งผ้า

[๔๑] โย ปน ภิกขุ อเจลกสฺส วา ปริพฺพาชกสฺส วา ปริพฺพาชิกาย วา สหตฺถา
ชาทหนียํ วา โภชนียํ วา ทททยฺย, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด ทททยฺย - ฟังให้ ชาทหนียํ วา - ซึ่งของควรเคี้ยว ก็ดี โภชนียํ
วา - ซึ่งของควรฉัน ก็ดี สหตฺถา - ด้วยมือของตนเอง อเจลกสฺส วา - แก้อเจลกนิครนธ์ผู้ไม่
นุ่งผ้า ก็ดี ปริพฺพาชกสฺส วา - แก่ปริพพาชก (ผู้งดการครองเรือนเข้าถึงการบวช) ก็ดี ปริพฺพา-
ชิกาย วา - แก่ปริพพาชิก ก็ดี ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน -
แก่ภิกษุนั้น).

สิกขาบทนี้เป็นการบัญญัติขึ้นเพราะอาศัยความมากของลามกเป็นเหตุ

อุยฺโยชนสิกขาปทํ

[๔๒] โย ปน ภิกขุ ภิกขุํ “เอหาวุโส, คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑทาย ปวิสฺสุสา
มา”ติ. ตสฺส ทาเปตฺวา วา อทาเปตฺวา วา อุยฺโยเชยฺย “คจฺจาวุโส, น เม ตยา สทฺธิ
กถา วา นิสฺชชา วา ผาสฺสุ โหติ, เอกกสฺส เม กถา วา นิสฺชชา วา ผาสฺสุ โหติ”ติ, เอต
เทว ปจฺจยํ กริตฺวา อหณฺณํ, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด [(วทิตฺวา - กล่าวแล้ว) ปุพฺพกาลกิริยา] ภิกขุํ - กะภิกษุ อิติ - ว่า
อาวุโส - นี่เธอ (เรียกผู้พรรษาน้อยกว่า) เอหิ (อา+อิ+หิ) - จงมา ปวิสฺสุสาม (มยฺ) - เราทั้งหลายจัก
เข้าไป คามํ วา - สู้หมู่บ้าน ก็ดี นิคมํ วา - สู้นิคม ก็ดี ปิณฺฑทาย - เพื่อก้อนข้าว ทาเปตฺวา วา
- สั่งให้ถวาย ก็ดี อาทาเปตฺวา วา - ไม่ให้ถวาย ก็ดี ตสฺส (ภิกขุโน) - แก่ภิกษุรูปนั้น อุยฺโย
เชยฺย - ฟังขับไล่ (วจนฺ - ด้วยคำ) อิติ - ว่า อาวุโส - นี่เธอ คจฺจ - จงไป (เสย) กถา วา -
การพูดจา ก็ดี นิสฺชชา วา - การนั่ง ก็ดี ตฺยา สทฺธิ - กับด้วยเธอ น ผาสฺสุ โหติ - ย่อมไม่มี
คว้ามสุข เม - แก่เรา กถา วา - การพูด ก็ดี นิสฺชชา วา - การนั่งก็ดี ผาสฺสุ โหติ - ย่อมมีความสุข
เม - แก่เรา เอกกสฺส - ผู้ผู้เดียว กริตฺวา - กระทำแล้ว ปจฺจยํ - ซึ่งเหตุ เอตเทว - เพียงเท่านั้น
เทียว อหณฺณํ (วิเสสน ปจฺจยํ เอตเทว) - ไม่มีเหตุอย่างอื่น ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ-
ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน-แก่ภิกษุนั้น).[กริตฺวา- กระทำแล้ว อหณฺณํ ปจฺจยํ-ซึ่งเหตุอื่น ปาจิตฺตียํ -
อาบัติปาจิตตีย์ น โหติ - ย่อมไม่มี]

สโภชนสิกขาปทํ

[๔๓] โย ปน ภิกขุ สโภชน กุเล อหุปฺชช นิสฺชชํ กปฺเปยฺย, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด อหุปชชช - เข้าไปแล้ว กุเล - ในตระกูล (บ้าน) สโกชเน (สห + อุภ + ชน, สห + โภชน) - ที่มีคู่สามีภรรยาอยู่, ที่มีสิ่งทีควรบริโภคอยู่ กปุเปยฺย - พึ่งสำเร็จ (กระทำ) นิสชช - ซึ่งการนั่ง ปาจิตฺติย - อาบัติปาจิตฺติย (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

สห อุภหิ ชเนหิ วตฺตตีติ สโกชนํ

บ้านย่อมเป็นไปกับด้วยชนทั้งหลายสองคนเพราะเหตุนี้เรียกว่า สโกชน

สห + อุภ + ชน = สโกชน - ที่มีบุคคลสองคนอยู่

สห + โภชน = สโกชน - ที่เป็นโภชนซึ่งกันและกัน

รโหปฏิบัติจนฺนสิกขาปทํ สิกขาบทว่ากำบังลับตา

[๔๔] โย ปน ภิกขุ มาตุคามเน สทุธิ รโห ปฏิจฺจนฺเน อาสเน นิสชช กปุเปยฺย, ปาจิตฺติยํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด กปุเปย - พึ่งสำเร็จ นิสชช - ซึ่งการนั่ง (กับด้วยมาตุคามในที่ลับ) อาสเน - ในอาสนะ(ในสถานที่ที่นั่น) ปฏิจฺจนฺเน - ที่ปกปิด รโห - ในที่ลับ (ไม่สามารถมองเห็นอะไร) สทุธิ - กับ มาตุคามเน - ด้วยมาตุคาม ปาจิตฺติย - อาบัติปาจิตฺติย (โหติ-ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน-แก่ภิกษุนั้น).

รโहनิสชชสิกขาปทํ

[๔๕] โย ปน ภิกขุ มาตุคามเน สทุธิ เอโก เอกาย รโห นิสชช กปุเปยฺย, ปาจิตฺติยํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด เอโก - ผู้เดียว กปุเปย - พึ่งสำเร็จ นิสชช - ซึ่งการนั่ง รโห - ในที่ลับ (หุ) มาตุคามเน สทุธิ - กับด้วยมาตุคาม เอกาย (เอเคน) - ผู้เดียว ปาจิตฺติย - อาบัติปาจิตฺติย (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

จาริตฺตสิกขาปทํ สิกขาบทว่าการเที่ยวไป

[๔๖] โย ปน ภิกขุ นิมฺหุตฺโต สกตฺโต สมานิ, สนตํ ภิกขุ อหาปุจฺจา ปุเรกตฺตํ วา ปจฺจาทตฺตํ วา กุเลสฺสุ จาริตฺตํ อาปชฺเชยฺย อญฺญตฺร สมยา, ปาจิตฺติยํ. ตตฺถายํ สมโย, จีวรทาณสมโย, จีวรการสมโย, อยํ ตตฺถ สมโย.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด นิมฺหุตฺโต - ผู้ได้รับนิมนต์ (ใช้คำถูกต้อง) สกตฺโต สมานิ - เป็นผู้มีภัต, เป็นผู้เป็นไปด้วยภัต อาปชฺเชยฺย - พึ่งถึง กุเลสฺสุ จาริตฺตํ - ซึ่งการเที่ยวไปในระแวกบ้านอื่น (จากบ้านที่นิมนต์) ปุเรกตฺตํ วา - ในเวลาก่อนภัตก็ดี ปจฺจาทตฺตํ วา - ในเวลาหลังภัต ก็ดี อหาปุจฺจา

- โดยไม่ได้บอกกล่าว สหฺตํ ภิกฺขุ - ซึ่งภิกษุผู้มีอยู่ (ในช่วงที่พอบอกได้ประมาณ ๑๒ ศอก) อญฺญตร - ยกเว้น สมยา - แต่สมัยที่ทรงอนุญาต ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุนั้น) อยฺ (วฏฺขมานสมโย) - สมัยที่จะกล่าวต่อไปนี้ สมโย - เป็นสมัย ตตฺถ - ในการเที่ยวไปนั้น จีวรทานสมโย - (คือ) สมัยที่เป็นที่ถวายจีวร (ผ้าสำหรับนำมาทำจีวร) จีวรการสมโย - สมัยที่กระทำจีวร (ตัดผ้า เย็บเป็นจีวร) อยฺ (วฏฺตสมโย) - สมัยที่กล่าวมานี้ สมโย - เป็นสมัย ตตฺถ - ในการเที่ยวไปนั้น.

มหานามสิกขาบท

[๔๗] อคิลานนฺ ภิกฺขุหา จาตุมาสปจฺจยปวารณา สาทิตพฺพา อญฺญตร ปฺนปวารณาย, อญฺญตร นิจฺจปวารณาย, ตโต เจ อุตฺตริ สาทียะย, ปาจิตฺตีย์.

ภิกฺขุหา - ภิกษุ อคิลานนฺ - ผู้ไม่อาพาธ สาทิตพฺพา - พึงยินดี จาตุมาสปจฺจยปวารณา - ซึ่งการปวารณาด้วยเกสซ์ปัจฉยตลอด ๔ เดือน อญฺญตร - ยกเว้น ปฺนปวารณาย - ซึ่งการปวารณาซ้ำอีก อญฺญตร - ยกเว้น นิจฺจปวารณาย - ซึ่งการปวารณาตลอดชีวิต เจ - หากว่า ภิกษุ - ภิกษุไม่เป็นไข้ สาทียะย - พึงยินดี อุตฺตริ - ยิ่ง, เกิน ตโต - กว่า ๔ เดือนนั้น ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

องค์แห่งอาบัติ มหานามสิกขาบท

1. สัมปวารณา	เป็นการปวารณารวมสำหรับสงฆ์
2. ตโต เกสซ์ชวิญญตฺติ	ขอเกสซ์จากผู้ปวารณาเท่านั้น
3. อคิลานตา	ไม่ป่วย
4. ปริยฺนตาทิกฺกโม	เกินเวลาที่กำหนด

ปวารณา(เชื้อเชิญ, นิมนต์) มี ๒

1. สังฆปวารณา-ปวารณาส่วนรวม ขอได้ต้องมีเหตุคิ้อยู่ในเวลาอาพาธเท่านั้น เช่น ในมหานามสิกขาบท
2. บุคคลิปวารณา - ปวารณาส่วนตัว ขอเมื่อไรก็ได้

อุยฺยุตฺตเสนาสิกขาบท

[๔๘] โย ปน ภิกฺขุ อุยฺยุตฺตํ เสนํ ทสฺสนาย คจฺเจยฺย อญฺญตร ตถารูปจฺจยา, ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด คจฺเจยฺย - ฟังไป ทสฺสนาย - เพื่อดู เสน่ - ซึ่งกองทัพ(อนิก)
 อุกฺกุฏตฺ - ที่ยกขบวนออกแล้ว (จากคาม) อณฺฏตฺ - วันไว้แต่ ตถารูปจฺจยา - ซึ่งเหตุที่ควร
 ไปอันมีสภาพเช่นนั้น ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

อุกฺกุฏตฺ - เป็นวิเสสนของศัพท์อื่นแปลว่า ของท้ายที่ที่ยกขบวนออกจากพระนคร, หมู่บ้าน

เสนาवासสิกขาปทํ

[๔๙] ลียา จ ตสฺส ภิกขุโน โภจิทเว ปจฺจโย เสน่ คมนาย, ทิรตฺตติรตฺตํ เตน
 ภิกขุณา เสนาย วสิตพฺพํ. ตโต เจ อุตฺตริ วเสยฺย, ปาจิตฺตียํ.

โภจิทเว ปจฺจโย - เหตุจำเป็นบางอย่าง คมนาย - เพื่ออันไป เสน่ - สังกองทัพ ลียา -
 ฟังมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุรูปนั้น (ภิกษุไหนก็ได้) เตน ภิกขุณา - ภิกษุนั้น วสิตพฺพํ - ฟัง
 อยู่ เสนาย - ในกองทัพ(อนิก) ทิรตฺตติรตฺตํ - ตลอด ๒-๓ วัน (ทิรตฺต เป็น วาจาสิทธิฎฐ) เจ -
 หากว่า วเสยฺย - ฟังอยู่ อุตฺตริ - เกิน ตโต - จาก ๓ วันนั้น ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ -
 ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

อุยฺโยธิกสิกขาปทํ

[๕๐] ทิรตฺตติรตฺตํ เจ ภิกขุ เสนาย วสฺมาโน อุยฺโยธิกํ वा พลคฺคํ वा
 เสนापฺพฺพํ वा อนิกทสฺสนํ वा คจฺเจยฺย, ปาจิตฺตียํ.

เจ - หากว่า ภิกขุ - ภิกษุ วสฺมาโน - เมื่ออยู่ เสนาย - ในกองทัพ ทิรตฺตติรตฺตํ - ๒ -
 ๓ คีน (ขณะที่อยู่ ๒ - ๓ คีน) คจฺเจยฺย - ฟังไป อุยฺโยธิกํ वा - สู้นามรบ กิติ พลคฺคํ वा - สูที่
 จัดพลรบ กิติ เสนापฺพฺพํ वा - สูที่พักกองทัพ กิติ อนิกทสฺสนํ वा - (ไปเพื่อดูกองทัพ)สูที่ตรวจ
 พล กิติ ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

อเจลกวคฺโค ปญฺจโม.

วรรคที่ ๕ เรียกว่า อเจลกวรรค

สุราปานสิกขาปทํ

[๕๑] สุราเมรยปานเ ปาจิตฺตียํ.

ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี) สุราเมรยปานเ - เพราะการดื่มสุราและ
 เมรัย.

สุราปานสิกขาบทนี้เป็นโลกวัชช ประเภทอจิตตก(ไม่จงใจ) คือมีจิตจงใจ หรือไม่มีจิตจงใจทำก็ ต้องอาบัติทั้งนั้น สิกขาบทนี้ทรงบัญญัติขึ้นเพื่อไม่ให้เสื่อมเสียคณะสงฆ์ เรียกว่า ยสปัตต(ป้องกันการเสื่อมเสีย) สิ่งมีนเมาที่ชื่อว่า “สุรา” นั้นเป็นของที่นำมาจากการกลั่น

สุรํ ชเนตฺติ สุรา. สิ่งใดยังความกล้าให้บังเกิดขึ้นสิ่งนั้น เรียกว่า สุรา

สุรา มี ๕ อย่างคือ

1. ปิฏจสุรา - สุราที่ทำด้วยแป้ง
2. ปูวสุรา - สุราที่ทำด้วยขนม
3. โอทนสุรา - สุราที่ทำด้วยข้าวสุก
4. กิณฺณปกฺขิตฺตสุรา - สุราใส่เชื้อ
5. สมฺภารสฺยุตฺตสุรา - สุราที่ทำด้วยเครื่องปรุงต่างๆ หลายอย่างปนกัน

สิ่งมีนเมาที่ชื่อว่า “เมรัย” นับเป็นของหมักดอง

มํทํ ชเนตฺติ เมรัย. สิ่งใดยังความเมาให้เกิดขึ้นสิ่งนั้นเรียกว่า เมรัย

เมรัย มี ๕ อย่างคือ

1. ปุปฺปผาสวเมรัย - เมรัยที่เป็นน้ำดองด้วยดอกไม้
  2. ผลาสวเมรัย - เมรัยที่เป็นน้ำดองด้วยผลไม้
  3. มธุรสวเมรัย - เมรัยที่เป็นน้ำดองด้วยลูกจันทร์
  4. กุฬาสวเมรัย - เมรัยที่เป็นน้ำดองด้วยอ้อย
  5. สมฺภารสฺยุตฺตเมรัย - เมรัยที่เป็นน้ำดองด้วยเครื่องปรุงต่างๆ หลายอย่างปะปนกัน
- โลณโสวริก - มีสีมีกลิ่นรสเหมือนกับเหล้าแต่ไม่ทำให้เมาไม่เป็นเหล้า ภิกษุฉันได้
ยา อริฏฺฐ - เหมือนเหล้าแต่ไม่ใช่เหล้า ภิกษุฉันได้

องฺคฺลฺปิโตทกสิกขาปทํ

[๕๖] องฺคฺลฺปิโตทเก ปาจิตฺตํ.

ปาจิตฺตํ - อาบัติปาจิตฺตํ (โหติ - ย่อมมี) องฺคฺลฺปิโตทเก - เพราะการจี้ด้วยนิ้วมือ.

องฺคฺลฺปิ คัพทํเป็นนิทสฺสน เป็นคัพทํแสดงตัวอย่าง เช่น จี้ด้วยนิ้ว คือสามารถรวมเอาสิ่งอื่นได้

หสฺสมฺมสิกขาปทํ

[๕๗] อุทเก หสฺสมฺเม ปาจิตฺตํ.

ปาจิตฺตํ - อาบัติปาจิตฺตํ (โหติ - ย่อมมี) อุทเก หสฺสมฺเม - เพราะการเล่นในน้ำเป็นเหตุ (ชฺมม = กรณ).

อนาทรียสิกขาบท

[๕๔] อนาทรีย ปาจิตตีย์.

ปาจิตตีย์ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี) อนาทรีย - เพราะการกระทำกิริยาที่ไม่เคารพ.

อนาทรีย ๒

1. ปุ่กลานาทรีย(ปุ่กล + อนาทรีย) - ไม่เคารพในบุคคล

2. ฐมมานาทรีย(ฐมม + อนาทรีย) - ไม่เคารพในธรรมวินัย

ถ้าหากที่ทายกตักเตือนภิกษุด้วยความหวังดีโดยไม่เกี่ยวกับพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติไว้ ภิกษุไม่ให้ความเคารพรับอาบัติทุกกฎ

ถ้าหากภิกษุบอกกลับพูดภิกษุ ในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตกลับไปบอกว่าพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเรียกว่า ฐมมานาทรีย จัดอยู่ในการไม่เคารพพระธรรมวินัยเช่นฉันน้ำอ้อยที่ยังไม่ได้ครั้นบอกว่าเป็นฉันน้ำได้

ภีสาปนสิกขาบท

[๕๕] โย ปน ภิกขุ ภิกขุ ภีสาเปยย, ปาจิตตีย์.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด ภิกขุ ภีสาเปยย - ยังภิกษุให้กลัว (เสียง, รูป, กลิ่น)

ปาจิตตีย์ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ๓๗๗ ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

ภิกษุผู้ที่ถูกหลอกนั้นจะกลัว หรือไม่กลัวไม่สำคัญ ภิกษุ ผู้ที่ทำการหลอกต้องอาบัติ ตามสิกขาบทนี้ ยกเว้นไม่ได้ทำให้กลัว

โชติสิกขาบท

[๕๖] โย ปน ภิกขุ อคิลาน วิสิพพนาเปกโข โชติ สมาทเหยย วา สมาทห่าเปยย วา อญจตร ตถารูปปจจยา, ปาจิตตีย์.

โย ปน ภิกขุ-ภิกขุรูปใด อคิลาน-ผู้ไม่อาพาธ วิสิพพนาเปกโข-เป็นผู้มีความต้องการที่จะผิงไฟ สมาทเหยย วา - ฟังตัวเอง กิติ สมาทห่าเปยย วา - ฟังใช้ให้ผู้อื่นก่อน กิติ โชติ - ซึ่งไฟ อญจตร-ยกเว้น ตถารูปปจจยา - ซึ่งที่เหตุจำเป็นเช่นนั้น (ซึ่งเหตุมีสภาพเช่นนั้น) ปาจิตตีย์ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ๓๗๗ ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

คิลาน ในสิกขาบทที่ ๕๖ นี้ต้องการที่จะผิงไฟ (คิลาน ในแต่ละสิกขาบทไม่เหมือนกันต้องดูเนื้อหาในสิกขาบทนั้นๆ) ข้อยกเว้น จุดไฟประทีปในอุโบสถ, ต้มน้ำร้อน

นหานสิกขาปท

[๕๗] โย ปน ภิกขุ โอเรนทุมาสํ นหาเยยฺย อญฺญตร สมยา, ปาจิตฺตียํ. ตตฺถายํ สมโย “ทียทุโธ มาโส เสโส คิมุหานน”ติ “วสุสานสฺส ปจโม มาโส” อิจฺเจเต อทฺมเตยฺยมาสา อุณฺหสมโย, ปริฬาสมโย, คิลานสมโย, กมฺมสมโย, อทฺธานคฺมณสมโย, วาตวฺภูตฺติสมโย, อยํ ตตฺถ สมโย.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด นหาเยยฺย - ฟิงอาบ (น้ำ) โอเรนทุมาสํ - ในภายในกึ่งเดือน (หลังจากที่อาบน้ำมาแล้ว) อญฺญตร - ยกเว้น สมยา - ซึ่งสมัยที่จำเป็น ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตฺตียํ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุหนึ่ง) อยํ - สมัยที่จะกล่าวต่อไปนี้ สมโย - เป็นสมัย ตตฺถ - ในการอาบน้ำนั้น เอเต อทฺมเตยฺยมาสา - สองเดือนกึ่งเหล่านี้ อิติ - คือ(สองเดือนกึ่งเหล่านี้) ทียทุโธ มาโส เสโส - หนึ่งเดือนครึ่งสุดท้าย คิมุหานน - ของฤดูร้อน ปจโม มาโส - (และ)เดือนที่ ๑ วสุสานสฺส - ของฤดูฝน (อทฺมเตยฺยมาสา - สองเดือนกึ่ง) อุณฺหสมโย - เป็นสมัยที่ร้อน ปริฬาสมโย - เป็นสมัยที่อบอ้าว (ตามลำดับ) คิลานสมโย - สมัยที่อาพาธ กมฺมสมโย - สมัยที่กระทำการงาน อทฺธานคฺมณสมโย - สมัยที่เดินทางไกล วาตวฺภูตฺติสมโย - สมัยที่มีลมฝน อยํ - สมัยที่กล่าวมานี้ สมโย - เป็นสมัยที่ทรงอนุญาต ตตฺถ - ในการอาบน้ำนั้น.

ก็ภิกษุใดอาบน้ำก่อนที่จะถึงครึ่งเดือน หมายถึงหลังจากครึ่งเดือนที่อาบน้ำแล้ว ถ้าไม่ถึงครึ่งเดือนนี้จะไปอาบน้ำอีกไม่ได้ ยกเว้นแต่สมัยที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตก็ เช่น หนึ่งเดือนครึ่งสุดท้ายของฤดูร้อน และเดือนแรกของฤดูฝน รวมเป็นสองเดือนครึ่ง ระหว่างนี้เรียกว่า เป็นอุณหสมัยๆ หมายถึงว่า หนึ่งเดือนครึ่งสุดท้ายของฤดูร้อนเป็นช่วงที่ร้อนส่วนเดือนที่หนึ่งของฤดูฝนเป็นช่วงที่อบอ้าว เรียกว่า ปริฬาสมัย สมัยที่อาพาธ, สมัยที่กระทำการงาน, สมัยที่เดินทางไกล , สมัยที่มีลมฝน สิกขาบทนี้บัญญัติในมัชฌิมประเทศ

ทุพฺพณฺณกรณสิกขาปท

[๕๘] นวํ ปน ภิกขุณา จีวรลาเภน ติณฺณํ ทุพฺพณฺณกรณานํ อญฺญตรํ ทุพฺพณฺณกรณํ อาทาตพฺพํ นิลํ วา กทฺทมํ วา กาศสามํ วา. อนาทา เจ ภิกขุ ติณฺณํ ทุพฺพณฺณกรณานํ อญฺญตรํ ทุพฺพณฺณกรณํ นวํ จีวรํ ปริกฺขเยยฺย, ปาจิตฺตียํ.

ปน ภิกขุณา - ภิกษุ นวํจีวรลาเภน - ผู้มีจีวรใหม่อันตนได้แล้ว, ผู้มีจีวรใหม่ [นวํจีวรลาเภน - เป็นศัพท์สมาสที่มีศัพท์อื่นมาก่อนเวลาแปลต้องนำมาติดกันเป็นวิเศษของภิกษุณา] อาทาตพฺพํ - ฟิงถือเอา อญฺญตรํ ทุพฺพณฺณกรณํ - ซึ่งการกระทำให้เสียสื้ออย่างใดอย่างหนึ่ง ติณฺณํ ทุพฺพณฺณกรณานํ - ในบรรดาการกระทำให้เสียสื้อ ๓ อย่าง (อิติ - คือ) นิลํ วา - สีเขียว กิติ

กทพหม์ วา - สีเปลือกตม กิติ กาศสาม์ วา - สีดำคล้ำ (สีดำอมเหลือง) กิติ เจ - หากถ้ำว่า ภิกขุ
- ภิกษุ อนาธา - ไม่ถือเอา อณฺณตฺรํ ทุพฺพพฺพณฺณกรณํ - ซึ่งการกระทำให้เสียสอยอย่างใดอย่างหนึ่ง
ติณฺณํ ทุพฺพพฺพณฺณกรณานํ - ในบรรดาการกระทำให้เสียสั ๓ อย่าง ปริภุญฺชเยย - พึ่งใช้สอย นหฺ
จิวรํ - ซึ่งจิวรใหม่ ปาจิตฺตियํ - อาบัติปาจิตตियํ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

อิมํ กปฺปพินฺทุ กโรมิ. ข้าพเจ้ากระทำกปฺปพินฺทุ (พินฺทุ - จุด, กปฺป - สมควร)

ข้าพเจ้ากระทำจุดที่สมควร

การทำ กปฺปพินฺทุ เวลาทำให้ทำจุดเดียวมีขนาดประมาณเท่าตานกยูง ถ้าทำหลายจุดเรียกว่ากณฺณ
กปฺป(ราชัน) การทำหลายจุดไม่สมควร

จุดประสงค์การทำพินฺทุ เพื่อเป็นเครื่องหมาย เพื่อป้องกันไม่ให้หลงไหลในการใช้สอย ป้องกัน
ไม่ให้เกิดกามคุณ

วิกฺปฺปนสิกฺขาปทํ

[๕๙] โย ปน ภิกขุ ภิกขุสฺส วา ภิกขุณิยา วา สิกฺขมานาย วา สามเณรสฺส วา สามเณริ
ยา วา สามํ จิวรํ วิกฺปฺเปตฺวา อปฺปจฺจุฑฺธารณํ ปริภุญฺชเยย, ปาจิตฺตियํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกษุรูปใด วิกฺปฺเปตฺวา - วิกฺปฺแล้ว (การกระทำ, การมอบให้) จิวรํ - ซึ่งจิวร
ภิกขุสฺส วา - แก่ภิกษุ กิติ ภิกขุณิยา วา - แก่ภิกษุณี กิติ สิกฺขมานาย วา - แก่นางสิกขมานา กิติ
สามเณรสฺส วา - แก่สามเณร กิติ สามเณริยา วา - แก่สามเณรี กิติ สามํ - ด้วยตนเอง(แล้ว)
ปริภุญฺชเยย - พึ่งใช้สอย อปฺปจฺจุฑฺธารณํ - โดยไม่ได้กระทำปัจจุทร (ถอน) ปาจิตฺตियํ - อาบัติปาจิตตियํ
(โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

คำว่า "วิกฺปฺปน" จริงหมายถึง "การคิด"

ในวินัยอสังการฎีกาว่าใช้ว่า สกฺปฺปนํ จินฺตณฺติ อตุโถ วิกฺปฺปนา. - การคิดเรียกว่า วิกฺปฺปนา

วิกฺปฺปน - หมายถึงการคิดให้เหมาะสมให้สมควรในสิ่งที่จะใช้สอย

- วิกฺปฺปน - ในสิกขาบทนี้หมายถึงการมอบให้อีกฝ่ายหนึ่งในสหธรรมิก ๕

ผู้ที่ทำวิกฺปฺปนให้ว่า อิมํ จิวรํ ตฺยหํ วิกฺปฺเปมิ. - ข้าพเจ้าขอกระทำวิกฺปฺซึ่งจิวรนี้ให้ท่าน ข้าพเจ้าให้
จิวรนี้แก่ท่านเป็นการทำวิกฺปฺปี และผู้ที่รับวิกฺปฺต้องทำปัจจุทรณ (การมอบคืน) ถ้าไม่ทำปัจจุทรณก็ต้อง
อาบัติทุกกฏ การกระทำคืน(ปัจจุทรณ) คือแทนที่จะเอาไปเลยก็บอกว่า อันนี้เป็นของข้าพเจ้าท่านจะใช้
สอยก็ใช้ไป ท่านจะสละให้ใครก็สละไปได้ตามเหตุปัจจัย เรียกว่าเป็นการให้คือการทำปัจจุทรณ

ผู้ที่ทำปัจจุทรณให้ว่า มยฺหํ สนฺตกํ ปริภุญฺช วา วิสฺสชฺเชหิ วา ยถาปจฺจยํ วา กโรหิ. - ท่านจะ
บริโภค จะใช้สอย จะสละให้ใครก็ได้ ข้าพเจ้าอนุญาตเรียกว่า ปัจจุทรณ [ตฺวํ - ท่าน ปริภุญฺช วา - จะใช้
สอย กิติ วิสฺสชฺเชหิ วา - จะสละให้ผู้อื่น กิติ กโรหิ - จงกระทำ ยถาปจฺจยํ วา - ตามสมควร กิติ
จิวรํ - ซึ่งจิวร สนฺตกํ - อันเป็น มยฺหํ - ของข้าพเจ้า]

วิกิพจน ๒

๑. สมมุขวิกิพจน - การทำวิกิกับต่อหน้า แบ่งเป็น ๒

๑.๑ วิกิฯ ไปทำกับวิกิฯ อีกรูปหนึ่งโดยตรง

๑.๒ ไปที่พระวินัยธรเอาชื่อของเพื่อนไปบอกว่าข้าพเจ้าขอวิกิกับปจิวรนี้ให้แก่วิกิฯ ชื่อนี้
พระวินัยธรจะทำปัจจุธรณ์ให้

๒. ปรมุขวิกิพจน - การทำวิกิกับลับหลัง คือให้พระวินัยธรทำแทนทั้งหมด

ถ้าวิกิฯ วิกิกับตนเองให้พระวินัยธรไปถอน ถือว่าเป็น สมมุขวิกิพจน แต่ถ้าให้พระวินัยธรทำวิกิกับด้วย และก็ถอนด้วยอันนี้เป็น ปรมุขวิกิพจน ถ้าให้พระวินัยธรทำแทนทั้งหมดอันนี้เป็น ปรมุขวิกิพจน ถือว่าทำลับหลัง แต่ถ้าวิกิฯ ทำวิกิกับนะแต่ไม่มีผู้ถอนคือ สมมุต ว่าเพื่อนของวิกิฯ ก ไปอยู่ต่างประเทศ แต่วิกิฯ ก ที่อยู่เมืองไทยต้องการวิกิกับ ให้เพื่อนวิกิฯ ที่อยู่ต่างประเทศ วิกิฯ ก ก็ไปหาพระวินัยธรรูปหนึ่ง วิกิฯ ก ก็กล่าววิกิกับกับพระวินัยธรแต่ต้องการวิกิกับ ให้เพื่อนที่อยู่ต่างประเทศและพระวินัยจะบอกปัจจุธรณ์แทนวิกิฯ ที่อยู่ต่างประเทศอันนี้ก็ถือว่าไม่ใช่ทำลับหลังถือว่าเป็น สมมุขวิกิพจน ตัวที่ ๒

ส่วน ปรมุขวิกิพจน หมายถึงว่า ไม่ได้เอาชื่อใครและตัวเองก็ไม่ได้ทำด้วย ให้พระวินัยธรทำแทน พระวินัยธรไปทำแทนกล่าววิกิกับด้วยเพราะตนเองไม่เข้าใจวิธีการ และพระวินัยธรก็ถอนด้วย ให้พระวินัยธรทำแทนทั้งหมด อันนี้เป็น ปรมุขวิกิพจน แต่ต่างกันอย่างไร

อิมิ จิวรี (จิวรีผืนนี้) จิวรีผืนเดียว; ถ้าหลายผืนใช้ อิมานิ จิวรี (ใช้กรณีจิวรีอยู่ใกล้ตัว)

เอตติ จิวรี (จิวรีผืนนั้น) จิวรีผืนเดียว; ถ้าหลายผืนใช้ เอตตานิ จิวรี (ใช้ในกรณีจิวรีอยู่ไกล)

หมายเหตุ คำว่า เอตติ ตามทางไวยากรณ์แปลว่า ใกล้ = นั้น

แต่ทางพระวินัยคำว่า เอตติ แปลว่า ไกล (ไกลสุดขอบฟ้าก็ใช้ เอตติ ได้)

อปนิธานสิกขาบท

[๖๐] โย ปน วิกิฯ วิกิฯ สุต ปตฺตํ วา จิวรี วา นิสิตหนํ วา สฺวจิมรํ วา กายพฺพณํ
วา อปฺนิเรยฺย วา อปฺนิธาเปยฺย วา อนฺตมโส หสาเปกฺโขปิ, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน วิกิฯ - วิกิฯ รูปใด อปฺนิเรยฺย วา - ฟังช่อนเอง กิติ อปฺนิธาเปยฺย วา - ฟังให้ผู้อื่นช่อน
กิติ ปตฺตํ วา - ซึ่งบาตร กิติ จิวรี วา - ซึ่งจิวรี กิติ นิสิตหนํ วา - ซึ่งผ้านิติน กิติ สฺวจิมรํ วา - ซึ่งกล่อง
เข็ม กิติ กายพฺพณํ วา - ซึ่งประคตเอว กิติ วิกิฯ สุต - ของวิกิฯ (ด้วยกัน) อนฺตมโส หสาเปกฺโขปิ
- แม้เพื่อจะเป็นการล้อเล่นเป็นอย่างน้อย, เป็นผู้ประสงค์จะล้อเล่นเป็นอย่างต่ำ ปาจิตฺตียํ - อาบัติ
ปาจิตฺตียํ (โหด - ย่อมมี ดุสฺส วิกิฯ โน - แก่วิกิฯ นั้น).

ศัพท์ที่แสดงใน หสาเปกฺโขปิ แยกเป็น ปี หรือ อปี ก็ได้ การใช้ อปี ศัพท์ใน หสาเปกฺโขปิ
นี้เป็น ครหาโชตก อปี ศัพท์ในที่นี้เป็นการดำเนินสิ่งที่ตนเองประกอบอยู่คือหมายถึงว่าของอย่างต่ำสุด

อย่างนี้ต้องอาบัติปาจิตตีย์แล้ว ถ้าภิกษุมีจิตผูกโกรธ ผูกอาฆาตแล้วไปทำเขาไม่ต้องพูดถึงอาบัติแน่นอน เช่น ถ้าภิกษุโกรธกันเอาของภิกษุที่ตนไม่ชอบไปซ่อนไว้ ก็ไม่จำเป็นต้องพูดถึงในเรื่องนี้เพราะอย่างน้อยเพื่อนกันเองไม่ได้โกรธกันเพียงแต่การเล่น ก็ต้องปาจิตตีย์ อปิ ศัพท์ในที่นี้เป็นครหาโชตก ใส่เข้ามาเพื่อครหาโชตก

หลักการใช้ อปิ (แม่, และ, ส่วน) ศัพท์ในความหมายครหาโชตกและสมภาวนาโชตกแปลว่าแม่

๑.ครหาโชตก หมายถึงพูดถึงสิ่งที่อย่างต่ำ

๒.สมภาวนาโชตก หมายถึงทำหน้าที่แสดงการยกโยงกับศัพท์ตนเองประกอบอยู่ อปิ ทิพฺเพสุ กามะสุ รติ โส นาธิคจฺจติ. พระโพธิ์สัตว์นั้น ย่อมไม่ถึงซึ่งความยินดีในกามแม่เป็นของทิพย์ อปิ ศัพท์ในที่นี้หมายถึงสรรเสริญ (สมภาวนาโชตก) คือแม่ของทิพย์ก็ไม่เอา แสดงว่าของที่ต่ำกว่าของทิพย์ในมนุษย์ไม่ต้องพูดถึง ของทิพย์ยังไม่ยินดีแล้ว จะยินดีของต่ำได้อย่างไร

สมมุติที่กล่อมมีรู แม่ขนาดที่แมวสามารถเข้าออกได้ แมวที่กล่อมสัตว์ที่เล็กกว่าแมวก็นำเข้าได้ “แม่ (อปิ)” ในที่นี้เป็น สมภาวนาโชตก เพราะเอาของใหญ่มาเป็นหลักแล้วของที่เล็กกว่าก็ไม่ต้องพูดถึง (ถ้าของเล็กมาเป็นหลัก ของใหญ่ก็ไม่ต้องพูดถึงกลายเป็น ครหาโชตก)

สุราปานาคโค ฉฏฺโจะ.

วรรคที่ ๖ เรียกว่า สุราปานวรรค

สณฺจิจฺจสิกฺขาปทํ สิกฺขาบทว่าด้วยการจงใจ

[๖๑] โย ปน ภิกฺขุ สณฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปยฺย, ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกฺขุ - ภิกษุรูปใด โวโรเปยฺย - ฟังปลง ปาณํ - ซึ่งสัตว์ (ไม่จำกัดสัตว์, ยกเว้นมนุษย์) ชีวิตา - จากชีวิตินทรี สณฺจิจฺจ - ด้วยความจงใจ, ตั้งใจ ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

ปาณ - หมายถึงสัตว์เดรัจฉานไม่จำกัดสัตว์ สัตว์เล็กสัตว์ใหญ่เอาหมด (ขนาดเล็กเท่ามด ไปถึงขนาดใหญ่เท่าช้าง)

ปาณํ อสฺส อตฺถิติ ปาโณ - ผู้ใดมีชีวิตินทรีผู้นั้นเรียกว่า ปาณ (ตามพระสูตร)

สพฺปาณกสิกฺขาปทํ

[๖๒] โย ปน ภิกฺขุ ชานํ สพฺปาณกํ อุกกํ ปริกฺกมฺเมยฺย, ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกฺขุ - ภิกษุรูปใด ชานํ - รู้(ชานนฺโต) ปริกฺกมฺเมยฺย - ฟังบริโภคใช้สอย อุกกํ - ซึ่งน้ำ สพฺปาณกํ - ที่มีตัวสัตว์, อันมีตัวสัตว์ (ขุทฺทกสฺสตุต - สัตว์ตัวเล็ก เช่น กบ, ปลา) ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

อุกโกฏนสิกขาปท

[๖๓] โย ปน ภิกขุ ชานํ ยถาธมฺมํ นินทาธิกรณํ ปุณฺณมฺมาย อุกโกฏเยยฺย ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด ชานํ - รู้อยู่ อุกโกฏเยยฺย - ฟังเลื้อยฟัน, กระตุ้นชักชวน นินทาธิกรณํ - ซึ่งอธิกรณ์ที่ระงับแล้ว ยถาธมฺมํ - ตามสมควรแก่ธรรม, โดยถูกต้อง ปุณฺณมฺมาย - กระทำกรรมใหม่ ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหด - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).
อุกโกฏเยยฺย - กระตุ้นชักชวนให้ผู้อื่นเห็นด้วยทำต่อหน้าหมู่สงฆ์ปรับปาจิตตีย์ถ้าทำลบล้างปรับทุกกฎ, ยถาธมฺมํ - ตามสมควรแก่ธรรม

(ธมฺม=สมถธมม - วิธีการที่จะใช้ระงับอธิกรณ์) ยถาธมฺมํ - โดยถูกต้องคือทำตามกรรมที่สงฆ์อนุมัติ การทำโดยไม่ถูกต้อง ทำโดยสงฆ์บางกลุ่ม แต่สงฆ์กลุ่มใหญ่ไม่รู้อย่างนี้ถือว่าทำกรรมไม่ถูกต้อง หรือสงฆ์ทำกรรมแก่ภิกษุผู้ไม่ผิด ภิกษุไปเลื้อยฟันไม่เป็นไร

ทฎฺฐจฺจุลสิกขาปท สิกขาบทว่าด้วยอาบัติหยาบหมายถึงมีโทษหนัก

[๖๔] โย ปน ภิกขุ ภิกขุสฺส ชานํ ทฎฺฐจฺจุลํ อาปตฺติํ ปฏิจฺจาทเยยฺย, ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด ชานํ - รู้อยู่ ปฏิจฺจาทเยยฺย - ฟังปกปิด อาปตฺติํ - ซึ่งอาบัติทฎฺฐจฺจุลํ - ที่หยาบ (สังฆาทิเสส) ภิกขุสฺส - ของภิกษุ ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหด - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

ทฎฺฐจฺจุลาปตฺติ - อาบัติหนัก (หยาบ) มี ๒ คือ ปาราชิก และ สังฆาทิเสส ในสิกขาบทนี้ หมายถึงสังฆาทิเสสอย่างเดียว เนื่องจากมี ภิกขุสฺส เป็นตัวบอกอาบัติของภิกษุแสดงว่า ถ้าภิกษุต้องปาราชิกแล้วก็ไม่ถือว่าเป็นภิกษุ (ไม่มี ภิกขุสฺส เข้ามา)

สมมุติภิกษุรูปหนึ่งต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้วไปบอกเพื่อนใกล้ชิดแล้วเพื่อนใกล้ชิดรู้ปกปิดก็อาบัติตามสิกขาบทนี้ ถ้าภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ปกปิดก็เป็นอาบัติเหมือนกันเอาตั้งแต่ภิกษุผู้ต้องอาบัติ

แต่ถ้าภิกษุผู้ต้องอาบัติไปบอกเพื่อนอีกรูปหนึ่งว่ากระผมต้องอาบัติสังฆาทิเสสข้อนี้ๆ ท่านอย่าไปบอกใครๆ ภิกษุอีกรูปหนึ่งไม่ไปบอกภิกษุ เพราะกลัวเพื่อนจะเสื่อมเสีย ภิกษุที่ไม่บอกรูปที่๒ ก็เป็นอาบัติปาจิตตีย์เหมือนกัน หรือก็บอกต่อๆ กันไปภิกษุรูปที่๒ ไปบอกรูปที่๓ บอกว่าภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติสังฆาทิเสส ท่านอย่าไปบอกใครภิกษุรูปที่๓ ไม่ไปบอกก็เป็นอาบัติอีก

ถ้าจำเป็นจริงก็ไม่ต้องเป็น เช่น บอกไปพบแต่เพื่อนที่เป็นศัตรูก็ไม่ต้องบอก คำว่าต้องบอกนี้หมายถึงต้องเป็นสภาอาบัติกันจึงบอก ถ้าเป็นวิสาอาบัติกันก็ไม่ต้องบอก

อุทฺทวิสตีวสุสสิกขาปทํ

[๖๕] โย ปน ภิกขุ ชานํ อุทฺทวิสตีวสุสํ บุคฺคํ อุปสมฺปาเทยฺย, โส จ บุคฺคโล
อุทฺทสมฺปนฺโน, เต จ ภิกขุ คารยฺหา, อิทฺตสฺมิ ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด ชานํ - รู้อยู่ บุคฺคํ - ยังบุคคล อุทฺทวิสตีวสุสํ - ผู้มีอายุยังไม่
ครบ ๒๐ อุปสมฺปาเทยฺย - ฟังให้อุปสมบท โส จ บุคฺคโล - ก็ บุคคลนั้น อุทฺทสมฺปนฺโน - ยังไม่
เป็นอุทฺทสมบัน (ยังไม่เป็นภิกขุ) เต จ ภิกขุ - ก็ ภิกขุเหล่านั้น คารยฺหา - เป็นผู้ควรติเตียน
(ต้องอาบัติทุกกฏ "คารยฺหา" เป็นชื่อของอาบัติทุกกฏ) อิทฺตฺตสฺมิ - อาบัติปาจิตฺตียํ (โหติ -
ย่อมมี) ตสฺมิ (ภิกขุสฺมิ) - ในภิกขุผู้เป็นอุปัชฌาย์นั้น, แก่ภิกขุผู้เป็นอุปัชฌาย์นั้น (แปลหลักวิภคิตติ).

อุทฺทวิสตีวสุสนฺติ ปฏิสนฺธิคฺคณโต ปฏฺจาย อปริปฺณณวิสตีวสุสํ. (กฺงฺขา ๒๘๙)
บุคคลผู้มีอายุไม่ถึง ๒๐ ปี ท่านแก้ไว้ว่า นับตั้งแต่ถือปฏิสนธิ คือตั้งแต่จิตดวงแรก

เพื่อความแน่นอนท่านให้นับปฏิสนธิในท้อง ๗ เดือนเป็นอย่างน้อย + หลังจากเกิด ๑๙ ปี + ๕
เดือน = ๒๐ ปี (คพฺภวิส - ผู้มีอายุ ๒๐ ปี) หรือ ถ้าจำเป็นจริงให้คิดแต่ละปีอีก ๖ วันที่ไม่ได้นับ (เพราะ
เดือนที่ไม่ได้ลงท้ายด้วย คม มีอีก ๖ เดือนที่ยังไม่ได้นับ) ในเวลา ๑๙ ปี กับ ๕ เดือน เอาแค่ประมาณ
๓ เดือน + ๖ เดือนปฏิสนธิในท้อง + ๑๙ ปี + ๓ เดือน = ๒๐ ปี คำว่า "บุคฺคํ" (บุคคลทั่วไป) ใน
สิกขาบทนี้เป็นตัวยื่นบอกให้ทราบว่าจะไม่ต้องบวชเป็นเณรก่อนแล้วจึงมาบวชเป็นพระ

บุคคลผู้อุปสมบทมาอายุยังไม่ครบกำหนด ไม่รู้ไม่เป็นไรแต่เป็นอุทฺทสมบัน ถ้าไม่รู้จริงๆว่า
ตนเองมีอายุยังไม่ครบ ๒๐ บวช ถ้าไม่รู้ไม่เป็นไร อยู่มาได้ ๑๐ พรรษาเป็นอุปัชฌายบวชให้ผู้อื่น
เป็นพระได้ แต่อุปัชฌาย์ไม่เป็นพระแต่มารู้ภายหลังท่านบอกให้ โปโนสมฺปทา (บวชซ้ำอีกให้สงฆ์สวด
กรรมวาจาใหม่)

เถยฺยสตุลสิกขาปทํ สิกขาบทว่าพ้อคำโจร พ้อคำหลีกเสี่ยงภาชี

[๖๖] โย ปน ภิกขุ ชานํ เถยฺยสตุเถน สทฺธิ สํวิธาย เอกทฺธานมคฺคํ ปฏิปชฺเชยฺย
อนฺตมโส คามนฺตรมฺปิ, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด ชานํ - รู้อยู่ สํวิธาย - นัดหมายแล้ว ปฏิปชฺเชยฺย - ฟัง
ดำเนินไป เอกทฺธานมคฺคํ - สู้หนทางเดียวกัน เถยฺยสตุเถน สทฺธิ - กับด้วยพ้อคำที่เป็นโจร,
ผู้ลักขโมย, พ้อคำหลีกเสี่ยงภาชี อนฺตมโส - อย่างน้อยที่สุด คามนฺตรมฺปิ (ปฏิปชฺเชยฺย) - ฟัง
ดำเนินไปชั่วระยะอีกหมู่บ้านหนึ่ง ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตฺตียํ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน -
แก่ภิกขุนั้น).

สัทธิฐานสิกขาปฏิบัติ

[๖๗] โย ปน ภิกขุ มาตุคามเน สทฐี สัทธิธาย เอกทุธานมคัค ปฏิปชเชยฺย
อนุตมโส คามนุตรมปิ, ปาจิตติยิ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด สัทธิธาย - หนดหมายแล้ว ปฏิปชเชยฺย - ฟังดำเนินไป
เอกทุธานมคัค - สู้หนทางเดียวกัน มาตุคามเน สทฐี - กับด้วยมาตุคาม (ผู้หญิง) อนุตมโส -
อย่างน้อยที่สุด คามนุตรมปิ (ปฏิบัติชเชยฺย) - ฟังดำเนินไปชั่วระยะอีกหมู่บ้านหนึ่ง ปาจิตติยิ -
อาบัติปาจิตติยิ (โหด - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกขุนั้น).

อริฏฐสิกขาปฏิบัติ

[๖๘] โย ปน ภิกขุ เอวํ วเทยฺย ตถาหํ ภควตา ธมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ; ยถา
เยเม อนุตรายิกา ธมฺมา วุตฺตา ภควตา, เต ปฏิเสวโต นาลํ อนุตรายายา”ติ, โส ภิกขุ
ภิกขุหิ เอวมสฺส วจนีโย “มา आयสฺมา เอวํ อวจ, มา ภควนฺตํ อพฺภากิจฺจि; น หิ สาธุ
ภควโต อพฺภกฺขานํ, น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย; อนเภปริยาเยนาวุโส อนุตรายิกา ธมฺมา
อนุตรายิกา วุตฺตา ภควตา, อลญฺจ ปน เต ปฏิเสวโต อนุตรายายา”ติ. เอวญฺจ โส ภิกขุ
ภิกขุหิ วุจฺจมาโน ตเถว ปคฺคณฺเหยฺย, โส ภิกขุ ภิกขุหิ ยาวตติยํ สมฺนุภาสิตพฺโพ ตสฺส
ปฏินิสฺสคฺคาย. ยาวตติยญฺเจ สมฺนุภาสิยมาโน ตํ ปฏินิสฺสชเชยฺย, อิจฺเจตํ กุสฺลํ, โน เจ
ปฏินิสฺสชเชยฺย, ปาจิตติยิ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด วเทยฺย - ฟังกล่าว เอวํ - อย่างนี้ อิติ - ว่า เยเม (เย+อิเม)
ธมฺมา - ธรรมทั้งหลายเหล่าใด ภควตา - อันพระผู้มีพระภาค วุตฺตา - ตรัสไว้แล้ว อนุตรายิกา
(อิติ) - ว่าเป็นธรรมที่สามารถกระทำอันตราย เต (ธมฺมา) - ธรรมทั้งหลายเหล่านั้น นาลํ (น+อล) -
เป็นธรรมที่ไม่สามารถ อนุตรายายา - เพื่อกระทำอันตราย ปฏิเสวโต - แก่ผู้สั่งเสพ, แก่ผู้เสพ
ยถา (ปรกาเรน) - โดยประการนั้น (ตถาหํ = ตถา+อห) อหํ - เรา อาชานามิ - ย่อมรู้ทัน ธมฺมํ -
ซึ่งธรรม(สิกขาบท) ภควตา - ที่พระผู้มีพระภาค เทสิตํ - ทรงแสดงไว้แล้ว ตถา (ปรกาเรน) -
โดยประการนั้น โส ภิกขุ - ภิกขุรูปนั้น ภิกขุหิ วจนีโย - เป็นผู้อันภิกษุทั้งหลายควรว่ากล่าว
(เอวมสฺส = เอว+อสฺส) เอวํ - อย่างนี้ อสฺส - ย่อมเป็น อิติ - ว่า आयสฺมา - แนะนำ (ตุวํ - ท่าน)
มา อวจ - อย่าได้กล่าว เอวํ - อย่างนี้ (ตุวํ - ท่าน) มา อพฺภากิจฺจิ - อย่าได้กล่าวต่อ ภควนฺตํ -
ซึ่งพระผู้มีพระภาค อพฺภกฺขานํ - การกล่าวต่อ ภควโต - ซึ่งพระผู้มีพระภาค น หิ สาธุ - ย่อมไม่
ดีนั้นเทียว (หิ = เอว ศัพท์เป็นอวชารณ) หิ (หิ = ยสฺมา) - ด้วยว่า, เพราะ ภควา - พระผู้มีพระ
ภาค น เอวํ วเทยฺย - ไม่ตรัสอย่างนี้ อาวุโส - ผู้มีอายุ (ท่าน) อนุตรายิกา ธมฺมา - ธรรมที่

สามารถกระทำอันตราย ภควตา - พระผู้มีพระภาค วุฑฺฒา - ตรัสแล้ว อนฺตรายิกา (ธมฺมา อิติ) - ว่าเป็นธรรมที่สามารถกระทำอันตราย อเนกปริยาเยน - ไว้โดยอเนกปริยา, ไว้โดยประการต่าง ๆ ปนฺ เต (ธมฺมา) - ก็ ธรรมเหล่านั้น อลฺญจ (อลฺ+จ) - ย่อมสามารถนั้นเทียว อนฺตรายา - เพื่อกระทำซึ่งอันตราย(ตุมฺตถสมฺปทาน สัมพันธ์กับ อลฺ) ปฏิเสวโต - แก่ผู้สั่งเสพ (เอวฺญจ = เอวฺ+จ) จ - ก็ โส ภิกฺขุ - ภิกฺขุ นั้น ภิกฺขุ หิ วุจฺจมาโน - ผู้อันภิกฺขุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่ เอวฺ - อย่างนี้ ปคฺคณฺเหยฺย - ยังยึดถืออยู่, พึงยืนยัน ตเถว - เหมือนอย่างนั้นนั้นเทียว โส ภิกฺขุ - ภิกฺขุรูปนั้น ภิกฺขุ หิ - ผู้อันภิกฺขุทั้งหลาย สมฺนุภาสิตพฺโพ - พึงสวดสั่งสอน ยาว ตติยํ - ถึงสามครั้ง ตสฺส (ทสฺสนตฺส) ปฏินิสฺสคฺคฺคาเย - เพื่อให้สละความคิดเห็นนั้น เจ - หากว่า สมฺนุภาสิตมาโน - ถูกสั่งสอนอยู่ ยาว ตติยํ - ถึงสามครั้ง ตํ ปฏินิสฺสชฺเชยฺย - พึงสละซึ่งความเห็นนั้น อิจฺเจตํ กุสฺลํ - การสละเช่นนี้เป็นกุศล(การดี) เจ - หากว่า โน ปฏินิสฺสชฺเชยฺย - ไม่พึงสละ, ไม่สละ ปา จิตฺตํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกฺขุนั้น).

คำว่า ยาวตติยํ สมฺนุภาสิตพฺโพ

ถ้า ยาวตติยํ เขียนติดกันให้สัมพันธ์เข้ากับกิริยา คือ สมฺนุภาสิตพฺโพ เข้ากับกิริยาวิเศษ แปลว่า พึงสวดสั่งสอน ถึงสามครั้ง (กิริยาวิเศษ ส่วนมากเป็น นปฺ, ทุตฺยา, เอกวจน)

ถ้า ยาว ตติยํ เขียนแยกกันให้สัมพันธ์ ยาว เข้ากับ ตติยํ ยาว เป็นนิบาตแปลว่า ถึง ศัพท์ที่สัมพันธ์เข้ากับ ยาว ที่เป็นนิบาตแปลว่า ถึง ให้ลงทุตฺยาวิภตฺติ หรือปัญฺจมีวิภตฺติ

ยาว ตติยํ(ตติยา) = ถึงสามครั้ง เป็นกิริยาปวคฺค ก็ได้ หรืออจฺจนตสฺงโยค

ทสฺสนํ ทิฏฺฐิ ลทฺธิตฺถิ ทิฏฺฐนฺโต สมโย ภเว. (อภิธานฎีกา)

ศัพท์ที่แปลว่าความเห็นมี ๕ คือ ทสฺสน, ทิฏฺฐิ, ลทฺธิ, ทิฏฺฐนฺต, สมย

อนฺตรายิก ในศาสนา มี ๕

1. กิเลสฺนฺตราย - อันตรายเกี่ยวกับกิเลส เช่นน นัตถิทิฏฺฐิ, เหตุกทิฏฺฐิ, กิริยาทิฏฺฐิ
2. กมฺมฺนฺตราย - อันตรายเกิดจากกรรม เช่น อนฺนฺตรายกรรม
3. วิปากนฺตราย - อันตรายเกิดจากวิปาก เช่น กรรมของสัตว์เกิดมาด้วยทวิเหตุ ติเหตุ
4. อริยฺปวาทนฺตราย - อันตรายว่ากล่าวพระอริย
5. อาณาวีตฺกฺกฺมานนฺตราย - อันตรายเกิดจากจงใจรังระเมิตพระธรรมวินัยสิกขาบท

อนฺตรายิกาในอริยฺฎฺฐสิกขาบท หมายถึง อาณาวีตฺกฺกฺมานนฺตราย หมายถึง การกล่าวร้ายระเมิตพระธรรมวินัยสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติว่าอย่างไรก็ไม่เกิดผล ไม่เสียหายอะไร นาลํ อนฺตรายาย ไม่สามารถที่กระทำอันตราย และไม่ห้ามมรรค ผล นิพพาน อะไรได้ เป็นความขัดแย้งที่รุนแรงจัดเป็นพวกมิจฉาทิฏฺฐิอย่างนี้ ภิกฺขุที่อยู่ใกล้หรือไต่ยืนได้รู้ข่าว จะพูดกล่าวส่วนตัวก็ดี ตักเตือนในท่ามกลางสงฆ์ก็ดี จะต้องทำถ้าไม่ทำภิกฺขุที่อยู่ใกล้หรือไต่ยืน ได้รู้ข่าวต้องอาบัติอีก ถ้าภิกฺขุสั่งสอนตักเตือนไม่ได้ ให้พาไปในท่ามกลางสงฆ์ให้สงฆ์สวดสมฺนุภาสนกรรม ในการสวด สมฺนุภาสิตพฺโพ ต้องสวดเป็นญัตติ สมฺนุ

ภาสนกรรมนี้ต้องสวดญัตติสามรอบ สวดสมณภาสนกรรมสามรอบแล้ว ถ้าภิกษุนี้เห็นด้วย ยอมแล้ว บอกว่าข้าพเจ้าไม่ทำแล้ว ก็ไม่เป็นไร ถือว่าเป็นการดี แต่ถ้าไม่สละความคิดเห็นนั้น ภิกษุนั้นต้องอาบัติปาจิตตีย์ และสงฆ์ต้องทำอุกเขปนียกรรม คือ ไม่คำนึงถึงอาบัติ ไม่ทำอาบัติคืน พวกที่เป็นมิชฌาภิกษุ อุกเขปนียกรรม หมายถึง ภิกษุที่ย่ำยีอาบัติ ต้องอาบัติแล้วไม่ทำคืน เช่น ต้องอาบัติสังฆาภิเสกไม่ยอมอยู่ปรวาส ต้องอาบัติปาราชิกก็ยังไม่ยอมรับการลาสิกขา ต้องอาบัติปาจิตตีย์ไม่แสดงคืน ภิกษุเหล่านี้ สงฆ์ควรทำอุกเขปนียกรรม

คำว่า อุกเขปนีย หมายถึง ยกออกจากหมู่คณะ

อุกเขปนียกรรม หมายความว่า ภิกษุนี้จะมาอยู่ร่วมกับภิกษุอื่น ๆ ไม่ได้ เช่น สมโภค การบริโภคร่วมกัน การอยู่ร่วมกัน กับภิกษุอื่น ๆ ไม่ได้

สมโภค แบ่งออกเป็น ๔

1. อามิสสมโภค - การให้สิ่งของกัน และไม่ให้แก่ภิกษุผู้ถูกทำอุกเขปนียกรรม หมายถึง ท่านไม่เกี่ยวกับภิกษุสงฆ์
2. ธรรมสมโภค - จะมาเรียน มาสอนก็ไม่ได้ จะทำกิจอะไรก็ไม่ได้ เรียกว่าถูกปฏิบัติเสกหมด
3. ส่วเสยฺย - กระทำสังฆกรรมเกี่ยวกับสงฆ์ไม่ เช่น สวดปาติโมกข์, ทำปวารณา, ทำอุโบสถไม่ได้
4. สหวาส กปะเปยฺย - อยู่ในชายคาเดียวกันไม่ได้ เรียกว่า เป็นภิกษุที่ถูกสงฆ์ยกทิ้ง

ภิกษุที่ถูกสงฆ์ลง อุกเขปนียกรรม เรียกว่า อุกขิตตภิกษุ (ภิกษุที่ถูกสงฆ์ยกออกจากหมู่) มี ๒ ท่าน คือ พระฉันทะ, พระอริยวงฺษะ ถ้าภิกษุที่ถูกสงฆ์ทำอุกเขปนียกรรมนั้นกลับประพฤติดีขึ้นมาเรียกว่า เปลี่ยนความคิดเห็นแล้วต้องมาประพฤติวัตรที่กำหนดไว้ เมื่อประพฤติวัตรแล้วต้องมาขอขมาต่อสงฆ์ ขอขมาสงฆ์แล้วสงฆ์ก็จะยอมรับเข้าหมู่ เรียกว่า โอสารณกรรม(การยอมรับภิกษุนั้นเข้าในหมู่สงฆ์อีก) เมื่อทำโอสารณกรรมแล้วจึงสามารถใช้สิทธิ์ได้ดังเดิม

อาทิกมมิกบุคคล หมายถึง ภิกษุผู้กระทำการล่วงละเมิดสิกขาบทเป็นบุคคลแรกในสมัยพุทธกาล ในสิกขาบทต่างๆไปอาทิกมมิกบุคคลนี้ จะถูกยกเว้นให้เป็นอนาบัติ แต่ว่าในอริยฐานสิกขาบทนี้ ในกัณฑ์ชาตรีณีอภิวินัยกำหนดไว้ แต่ไม่ได้อธิบายไว้ในสิกขาบทนี้โดยตรง แต่อธิบายในสังเขปสิกขาบทในสังฆาภิเสก ท่านบอกว่า อริยฐานภิกษุนี้เป็นอาทิกมมิกบุคคลก็ต้องอาบัติเหมือนกันโดยที่ท่านยกหลักฐานจากพระบาฬี ว่า **“ปรหม์ อริยฺโจ ภิกขุ โจเทตพุโพ, โจเทตวา สาเรตพุโพ สาเรตวา อาปตฺตี อาโรเปตพุโพ”**. (วิ.จุพ. ๖/๖๕/๘๔ มจร.)

ปรหม์ - ในเบื้องต้น อริยฺโจ ภิกขุ - พระอริยวงฺษนั้น โจเทตพุโพ - อันภิกษุทั้งหลายพึงโจทก์ โจเทตวา สาเรตพุโพ - ครั้นโจทก์แล้วพึงยังพระอริยวงฺษนั้นให้ระลึกถึงอาบัติ สาเรตวา - ครั้นให้ระลึกแล้ว อาปตฺตี อาโรเปตพุโพ - พึงยกขึ้นสู่อาบัติ, ปรับอาบัติ.

นี่เป็นขบวนการปรับอาบัติ อริยฐานภิกษุ แม้จะเป็นต้นบัญญัติ แต่ไม่ยกเว้น คือปรับอาบัติเหมือนกัน และสังเขปสิกขาบท พระเทวทัตทำก็ไม่ยกเว้นเหมือนกันแม้จะเป็นต้นบัญญัติก็ตาม แต่ในที่นั้นท่านบอกว่ายกเว้นอาทิกมมิกบุคคล พระเทวทัตเป็นอาทิกมมิกบุคคล เพราะพยายามเพื่อที่จะกระทำสงฆ์ให้แตกแยกกันทำสังเขปเท่านั้นมิได้เป็นอาทิกมมิก ของการไม่สละยังขาดอยู่ คือการทำ

สังฆาทิเสสนั้นต้องให้สงฆ์สวดมนุภาสนกรรมสามครั้ง ถ้าไม่สละกรรมนั้นจึงเป็นสังฆาทิเสส เพราะฉะนั้น พระเทวทัตนั้นไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสสในที่นั้น เพราะว่าพระเทวทัตนี้เป็นอาทิกมมิกัตถ์ของการที่ทำสังฆเภท แต่ไม่ได้เป็นอาทิกมมิกัตถ์ของการไม่สละเท่านั้น รู้โดยอาศัยพระสูตรที่มาของเนื้อเรื่องนั้น

อุกฺขิตฺตสมฺภอคฺคิฏฺฐาปทํ สิกฺขาบทว่า การบริโศคร่วมกับภิกษุผู้ถูกยกวัตร หมายถึง ถูกยกวัตรไม่ให้เข้าสังฆกรรม ไม่ให้อยู่ร่วมกับคณะสงฆ์

[๖๙] โย ปน ภิกฺขุ ชานํ ตถาวาทินา ภิกฺขุหา อกฺขานุธมฺเมเน ตํ ทิฏฺฐิ อปฺปฏิหิสฺสฏฺฐาเจเน สทฺธิ สมฺภุญฺเชยฺย วา สํวเสยฺย วา สห วา เสยฺยํ กปฺเปยฺย, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกฺขุ - ภิกษุรูปใด ชานํ - รู้ อยู่ สมภุญฺเชยฺย วา - ฟังบริโศคอยู่ร่วม ก็ได้ สํวเสยฺย วา - ฟังอยู่ร่วม ก็ได้ สห วา เสยฺยํ กปฺเปยฺย - ฟังกระทำสำเร็จการนอนร่วม ก็ได้ สทฺธิ - กับ ภิกฺขุหา - ภิกษุ ตถาวาทินา - ผู้กล่าวถ้อยคำเช่นนั้น (สิกขาบทที่ ๖๘) อกฺขานุธมฺเมเน - ผู้ยังไม่ได้ถูกทำโอสารถกรรม (การยอมรับเข้าในหมู่สงฆ์) ตํ ทิฏฺฐิ อปฺปฏิหิสฺสฏฺฐาเจเน - ผู้ไม่สละความคิดเห็นเช่นนั้น (มิจฉานุติ สิกขาบทที่ ๖๘) ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหด-ยอมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุนั้น)

ตถาวาทินา - ผู้กล่าวถ้อยคำเช่นนั้น; ตถา นี้ใน ตถาวาทินา เป็นสองเนื้อความที่กล่าวมาแล้วมุ่งถึงสิกขาบทที่ ๖๘ ที่ผ่านมา เรียกว่า ปกฺกนฺตสิกฺขาปท ตศฺพท์ลักษณะเช่นนี้ไม่ไปสัมพันธ์กับ ยศฺพท์ ปกฺกนฺตวิสย คือ ตสฺพพนามกล่าวถึงสิ่งที่ผ่านมาแล้ว และลักษณะของปกฺกนฺตวิสยต้องมีประโยคข้างหน้ามารับ เพราะว่าพูดถึงที่มาแล้ว ถ้าไม่ได้กล่าวถึงประโยคที่ผ่านมาแล้ว เรียกว่า ปลิตฺทวิสย เช่น นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. ตศฺพท์นี้เป็นปลิตฺทวิสยเพราะเป็นที่เข้าใจว่า ตศฺพท์นั้นหมายถึงพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น คือ พระพุทธเจ้าโคตม (อลงฺการฎีกา)

อกฺขานุธมฺเมเน (อกฺก+อนุธมฺม ; อนุ = ปรจฺฉา (ภายหลัง))

อนุธมฺม - ธรรมที่ฟังกระทำภายหลังหมายถึงเมื่อทำอุกฺกเขปนียกรรมแล้วถ้าภิกษุรูปนั้นปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบสงฆ์ก็จะยอมรับเข้ามาในหมู่สงฆ์เหมือนอย่างเดิมนี่เรียกว่า โอสารถกรรม ๆ เป็นกรรมที่กระทำหลังอุกฺกเขปนียกรรม ฉะนั้นเรียกว่า อนุธมฺม ; **อกฺก** - ยังไม่ได้กระทำ

อกฺขานุธมฺเมเน - ผู้ยังไม่ได้รับการยอมรับจากคณะสงฆ์ คือ อยู่ในช่วงที่สงฆ์ลงโทษอยู่

สมฺภุญฺเชยฺย - การบริโศคร่วม แบ่งเป็นสมฺภอค ๒

1. อามิสฺสมฺภอค - จีวร และเครื่องใช้สอยต่าง ๆ จัดอยู่ในอามิส คือ รับอามิส จากภิกษุนั้น หรือให้อามิสฺบุชา ธรรมฺบุชา แก่ภิกษุนั้นก็ได้
2. ฐมฺมสมฺภอค - จะสอนธรรม หรือสอนวิปัสสนาสมถ จะไปเรียน หรือไปรับก็ได้ ห้ามสอน ห้ามสนทนา

สํวเสยฺย - ฟังการอยู่ร่วม หมายถึง การจะไปทำสังฆกรรมกับภิกษุไม่ได้

สห วา เสยฺยํ กปฺเปยฺย - ฟังสำเร็จการนอนร่วม คือ นอนกับภิกษุที่กุฎิที่มีหลังคาอันเดียวกัน อยู่
กุฎิเดียวกันกับภิกษุสงฆ์ลงทัณฑกรรมไม่ได้

ภิกษุที่ถูกสงฆ์ลงทัณฑกรรมแล้ว ภิกษุที่เป็นเพื่อนด้วยกันจะมาอ้าง อะไรก็ไม่ ได้ ต้อง หลีกเลี้ยงภิกษุนี้
คือให้อยู่โดดเดี่ยว เมื่อสำนึกได้ก็ให้ประพฤติวัตร และมาขอขมาต่อหน้าพระสงฆ์ ขอขมาเสร็จ พระสงฆ์
จะให้วัตรไปปฏิบัติ ถ้าปฏิบัติวัตรที่ให้อย่างไม่ได้ก็ไม่ต้องเข้าหมู่สงฆ์ ถ้าประพฤติดีเหมือนเดิม ก็จะรับเข้า
มาหมู่สงฆ์อีก ก็จะเป็นเหมือนภิกษุทั่วไปเรียกว่า ปกกตภิกษุ การลงโทษอย่างนี้เรียกว่า วิธีการนาสน
จัดอยู่ในส้วาสนาสน

นาสน - การทำลายให้หมดเกียรติ โดยใช้วิธีการลงทัณฑกรรม

นาสน ในทางวินัยใช้กับพระภิกษุ และสามเณร มี ๓

1. ลิงฺคนาสน - การทำลายเพศให้สึก เช่น ภิกษุปาราชิก, สามเณรที่เป็นปาราชิก(หลอกว่าตนเป็น
พระ), ให้สามเณรสึก
2. ส้วาสนาสน - ห้ามการอยู่ร่วม ห้ามทำกรรมร่วม เรียกว่า ปฏิเสขสังวาส ห้ามการบริโภคร่วม
เช่น พระอริฏฐ [ส้วาสนาสน นี้ใช้กับสามเณรไม่ได้ เพราะสามเณรไม่มีการทำกรรม
เหมือนกับภิกษุ (มีอุโบสถ, การปาวรณา เป็นต้น)]
3. ทณฺทกมฺมนาสน - การลงทัณฑกรรม เช่น พระจันนะถูกลงพรหมทัณฑกรรม [สามารถ
นำไปใช้กับสามเณรที่กระทำผิดมี มิจฉาทิฏฐิ เป็นต้น]

กณฺฏกสิกฺขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยเรื่องของสามเณรกัณฏก

[๗๐] สมณฺฑุเทโสปี เจ เอวํ วเทยฺย “ตถาหํ ภควตา ธมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ; ยถา
เยเม อนฺตรายิกา ธมฺมา วุตฺตา ภควตา, เต ปฏิเสวโต นาลํ อนฺตรายายา”ติ, โส
สมณฺฑุเทโส ภิกฺขุหิ เอวมสฺส วจฺนีโย “มา อาวุโส สมณฺฑุเทส เอวํ อวจ, มา
ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ, น หิ สาธุ ภควโต อพฺภุขานํ, น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย,
อเนกปริยาเยนาวุโส สมณฺฑุเทส อนฺตรายิกา ธมฺมา วุตฺตา ภควตา, อลญฺจ ปน เต
ปฏิเสวโต อนฺตรายายา”ติ, เอวญฺจ โส สมณฺฑุเทโส ภิกฺขุหิ วุจฺจมาโน ตเถว
ปคฺคณฺเฑยฺย, โส สมณฺฑุเทโส ภิกฺขุหิ เอวมสฺส วจฺนีโย “อชฺชตฺตเค เต อาวุโส
สมณฺฑุเทส น เจว โส ภควา สตุถา อปทิสิตพฺโพ, ยมฺปิ จญฺเฌ สมณฺฑุเทสา
ลภนฺติ ภิกฺขุหิ สทฺธิ ทิรตฺตติรตฺตํ สหเสยฺยํ, สาปี เต นตฺถิ, จร ปีเร วินสฺสา”ติ. โย
ปน ภิกฺขุ ชานํ ตถานาสิตํ สมณฺฑุเทสํ อุปฺลาเปยฺย วา, อุปฺภุจฺจาเปยฺย วา, สมฺภุญฺเชยฺย
วา, สห วา เสยฺยํ กปฺเปยฺย, ปาจิตฺตियํ.

เจ - หากว่า สมณฺฑุเทโสปี - แม้สามเณร วเทยฺย - ฟังกล่าว เอวํ - อย่างนี้ อิติ - ว่า
เยเม (เย+อิม) ธมฺมา - ธรรมทั้งหลายเหล่าใด ภควตา - อันพระผู้มีพระภาค วุตฺตา - ตรัสไว้
แล้ว อนฺตรายิกา (อิติ) - ว่าเป็นธรรมที่สามารถกระทำอันตราย เต (ธมฺมา) - ธรรมทั้งหลาย

เหล่านั้น นาลิ (น+อล) - เป็นธรรมที่ไม่สามารถ อนุตตรายยา- เพื่อกะทำอันตราย ปฏิเสวโต-
 แก่ผู้สั่งเสพ, แก่ผู้เสพ ยถา (ปรกาเรน) - โดยประการนั้น (ตถาหิ = ตถา+อหิ) อหิ - เรา อาชา
 นามิ- ย่อมรู้ทัน ธมฺม- ซึ่งธรรม (สิกขาบท) ภควตา- ที่พระผู้มีพระภาค เทสิตฺ- ทรงแสดงไว้
 แล้ว ตถา (ปรกาเรน)- โดยประการนั้น โส สมณฺฑเทโส- สามเณรนั้น ภิกฺขุหิ วจฺนีโย- เป็นผู้อัน
 ภิกษุทั้งหลายพึงสั่งสอน (เอวามสฺส=เอว+อสฺส) เอว - อย่างนี้ อสฺส - ย่อมเป็น อิติ - ว่า อาวุโส-
 ท่านสามเณร (ตฺวิ - ท่าน) มา อวจ -อย่าได้กล่าว เอว -อย่างนี้ (ตฺวิ -ท่าน) มา อพฺภาจิกฺขิ -
 อย่าได้กล่าวดู ภควนฺตฺ-ซึ่งพระผู้มีพระภาค อพฺภุขานฺ - การกล่าวดู ภควโต - ซึ่งพระผู้มีพระ
 ภาค น หิ สาธุ- ย่อมไม่ดั้นน้เทียว(เอว) หิ (= ยสมมา)-ด้วยว่า, เพราะ ภควา-พระผู้มีพระภาค น เอว
 วเทยฺย-ไม่ตรัสอย่างนี้ อาวุโส สมณฺฑเทส -และท่านสามเณร อนุตฺตรายิกา ธมฺมา -ธรรมที่
 สามารถกระทำอันตราย ภควตา -พระผู้มีพระภาค วุตฺตา -ตรัสแล้ว อนุตฺตรายิกา (ธมฺมา อิติ)-ว่า
 เป็นธรรมที่สามารถกระทำอันตราย อเนกปริยาเยน-ไว้โดยอเนกปริยา, ไว้โดยประการต่างๆ ปน
 เต (ธมฺมา)-ก็ธรรมเหล่านั้น (ปน=ปทาลังการ) อลฺยจ (อลฺ+จ) - ย่อมสามารถนั้นเทียว อนุตฺตรายา
 ยา - เพื่อกะทำซึ่งอันตราย (ตุมตฺตสมฺปทาน สัมพันธกับ อล) ปฏิเสวโต -แก่ผู้สั่งเสพ (เอวญฺจ=เอว+
 จ) จ -ก็ โส สมณฺฑเทโส - สามเณรนั้น ภิกฺขุหิ วุจฺจมาโน - ผู้อันภิกษุทั้งหลายสั่งสอนอยู่ เอว -
 อย่างนี้ ปคฺคณฺเวยฺย - ยั่งยืนกรานอยู่(อฺคฺคฺกรฺอยู่) ตเถว -เหมือนอย่างนั้นนั้นเทียว, โดยประการนั้น
 นั้นเทียว (ยฺงมฺกฺกรฺอยู่) โส สมณฺฑเทโส -สามเณรนั้น ภิกฺขุหิ วจฺนีโย -ผู้อันภิกษุทั้งหลายพึงกล่าว
 สั่งสอน (อสฺส -ย่อมเป็น) เอว -อย่างนี้ อิติ -ว่า อาวุโส สมณฺฑเทส -และท่านสามเณร อชฺชตฺต
 เค-จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป ภควา - พระผู้มีพระภาคนั้น เต - อันเธอ น เจว อปทิสิตฺพุโ -
 ไม่พึงแสดง สตฺถา - ว่าเป็นพระศาสดา (จญฺเวย=จ+อญฺเวย) จ -และ อญฺเวย สมณฺฑเทสา-
 สามเณรรูปอื่นๆ ลภนฺติ-ย่อมได้ สหเสยฺย - ซึ่งการนอนในที่นอนอันเดียวกัน ภิกฺขุหิ สทฺธิ -
 ร่วมกับภิกษุ ทิรตฺตติรตฺต - ตลอดสอง สามราตี (ทิรตฺต เป็น วาจาสิลฺย) ยมฺปิ -แม้ใด สาปิ-แม้การนอน
 นั้น นตฺถิ-ย่อมไม่มี เต-แก่เธอ ปิเร - และคนถ้อย (ตฺวิ -เธอ) จร - จงไปให้พ้น วินสฺส - จงพิ
 นาส, จงฉิบหาย โย ปน ภิกฺขุ - ภิกษุรูปใด ชานฺ -รู้อยู่ อฺปฺลาเปยฺย วา -พึงอนุเคราะห์ ก็ดี
 สมณฺฑเทสฺ -ซึ่งสามเณร ตถานาสิตฺ - ผู้ถูกลงทัณฑ์กรรมอย่างนั้น อฺปฺภูจาเปยฺย วา-พึงยัง
 สามเณรนั้นให้อุปุฏฐาก ก็ดี สมฺภุญฺเชยฺย วา-พึงบริโภคร่วม ก็ดี สห วา เสยฺย กปฺเปยฺย- หรือ
 กระทำซึ่งการนอนร่วม ปาจิตฺตฺย- อาบัติปาจิตฺตฺย (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุนั้น).

คำว่า อชฺชตฺตเค ตตฺตบตฺตงฺนี้

1. อชฺช อคฺเค (กตฺวา) ,ลฺง ตอาคฺม - กระทำซึ่งวันนี้ให้เป็นเบื้องต้น, กระทำซึ่งวันนี้ให้เป็นวันแรก
2. อชฺชตฺ อคฺเค (กตฺวา) ,ลฺปนิกคฺคหิตอาคฺม - กระทำซึ่งวันนี้ให้เป็นเบื้องต้น
3. อชฺชโต อคฺเค (กตฺวา) - กระทำเบื้องต้นซึ่งแต่วันนี้
4. อชฺชทคฺเค พระไตรปิฎกบางที่

ตั้งแต่ “อชชตคฺเค เต อาวุโส สมณฺหุเทส.....เป็นต้นไปจนถึง.....จร ปิเร วินฺสฺส” คำที่ใน
 ประโยคเหล่านี้เป็นคำที่แสดงการทัศนกรรม กัณฺฐกสิกขาบท เป็นการลงโทษสามเณรกัณฺฐกะสามเณร
 นี้มีมานะเยออย่างว่าตนมีความรู้ ก็ไปกล่าวตู่พระพุทธพจน์ ลักษณะเหมือนกับ อริยฺยสิกขาบทต่างกันที่
 ลงโทษ ในอริยฺยสิกขาบทเป็นการลงโทษภิกษุอริยฺยจะถูกสงฆ์ทำอุกเขปนียกรรม คือต้องอาบัติไม่เห็น
 อาบัติ หรือต้องอาบัติไม่ยอมแสดงอาบัติ พระอริยฺยจะกล่าวตู่พระพุทธพจน์ให้ร้ายพระพุทธเจ้า บุคคลผู้กระทำ
 ๓ อย่างนี้สมควรที่สงฆ์จะต้องทำอุกเขปนียกรรม คือยกออกจากหมู่สงฆ์ไม่ให้มีสิทธิ์ที่เกี่ยวกับสงฆ์เป็น
 ลักษณะการลงทัศนกรรม ในอริยฺยสิกขาบทจัดอยู่ในสํวาสนาสน สำหรับภิกษุ เช่น พระอริยฺยจะ ส่วน
 ในกัณฺฐกสิกขาบท จัดอยู่ในทณฺหุกมฺมนาสน สำหรับสามเณร เช่น สามเณรกัณฺฐกะถูกลงทัศนกรรม

สปปาณเวคโค สตฺตโม.

วรรคที่ ๗ เรียกว่า สปปาณวรรค จบ.

สหยมฺมิกสิกขาปทํ

[๗๑] โย ปน ภิกฺขุ ภิกฺขุหิ สหยมฺมิกํ วุจฺจมาโน เอวํ วเทยฺย “น ตาวาหํ อาวุโส
 เอตสฺมี สิกฺขาปเท สิกฺขิสฺสสามิ, ยาว นณฺณํ ภิกฺขุํ พฺยตฺตํ วินยธโร ปริปฺพุจฺจามิ”ติ,
 ปาจิตฺตยิ. สิกฺขมาเนน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา อณฺเฑาตพฺพํ ปริปฺพุจฺจิตพฺพํ ปริปญฺหิตพฺพํ,
 อยํ ตตฺถ สามิจิ.

โย ปน ภิกฺขุ - ภิกษุรูปใด ภิกษุหิ -ผู้อันภิกษุทั้งหลาย วุจฺจมาโน -กล่าวตักเตือนอยู่
 สหยมฺมิกํ (สหยมฺมิกเณ) - ด้วยวินัยสิกขาบท ด้วยสิกขาบทนั้น วเทยฺย - ฟังกล่าว เอวํ - อย่างนี้
 อิติ - ว่า อาวุโส - ท่านทั้งหลาย อหํ - เรา น ปริปฺพุจฺจามิ - ยังไม่ได้ตาม อณฺเฑํ ภิกฺขุ - ซึ่งภิกษุ
 รูปอื่น พฺยตฺตํ - ผู้ขาด (เจียวฉานชํานาญในสิกขาบท) วินยธโร - ผู้เป็นวินัยธร (ผู้ทรงพระไตรปิฎก)
 ยาว - เพียงใด น สิกฺขิสฺสสามิ - จักไม่ศึกษา เอตสฺมี สิกฺขาปเท - ในสิกขาบทดังกล่าว ตาว -
 เพียงนั้น ปาจิตฺตยิ - อาบัติปาจิตตยิ โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุนั้น ภิกฺขเว - ดูก่อน
 ภิกษุทั้งหลาย ภิกฺขุนา - ภิกษุ สิกฺขมาเนน - ผู้มุ่งจะศึกษา, ผู้ศึกษาอยู่, ผู้ใคร่ในการศึกษา อณฺเฑ
 าทพฺพํ - ฟังศึกษาให้รู้ชัด ปริปฺพุจฺจิตพฺพํ - ฟังสอบถาม ปริปญฺหิตพฺพํ - ฟังใคร่ครวญพิจารณา
 อยํ (กโร, กรณ) - การกระทำเช่นนี้ สามิจิ - เป็นวัตรปฏิบัติอันดีงาม ตตฺถ - ในเรื่องว่าด้วย
 สิกขาบทนั้น, สิกขาบทนั้นๆ

(ภิกษุถูกสงฆ์ตักเตือนด้วยสิกขาบทใด ก็ให้ศึกษาสิกขาบทนั้น ตตฺถ ก็จะไม่โยกสิกขาบท
 นั้น หมายถึงสิกขาบทที่ถูกตักเตือนสิกขาบทไหนก็ได้)

คำว่า สหยมฺมิกํ แปลให้หักวิภัตติเป็น สหยมฺมิกเณ = สิกขาปเทน

สหยมฺมิกํ วุจฺจมาโนติ อิมสฺสตฺถ ทพฺพจฺจสิกฺขาปเท วุจฺจโต ข้อความของ สหยมฺมิก ได้
 อธิบายไว้แล้วในทพฺพจฺจสิกขาบท ท่านแก้ไว้ว่า สหยมฺมิกํ ว่าเป็น สหยมฺมิกเณ และอธิบายว่าลงทุติยา

วิัตตติโนอรรถกรรม สหสมมิกัม ในที่นี้หมายถึงสิกขาบทที่เป็นพุทธรบัตถบัญญัติเพราะว่าเป็นของสหสมมิกบุคคล ๕ จำพวกควรศึกษา เพราะฉะนั้นสิกขาบทจึงเรียกว่า สหสมมิก เหมือนกัน

อณฺฏํ ภิกฺขุ - ซึ่งภิกษุรูปอื่น หมายถึงอื่นจากภิกษุรูปอื่นที่ตักเตือน
อณฺฏํ มงฺหาอปาทาน อื่นจากภิกษุรูปอื่นที่ตักเตือนในขณะนั้น

อาหิสงส์ของการเป็นพระวินัยธร ๕ หรือ ๑๑ อย่าง

1. มีศีลบริบูรณ์
2. เป็นที่พึ่งของภิกษุผู้มีความสงสัยในสิกขาบท
3. เป็นผู้อาจหาญในที่ประชุมสงฆ์
4. เป็นผู้สามารถกำหราบฝ่ายตรงกันข้ามได้
- หมายถึง ภิกษุอลัชชี นิกายอื่นที่มาจ้วงจาบพระวินัยสิกขาบท เมื่อเกิดอธิกรณ์
5. สามารถประพฤติพรหมจรรย์ได้
6. เป็นผู้นำในการทำอุโบสถ
7. เป็นผู้นำในการปาวรณา
8. เป็นผู้นำในสังฆกรรม เช่น อปโลกนกรรม(บอกให้สงฆ์รู้)
9. เป็นพระอุปัชฌาย์ผู้ให้การบรรพชา และ อุปสมบท
10. เป็นนิสสัยอาจารย์
11. เป็นผู้ที่ควรได้รับการอุปัฏฐากจากสามเณร

สิกฺขิตฺตํ มาเนตฺติ สิกฺขามาโน - ผู้ประสงค์จะศึกษาสิกขาบท

ภิกษุผู้ต้องการศึกษา เพราะเหตุนั้น เรียกว่า สิกขมาน

สิกฺขํ มาเนตฺติ สิกฺขามาโน - ผู้บูชาสิกขาบทเป็นที่รัก

ผู้ต้องการสิกขาบท เพราะเหตุนั้น เรียกว่า สิกขมาน

วิเลขนสิกฺขาปทํ การติเตียนสิกขาบท

[๗๖] โย ปน ภิกฺขุ ปาติโมกฺเข อุกฺทิสฺสมาเน เอวํ วเทยฺย “กํ ปนิเมหิ ขุทฺทา นุขุทฺเทเกหิ สิกฺขาปเทหิ อุกฺทิจฺญฺเจหิ, ยาวเทว กุกฺกัจจาย วิหเสาย วิเลขาย สํวตฺตนฺตํ”ติ , สิกฺขาปทวิวณฺณนเก ปาจิตฺตํ.

โย ปน ภิกษุ - ภิกษุรูปใด ปาติโมกฺเข - เมื่อปาติโมกข์ อุกฺทิสฺสมาเน - ถูกแสดงอยู่
วเทยฺย - ฟังกล่าว เอวํ - อย่างนี้ อิติ - ว่า กํ (ปโยชน) - ประโยชน์อะไรเล่า อิมหิ ขุทฺทานุขุท
เทเกหิ สิกฺขาปเทหิ - ด้วยสิกขาบทน้อยใหญ่เหล่านี้ อุกฺทิจฺญฺเจหิ - ที่บุคคลแสดงแล้ว อิมานิ สิก
ขาปทานิ - สิกขาบททั้งหลายเหล่านี้ สํวตฺตนฺตํ - ย่อมเป็นไป กุกฺกัจจาย - เพื่อความสงสัย
วิหเสาย - เพื่อความเบียดเบียน (ให้ทุกข์ใจ) วิเลขาย - เพื่อความระแวง ยาวเทว - เพียงเป็นไป
เพื่อความสงสัย เพื่อความเบียดเบียน เพื่อความระแวงใจเท่านั้น, ไม่มีประโยชน์อะไรนอกจากจะ
ทำให้เกิดความระแวงสงสัยและทำให้เกิดความทุกข์ใจเปล่า ปาจิตฺตํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหด -
ย่อมมี ตสฺส ภิกฺขุโน - แก่ภิกษุนั้น) สิกฺขาปทวิวณฺณนเก - ในเพราะการติเตียนสิกขาบท

สิกฺขาปทวิวณฺณนเก = สิกฺขาปท - วิ - วณฺณ + ญฺ (อก)

สิกขาปทวิวณฺณนเก = สิกขาปท - วิ - วณฺณ + ยุ + ก ปัจจัย (ก ปัจจัยไม่มีความหมายอะไร) สิกขาปทวิวณฺณนเก ส่วนมากในรูปของ ภาวสาธณ ลง กาล ของ ยุ ปัจจัย มากกว่า

การสวดปาติโมกข์ในสิกขาบทนี้ พุทธถึงการสวดในที่ทั่วไปไม่จำเป็นต้องสวดในอุโบสถ เช่น กำลังท่องบ่นอยู่ กำลังเรียนอยู่ เข้าไปดำเนินสิกขาบทที่เขากำลังท่องอยู่นั้นถือว่าเป็นการสวดในสิกขาบทนี้

ชุกฺขทานุชุกฺขทฺทฺน = ชุกฺขท + อนุชุกฺขท

สิกขาบทไหนบ้างที่เป็น ชุกฺขท และ อนุชุกฺขท (ชุกฺขท ยกเว้น ปาราชิก)

เทียบครั้งที่หนึ่ง นับตั้งแต่ สังฆาทิเสส ฤๅลัจฉัย ปาจิตตีย์ เป็นต้น ชุกฺขท ได้แก่ สังฆาทิเสส และ อนุชุกฺขท ได้แก่ ฤๅลัจฉัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนีย ทุกกฏ ทุพภาสิต

เทียบครั้งที่สอง เอา สังฆาทิเสส ออกไปที่เหลือ สิกขาบทไหนใหญ่ก็เป็น ชุกฺขท ที่เหลือก็เป็น อนุชุกฺขท คือ ชุกฺขท ได้แก่ ฤๅลัจฉัย และ อนุชุกฺขท ได้แก่ ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนีย เป็นต้น

เทียบครั้งที่สาม เอา ฤๅลัจฉัย ออกไปที่เหลือ ชุกฺขท ได้แก่ ปาจิตตีย์ และ อนุชุกฺขท ได้แก่ ปาฏิเทสนีย เป็นต้น

เทียบครั้งที่สี่ เอา ปาจิตตีย์ ออกไปที่เหลือ ชุกฺขท ได้แก่ ปาฏิเทสนีย และ อนุชุกฺขท ได้แก่ ทุกกฏ ทุพภาสิต

เทียบครั้งที่ห้า เอา ปาฏิเทสนีย ออกไปที่เหลือ ชุกฺขท ได้แก่ ทุกกฏ และ อนุชุกฺขท ได้แก่ ทุพภาสิต

ในการเรียก ชุกฺขท และ อนุชุกฺขท นั้นสิกขาบทไหนใหญ่กว่าเรียก ชุกฺขท สิกขาบทไหนเล็กกว่าเรียกว่า อนุชุกฺขท (ยกเว้น ปาราชิก)

ในมิลินทปัญหา พระนาคเสนตอบกับพระเจ้ามิลินทว่า ทุกกฏ เป็น ชุกฺขท ทุพภาสิต เป็น อนุชุกฺขท พระนาคเสนท่านกล่าวโดยสรุปต้องการให้หมดคำพูดไปถือเอาตามนั้นยังไม่ได้

โมहनสิกขาปท

[๗๓] โย ปน ภิกฺขุ อหฺวทฺธมาสํ ปาติโมกฺเข อุกฺกิสฺสฺมาเน เอวํ วทฺเขยฺย “อิทาเนว โข อหํ อาชานามิ อยมฺปิ กิร ธมฺโม สุตฺตาคโต สุตฺตปริยาปนฺโน อหฺวทฺธมาสํ อุกฺกิสฺสํ อาคจฺฉติ”ติ. ตถฺเจ ภิกฺขุ อญฺเณ ภิกฺขุ ชาเนยฺยํ “นินฺนุณฺนุพฺพุ อิมินา ภิกฺขุณา ทฺวิตฺติกฺขตฺตํ ปาติโมกฺเข อุกฺกิสฺสฺมาเน โโก ปน วาโท ภิกฺขุโย, น จ ตสฺส ภิกฺขุโน อญฺญาณเกน มุตฺติ อตฺถิ, ยญฺจ ตตฺถ อาปตฺตี อาปนฺโน, ตถฺจ ยถาธมฺโม การตพฺโพ, อุตฺตริ จสฺส โมโห อาโรเปตพฺโพ “ตสฺส เต อาวฺโส อลาภา. ตสฺส เต ทูลลทฺธิ ยํ ตฺวํ ปาติโมกฺเข อุกฺกิสฺสฺมาเน น สาธุกํ อฏฺฐี กตฺวา มนสิกรฺโรสฺสิติ, อิหํ ตสฺมี โมहनเก ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด ปาติโมกฺเข - เมื่อพระปาติโมกข์ อุทฺทิสฺสมาเน - อันบุคคลแสดงอยู่ อหฺวทฺธมาสี - ทุกๆ กึ่งเดือน วเทยฺย - ฟังกล่าว เอวํ - อย่างนี้ อิติ - ว่า อหํ - เรา อาชานามิ - ย่อมรู้ อิทาเหว โข - ในกาลเดี๋ยวนี้นี้ที่เดียว กริ - ได้ยินว่า อยมฺปิ ธมฺโม - แม้สิกขาบทนี้, แม้ธรรมนี้ สุตฺตาคโต (สุตฺต + อาคต) - มาในพระปาติโมกข์ สุตฺตปริยาปนฺโน - นับเข้าในพระปาติโมกข์ อาคจฺจติ - ย่อมถึง อุทฺทสิ - ซึ่งการสวด, ซึ่งการแสดง อหฺวทฺธมาสี - ทุกๆ กึ่งเดือน เจ - หากว่า อญฺเฆ ภิกขุ - ภิกขุทั้งหลายเหล่านี้ ชาเนยฺย - ฟังรู้ ตํ ภิกขุ - ซึ่งภิกขุรูปนั้น (อิติ - ว่า) ปาติโมกฺเข - เมื่อพระปาติโมกข์ อุทฺทิสฺสมาเน อันบุคคลแสดงอยู่ ทวตฺติกขตฺตํ - 2-3 ครั้ง อิมินา ภิกขุณา - ภิกขุรูปนี้ นิสินฺหนปฺพุพฺ - เคยนั่งอยู่ (ตสมิ จาน - ในที่นั้น) โภปน วาโท ภิกฺขุโย - จะมัวกล่าวไปใยเล่าให้มากกว่านี้ มุตฺติ - ความพ้นจากอาบัติ อญฺญาณเกน - เพราะความไม่รู้ น อตฺถิ - ย่อมไม่มี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกขุรูปนั้น จ - ก็ (ภิกขุ - เมื่อภิกขุรูปนั้น) ตตถ - เมื่อแก้งไม่รู้เช่นนั้น อาปนฺโน - ต้องแล้ว ยํ อาปตฺติ - ยังซึ่งอาบัติใด (โส ภิกขุ - ภิกขุรูปนั้น) กาเรตฺพุทฺ - ฟังให้แสดง ตํ อาปตฺติ - ซึ่งอาบัตินั้น ยถา ธมฺโม - ตามสมควรแก่วินัยกรรม จ - และ อุตฺตริ - ยิ่งกว่านั้น (คือให้แสดงอาบัตินั้น) โมโห - โมหกรรม (การกระทำเสแสร้งแก้งไม่รู้) आरोเปตฺพุทฺ - อันบุคคลพึงยกขึ้น, พึงยกปรับ ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกขุรูปนั้น อิติ - ว่า อวฺสุโส - แนะเธอ ตวํ - เธอ ปาติโมกฺเข - เมื่อพระปาติโมกข์ อุทฺทิสฺสมาเน - อันบุคคลแสดงอยู่ น อญฺ्ञิ กตฺวา - ไม่ใส่ใจ (ไม่กระทำให้ของมีประโยชน์) สาธุกํ - ให้ดี (น) มนฺสิกรโสติ (สาธุกํ) - ไม่ตั้งใจฟังให้ดี (เมื่อบุคคลแสดงพระปาติโมกข์อยู่ไม่ใส่ใจตั้งใจฟังให้ดี) ยํ - เพราะเหตุใด (ตสฺมา - เพราะเหตุนั้น) อลาภา - ความไม่มีลาภ (โหติ - ย่อมมี) ตสฺส เต (ตสฺส เป็นวิเศษนของ เต) - แก่เธอนั้น ตสฺส เต ทูลฺลทฺธ - แก่เธอนั้นเอาดีไม่ได้ อิทํ ปาจิตฺตํ - อาบัตินี้ ปาจิตฺตํ (โหติ - ย่อมมี) ตสมิ โมหนเก - แก่ภิกษุผู้แก้งไม่รู้, ในเพราะเหตุการแก้งไม่รู้

ตั้งแต่ “โย ปน ภิกขุ อหฺวทฺธมาสี เป็นต้นไปถึง อาคจฺจติติ” เรียกว่าเป็นอาการเสแสร้งของภิกษุผู้แก้งไม่รู้ว่าเป็นสิกขาบทอะไร

โมหนสิกขาบท (๗๓) ต่างกับวิเลขนสิกขาบท (๗๒) ตรงที่ว่าในวิเลขนสิกขาบทหมายถึงการแสดงพระปาติโมกข์แบบไหนก็ได้คือในขณะที่เรียนหรือขณะสอนถือเอาได้หมด แต่ในโมหนสิกขาบทอาการสวดพระปาติโมกข์ในที่นี้ต้องการหมายเอาการสวดในพระอุโบสถให้สงฆ์ฟังทุกๆ กึ่งเดือน

ตั้งแต่ “ตสฺส เต อวฺสุโส อลาภา เป็นต้นไปถึง มนฺสิกรโสติ” เป็นการปรับโมหกรรม สงฆ์ต้องปรับโมหกรรมแก่ภิกษุผู้แก้งไม่รู้, อาการของโมหกรรม คือ การกระทำเสแสร้งแก้งไม่รู้, การปรับโมหกรรมแก่ภิกษุรูปนั้นคือการติเตียนภิกษุรูปนั้นอย่างเป็นทางการในท่ามกลางสงฆ์ต้องยกขึ้นสวดญัตติหนึ่งครั้ง และสวดกรรมวาจาหนึ่งครั้ง เรียกว่า สวดญัตติทุติยกรรมวาจา (กรรมวาจาที่มีการสวดญัตติเป็นที่สอง)

ตสฺส เต อลาภา; อลาภา -การไม่ได้ลาภ ในที่นี้หมายถึงไม่ได้ประโยชน์ใน ทฎฐธัมมิกประ
โยชน์ และ สมปราชิกประโยชน์ ที่ควรได้จากการฟังพระปาติโมกข์ คือเมื่อฟังสองหรือสามรอบก็ไม่รู้
เรื่องอีก เขาบอกว่า อลาภา ไม่ได้ประโยชน์อะไร ในประโยชน์ทั้ง ๒

ตสฺส เต ทูลลทฺธํ; ทูลลทฺธํ -เอาดีไม่ได้ หมายถึงเกิดเป็นมนุษย์ก็ถือว่าดีแล้ว แล้วก็ได้มา
บวชอีก ก็ถือว่าดีอีก ถึงแม้การนั้น เมื่อมีการสวดพระปาติโมกข์ก็ไม่ฟังอีก ถึงอย่างนั้นเขาจึงบอกว่าเอา
ดีไม่ได้

ปหารสิกขาปทํ

[๗๔] โย ปน ภิกขุ ภิกขุสฺส กุปีโต อนตฺตมโน ปหาริ ทเทยฺย, ปาจิตฺติยํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด กุปีโต - โกรธเคือง อนตฺตมโน - ไม่พอใจ ทเทยฺย - ฟังให้
ปหาริ - ซึ่งการตบตี ภิกขุสฺส - แก่ภิกษุ ปาจิตฺติยํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน
- แก่ภิกษุนั้น)

อุปกรณฺ์เครื่องมือในการตบตี ๓

1. กาย คือ อวัยวะของร่างกาย มือ, เท้า เป็นต้น
2. กายปฏิพัฑฺฐ คือของเนื่องด้วยกาย ไม้, อาวุธ เป็นต้น (เวลาใช้ไม่ปล่อยออกไป)
3. นิสฺสคฺคิย คือของที่ปล่อยออกไปยังออกไป ได้แก่ อาวุธที่สัดออกไป

อนตฺตมโน (น + อตฺตมโน) - ผู้ไม่มีจิตยินดี อตฺต - ผู้มีจิตยินดี, อนตฺต - ผู้ไม่มีจิตยินดี คือไม่มีปีติ
โสมนัส อตฺต (กรรมรูป) = อา + ทา + ต = ถือเอา

ปีติโสมนสฺเสหิ คหิตมโน=อตฺตมโน (ผู้มีจิตถูกถือเอา)

ผู้มีจิตอันปีติและโสมนัสถือเอาแล้ว (ถือเอาแล้ว = ประกอบ)

ถ้าภิกษุรูปหนึ่งโกรธแล้วไปตีภิกษุรูปหนึ่งครั้งพลาดไปภิกษุรูปนั้นมรณะลง ในขณะที่ตีนั้นไม่มี
เจตนาในการฆ่าเป็นอาบัติปาจิตตีย์ ถ้ามีเจตนาโกรธคิดว่าจะฆ่าให้เขาตายเป็นอาบัติปาราชิก

ในกรณีถ้าภิกษุถูกทำร้ายสามารถที่ป้องกันตัวได้ เพื่อให้หลุดพ้นจากการทำร้ายนั้น

ตลสฺตติกสิกขาปทํ สิกขาปททิวาด้วยการใช้ฝ่ามือเป็นอาวุธ

[๗๕] โย ปน ภิกขุ ภิกขุสฺส กุปีโต อนตฺตมโน ตลสฺตติกํ อุกฺคินเรยฺย, ปาจิตฺติยํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด กุปีโต - โกรธเคือง อนตฺตมโน - ไม่พอใจ ภิกขุสฺส - แก่
ภิกษุ อุกฺคินเรยฺย - ฟังเงื้อ ตลสฺตติกํ - ซึ่งอาวุธ คือ ฝ่ามือ ปาจิตฺติยํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ
- ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น)

ตลเมว สฺตติกํ ตลสฺตติกํ (วิคฺคห)

ฝ่ามือนั้นเที่ยว เป็นอาวุธ เรียกว่า ตลสตุติก (การใช้ฝ่ามือเป็นอาวุธ)

คำว่า ตลสตุติก ถือว่าเป็น อุปลักขณัย (แสดงเป็นตัวอย่าง) คือจะใช้ส่วนใดของร่างกายก็ถือว่าเป็น ตลสตุติก ในสิกขาบทนี้

อมูลกสิกขาบท

[๗๖] โย ปน ภิกขุ ภิกขุ อมูลเกน สงฺฆาติเสเสน อนฺหุทฺธเสยฺย, ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด อนฺหุทฺธเสยฺย - ฟังโจทก์ (ใช้ให้ผู้อื่นโจทก์ และโจทก์ด้วยตนเอง)
ภิกขุ - ซึ่งภิกษุ สฆาติเสเสน - ด้วยอาบัติสังฆาติเสส อมูลเกน - ไม่มีมูล (ปราศจากมูลเหตุที่เป็นจริง) ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น)

สญฺจิจฺจสิกขาบท สิกขาบทที่ว่าด้วยการจงใจ, ตั้งใจ (เจตนา)

กุกุกุจฺจปฺปาทนสิกขาบท สิกขาบทที่ว่าด้วยการยังความสงสัยให้เกิด

[๗๗] โย ปน ภิกขุ ภิกขุสฺส สญฺจิจฺจ กุกุกุจฺจํ อุปทเหยยฺย “อิติสฺส มุหุตฺตมฺปิ อผาสฺส ภวิสฺสตีติ เอตเทว ปจฺจยํ กริตฺวา อนนฺถํ, ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด สญฺจิจฺจ - จงใจ กุกุกุจฺจํ อุปทเหยยฺย - ฟังยังความสงสัยให้เกิดขึ้น ภิกขุสฺส - แก่ภิกษุ อิติ (อธิปฺชาเยน) - ด้วยความประสงค์ว่า อผาสฺส - ความไม่ผาสฺส ภวิสฺสตีติ - จักมี (อิติสฺส=อิตี+อสฺส) อสฺส (ภิกขุสฺส) - แก่ภิกษุรูปนั้น มุหุตฺตมฺปิ - แม้เพียงชั่วครู่ อิติ (อิมินา กุกุกุจฺเจน) - เพราะความสงสัยนี้ กริตฺวา - กระทำแล้ว เอตเทว ปจฺจยํ - ซึ่งเหตุนี้ นั้นเที่ยว อนนฺถํ - ไม่ใช่เหตุอื่น ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น)

เอตเทว ปจฺจยํ กริตฺวา อนนฺถํ ปาจิตฺตีย์ (อนนฺถํ สัมพันธ์เหตุเข้าไปใน โหติ ก็ได้) ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตฺตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น) กริตฺวา - เพราะกระทำ เอตเทว ปจฺจยํ - ซึ่งเหตุนี้ นั้นเที่ยว อนนฺถํ - มิใช่เหตุอย่างอื่น (เหตุ หมายถึงว่ากระทำสิ่งนี้ให้เป็นเหตุ หมายถึงสิ่งไหนคือกระทำ ความสงสัยนี้แหละให้เป็นเหตุ)

สญฺจิจฺจสิกขาบท ในสิกขาบทที่๗๗นี้ ถ้ามีเจตนาต้องการให้รูวินัยไม่เป็นอาบัติ

กุกุกุจฺจ = กุ + กต - สิ่งที่ทำแล้วไม่ดี (กรรมทำแล้วไม่ดี = ทุกุกุ)

1. หตฺถกุกุกุจฺจ - มือทำอยู่ไม่เป็นสุข, คะนองมือทำ

2. วินยกุกุกุจฺจ - ความสงสัยระวางในวินัย (ลัชชียุคคณ - เตราพในวินัย) เช่น มีคนบอกว่าคุณบวชอายุไม่ถึง ๒๐ ทำให้ท่านเกิดความสงสัย

3. อุกุสลกุกุกุจฺจ -

อุปสรรคตีสึกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยการไปยีนในที่ใกล้

[๗๘] โย ปน ภิกขุ ภิกขุณํ ภณฺทชนฺดาตํ กลฺลชาตํ วิวาทาปนฺนาหํ อุปฺสฺสฺสฺตีติ ฎฺฎฺเจยฺย “ยํ อิมํ ภณฺิสฺสฺสนฺหฺติ, ตํ โสฺสฺสฺสามิ”ติ เอตฺเตว ปจฺจยํ กริตฺวา อนฺณณฺ, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด ฎฺฎฺเจยฺย - ฟังยีน อุปฺสฺสฺสฺตี - ในที่ใกล้ที่พอจะได้ยิน (ใกล้ ๑๒ ศอก) (โสตุ - เพื่อฟัง วจฺหนํ - ซึ่งคำ) ภิกขุณํ - ของภิกษุทั้งหลาย กลฺลชาตํ - ผู้ทะเลาะกัน วิวาทาปนฺนาหํ - ผู้วิวาทกัน ภณฺฺทชนฺดาตํ - ผู้มีการปรึกษาหารือการอยู่ (จินตเนน - ด้วยอันคิด) อิติ - ว่า อิมํ (ภิกขุณํ) - ภิกษุ ท. เหล่านั้น ภณฺิสฺสฺสนฺหฺติ - จักกล่าว ยํ - ซึ่งอะไร, ซึ่งสิ่งใด (อหํ - เรา) โสฺสฺสฺสามิ - จักฟัง ตํ - ซึ่งเรื่องนั้น, ซึ่งสิ่งนั้น กริตฺวา - กระทำแล้ว เอตฺเตว ปจฺจยํ - ซึ่งความคิดเช่นนั้นนั้นแหละเป็นเหตุ อนฺณณฺ - ไม่ใช่เหตุอื่น ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น)

กมฺมปฺปฎฺฐิพาหฺนสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยการแย้งกรรม

กมฺมขิยฺยนกสิกขาปทํ สิกขาบทว่าด้วยการติเตียนกรรมที่สงฆ์ได้กระทำแล้ว

[๗๙] โย ปน ภิกขุ ฐมฺมิกาหํ กมฺมานํ จนฺทํ ทตฺวา ปจฺจจา ขิยฺยนธมฺมํ อาปชฺเชยฺย, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด ทตฺวา - ให้แล้ว จนฺทํ - ซึ่งฉันท์ (การร่วมมือกัน, เห็นด้วย) กมฺมานํ - แก่กรรมทั้งหลาย ฐมฺมิกาหํ - ผู้มีความเป็นธรรม อาปชฺเชยฺย - ฟังถึง ขิยฺยนธมฺมํ - ซึ่งการติเตียน ปจฺจจา - ในภายหลัง ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น)

กมฺม ในทางวินัยมี ๔

1. อปโลกนกมฺม - การบอกให้สงฆ์รู้
2. ฆตฺตติกมฺม - ทำด้วยการสวดญัตติ (อย่างเดียว)
3. ฆตฺตติทุตฺติยกมฺม - กรรมที่มีการสวดเป็นที่สอง คือเมื่อเข้าอุโบสถประชุมสงฆ์แล้ว ก็ให้สงฆ์สวดญัตติ(สวดประกาศให้สงฆ์ทราบ) ประกาศว่าสงฆ์กำลังจะทำอะไรอยู่ ทำอะไรแก่ใครนี้ เรียกว่า สวดญัตติ เมื่อสวดญัตติแล้วก็ให้สวดกรรมวาจากระทำการให้ตั้งสวดญัตติ ๑ ครั้ง ต่อด้วยสวดกรรมวาจา ๑ ครั้ง กรรมอย่างนี้เรียกว่า ญัตติทุติกรรม
4. ฆตฺตติจตฺตตฺตกมฺม คือตั้งสวดญัตติ ๑ ครั้ง ต่อด้วยสวดกรรมวาจา ๓ ครั้ง

ไม่ว่าจะเป็นกรรมชนิดใดก็ตามเมื่อสงฆ์ทำถูกต้องแล้ว ภิกษุก็เห็นด้วยไปแล้ว แต่ต่อมาภายหลังจะมาติเตียนกรรมนั้นไม่ได้ แต่ถ้าเป็นกรรมที่ไม่ถูกต้อง คือเป็นกรรมที่สงฆ์ทำด้วยความลำเอียง อย่างนี้ไม่ถือว่าเป็นกรรมกรรม แต่เป็นอกรรมกรรม แต่ถ้าเป็นลักษณะเช่นนี้ ไปติเตียนก็ไม่ใช่อาบัติ

จนท้อทศวาคมนสิกขาปทํ

[๘๐] โย ปน ภิกขุ สัมเม วิทิจฺจยกถาย วตฺตมานาย จนทํ อทฺตวา อุฏฺฐายาสนา ปกุกเมยฺย, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกษุรูปใด วิทิจฺจยกถาย - เมื่อการวิทิจฺจย วตฺตมานาย - เป็นไปอยู่ สัมเม - ในท่ามกลางสงฆ์ (สัมเม=สัมเม มชฺเฌ; ลบ มชฺเฌ) อทฺตวา - ไม่ได้ให้แล้ว จนทํ - ซึ่งฉันท์ อุฏฺฐาย - ลุกแล้ว อาสนา - จากอาสนะ (ที่นั่ง) ปกุกเมยฺย - พึงหลีกเลี่ยง (เพื่อต้องการให้กรรมนั้นเสีย) ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น)

ทพฺพผลสิกขาปทํ

[๘๑] โย ปน ภิกขุ สมคฺเคน สงฺเขน จีวรํ ทตฺวา ปจฺจมา ชียนธมฺมํ อาปชฺเชยฺย “ยถาสนฺนุตฺตํ ภิกขุ สงฺฆิกํ ลากํ ปริณามนฺหติ”ติ, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกษุรูปใด สมคฺเคน สัมเม (สทฺธิ) - พร้อมด้วยสงฆ์ผู้พร้อมเพียงกัน ทตฺวา - ให้แล้ว จีวรํ - ซึ่งจีวร (สมุมตภิกขุโน - แก่ภิกษุผู้ที่ได้รับการแต่งตั้ง) อาปชฺเชยฺย - พึงถึง ชียนธมฺมํ - ซึ่งการกล่าวติเตียน ปจฺจมา - ในภายหลัง อิติ - (อย่างนี้) ว่า ภิกขุ - ภิกษุทั้งหลาย ปริณามนฺหติ - ย่อมให้ยอมไป ลากํ - ซึ่งลาก สัมฆิกํ - อันเป็นของสงฆ์ ยถาสนฺนุตฺตํ - แก่ภิกษุผู้ได้ การยกอย่างไร ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น)

- ลากํ - ซึ่งลาก ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เป็นต้น บางอย่างเป็นพวกครุภัณฑ์ถือว่าเป็นของที่ไม่ควรแบ่งให้เป็นข้อยกเว้นพวกครุภัณฑ์ในอรรถกถาแสดงไว้มี ๒๕

ยถาสนฺนุตฺตํ - แก่บุคคลตามที่คนยกย่อง

ยถาสนฺนุตฺตํ - ในอรรถกถาแก้เป็น ตสฺส (ตสฺส ตสฺสชาติ อตุโถ) แสดงว่าจตุตถิ

ยถาสนฺนุตฺตํ - เป็นอัมพปยัสมาส (จตุตถิวิภัตติ เป็น อํ ในสมาส)

ปริณามนสิกขาปทํ

[๘๒] โย ปน ภิกขุ ชานํ สัมฆิกํ ลากํ ปริณตํ ปุคฺคสฺส ปริณามเมยฺย, ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด ชานห์ (ชานห์โต) - รั้อยู ปริณามเมย - ฟังน้อม ลากั - ซึ่ง
ลาก สัมภัก - อันเป็นของสงฆ์ ปริณต - อันบุคคลน้อมมาแล้ว ปุคฺคฺลสฺส - แก่บุคคล ปาจิตฺตีย์ -
อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกขุนั้น)

สทรมมิกาวคโค อฏฺฐโม.

วรรคที่ ๘ ชื่อว่า สทรมมิกาวรรค จบ.

อนฺเตปฺรสุทฺธิขาปท. ภายในเมือง

[๘๓] โย ปน ภิกขุ รมฺโณ ขตฺตียสฺส มุทฺธาภิสิตฺตสฺส อนิกฺขนฺตราชเก
อนิคุตฺตรตฺนเก ปุพฺเพ อปฺปฏิสํวิทฺโต อินฺทขิลํ อติกุมาเมยฺย ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด ปุพฺเพ อปฺปฏิสํวิทฺโต - ไม่ได้บอกให้รู้ล่วงหน้า อติกุมาเมยฺย
- ฟังล่วงหน้า อินฺทขิลํ - ซึ่งธรณีประตู่ (สยนิมเร - ในห้องนอน) รมฺโณ - ของพระราชา ขตฺตียสฺส
- ผู้เป็นกษัตริย์ มุทฺธาภิสิตฺตสฺส - ผู้ได้รับมุทธาภิเษก (ได้รับการหลังลิโนทก) อนิกฺขนฺตราชเก
- ที่พระราชายังไม่เสด็จออกไป อนิคุตฺตรตฺนเก - ที่พระมเหสียังไม่เสด็จออกไป ปาจิตฺตีย์ -
อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกขุนั้น)

องค์ของอาบัติในสิกขาบทนี้มี ๕

1. พระราชาเป็นชาติกษัตริย์
2. พระราชานั้น ได้รับอภิเษกให้เป็นพระราชาแล้ว
3. ทั้งพระราชาและพระราชินีต้องอยู่ในห้องบรรทม
4. ภิกษุไม่ได้บอกให้รู้ล่วงหน้า
5. เข้าไป

สิ่งที่ภิกษุไม่ควรทำความคุ้นเคย ในสุโพธอลังการคาถา ๖๓

อิตฺถินํ ทุชฺชนานํ จ วิสฺสาโส โนปฺปชฺชเต;
วิเส สิงฺคิมฺหิ นทียํ โรคเ รทฺชกุลมฺหิ จ.

ภิกษุไม่ควรทำ(โนปฺปชฺชเต) ความคุ้นเคย(วิสฺสาโส) กับสตรี(อิตฺถินํ), กับคนพาล(ตุชฺชนานํ), กับยาพิษ(วิเส), กับสัตว์ที่มีเขา(สิงฺคิมฺหิ), ในแม่น้ำ(นทียํ), โรค, ราชสกุล

รัตนสิกขาบท

[๘๔] โย ปน ภิกขุ รตฺนํ วา รตฺนสมฺมตํ วา อญฺญตฺร อชฺฐมารามา วา
อชฺฐมาวสธา วา อุกฺคณฺเหยฺย วา อุกฺคณฺหาเปยฺย วา, ปาจิตฺตีย์. รตฺนํ วา ปน ภิกขุนา
รตฺนสมฺมตํ วา อชฺฐมาราเม วา อชฺฐมาวสเถ วา อุกฺคเหตุวา วา อุกฺคณฺหาเปตฺวา วา
นิกฺขิปิตฺพุพฺ “ยสฺส ภวิสฺสตี, โส หริสฺสตี”ติ: อยํ ตตฺถ สามิจิ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด อุดคุณะเหยุ วา - ฟังเก็บเอง กิติ อุดคุณหาเปยุ วา - ฟังใช้ให้ผู้อื่นเก็บ กิติ รตนํ วา - ซึ่งรัตนะ กิติ รตนสมมตํ วา - ซึ่งเครื่องใช้สอยที่สมมุติว่าเป็นรัตนะ กิติ (ฐิตํ - ที่ตั้งอยู่) (ยตถ กตฺถจ - ในที่ใดที่หนึ่ง) อณฺฏตฺร - ยกเว้น อชฺฐมารามา วา - ซึ่งสถานที่ภายในอาราม กิติ อชฺฐมาวาสถา วา - ซึ่งสถานที่ภายในที่พัก กิติ ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น) ปน - อนึ่ง ภิกขุณา - ภิกษุ อุดคฺคเหตฺวา วา - เก็บเองแล้ว กิติ อุดคฺคหาเปตฺวา วา - ใช้ให้ผู้อื่นเก็บ กิติ รตนํ วา - ซึ่งรัตนะ กิติ รตนสมมตํ วา - ซึ่งเครื่องใช้สอยที่สมมุติว่าเป็นรัตนะ กิติ ฐิตํ - ที่ตั้งอยู่ อชฺฐมาราเม วา - ในภายในอาราม กิติ อชฺฐมาวาสถา วา - ในภายในที่พัก กิติ นิภฺชิปีตพฺพํ - ฟังเก็บรักษาไว้ อิติ - ด้วยความหวังว่า (อิทํ - สิ่งนี้ (สิ่งที่เก็บไว้)) ภวิสฺสตี - จักเป็น (สนฺตํ - สิ่งของ) ยสฺส - ของผู้ใด (อิทํ ยสฺส สนฺตํ ภวิสฺสตี - สิ่งนี้จักเป็นของๆ ใคร) โส - ผู้นั้น หวิสฺสตี - จักนำไป (โส หวิสฺสตี - การเก็บไว้เพื่อรอเจ้าของ) อยํ - การเก็บรักษาไว้อย่างนี้ (เช่นนี้) สามิจิ - เป็นวัตรปฏิบัติที่ดั่งงาม ตตฺถ - ในการเก็บสิ่งของ(ผู้อื่น)นั้น

รัตนะมี ๑๐ ได้แก่ แก้วมุกดา, แก้วมณี, แก้วไพฑูรย์, สังข์, ศีลา, แก้วประพาพ, เงิน, ทอง, แก้วทับทิม, แก้วลาย (เฉพาะเงิน และทองที่ต้องเป็นนิสสัยคีย์)

สุวรรณํ รชตํ มุกตฺตา   มณี เวฬุริยานิ จ;
วชิรณฺจ ปวาพฺพนฺติ   สตุตฺตาหุ รตนานิเม.

บัณฑิต ท. กล่าวแล้ว ซึ่งแก้วทั้งหลายเหล่านี้ คือ ทอง, เงิน, แก้วมุกดา, แก้วมณี, แก้วไพฑูรย์, เพชร, แก้วประพาพ ว่าเป็นรัตนะ ๗ ประการ
อชฺฐมารามา   ซึ่งสถานที่ภายในอาราม คือวัดที่ตั้งอยู่ในบริเวณสวนนอกชานเมือง
อชฺฐมาวาสถา   ซึ่งสถานที่ภายในที่พัก คือวัดที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณหมู่บ้าน

วิกาลคามปฺปเวสนสิกฺขาปทํ

[๘๕] โย ปน ภิกขุ สนฺตํ ภิกขุํ อนาปฺจุจฺจา วิกาลे คามํ ปวิเสยุย อณฺฏตฺร ตถารูปา อจฺจาเยกา กรณียา, ปาจิตฺตีย์.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด อนาปฺจุจฺจา - ไม่ได้บอกลา สนฺตํ ภิกขุํ - ซึ่งภิกษุผู้มีอยู่ใกล้ (๑๒ คอก) ปวิเสยุย - ฟังเข้าไป คามํ - สู่มุ่บ้าน วิกาลे - ในเวลาวิกาล (เที่ยวไปถึงอรุณจะขึ้นวันใหม่) อณฺฏตฺร - นอกจาก, ยกเว้นแต่ กรณียา - กิจที่พึงกระทำ อจฺจาเยกา - โดยรับถ้วน ตถารูปา - อันมีสภาพเช่นนั้น ปาจิตฺตีย์ - อาบัติปาจิตตีย์ (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น)

สูจิฆรสิกษาปท์ สิกขาบทว่าด้วยกล่องเข็ม (สูจิ = เข็ม, ฆร = เรือน)

[๘๖] โย ปน ภิกขุ อฏฺฐิมยํ วา ทนฺตมยํ วา วิสาณมยํ วา สูจิฆรํ
การาเปยฺย, เกทนํ ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกษุรูปใด การาเปยฺย - ยังผู้อื่นให้กระทำ สูจิฆรํ - ซึ่งกล่องเข็ม
อฏฺฐิมยํ วา - ที่สำเร็จจากกระดูก (ด้วยกระดูก) กิติ ทนฺตมยํ วา - ที่สำเร็จจากเขาสัตว์ (ด้วยเขาสัตว์) กิติ ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ เกทนํ - ที่มีการทำลายเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี
ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น)

สิกขาบทนี้สั่งให้ทำอย่างเดียวเป็นอาบัติทุกกฏ เมื่อได้สิ่งของนั้นมาใช้จึงจะเป็นปาจิตตีย์ ถ้า
นำไปทำเป็นบริวารอย่างอื่นนอกจากกล่องเข็มไม่เป็นไร

เกทนํปาจิตตีย์ เป็นชื่อพิเศษออกไปของปาจิตตีย์ตั้งแต่สิกขาบท๘๖นี้ไปมีไม่กีสักขาบท ปกติ
การที่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ตั้งแต่ที่เรียนผ่านมาให้แสดงก็พ้นอาบัติได้ แต่สิกขาบทนี้ต้องทำลายสิ่งของที่
ต้องอาบัตินั้นก่อนจึงมาแสดงอาบัติในภายหลังมีลักษณะคล้ายกับอาบัตินิสัคคีย์

มณฺจปิจฺสิกษาปท์ สิกขาบทว่าด้วยการทำเดี่ยวและตั้ง

[๘๗] นวํ ปน ภิกขุณา มณฺจํ วา ปิจํ วา การยมาเนน อฏฺฐจฺจุลปาทกํ กาเรตพฺพํ
สุคตงฺกุเลน อณฺฏตฺร เหญฺจิมาย อฏฺฐินยา. ตํ อติกฺกามยโต เจทนํ ปาจิตฺตียํ.

ปน ภิกขุณา - ภิกษุ การยมาเนน - ผู้ประสงค์จะให้กระทำ มณฺจํ วา - ซึ่งเตียง กิติ ปิจํ
วา - ซึ่งตั้ง กิติ นวํ - ใหม่ กาเรตพฺพํ - ฟิงกระทำ อฏฺฐจฺจุลปาทกํ - ให้มีชายาว ๘ องคุลี
สุคตงฺกุเลน - โดยองคุลีพระสุคต (สุคตงฺกุเลน อฏฺฐจฺจุลปาทกํ - ให้มี ๘ องคุลีพระสุคต) อณฺฏตฺร -
โดยเว้น อฏฺฐินยา - ซึ่งแม่แครง เหญฺจิมาย - ที่มีอยู่ภายใต้ ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตตีย์ เจทนํ
- ที่มีการตัดเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น) ตํ อติกฺกามยโต -
ผู้กระทำเกินขนาด

การเทียบองคุลีพระสุคตกับคนปัจจุบัน (การนับให้อาณัติมือมาเรียงกัน)

1 นิ้วพระสุคต = ๓ นิ้วของมัธยมบุรุษ = ๔ นิ้วของคนปัจจุบัน

๘ นิ้วพระสุคต = ๒๔ นิ้วมัธยมบุรุษ = ๓๖ นิ้วของคนปัจจุบัน(หนึ่งศอกกับหนึ่งคืบ)

ตุลโณทฐสิกขาบทํ สิกขาบทว่าด้วยการยัดนุ่น (ตุล - ฝ่าย, นุ่น โอนทฐ - ห่อหุ้ม, ยัด)

[๘๘] โย ปน ภิกขุ มณฺจํ วา ปิจํ วา ตูลโณทฐํ การาเปยฺย, อุทฺทาลนํ กํ ปาจิตฺตียํ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด การาเปยฺย - ยังผู้อื่นให้กระทำ มณฺจํ วา - ซึ่งเตียง กิติ ปิจํ วา - ซึ่งตั้ง (ม้านั่ง) กิติ ตูลโณทฐํ - ที่มีการยัดนุ่น ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตฺตียํ อุทฺทาลนํ - ที่มีการนำ (ตั้ง) นุ่นออก (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น)

สิ่งที่ยกเว้น มี อาโย (ผ้ารัดเชา), กายพฺพน (ประคตเอา), อํสพฺพทก, ปตฺตตฺตวิกาย (ถลกบาตร), ปรีสุสาวเน (ผ้ากรองน้ำ), พิมฺโพหน หรือ พิมฺโพหน แปลว่าหมอน (ยาว ๒ ศอก / ๑ ศอกครึ่ง กว้าง ๑ คืบ ๔ นิ้ว พอที่ศีรษะจะหนุนได้)

นีสิตนสิกขาบทํ สิกขาบทว่าด้วยผ้านีสิตน (ผ้าปูนั่งผ้าป้องกันเปราะเปลี่ยน)

[๘๙] นีสิตนํ ปน ภิกขุหา การยมาเนน ปมาณิกํ การเตพฺพํ, ตตฺตริทํ ปมาณํ, ทิมโส เทว วิทตฺถิโย สุตตวิทตฺถิยา, ติริยํ ทิยฑฺฒํ, ทสา วิทตฺถิ. ตํ อตฺติกามยโต เจทนํ ปาจิตฺตียํ.

ปน ภิกขุหา - ภิกขุ การยมาเนน - ผู้ประสงค์จะให้กระทำ นีสิตนํ - ซึ่งผ้านีสิตน (ผ้าปูนั่ง) การเตพฺพํ - พึงให้กระทำ ปมาณิกํ - ให้ได้ขนาด อิทํ - ข้อความที่จะกล่าวต่อไปนี้ ปมาณํ - เป็นข้อความที่แสดงขนาด ตตฺตริ - ของผ้านีสิตนนั้น (อิติ - คือ) เทว วิทตฺถิโย - สอง คืบ สุตตวิทตฺถิยา - โดยคืบพระสุตต ทิมโส - เป็นความยาว ทิยฑฺฒํ - หนึ่งคืบครึ่ง ติริยํ - เป็นความกว้าง ทสา วิทตฺถิ - ชายผ้า (ทสา) นีสิตนนั้นมีขนาดหนึ่งคืบ (วิทตฺถิ) ปาจิตฺตียํ - อาบัติปาจิตฺตียํ เจทนํ - ที่มีการตัดเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น) ตํ อตฺติกามยโต - ผู้ยังขนาดนั้นให้เกิน, ผู้กระทำเกินขนาด

ประโยชน์ของผ้านีสิตนนะ รักษาจีวรไม่ให้เปลี่ยน (จีวรคุดติ) เสนาสนะไม่ให้เปลี่ยน (เสนาสนคุดติ) และกายของภิกษุไม่ให้เปลี่ยน (กายคุดติ) วัตถุประสงค์ของการใช้ผ้านีสิตนนะ

กณฺฑุปปฏิจฺฉาทิสิกขาบทํ

[๙๐] กณฺฑุปปฏิจฺฉาทิ ปน ภิกขุหา การยมาเนน ปมาณิกา การเตพฺพวา, ตตฺตริทํ ปมาณํ, ทิมโส จตฺสฺโส วิทตฺถิโย สุตตวิทตฺถิยา, ติริยํ เทว วิทตฺถิโย. ตํ อตฺติกามยโต เจทนํ ปาจิตฺตียํ.

ปน ภิกขุณา - ภิกษุ การยมาเนน - ผู้ประสงค์จะให้กระทำ กณฺหุปฏิจฺฉาทิ - ซึ่งผ้าปิด
 แผล กาเรตพฺพา - พึ่งให้กระทำ ปมาณกา - ให้ได้ขนาด อิหิ - ข้อความที่จะกล่าวต่อไปนี้
 ปมาณิ - เป็นข้อความที่แสดงขนาด ตตฺร - ของผ้าปิดแผลนั้น (อิตติ - คือ) จตฺสฺโส วิทฺถลีย -
 สี่คืบ สุตตวิทฺถลียา - โดยคืบพระสุตต ทิมฺโส - เป็นความยาว เทว วิทฺถลีย - สองคืบ ติริยิ
 - เป็นความกว้าง ปาจิตฺตียิ - อาบัติปาจิตตียิ เจทนํ - ที่มีการตัดเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี
 ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น) ตํ อติกฺกามยโต - ผู้ยังขนาดนั้นให้เกิน (ร่วง), ผู้กระทำเกินขนาด

กณฺหุปฏิจฺฉาทิ - ซึ่งผ้าปิดแผล (หมายถึงเอาให้ใช้บริเวณตั้งแต่สะดือลงไปจนถึงหัวเข่า)

วสฺสิกสาฎฺฐิกขาปทํ

[๙๑] วสฺสิกสาฎฺฐิกํ ปน ภิกขุณา การยมาเนน ปมาณิกา กาเรตพฺพา, ตตฺรทํ
 ปมาณิ, ทิมฺโส จ วิทฺถลีย สุตตวิทฺถลียา, ติริยิ อฑฺฒเตยฺยา. ตํ อติกฺกามยโต เจ
 ทนํ ปาจิตฺตียิ.

ปน ภิกขุณา - ภิกษุ การยมาเนน - ผู้ประสงค์จะให้กระทำ วสฺสิกสาฎฺฐิกํ - ซึ่งผ้าอาบน้ำ
 กาเรตพฺพา - พึ่งให้กระทำ ปมาณิกา - ให้ได้ขนาด อิหิ - ข้อความที่จะกล่าวต่อไปนี้ ปมาณิ -
 เป็นข้อความที่แสดงขนาด ตตฺร - ของผ้าอาบน้ำฝนนั้น (อิตติ - คือ) จ วิทฺถลีย - หกคืบ สุตต
 วิทฺถลียา - โดยคืบพระสุตต ทิมฺโส - เป็นความยาว อฑฺฒเตยฺยา - สองคืบครึ่ง ติริยิ - เป็น
 ความกว้าง ปาจิตฺตียิ - อาบัติปาจิตตียิ เจทนํ - ที่มีการตัดเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี,
 ตสฺส ภิกขุโน - แก่ภิกษุนั้น) ตํ อติกฺกามยโต - ผู้กระทำเกินขนาด.

นหนฺทสิกขาปทํ สิขขาบทว่าด้วยพระนันทะ

[๙๒] โย ปน ภิกขุ สุตตจิวรปฺปมาณิ จิวริ การาเปยฺย, อติเรกํ วา, เจทนํ
 ปาจิตฺตียิ. ตตฺรทํ สุตตสฺส สุตตจิวรปฺปมาณิ, ทิมฺโส นว วิทฺถลีย สุตตวิทฺถลียา,
 ติริยิ จ วิทฺถลีย, อิหิ สุตตสฺส สุตตจิวรปฺปมาณนฺติ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกษุรูปใด กาเรตพฺพํ - พึ่งให้กระทำ จิวริ - ซึ่งจิวร (ผ้าห่ม (อุตฺตราสังค,
 สังฆาฎิ) สุตตจิวรปฺปมาณิ - ให้มีขนาดเท่ากับจิวรพระสุตต อติเรกํ วา - หรือเกินกว่า ปาจิต
 ตียิ - อาบัติปาจิตตียิ เจทนํ - ที่มีการตัดเป็นวินัยกรรม (โหติ - ย่อมมี ตสฺส ภิกขุโน - แก่
 ภิกษุนั้น) อิหิ - ข้อความที่จะกล่าวต่อไปนี้ ตตฺร สุตตสฺส สุตตจิวรปฺปมาณิ - เป็นข้อความที่
 แสดงขนาดของจิวรพระสุตตนั้น (อิตติ - คือ) นว วิทฺถลีย - เก้าคืบ สุตตวิทฺถลียา - โดยคืบพระ

สุด ทิมโส - เป็นความยาว จ วิทติโย - หกคืบ ติริย - เป็นความกว้าง อิหิ สุดตสฺส สุด
 จีวรุปฺปมาณ - เป็นข้อความที่แสดงขนาดของจีวรพระสุคตนั้น

คำว่า สุดตสฺส สุดตจิวริ = จีวรของพระสุคต (สุด ที่อยู่กับจีวรไม่ต้องแปล)

เรื่องของปัญหาสมาสและตัทธิตในการแปลมีกล่าวไว้ว่า

ตทฺธิโต จ สมาโส จ วากฺยตฺถสฺส วิเสสกา,
 ปลฺลิตฺธิยํ ตฺถ สามณฺณํ เตลฺลํ สฺสุดจิวริ.

ตัทธิตด้วย สมาสด้วยเป็นศัพท์เฉพาะในรูปวิเคราะห์แต่เมื่อสำเร็จรูปศัพท์แล้วเป็นศัพท์สามัญ
 เช่นตัวอย่าง เตลล์ สฺสุดจิวริ

	วากยตถ (วิเคราะห์)	นิปฺปนฺน (คำสำเร็จ)
ตัวอย่างสมาส	สุดตสฺส จิวริ จีวรของพระสุคต	สุดตจิวริ จิวริ
	เป็นคำเฉพาะ	เป็นคำสามัญ
ตัวอย่างตัทธิต	ติลลสฺส อิหิ สิ่งนี้ของงา	เตลล์ เตล
	เป็นคำเฉพาะ	เป็นคำสามัญ

รัตนาคฺโค นวโม.

วรรคที่ ๙ ชื่อรัตนวรรค จบ.

อุทฺทิกฺกา โข อายสฺมฺหโต เทวนฺวฺติ ปาจิตฺติยา ธมฺมา. ตตฺถายสฺมฺหเต
 ปุจฺจามิ, กจฺจิตฺถ ปริสฺสุธา, ทฺตฺติยมฺปิ ปุจฺจามิ, กจฺจิตฺถ ปริสฺสุธา, ตตฺติยมฺปิ ปุจฺจามิ,
 กจฺจิตฺถ ปริสฺสุธา, ปริสฺสุเทตฺถายสฺมฺหโต ตสฺมา ตฺถเห, เอวเมตํ ธารยามิติ.

อายสฺมฺหโต - ท่านทั้งหลาย เทวนฺวฺติ ปาจิตฺติยา ธมฺมา - อาบัติปาจิตตีย์ ๙๒ อุทฺทิกฺกา
 ฐา โข - เราได้แสดงแล้ว (สวด) ปุจฺจามิ - เราขอถาม อายสฺมฺหเต - ซึ่งท่านทั้งหลาย ตตฺถ -
 ในปาจิตตีย์นั้น อิติ - ว่า ตมฺเห - ท่านทั้งหลาย ปริสฺสุธา - เป็นผู้บริสุทธ์ กจฺจิตฺถ - ในอาบัติ
 ปาจิตตีย์นี้ แล้วหรือ ทฺตฺติยมฺปิ - แม้เป็นครั้งที่สอง ปุจฺจามิ - เราขอถาม ตมฺเห - ท่านทั้งหลาย
 ปริสฺสุธา - เป็นผู้บริสุทธ์ กจฺจิตฺถ - ในอาบัติปาจิตตีย์นี้ แล้วหรือ ตตฺติยมฺปิ - แม้เป็นครั้งที่สาม
 ปุจฺจามิ - ข้าพเจ้าขอถาม ตมฺเห - ท่านทั้งหลาย ปริสฺสุธา - เป็นผู้บริสุทธ์ กจฺจิตฺถ - ในอาบัติ
 ปาจิตตีย์นี้แล้วหรือ อายสฺมฺหโต - ซึ่งท่านทั้งหลาย ปริสฺสุธา - เป็นผู้บริสุทธ์ เอตฺถ - ในอาบัติ

ปาจิตตีย์นี้ ตสุมา - ดังนั้น ตุณฺหิ - จึงเป็นผู้เจียบ ธารยามิ - ข้าพเจ้าขอทรงจำไว้ เอตฺติ - ซึ่ง
ความเป็นผู้บริสุทธิ์นี้ เหว - ด้วยอาการอย่างนี้

ปาจิตตียุทฺเทโส นิฏฺฐิตโ.

จบปาจิตตีย์ที่ได้แสดงแล้ว.

ถ้าจะแยกอาบัติออกเป็นสองอย่างคือ ชุทฺทก กับ อหุชฺชุก ในอรรถกถาว่าตั้งแต่ ปาราชิก, สังฆาทิเสส, อนิยต (ปกติแล้วไม่ใช่อาบัติ), นิสัคคีย์ ปาจิตตีย์, ปาจิตตีย์ ท่านว่าเป็น ชุทฺทก และที่เหลือตั้งแต่ ปาฏิเทสนีย ไปเป็น อหุชฺชุก

*ในสิกขาบทที่ ๗๒ (วิเลขนสิกขาบท) อาจารย์สรุปให้อีกแบบหนึ่งเรื่องของ ชุทฺทก และ อหุชฺชุก ถ้าพูดถึงชุทฺทานุชฺชุก ตอนต้นสังคายนาครั้งที่หนึ่งท่านพระมหากัสสปะถามพระอานนท์ พระอานนท์ตอบว่าตอนที่พระพุทธเจ้าใกล้ปรินิพพานพระพุทธเจ้าบอกว่าอานนท์เมื่อเราปรินิพพานไปแล้วถ้าสงฆ์เห็นสมควรก็ถอนสิกขาบทที่เป็นชุทฺทกและอหุชฺชุกที่เราบัญญัติไว้แล้วได้แต่พระอานนท์ไม่ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า ชุทฺทก และ อหุชฺชุก คืออะไร

ปาฏิเทสนียุทฺเทโส (อุเทศว่าด้วย ปาฏิเทสนีย)

ปาฏิเทสนียก็เป็นชื่อหนึ่งของอาบัติที่แสดงไม่เหมือนใคร คือการแสดงของอาบัติปาฏิเทสนียนี้ พระพุทธองค์ได้กำกับไว้ในสิกขาบทโดยตรงไม่เหมือนพวกปาจิตตีย์จะมีวิธีการแสดงต่างหาก ส่วนปาฏิเทสนีย จะบอกวิธีการแสดงของอาบัติว่าทำอะไรอยู่ในตัวสิกขาบทโดยตรง เฉพาะต่างหาก

วิคฺคห; ปฏฺฐิ วิสุ เทเสตฺตฺโพติ ปาฏิเทสนียโย (ปฏฺฐิ = วิสุ = แยกต่างหาก)

อาบัติที่ภิกษุแสดงต่างหากเรียกว่า ปาฏิเทสนียโย (แสดงเฉพาะต่างหาก)

อิเม โข ปนายสมฺมุโต จตุตฺตารโ ปาฏิเทสนียา ฌมฺมา อุทฺเทสํ อาคจฺจนฺติ.

อายสมฺมุโต - ท่านทั้งหลาย ฌมฺมา - อาบัติทั้งหลาย ปาฏิเทสนียา - ที่เรียกว่าปาฏิเทสนีย จตุตฺตารโ - สี่ข้อ อิเม - เหล่านี้ อาคจฺจนฺติ - ย่อมถึง อุทฺเทสํ - ซึ่งการสวด (การแสดง)

ปจฺมปาฏิเทสนียสิกฺขาปทํ

[๑]โย ปน ภิกฺขุ อญฺญาติกาย ภิกฺขุณฺเีย อหุตรมฺรํ ปวิฏฺฐาย หตฺถโต ขาทนฺเีย วา โภชนนฺเีย วา สหตฺถา ปฏฺฐิคฺคเหตุวา ขาทนฺเีย วา กุณฺเีย เว, ปฏฺฐิเทเสตฺตฺพฺทฺเตน ภิกฺขุณา “คารยฺหํ อารุโส ฌมฺมํ อาปชฺชเีย อสฺปปายํ ปาฏิเทสนนฺเีย, ตํ ปฏฺฐิเทสนนฺเีย”ติ.

โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปโต ปฏิคฺคเหตฺวา - รับแล้ว ขาเทยฺย วา - ซึ่งของควรเคี้ยว ก็ดี โภชนียํ วา - ซึ่งของบริโภค ก็ดี สหตฺถา - ด้วยมือตน หตฺถโต - จากมือ ภิกขุณียา - ของนาง ภิกษุณี อญฺญาติกาย - ผู้มีได้เป็นญาติ อหฺตรมฺรํ ปวิฏฺฐาย - ผู้เข้าไปในระแวกหมู่บ้าน ขาทนียํ วา - ฟังเคี้ยว ก็ดี ภูมฺมเชยฺย วา - ฟังบริโภค ก็ดี เตน ภิกขุณา - ภิกษุรูปนั้น ปฏิเทเสตฺพุพฺ - ฟังแสดง (อาบัติ) อิติ - ว่า อาวุโส - ท่าน (อหฺ - เรา, ข้าพเจ้า) อาปชฺชํ - ต้องแล้ว (กิริยา อาชยาตลงในอดีตกาล) ฌมฺมํ - ซึ่งอาบัติ ปาฏิเทสนียํ - ที่เรียกว่า ปาฏิเทสนีย คารยฺหํ - อันควรเตือน อสฺปายํ - อันไม่เหมาะสม (ไม่สัปปาย) (อหฺ - เรา, ข้าพเจ้า) ปฏิเทเสมิ - ขอแสดง ตํ (ฌมฺมํ) - ซึ่งอาบัตินั้น

สิกขาบทนี้เมื่อภิกษุรับจากมือของนางภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติเป็นทุกกฏ เมื่อนำไปบริโภคเป็นปาฏิเทสนีย ภิกษุนั้นฟังแสดงว่า “คารยฺหํ อาวุโส ฌมฺมํ อาปชฺชํ อสฺปายํ ปาฏิเทสนีย, ตํ ปฏิเทสนิมิ” (ท่านข้าพเจ้าได้อาบัติปาฏิเทสนียที่ควรเตือนที่ไม่สัปปาย (เหมาะสม) ข้าพเจ้าขอแสดงซึ่งอาบัตินั้น)

หมายเหตุ คำว่า คารยฺหํ ในที่อื่นในวินัยที่ไม่ใช่ในปาฏิเทสนียนี้เป็นอาบัติทุกกฏ

แสดงอรรถของมหนฺต ที่กล่าวในนिरुตฺติสารมญฺจฺสา(หีบที่เก็บสาระเกี่ยวกับไวยากรณ์คือคัมภีร์ฎีกาของนยาส มีกล่าวเป็นคาถาว่า

ปฺชุตฺตมปจฺจฺเรสุ

สมปตฺติสฺสริเยสุ จ

วฺจฺจฺเม เจวาทิ อตฺเตสุ

มหนฺโต ฉสุ วตฺตติ (นिरุตฺติสารมญฺจฺสา)

มหนฺตศัพท์ วตฺตติ - ย่อมเป็นไป (ย่อมใช้ในอรรถ) ฉสุ อตฺเตสุ - ในความหมาย ๖ อย่าง อิติ - คือ ปุชฺชา (ผู้ควรบูชา), อุตฺตม (ผู้ประเสริฐ), ปจฺจฺร (มากมาย) เช่น มหตา ภิกขุสฺสเมน สฺวธิ (พระพุทธเจ้า เสด็จพร้อมหมู่ภิกษุสงฆ์เป็นจำนวนมาก), สมปตฺติ (อรรถถึงพร้อม), อิสฺสริย (ความเป็นใหญ่), วฺจฺจฺเม (ผู้แก่เฒ่า, ผู้มีอายุ) เช่น มหาเถโร

ทุตฺติยาปาฏิเทสนียสิกขาบท

[๖] ภิกขุ ปเนว กุเลสุ นิมฺหฺติตา ภูมฺมชฺนฺติ, ตตฺร เจ सा ภิกขุณี वोสาสมาน-
 รูปา จิตา โหติ “อิธ สฺวปี เทถ, อิธ โอทนํ เทถา”ติ. เตหิ ภิกขุหิ सा ภิกขุณี
 อปฺสাতেตฺพุพา “สฺปสฺกุก ตาว ภคินิ, ยาว ภิกขุ ภูมฺมชฺนฺติ”ติ. เอกสฺสปี เจ ภิกขุโน
 ห ปฏิภาเสยฺย ตํ ภิกขุณี อปฺสাতেตฺ “สฺปสฺกุก ตาว ภคินิ, ยาว ภิกขุ ภูมฺมชฺนฺติ”ติ,
 ปฏิเทเสตฺพุพฺ เตหิ ภิกขุหิ “คารยฺหํ อาวุโส ฌมฺมํ อาปชฺชํ มหา อสฺปายํ
 ปาฏิเทสนีย, ตํ ปฏิเทเสมา”ติ.

ภิกขุ ปเนว - ภิกษุทั้งหลายนั้นแหละ นิมฺหฺติตา - ได้รับนิมนต์ ภูมฺมชฺนฺติ - ให้ไปฉัน
 กุเลสุ - ในตระกูล (บ้าน) เจ - หากว่า ตตฺร - ในที่นั้น (ที่ภิกษุฉันที่นั่น) सा ภิกขุณี - ภิกษุณี
 รูปนั้น वोสาสมานรูปา จิตา โหติ - เป็นผู้ยืนจัดแจงอยู่ (ชี้สั่งการ) (วจนเนน - ด้วยคำ) อิติ -

ว่า (ตุ้มเห - ท่านทั้งหลาย) อิธ สุปี เทถ - จงถวายแกงในที่นี้ (ตุ้มเห - ท่านทั้งหลาย) อิธ โอทน์ เทถ - จงถวายข้าวในที่นี้ เตหิ ภิกขุหิ - ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น อปสาเทตพพา - ฟังห้าม สา ภิกขุหิ - ซึ่งภิกษุเหล่านั้น อิติ - ว่า ภคินิ - ดูก่อนน้องหญิง อปสกุท ตาว - (เธอ) จงหลีกเลี่ยงไปก่อน ยาว ภิกขุ ภิกษุหิ - จนกว่าภิกษุทั้งหลายจะฉันท์เสร็จ เจ - หากว่า เอกสสปี ภิกขุโน - แม้ ภิกษุรูปเดียว น อปสาเทต ปฏิภาเสย - ไม่กล่าวห้ามปราม ต ภิกขุหิ - ซึ่งภิกษุเหล่านั้น อิติ - ว่า ภคินิ - น้องหญิง อปสกุท ตาว - (เธอ) จงหลีกเลี่ยงไปก่อน ยาว ภิกขุ ภิกษุหิ - จนกว่า ภิกษุทั้งหลายจะฉันท์เสร็จ เตหิ ภิกขุหิ - ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น ปฏิเทเสตพพา - ฟังแสดง (อาบัติ) อิติ - ว่า อาวุโส - ท่าน (มย์ - เราทั้งหลาย, พวกเรา) อาปชชิมหา - ต้องแล้ว ฐมม - ซึ่งอาบัติ ปาฏิเทสนีย - ที่ เรียกว่าปาฏิเทสนีย คารยห - ที่ติเตียน อสปปาย - ที่ไม่เหมาะสม (มย์ - พวกเรา) ปฏิเทเสมิ - ขอแสดง ต (ฐมม) - ซึ่งอาบัตินั้น

ตติยปาฏิเทสนียสิกขาบท

[๓] ยานิ โข ปน ตานิ เสกขสมมตานิ กุลานิ, โย ปน ภิกขุ ตถารุเปสุ เสกขสมม- เตสุ กุเลสु ปุพเพ อนิมนฺติโต อคิลานो ขาถนียํ วา โภชนียํ วา สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา ขาเทยฺย วา กุณฺเชยฺย วา ปฏิเทเสตพพา เตน ภิกขุณา “คารยหํ อาวุโส ฐมมํ อาปชฺชि อสปปายํ ปาฏิเทสนียํ, ตํ ปฏิเทเสมิติ.

กุลานิ - ตระกูลทั้งหลาย เสกขสมมตานิ - ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเสกขบุคคล ยานิ โข ปน ตานิ - เหล่าใด (สนฺติ - มีอยู่) โย ปน ภิกขุ - ภิกษุรูปใด ปุพเพ อนิมนฺติโต - ไม่ได้รับนิมนต์มาก่อน อคิลานอ - ผู้ไม่อาพาธ ปฏิคฺคเหตฺวา - รับแล้ว ขาถนียํ วา - ซึ่งขาถนีย กิติ โภชนียํ วา - ซึ่งโภชนีย กิติ กุเลส - ในตระกูลทั้งหลาย เสกขสมมตานิ - ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเสกขบุคคล ตถารุเปสุ - อันมีสภาพเช่นนั้น เตน ภิกขุณา - ภิกษุรูปนั้น ปฏิเทเสตพพา - ฟังแสดง (อาบัติ) อิติ - ว่า อาวุโส - ท่าน (อห - ข้าพเจ้า) อาปชฺชิ - ต้องแล้ว ฐมม - ซึ่งอาบัติ ปาฏิเทสนีย - ที่เรียกว่าปาฏิเทสนีย คารยห - ที่ควรติเตียน อสปปาย - ที่ไม่เหมาะสม (อห - ข้าพเจ้า) ปฏิเทเสมิ - ขอแสดง ต (ฐมม) - ซึ่งอาบัตินั้น

เสกขบุคคลในที่นี้ คือบุคคลผู้มีศรัทธามากเห็นภิกษุมาบิณฑบาตรมีของอะไรอยู่ท่านก็ถวายหมด จนหมดไม่มีอะไรที่จะรับประทาน พระพุทธเจ้าทรงแสดงสิกขาบทนี้ เพราะความสงสารตระกูล ให้สงฆ์แต่งตั้งตระกูลนี้ ด้วยอุตติทุกุติย จตุตถกัมมวาจา คือใช้กรรมวาจาแต่งตั้งว่าตระกูลนี้เป็นเสกขบุคคล ประกาศให้สงฆ์รู้ทั่วกันเพื่อไม่ให้ภิกษุไปรบกวนท่าน เพราะบอกท่านก็ถวายหมดไม่มีความมัจริยะในการให้ทาน เมื่อสงฆ์แต่งตั้งให้เป็นเสกขบุคคลอย่างนี้แล้วภิกษุก็รู้กันจะไม่ไปเบียดเบียนท่าน เนื่องจากเป็นตระกูลที่ยากจนแต่เต็มไปด้วยความศรัทธาในการให้ สิกขาบทนี้แสดงถึงพระมหากรุณาธิ

คุณของพระพุทธเจ้า จริงแล้วทุกๆ ลึกซึ้งซึ้งก็ยังมีพระมหากรุณาธิคุณเป็นเหตุ แต่ลึกซึ้งซึ้งนี้พระพุทธองค์มีความเมตตากรุณาต่อตระกูลคนยากจน

ปุพฺพเพ อนิมฺหุตโต และ อคิลานโ ทั้งสองนี้เป็น ๒ อนุบัญญัติ (ที่บัญญัติภายหลัง)

จตุตถปาฏิเทสนียสิกขาบท

[๔] ยานี โข ปน ตานี อารญญากานี เสนาสนานี สาสงกสมฺมตานิ สปุปฏิภยานี, โย ปน ภิกขุ ตถารุเปสฺสุ เสนาสเนสฺสุ วิหรนฺโต ปุพฺพเพ อปฺปฏิสํวิตฺตํ ขาพณียํ วา โภชนียํ วา อชฺฐารามเ สหตฺถา ปฏิคฺคเหตฺวา อคิลานโ ขาเทยฺย วา กุณฺนเชยฺย วา, ปฏิเทเสตพฺพํ เตน ภิกขุขนา “คารยหํ อาวุโส ธมฺมํ อาปชฺชึ อสฺปายํ ปาฏิเทสนียํ, ตํ ปฏิเทเสมิ”ติ.

เสนาสนานี - เสนาสนะ (วัด, อาราม) อารญญากานี - ที่ตั้งอยู่ในป่า สาสงกสมฺมตานิ - ที่ถูกกำหนดให้เป็นทีหน้าหวาดระแวง (ที่เปลี่ยว) สปุปฏิภยานี - ที่มีภัยอันตราย ยานี โข ปน ตานี-เหล่าใด (สนฺติ - มีอยู่) โย ปน ภิกขุ - ภิกขุรูปใด อคิลานโ - ผู้ไม่อาพาธ วิหรนฺโต - อาศัยอยู่ ตถารุเปสฺสุ เสนาสเนสฺสุ - ในเสนาสนะอันมีสภาพเช่นนั้น ปฏิคฺคเหตฺวา - รับแล้ว ขาพณียํ วา - ซึ่งขาพณีย กิติ โภชนียํ วา - ซึ่งโภชนีย กิติ ปุพฺพเพ อปฺปฏิสํวิตฺตํ - ที่ไม่ได้รับแจ้งให้ทราบมาก่อน สหตฺถา - ด้วยมือของตน อชฺฐารามเ - ในระแวกอาราม, ในภายในวัด ขาเทยฺย วา - ซึ่งของควรเคี้ยว กิติ กุณฺนเชยฺย วา - ฟังบริโภค กิติ เตน ภิกขุขนา - ภิกขุรูปนั้น ปฏิเทเสตพฺพํ - ฟังแสดง (อาบัติ) อิติ - ว่า อาวุโส - ท่าน (อหํ - เรา, ข้าพเจ้า) อาปชฺชึ - ต้องแล้ว ธมฺมํ - ซึ่งอาบัติ ปาฏิเทสนียํ - ที่เรียกว่า ปาฏิเทสนีย คารยหํ - ที่ควรเตือน อสฺปายํ - ที่ไม่เหมาะสม (อหํ - ข้าพเจ้า) ปฏิเทเสมิ - ขอแสดง ตํ (ธมฺมํ) - ซึ่งอาบัตินั้น

อุทฺทิสฺสา โข อายสฺมฺนฺโต จตฺตารโ ปาฏิเทสนียา ธมฺมา. ตตฺถายสฺมฺนฺเต ปุจฺจามิ, กจฺจิตฺถ ปริสฺสุทฺธา, ทฺตียมฺปิ ปุจฺจามิ, กจฺจิตฺถ ปริสฺสุทฺธา, ตตฺตียมฺปิ ปุจฺจามิ, กจฺจิตฺถ ปริสฺสุทฺธา, ปริสฺสุทฺเธตฺถายสฺมฺนฺโต, ตสฺมา ตฺถนฺทึ, เอเวเมตํ ธารยามีติ.

อายสฺมฺนฺโต - ท่านทั้งหลาย จตฺตารโ ปาฏิเทสนียา ธมฺมา - อาบัติปาฏิเทสนีย ๔ อุทฺทิสฺสา โข - เราได้แสดงแล้ว (สวด) ปุจฺจามิ - เราขอถาม อายสฺมฺนฺเต - ซึ่งท่านทั้งหลาย ตตฺถ - ในปาฏิเทสนียนั้น อิติ - ว่า ตมฺเห - ท่านทั้งหลาย ปริสฺสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ กจฺจิตฺถ - ในอาบัติปาฏิเทสนียนี้ แล้วหรือ ทฺตียมฺปิ - แม้เป็นครั้งที่สอง ปุจฺจามิ - เราขอถาม ตมฺเห - ท่านทั้งหลาย ปริสฺสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ กจฺจิตฺถ - ในอาบัติปาฏิเทสนียนี้ แล้วหรือ ตตฺตียมฺปิ -

แม้เป็นครั้งที่สาม ปุจฉามิ - ข้าพเจ้าขอถาม ตุมฺเห - ท่านทั้งหลาย ปริสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ กัจจิตฺต - ในอาบัติปาฏิเทสนี้นี้ แล้วหรือ อายสฺมฺนฺโต - ท่านทั้งหลาย ปริสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ เอตฺถ - ในอาบัติปาฏิเทสนี้นี้ ตสฺมา - ดังนั้น ตุมฺหิ - จึงเป็นผู้เจียบ ธารยามิ - ข้าพเจ้าขอทรง จำไว้ เอตฺ - ซึ่งความเป็นผู้บริสุทธิ์นี้ เหว - ด้วยอาการอย่างนี้

ปาฏิเทสนียทุกุเทโส นิฏฐิต.

จบ ปาฏิเทสนีย ที่ได้แสดงแล้ว.

สิกขาบท ๒ มี

1. วาริตฺตสิกขาปท - สิกขาบทว่าด้วยข้อห้ามที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติตั้งแต่ปาราชิก ถึง ปาฏิเทสนีย (มีการระบุนาบัติ)

2. จาริตฺตสิกขาปท - ข้อที่ควรต้องปฏิบัติของบรรพชิตมีเสขิยะ (ไม่มีการระบุนาบัติ) เช่น ปริมณฑล นีวาเสสสามิติ สิกขา กรณียา ภิกษุควรทำการศึกษาว่าเราจะมุ่งให้เป็นปริมณฑลนี้เป็นข้อปฏิบัติ

สิกขาบทอีกนัยหนึ่ง

1. อาทิพฺรหฺมจฺริยสิกขาปท - ศีลเป็นเบื้องต้นของพรหมจารี ศีลเป็นหลักของพรหมจารี เช่น ปาราชิก

วาริตฺตสิกขาปท จัดอยู่ใน อาทิพฺรหฺมจฺริยสิกขาปท

2. อาภิสมฺมาจฺริกสิกขาปท - ข้อปฏิบัติอันดีงาม เช่น เสขิย

จาริตฺตสิกขาปทจัดอยู่ในอาภิสมฺมาจฺริกสิกขาปท

ศีลที่สามเณรต้องประพฤติต้องศึกษารักษาร่วมกับภิกษุ

1. สิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะ (ด้วยจิตเป็นอกุศล) เช่น เสพเมถุน การทำน้ำอสุจิให้เคลื่อน ของสามเณรไม่ได้ระบุไว้ แต่ในวิมตฺติวินทนีฎีกามีแสดงและการทำเหล่านี้ของสามเณรเรียกสามเณรว่าเป็นอลัชชีสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะของภิกษุนั้นสามเณรต้องปฏิบัติด้วย ถ้าไม่ปฏิบัติก็เป็นอลัชชีและจะต้องได้รับการลงทัณฑ์กรรม มีแสดงในวิมตฺติวินทนีฎีกา

2. เสขิยะสิกขาบท เช่นการนุ่งห่ม เป็นต้น

3. วัตรต่างๆ ที่มาในชั้นธกะ ที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาต

เสขิยะในปาติโมกข์มี ๗๕ แต่ทำไมไม่มีการระบุจำนวนข้อ (คุณปริจเฉท) ในการสวดของปาติโมกข์ ในอรรถกถาแก้ไว้ว่าการที่ไม่มีการระบุจำนวนสิกขาบทเพราะว่า เสขิยา แปลว่า สิ่งที่คุณควรต้องศึกษา (สิกฺขิตฺตพฺพาติ เสขิยา) ท่านบอกว่า จาริตฺตศีล สิ่งทีภิกษุควรต้องศึกษาไม่ใช่มีแต่ ๗๕ ข้อ ในชั้นธกะมีแสดงไว้ในวัตรต่างๆ นั้นชื่อว่า เสขิยเหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงไม่มีการระบุจำนวนว่าเสขิยะมี ๗๕ ข้อ (ถ้าหากมีการระบุจำนวนเสขิยะขึ้นมาในชั้นธกะก็ไม่ชื่อว่าเป็นเสขิยะ) การที่

พระพุทธรูปเจ้าทรงอนุญาตในชั้นธกะที่เป็นวัตรต่าง ๆ ที่ภิกษุควรปฏิบัติก็เรียกว่า เสดียะ ทั้งนี้ เช่น ผู้น้อยให้ผู้น้อยเป็นผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่ควรทำปฏิบัติ เพราะฉะนั้นเสدياتะจึงมีมากกว่า ๗๕ ข้อ จึงไม่มีการระบุจำนวน (คนปริจเฉท - การระบุจำนวน) นี่เป็นเหตุผลที่ในเสدياتะที่ไม่มีมีการระบุจำนวนเหมือนกับอุเทศอื่น

สิกขิตพุพาทิ เสดียา สิกขาบทที่บรรพชิตควรต้องศึกษา

เสدياتะเทโส

อิเม โข ปนายสมนุโต เสดียา ธมมา อุทุเทส อาคจนฺหติ.

อายุสมนุโต - ท่านทั้งหลาย ธมมา - อาบัติทั้งหลาย เสดียา - ที่ชื่อว่า เสดีย อิเม - เหล่านี้ อาคจนฺหติ - ย่อมถึง อุทุเทส - ซึ่งการแสดง

ปริมณฑลสิกขาบท

[๑] ปริมณฑลํ นีวาเสสฺสามิติ สิกฺขา กรณียา.

(ปพฺพชิตฺเตน - บรรพชิต) กรณียา - ฟังกระทำ สิกฺขา - ความสำเหนียก (ครรถต้องพยายาม, ใส่ใจ) อิติ - ว่า (อหํ - เรา) นีวาเสสฺสามิ - จักนุ่ง ปริมณฑลํ - ให้เป็นปริมณฑล (ช่วงบนปิดสะเดือ, ช่วงล่างจากเข่าลงไป ๘ นิ้วมือเป็นประมาณ)

ในตัวสิกขาบทไม่มีการแสดงถึงการปรับอาบัติไว้ แต่ในวิภังค์ หรือปทภาษนี่ที่เป็นตัวอธิบายสิกขาบทในพระบาฬีได้บอกไว้ว่า “อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส” ถ้าไม่กระทำต้องอาบัติทุกกฏ

สพฺพตฺถ อนาทรียกรรม ทุกฺกฏ เวทิตพฺพ (กฺงฺขาวิตฺรณิ หน้า ๓๒๒ มจร.)

ฟังทราบว่า ถ้าไม่กระทำการเอื้อเพื่อต่อสิกขาบทเหล่านี้ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุบวชใหม่ ภิกษุไข้ ได้รับการยกเว้น

[๒] ปริมณฑลํ ปารุปีสฺสามิติ สิกฺขา กรณียา.

(ปพฺพชิตฺเตน - บรรพชิต) กรณียา - ฟังกระทำ สิกฺขา - ความสำเหนียก อิติ - ว่า (อหํ - เรา) ปารุปีสฺสามิ - จักห่ม ปริมณฑลํ - ให้เป็นปริมณฑล

ห่มปริมณฑลในอรรถกถาอธิบายไว้ว่า น ภิกฺขเว คิหิ คือ ภิกษุจะไปห่มแบบคฤหัสถ์ หรือ พรวาส ไม่ได้ การห่มนั้นมุมนิ้วต้องเสมอกัน ให้ปิดข้อมือ ให้ปิดลูกกระเดือก ข้างล่างให้ต่ำจากเข่า ๔ นิ้วมือ (ต้องการรายละเอียดให้ไปดูใน วิ.จฺพ.วคฺค)

สรุปปฏิจณฺหนสิกขาปทํ

[๓] สรุปปฏิจณฺหนโณ อหฺตรมเร คมฺิสฺสามิตฺติ สิกฺขา กรณฺียา.

(ปพฺพชิตฺเตน - บรรพชิต) กรณฺียา - ฟังกระทำให้ สิกฺขา - ความสำเหนียก อิติ - ว่า อหฺ - เรา สรุปปฏิจณฺหนโณ คมฺิสฺสามิ - จักเป็นผู้ปกปิดดีแล้วไป อหฺตรมเร - ในละแวกบ้าน

อหฺตรมเร นี้ถ้าฆราวาสจำนวนมากมาชุมนุมกันในวัดก็ให้ถือว่าเป็นอหฺตรมเรได้ คือเอาฆราวาสเป็นประมาณ (วินยวิชัยฎีกา)

ในอนาปตฺติวาร แสดงไว้ว่า “วาสุปกคตฺตสฺส อนาปตฺติ” ภิกษุผู้ที่จำพรรษาในเสนาสนะที่อยู่ นอกจากมีฆราวาสมากจึงให้ห่มปกปิด สิกขาบทที่ ๑, ๒ ไม่มีการยกเว้นนอกจากสิกขาบทนี้เท่านั้น

[๔] สรุปปฏิจณฺหนโณ อหฺตรมเร นิสฺสิทฺติสฺสามิตฺติ สิกฺขา กรณฺียา.

บรรพชิตฟังกระทำให้ความสำเหนียกว่าเราจักเป็นผู้ปกปิดดีแล้วนั้ง(นิสฺสิทฺติสฺสามิ)ในละแวกบ้าน

สรุปวุตฺตสิกขาปทํ

[๕] สรุปวุตฺโต อหฺตรมเร คมฺิสฺสามิตฺติ สิกฺขา กรณฺียา.

(ปพฺพชิตฺเตน - บรรพชิต) กรณฺียา - ฟังกระทำให้ สิกฺขา - ความสำเหนียก อิติ - ว่า อหฺ - เรา สรุปวุตฺโต - จักเป็นผู้สำรวจ (มือ, เท้า) คมฺิสฺสามิ - ไป อหฺตรมเร - ในละแวกบ้าน (ในเมือง, ชุมชน)

[๖] สรุปวุตฺโต อหฺตรมเร นิสฺสิทฺติสฺสามิตฺติ สิกฺขา กรณฺียา.

บรรพชิต ฟังกระทำให้ความสำเหนียก ว่า เราจักเป็นผู้สำรวจ (มือ, เท้า) นั้งในละแวกบ้าน

โอภุชิตฺตจกฺขุสิกขาปทํ

[๗] โอภุชิตฺตจกฺขุ อหฺตรมเร คมฺิสฺสามิตฺติ สิกฺขา กรณฺียา.

(ปพฺพชิตฺเตน - บรรพชิต) กรณฺียา - ฟังกระทำให้ สิกฺขา - ความสำเหนียก อิติ - ว่า อหฺ - เรา โอภุชิตฺตจกฺขุ - จักมีตาทอดลง (ประมาณ ๔ ศอก, สำรวมตา) คมฺิสฺสามิ - ไป อหฺตรมเร - ในละแวกบ้าน

[๘] โอภุชิตตจุกุ อหุตรมเร นิสิติสสามิติ สิฏขา กรณียา

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักมีตาหอดลงนั่ง(นิสิติสสามิ)ในละแวกบ้าน

อุภุชิตตกสิฏขาปทํ

[๙] ห อุภุชิตตกาย อหุตรมเร คมิสสามิติ สิฏขา กรณียา.

(ปพฺพชิตน-บรรพชิต) กรณียา-ฟังกระทำ สิฏขา-ความสำเหนียก อิติ-ว่า อหํ-เรา
อุภุชิตตกาย-เลิกผ้า ห คมิสสามิติ-จักไม่ไป อหุตรมเร-ในละแวกบ้าน

[๑๐] ห อุภุชิตตกาย อหุตรมเร นิสิติสสามิติ สิฏขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักไม่เวิกฝ้านั่งในละแวกบ้าน
อุภุชิตตกาย = อุ+ชิต+ก (ปัจจัยสวตถฺ)+นา (วิภคฺติในอรรถอิติตามภูต) เป็นผู้มีจีวรอันตนยกขึ้น
แล้ว

ปริมณฺทลวคฺโค ปจโม.

วรรคที่ ๑ เรียกว่า ปริมณฺทลวรรค จบ

อุชฺชคฺมิทสิฏขาปทํ

[๑๑] ห อุชฺชคฺมิทกาย อหุตรมเร คมิสสามิติ สิฏขา กรณียา.

(ปพฺพชิตน-บรรพชิต) กรณียา-ฟังกระทำ สิฏขา-ความสำเหนียก อิติ-ว่า อหํ-เรา
อุชฺชคฺมิทกาย ห คมิสสามิ-จักไม่หัวเราะดังไป(ประมาณ๑๒ศอกไต่ยืนไม่งาม) อหุตรมเร-ในละแวก
บ้าน

[๑๒] ห อุชฺชคฺมิทกาย อหุตรมเร นิสิติสสามิติ สิฏขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักไม่หัวเราะดังนั่งในละแวกบ้าน

ประเภทของการหัวเราะ (หสฺสเกท) ในสุโพธาลังการ แสดงไว้ ๖

1. สิต - หัวเราะ เช่นของพระพุทฺธเจ้าแยมและตาจะเบิกบาน
2. หสิต - หัวเราะเห็นพื้นนิตหน้อย (ไม่มีเสียงดัง)

- ข้อ 1 ข้อ 2 สำหรับการหัวเราะของบุคคลผู้ประเสริฐ
 3.วิหสิต - หัวเราะออกเสียงเบาหวาน (มธุรส ๕)
 4.อุปหสิต - หัวเราะเริ่มมีอาการหัวป่าสั้นเล็กน้อยมีเสียงเบา
 ข้อ 3 ข้อ 4 สำหรับการหัวเราะของบุคคลปานกลาง
 5.อปหสิต - หัวเราะจนน้ำตาไหลออกมาและเสียงดัง
 6.อดิหสิต - หัวเราะจนมือและเท้าเวียงไปๆ มาเสียงดังมาก
 ข้อ 5 ข้อ 6 สำหรับการหัวเราะของบุคคลมารยาททราม

อุจจสททสิกขาปทํ

[๑๓] อปฺปสทฺโท อนฺตรมเร คมฺมฺสํสามิตฺติ สิกฺขา กรณฺเญยา.

(ปพฺพชิตฺเตน - บรรพชิต) กรณฺเญยา - ฟังกระทำ สิกฺขา - ความสำเหนียก อิติ - ว่า อหํ - เรา อปฺปสทฺโท - เสียงค่อย, เสียงไม่ดัง คมฺมฺสํสามิตฺติ - จักไม่ไป อนฺตรมเร - ในละแวกบ้าน

[๑๔] อปฺปสทฺโท อนฺตรมเร นิสฺสิทฺติสํสามิตฺติ สิกฺขา กรณฺเญยา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราเสียงค่อย (เสียงไม่ดัง) นั่งในละแวกบ้าน

อปฺปสทฺท - เสียงค่อย คือระหว่างที่พูดคุยกันนั้น คนอยู่ประมาณหกศอกไต้ยืน และคนที่ห่างออกไปไต้ยืนแต่ฟังไม่เข้าใจว่าเขาพูดอะไรกัน ในทางกลับกันถ้าคนที่ห่างออกไปไต้ยืนแต่ฟังได้ความว่าเขาพูดอะไรกันอย่างนี้จัดว่าเป็นมหาสทฺท (เสียงดัง)

กายปฺปจาลกสิกขาปทํ

[๑๕] ห กายปฺปจาลกํ อนฺตรมเร คมฺมฺสํสามิตฺติ สิกฺขา กรณฺเญยา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักไม่เดินโยกกายไปในละแวกบ้าน

[๑๖] ห กายปฺปจาลกํ อนฺตรมเร นิสฺสิทฺติสํสามิตฺติ สิกฺขา กรณฺเญยา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักไม่นั่งโยกกายในละแวกบ้าน

พาหุปฺปจาลกสิกขาปทํ (แขนนั้นนับตั้งแต่ไหล่ถึงข้อมือขณะที่แกว่งแขนนั้นมือไปด้วย)

[๑๗] ห พาหุปฺปจาลกํ อนฺตรมเร คมฺมฺสํสามิตฺติ สิกฺขา กรณฺเญยา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักไม่แกว่งแขนไปในละแวกบ้าน

[๑๘] น พาทุปฺปจาลกั อุนฺตรมเร นิสิตฺตฺสสามิตฺติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักไม่แกว่งแขนนั่งในละแวกบ้าน

สีสฺสปฺปจาลกฺสิกฺขาปทํ

[๑๙] น สีสฺสปฺปจาลกั อุนฺตรมเร คมิตฺตฺสสามิตฺติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักไม่โคลงศีรษะไปในละแวกบ้าน

[๒๐] น สีสฺสปฺปจาลกั อุนฺตรมเร นิสิตฺตฺสสามิตฺติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักไม่โคลงศีรษะนั่งในละแวกบ้าน

อุชฺชคฺคิมิกวคฺโค ทฺตฺติโย.

วรรคที่ ๒ เรียกว่า อุชฺชคฺคิมิกววรรค จบ

ขมฺภกตฺตฺสิกฺขาปทํ (ขมฺภกต - ผู้มีมืออันตนวางไว้แล้วที่สะเอว (ขมฺภ) = ค้ำสะเอว)

[๒๑] น ขมฺภกตฺโต อุนฺตรมเร คมิตฺตฺสสามิตฺติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักไม่ค้ำสะเอวไปในละแวกบ้าน

[๒๒] น ขมฺภกตฺโต อุนฺตรมเร นิสิตฺตฺสสามิตฺติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักไม่ค้ำสะเอวนั่งในละแวกบ้าน

โอบุคฺคณฺฐิตฺตฺสิกฺขาปทํ สิกฺขาบทว่าด้วยการคลุมศีรษะ(ยกเว้นภิกษุที่เข้าพรรษาที่วัดอยู่ในหมู่บ้าน)

[๒๓] น โอบุคฺคณฺฐิตฺโต อุนฺตรมเร คมิตฺตฺสสามิตฺติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักไม่คลุมศีรษะ(คือเอาจีวรคลุม) ไปในละแวกบ้าน

[๒๔] น โอคุณจิโต อหุตรมเร นิสิติสสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเนียงว่าเราจักไม่คลุมศีรษะนั่งในละแวกบ้าน

โอคุณจิตา ในอรรถกถาถือว่าลงปฐมวิภาคิในอรรถเป็นกิริยาวิเสน (ตัวขยาย) เป็นศัพท์ที่ขยาย คมิสสามิ ไปโดยคลุมศีรษะ เดินคลุมศีรษะไปเป็นกิริยาที่ขยายกิริยาไม่ใช่คุณศัพท์เป็นศัพท์ที่ขยายกิริยาอีกทีหนึ่ง คือ คมิสสามิ

อุกุกฺกิสิกฺขาปทํ

[๒๕] น อุกุกฺกิกาย อหุตรมเร คมิสสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเนียง ว่า เราจักไม่เดินกระหย่งไปในละแวกบ้าน

อุกุกฺกิก (อุ = ขึ้น , กุกฺกิก = งอ) อุกุกฺกิก = เดินกระหย่ง มีสองอย่างคือ เดินด้วยสันเท้าโดยที่ปลายเท้างอขึ้น, เดินด้วยปลายเท้าโดยที่สันเท้ายกขึ้นมา

ปลลตฺติกิสิกฺขาปทํ

[๒๖] น ปลลตฺติกาย อหุตรมเร นิสิติสสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเนียง ว่า เราจักไม่นั่งรัดเข้าในละแวกบ้าน

ปลลตฺติก=ปริ-อสธาตุ+ติปัจจัย หรือ ปลลตฺติก เป็นบทที่ไม่ต้องมีการแจกแยกศัพท์ธาตุปัจจัยเรียก อนิปาติก

การนั่งรัดเข้า(ปลลตฺติก) มี ๒ หรือ ๓ ชนิด

1. หตฺถ ปลลตฺติกาย - ใช้มือรัดเข้า กอดเข้า
2. ทุสฺส ปลลตฺติกาย - ใช้ผ้ารัดเข้า
3. อาโยคปฏฺฐ ปลลตฺติกาย - ใช้แผ่นผ้ารัดเข้าที่ทำสำเร็จรูปที่ทำไว้โดยเฉพาะ จัดอยู่ในพวก ทุสฺส ปลลตฺติกาย

ฉพฺพิสติ สารูปปา (รูปเหมือนกันมีความระเบียบเรียบร้อย)

๒๖ สิกฺขาบทที่ว่าด้วยกิริยามารยาท

ตั้งแต่สิกขาที่ ๑ ถึง ๒๖ จัดเป็นสารูปสิกขาบท สิกขาบทที่ว่าด้วยกิริยามารยาทที่บรรพชิตควรกระทำและในสารูปสิกขาบท ๒๖ ข้อนั้น มีบางข้อที่ได้รับการยกเว้นสำหรับภิกษุผู้เข้าพรรษาที่มีวัดอยู่ในละแวกหมู่บ้านมี ๘ สิกขาบท คือ สิกขาบทข้อที่ ๔, ๑๐, ๑๖, ๑๘, ๒๐, ๒๒, ๒๔, ๒๖ ถ้าจะทำไม่ปรับอาบัติ เพราะได้รับการยกเว้น

สกุจจปฏิบัติคุณสิกขาบท

[๒๗] สกุจจ ปิณฑปาต ปฏิคฺคเหสุสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักรับบิณฑบาตโดยเคารพเอื้อเฟื้อ คำว่า สกุจจ เป็นคำนิบาตลงนิกคหิตอาคม มาจาก ส - กรธาตุ + ตวาปัจจัย (ตวา เป็น ย)

สกุจจ - มีสติสำรวมในการรับบิณฑบาต

ปตตสณฺณิปฏิบัติคุณสิกขาบท

[๒๘] ปตตสณฺณิ ปิณฑปาต ปฏิคฺคเหสุสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักมองไปที่บาตร(มีจิตตั้งอยู่ที่บาตร) ในการรับบิณฑบาต

สมสุปกปฏิบัติคุณสิกขาบท

[๒๙] สมสุปกํ ปิณฑปาต ปฏิคฺคเหสุสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักรับบิณฑบาตที่มีแกงเท่ากับข้าว

สมสุปกํ (สม=เท่ากับ, สูปก = มีแกง) = มีแกงเท่ากับข้าว คือ ข้าว ๔ ส่วน แกง ๑ ส่วน

สมติตฺติกสิกขาบท

[๓๐] สมติตฺติกํ ปิณฑปาต ปฏิคฺคเหสุสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักรับบิณฑบาตเสมอเต็มขอบบาตร

สมติตฺติก = เสมอเต็มขอบตะเข็บบาตรด้านในของบาตร(เกือบเต็มบาตรแต่ยังไม่เต็ม)

สมติตฺติก = ขอบบาตรด้านในเปรียบเหมือนกับท่าที่กำหนด

สิกขาบทข้อ ๒๗ ถึง ๓๐ จัดอยู่ในยาวการิก สิ่งที่คนทั่วไปนำไปใช้เป็นอาหาร เรียกว่า ยาวการิก ยาวการิก นี้หลังจากเที่ยงไปแล้วภิกษุไม่ควรรับ

สิกขาบทข้อที่ ๓๐ นี้ มีความเห็นของอาจารย์ในฐีกา คือ อาจารย์วัชรพุทธิกา กับอาจารย์วิมตติวโนทนีฐีกา มีความเห็นไม่ตรงกัน อาจารย์วัชรพุทธิ ท่านมีความเห็นว่า การที่ทายกเอาบาตรไปทำให้เต็มอย่างนี้ไม่เป็นไร ถ้าภิกษุทำให้เต็มเองจึงจะถือว่าเป็นอาบัติ อาจารย์วิมตติวโนทนีท่านไม่เห็นด้วย เพราะว่า สมตติตติกัม เป็นวิเสสน ที่ไม่ได้ระบุอะไรพิเศษไว้เพียงแต่บอกว่าเสมอขอบบาตรด้านใน ไม่ได้ระบุว่าใครเป็นคนเอาใส่บาตร ทายก หรือภิกษุทำให้เต็มไม่ได้ระบุอย่างนั้นเพราะฉะนั้นไม่ว่าใครก็แล้วแต่ที่ทำบาตรให้เต็มก็ต้องอาบัติ

ขมุกกตวคฺโค ตติโย.

วรรคที่ ๓ เรียกว่า ขัมภกตวรรค จบ

สกุจฺจกฺกุณฺชนสิกฺขาปทํ

[๓๑] สกุจฺจํ ปิณฺหุปาตํ กุณฺชิสุสามิตฺติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต พึงกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักฉันบิณฑบาตโดยเคารพเอื้อเพื่อ

ปตฺตสณฺณิ กุณฺชนสิกฺขาปทํ

[๓๒] ปตฺตสณฺณิ ปิณฺหุปาตํ กุณฺชิสุสามิตฺติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต พึงกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักฉันบิณฑบาตมีจิตจจจ่อ(สำรวม)อยู่ที่บาตรของตน

สปีทานสิกฺขาปทํ

[๓๓] สปีทานํ ปิณฺหุปาตํ กุณฺชิสุสามิตฺติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต พึงกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักฉันบิณฑบาตตามลำดับ

สปีทาน = สห + อปีทาน (ปทาน = ตัดลำดับ) = ตามลำดับ คือ หยิบของฉันที่มุมใดมุมหนึ่งข้างหน้าแล้วก็ให้หยิบฉันเรียงไปตามลำดับให้ฉันเป็นระเบียบ

สมสุปกสิกขาปทํ

[๓๔] สมสุปกํ ปิณฑุปาตํ ภูณฺชิสฺสสามิตฺติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักฉันปิณฑุปาตที่มีแกงเท่ากับข้าว

อุปกตสิกขาปทํ

[๓๕] น อุปกโต โอมทุทิตฺวา ปิณฑุปาตํ ภูณฺชิสฺสสามิตฺติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า อหํ - เรา น ภูณฺชิสฺสสามิตฺติ - จักไม่ฉัน ปิณฑุปาตํ - ซึ่งปิณฑุปาต โอมทุทิตฺวา - โดยขยำ อุปกโต - จากข้างบนลงมา (กบัจจยฺที่อุปกโต ไม่มีความหมาย)

โอทหนปฺปฏิจฺฉาทนสิกขาปทํ

[๓๖] น สุปฺปี วา พุณฺณขณฺโณ วา โอทหนน ปฺปฏิจฺฉาทนฺเตสฺสามิตฺติ ภิกฺขุโยกมฺมุยตํ อุปาทายาติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า อหํ - เรา น ปฺปฏิจฺฉาทนฺเตสฺสามิตฺติ - จักไม่กลบ, ปกปิด สุปฺปี วา - ซึ่งแกง ก็ดี พุณฺณขณฺโณ วา - ซึ่งกับข้าว ก็ดี โอทหนฺ วา - ด้วยข้าว ก็ดี ภิกฺขุโยกมฺมุยตํ - เพราะอาศัยซึ่งความเป็นผู้มักมาก

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักไม่กลบแกงก็ดี กับข้าวก็ดี ด้วยข้าวก็ดี เพราะอาศัยซึ่งความเป็นผู้ต้องการมาก

สุโปทหนวิญฺญตฺตติสิกขาปทํ

[๓๗] น สุปฺปี วา โอทหนฺ วา อคฺคิลาโน อตฺตโน อตฺตถาย วิญฺญาเปตฺวา ภูณฺชิสฺสสามิตฺติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราไม่อาพาธจักไม่ขอแกงก็ดี ข้าวก็ดี เพื่อประโยชน์แก่ตน บริโภค

สุป ในสิกขาบทนี้หมายถึงอาหารทุกอย่าง ยกเว้น ปณีตโภชน เพราะว่าเป็นปณีตโภชน นั้น มีสิกขาบทห้ามอยู่แล้ว (ปณีตโภชนสิกขาบทที่๓๘ในปาจิตตีย์)

อุชฺฌมานสณฺณีสิกขาปทํ

[๓๘] น อุชฺฌมานสณฺณิ ปเรสํ ปตฺตํ โอลิเกสฺสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักไม่เฟ่งโทษ แลดูบาตรของผู้อื่น

กพฺพีสิกขาปทํ

[๓๙] นาทิมหนฺตํ กวฬิ กริสฺสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักไม่ทำคำข้าว(กวฬิ) ให้ใหญ่เกินขนาด

อาโลปีสิกขาปทํ

[๔๐] ปริมณฺทลํ อาโลปี กริสฺสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เราจักทำคำข้าว(อาโลปี) กระทำให้กลม

สกุจฺจวคฺโค จตฺตโก.

วรรคที่ ๔ เรียกว่า สักกัจจวรรค จบ

อนาหฺนีสิกขาปทํ

[๔๑] น อนาหฺนเ กวเพ มุขทฺวาริ วิวริสฺสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น วิวริสฺสามิ - จักไม่อ้า มุขทวาริ - ซึ่งปาก อนาหฺนเ กวเพ - ถ้าคำข้าวยังมาไม่ถึง

กฺุณฺชมานีสิกขาปทํ

[๔๒] น กฺุณฺชมานเ สพฺพหตฺถํ มุเช ปกฺุชิปีสฺสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา กฺุณฺชมานเ - เมื่อบริโภคน้ำอยู่ น ปกฺุชิปีสฺสามิ - จักไม่ใส่ สพฺพหตฺถํ - ซึ่งมีอ้อมทั้งหมัด มุเช - เข้าในปาก

คำว่า สพฺพหตฺถํ - ซึ่งมีอ้อมทั้งหมัด หมายถึง นิ้วมือทั้ง ๕ และเวลาสอดนิ้วเข้าไปในปากท่านว่า นิ้วใดนิ้วหนึ่งเข้าไปในปากก็ปรับอาบัติ เพราะเป็นการกล่าวแบบเอกเทศบัญญัติ (พูดเอาสิ่งทั้งหมดหมายเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบางส่วน) นี่เป็นการแสดงโดยเนยฺยตฺถนฺน

พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า เราแสดงเทศนาไว้สองนัย คือ นีตัตถนัย และ เหนยัตถนัย ในบางที่ เราแสดงแบบนีตัตถนัย คือ แสดงตรงไปตรงมา เช่น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นต้น ถ้าว่าเราแสดงแบบนีตัตถนัย (แสดงโดยตรง) ผู้ใดไปถือเอาเหนยัตถนัย (แสดงโดยอ้อม) ผู้นั้นถือว่าเป็น อพุภาจิกชน (กล่าวตู่พุทธเจ้า) อีกนัยหนึ่งพระพุทธเจ้ากล่าวไว้ เหนยัตถนัย (แสดงโดยอ้อม) ผู้ใดไปถือเอานีตัตถนัย (แสดงโดยตรง) ผู้นั้นเป็น อพุภาจิกชน (นัยต่างๆ ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ให้ดูพระไตรปิฎกหรืออรรถกถา)

สกพพลิกขาปทํ

[๔๓] น สกพเพน มุขเน พุยาหริสฺสามิติ ลิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น มุขเน พุยาหริสฺสามิ - จักไม่อำปากพูด สกพเพน - ที่มีคำขำแถมปาก (ในขณะที่มีคำขำอยู่ในปาก) (เรามีคำขำอยู่ในปาก จักไม่อำปากพูด)

ปิณฑุกุเขปกฺกสิกขาปทํ

[๔๔] น ปิณฑุกุเขปกํ ภูณฺชิสฺสามิติ ลิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น ภูณฺชิสฺสามิ - จักไม่บริโภคน้ำ ปิณฑุกุเขปกํ - ด้วยการโยนก้อนข้าว (ใส่ปาก)

กพพาวจฺเจทกสิกขาปทํ

[๔๕] น กพพาวจฺเจทกํ ภูณฺชิสฺสามิติ ลิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น ภูณฺชิสฺสามิ - จักไม่บริโภคน้ำ กพพาวจฺเจทกํ - ด้วยการกัดก้อนข้าว

อวคณฺทการกสิกขาปทํ

[๔๖] น อวคณฺทการกํ ภูณฺชิสฺสามิติ ลิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น ภูณฺชิสฺสามิ - จักไม่บริโภคน้ำ อวคณฺทการกํ - ด้วยกระพุงแก้ม (การกระทำแก้มให้ตู่)

หตุถนิลเลหกลูกษาปทํ

[๕๒] น หตุถนิลเลหกํ ฤถุชิสฺสามิติ ลิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต พึงกระทำความสำเหนียก ว่า เรา จักไม่บริโภค ด้วยการเลียมมือ (หตุถนิลเลหกํ)

ปตุตถนิลเลหกลูกษาปทํ

[๕๓] น ปตุตถนิลเลหกํ ฤถุชิสฺสามิติ ลิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต พึงกระทำความสำเหนียก ว่า เรา จักไม่บริโภค ด้วยการทำขุดบาตร (ปตุตถนิลเลหกํ)

ยตุตฺติ มี ๓ คือ สทุทยตุตฺติ (ยตุตฺติด้วยศัพทํ), อาคายตุตฺติ (ยตุตฺติด้วยหลักฐานอ้างอิง เช่นหลักฐานพระบาฬี), สภาวยตุตฺติ (ยตุตฺติตามความเป็นจริง)

โฏฏจนิลเลหกลูกษาปทํ

[๕๔] น โฏฏจนิลเลหกํ ฤถุชิสฺสามิติ ลิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต พึงกระทำความสำเหนียก ว่า เรา จักไม่บริโภค ด้วยการเลียริมฝีปาก (โฏฏจนิลเลหกํ)

สามิสสิกฺขาปทํ

[๕๕] น สามิสเสน หตุถเณ ปาณียถาลกํ ปฏิกุคฺคเหตุสสามิติ ลิกฺขา กรณียา.

- บรรพชิต พึงกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น ปฏิกุคฺคเหตุสสามิ - จักไม่รับ ปาณียถาลกํ - ซึ่งถ้วยน้ำดื่ม หตุถเณ - ด้วยมือ สามิสเสน (สห + อามิสเสน) - ที่เปื้อน (อามิส)

สสิตฺถกฺกลูกษาปทํ

[๕๖] น สสิตฺถกํ ปตุตฺถโรหํ อหฺตรมเร จทุเทสฺสามิติ ลิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต พึงกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น จทุเทสฺสามิ - จักไม่เททิ้ง ปตุตฺถโรหํ - น้ำล้างบาตร สสิตฺถกํ - ที่มีเมล็ดข้าว อหฺตรมเร - ในละแวกบ้าน

สมเด็จ โภชนปฏิสังขตดา สิกขาบท.
 สิกขาบทที่เกี่ยวกับโภชนมี ๓๐ สิกขาบท

ตั้งแต่ ข้อ ๒๗ ถึง ข้อ ๕๖ มี ๓๐ สิกขาบท เรียกว่า โภชนปฏิสังขตดา

ฉดตปาณิสิกขาบท

[๕๗] น ฉดตปาณิสุส อคิลานสุส ธมฺมํ เทเสสุสามิติ สิกขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น เทเสสุสามิ - จักไม่แสดง ธมฺมํ - ซึ่ง
 ธรรม ฉดตปาณิสุส - แก่ผู้มีร่วมอยู่ในมือ อคิลานสุส - ผู้ไม่เป็นไข้

ร่วม ๓ ประเภท

- 1.เสตฉดต - ร่วมทำด้วยผ้าขาว
- 2.กิลณชฉดต - ร่วมทำด้วยเสื่อ
- 3.ปณฺณฉดต - ร่วมทำด้วยใบไม้

ทณฺทปาณิสิกขาบท (ไม้เท้ากำหนดยาว ๔ ศอกของมัธยมบุรุษ)

[๕๘] น ทณฺทปาณิสุส อคิลานสุส ธมฺมํ เทเสสุสามิติ สิกขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น เทเสสุสามิ - จักไม่แสดง ธมฺมํ - ซึ่ง
 ธรรม ทณฺทปาณิสุส - แก่ผู้มีไม้เท้าอยู่ในมือ อคิลานสุส - ผู้ไม่เป็นไข้

สตฺถปาณิสิกขาบท (สตฺถ ได้แก่ พวกอาวุธต่างๆ มีดาบ เป็นต้น)

[๕๙] น สตฺถปาณิสุส อคิลานสุส ธมฺมํ เทเสสุสามิติ สิกขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น เทเสสุสามิ - จักไม่แสดง ธมฺมํ - ซึ่ง
 ธรรม สตฺถปาณิสุส - แก่ผู้มีศาสตราอยู่ในมือ อคิลานสุส - ผู้ไม่เป็นไข้

อาวุธปาณิสิกขาบท (อาวุธ ได้แก่ พวกธนูต่างๆ)

[๖๐] น อาวุธปาณิสุส อคิลานสุส ธมฺมํ เทเสสุสามิติ สิกขา กรณียา.

บรรพชิต พึงกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น เทเสสุสามิ - จักไม่แสดง ธมฺม - ซึ่ง
 ธรรม อวูธปาณิสฺส - แก่ผู้มีอวูธอยู่ในมือ อคิลานิสฺส - ผู้ไม่เป็นไข้

คำว่า สตุถ จุดประสงค์ของการแสดงในที่นี้ หมายถึง พวกอวูธต่างๆ มีดาบ เป็นต้น
 คำว่า อวูธ จุดประสงค์ของการแสดงในที่นี้ ได้แก่ พวกชนต่างๆ

การกล่าว สตุถ และ อวูธ มาสองสิกขาบทนี้ไม่เป็นปุนรุตติโทส(การกล่าวซ้ำ)แต่เพื่อต้องการ
 แยกความต่างของ สตุถ กับ อวูธ ในอภิธานมีกล่าวไว้คำที่เป็นไวพจน์กันของ อวูธ มีแสดงไว้ถึง ๔
 ศัพท์ คือ ปหรรณ, สตุถ, อวูธ(อายุธ), เหติ

สุรฺสุรฺวคฺโค จญฺโใจ.

วรรคที่ ๖ เรียกว่า สุรฺสุรฺววรรค จบ

ปาทุกสิกขาบท (ปาทุก - เชียงเท้า)

[๖๑] น ปาทุการุฬฺหิสฺส อคิลานิสฺส ธมฺม เทเสสุสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต พึงกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น เทเสสุสามิ - จักไม่แสดง ธมฺม - ซึ่ง
 ธรรม ปาทุการุฬฺหิสฺส - แก่ผู้สวมเชียงเท้า อคิลานิสฺส - ผู้ไม่เป็นไข้

เชียงเท้าที่ภิกษุใส่ได้มี ๓ คือ

1. วจฺจปาทุก - เชียงเท้าที่ทำไว้วางเท้าที่วัจจกฺฎิ ภิกษุสามารถใช้ได้ในการถ่ายอุจจาระ
2. ปสฺสาวปาทุก - เชียงเท้าที่ทำไว้วางเท้าที่วัจจกฺฎิ ภิกษุสามารถใช้ได้ในการถ่ายปัสสาวะ
3. อาจมนปาทุก - เชียงเท้าที่ใช้ในการชำระเวลาที่ถ่ายอุจจาระเสร็จแล้ว (ไม่ชำระความสะอาด)

คำว่า ปาทุก เป็นไวพจน์กับ อูปาหน ในอภิธานมีบอกไว้ แต่ไม่แยกรายละเอียดเอาไว้เป็น
 การพูดเอาโดยรวม คำว่า อูปาหน นี้ รวมเอารองเท้าได้ทุกชนิดๆ ต่างๆ ที่มีใช้กันอยู่ในยุคปัจจุบัน

อูปาหนสิกขาบท (อูปาหน - รองเท้า)

[๖๒] น อูปาหนารุฬฺหิสฺส อคิลานิสฺส ธมฺม เทเสสุสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต พึงกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น เทเสสุสามิ - จักไม่แสดง ธมฺม - ซึ่ง
 ธรรม อูปาหนารุฬฺหิสฺส - แก่ผู้สวมรองเท้า อคิลานิสฺส - ผู้ไม่เป็นไข้

ยานสิกขาปท

[๖๓] น ยานคตสฺส อคิลานสฺส ฌมฺมํ เทเสสฺสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น เทเสสฺสามิ - จักไม่แสดง ฌมฺมํ - ซึ่ง
ธรรม ยานคตสฺส - แก่ผู้ไปในยวดยานพาหนะ อคิลานสฺส - ผู้ไม่เป็นไข้

สยนสิกขาปท

[๖๔] น สยนคตสฺส อคิลานสฺส ฌมฺมํ เทเสสฺสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น เทเสสฺสามิ - จักไม่แสดง ฌมฺมํ - ซึ่งธรรม
สยนคตสฺส - แก่ผู้อยู่บนที่นอน อคิลานสฺส - ผู้ไม่เป็นไข้

ปลุลตฺถิกสิกขาปท

[๖๕] น ปลุลตฺถิกาย นิสินฺหสฺส อคิลานสฺส ฌมฺมํ เทเสสฺสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น เทเสสฺสามิ - จักไม่แสดง ฌมฺมํ - ซึ่งธรรม
นิสินฺหสฺส - แก่ผู้หนึ่ง ปลุลตฺถิกาย - ที่นั่งรัดเข้า อคิลานสฺส - ผู้ไม่เป็นไข้

เวจิตสิกขาปท

[๖๖] น เวจิตตีสสฺส อคิลานสฺส ฌมฺมํ เทเสสฺสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น เทเสสฺสามิ - จักไม่แสดง ฌมฺมํ - ซึ่ง
ธรรม เวจิตตีสสฺส - แก่ผู้พ้นศีรษะไว้แล้ว อคิลานสฺส - ผู้ไม่เป็นไข้

โอคฺคณฺจิตตีสสฺสสิกขาปท

[๖๗] น โอคฺคณฺจิตตีสสฺส อคิลานสฺส ฌมฺมํ เทเสสฺสามิติ สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น เทเสสฺสามิ - จักไม่แสดง ฌมฺมํ - ซึ่ง
ธรรม โอคฺคณฺจิตตีสสฺส - แก่ผู้คลุมศีรษะไว้แล้ว อคิลานสฺส - ผู้ไม่เป็นไข้

จมาสิกุขาปทํ

[๖๘] น จมายํ นิสิติตฺวา อาสเน นิสินฺหสฺส อคิลานสฺส ฌมฺมํ เทเสสฺสามิตี สิคุขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา น นิสิติตฺวา เทเสสฺสามิ -จักไม่นั่งแสดง ฌมฺมํ - ซึ่งกรรม จมายํ - บนพื้นดิน นิสินฺหสฺส - แก่ผู้นั่งอยู่ อาสเน -บนที่นั่ง อคิลานสฺส -ผู้ไม่เป็นไข้

นีจาสนสิกุขาปทํ

[๖๙] น นีเจ อาสเน นิสิติตฺวา อุจฺเจ อาสเน นิสินฺหสฺส อคิลานสฺส ฌมฺมํ เทเสสฺสามิตี สิคุขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา นิสิติตฺวา -นั่งแล้ว อาสเน -บนที่นั่ง นีเจ - ต่ำ น เทเสสฺสามิ -จักไม่แสดง ฌมฺมํ - ซึ่งกรรม นิสินฺหสฺส - แก่ผู้นั่ง อาสเน -บนที่นั่ง อุจฺเจ - สูง อคิลานสฺส - ผู้ไม่เป็นไข้

จิตสิกุขาปทํ

[๗๐] น จิตฺโต นิสินฺหสฺส อคิลานสฺส ฌมฺมํ เทเสสฺสามิตี สิคุขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา จิตฺโต - ยืนอยู่ น เทเสสฺสามิ - จักไม่แสดง ฌมฺมํ - ซึ่งกรรม นิสินฺหสฺส - แก่ผู้นั่งอยู่ อคิลานสฺส - ผู้ไม่เป็นไข้

คำว่า ฌมฺมํ - กรรมในที่นี้หมายถึงพระไตรปิฎกที่ได้การสังคายนามมาถึง ๓ ครั้งเป็นที่ยอมรับ

ครั้งที่ ๑ สังคายนา ในสมัยพระมหากัสสปะ เมื่อพระพุทธเจ้าดับขันธปรินิพพานได้ ๓ เดือน พระเจ้าอชาตศัตรูเป็นผู้อุปถัมภ์

ครั้งที่ ๒ สังคายนา ในสมัยพระยสกาภิกษุบุตร เมื่อปี พ.ศ. ๑๐๐ พระเจ้ากาลาโศกราช เป็นผู้อุปถัมภ์

ครั้งที่ ๓ สังคายนา ในสมัยพระโมคคัลลีสบุตรตีสเถระ เมื่อปี พ.ศ. ๒๑๘ พระเจ้าอโศกมหาราช เป็นผู้อุปถัมภ์

ปจฺจโตคฺคณสิกฺขาปทํ (ยกเว้น การสวดสาธยายท่องบ่นความรู้ที่เรียนมาพร้อมกันได้)

[๗๑] น ปจฺจโต คจฺจนฺโต ปุโรโต คจฺจนฺตสฺส อคิลานสฺส ธมฺมํ เทเสสฺสามิตี
สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา คจฺจนฺโต - ไปอยู่ ปจฺจโต - ข้างหลัง
น เทเสสฺสามิ - จักไม่แสดง ธมฺมํ - ซึ่งธรรม คจฺจนฺตสฺส - แก่ผู้ไปอยู่ ปุโรโต - ข้างหน้า
อคิลานสฺส - ผู้ไม่เป็นไข้

อุบุปฺเปณคฺคณสิกฺขาปทํ

[๗๒] น อุบุปฺเปณ คจฺจนฺโต ปฺเปณ คจฺจนฺตสฺส อคิลานสฺส ธมฺมํ เทเสสฺสามิตี
สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา คจฺจนฺโต - ไปอยู่ อุบุปฺเปณ - เดินออกนอก
ทาง (ข้างทาง) น เทเสสฺสามิ - จักไม่แสดง ธมฺมํ - ซึ่งธรรม คจฺจนฺตสฺส - แก่ผู้ไปอยู่ ปฺเปณ -
บนทาง อคิลานสฺส - ผู้ไม่เป็นไข้

โสฬส ธมฺมเทสนาปฏิสํยุตฺตา.

ที่ว่าด้วยเรื่องของการแสดงธรรมมี ๑๖ สิกขาบท

ตั้งแต่ข้อ ๕๗ - ๗๒ มี ๑๖ สิกขาบท เรียกว่า ธมฺมเทสนาปฏิสํยุตฺตา

จิโตอุจฺจารสิกฺขาปทํ

[๗๓] น จิโต อคิลานโ อจฺจาร์ วา ปสฺสาวี วา กริสฺสามิตี สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา อคิลานโ - ไม่เป็นไข้ น จิโต กริสฺสามิ
มิ - จักไม่ยั้งกระทำ อุจฺจาร์ วา - ซึ่งการถ่ายอุจจาระ ก็ดี ปสฺสาวี วา - ซึ่งการปัสสาวะ ก็ดี

หริเตอุจฺจารสิกฺขาปทํ

[๗๔] น หริเต อคิลานโ อจฺจาร์ วา ปสฺสาวี วา เขฬี วา กริสฺสามิตี สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา อคิลานโ - ไม่เป็นไข้ น กริสฺสามิ - จักไม่
กระทำ อุจฺจาร์ วา - ซึ่งการถ่ายอุจจาระ ก็ดี ปสฺสาวี วา - ซึ่งการปัสสาวะ ก็ดี เขฬี วา - ซึ่งบ้วน
น้ำลาย(น้ำมูก) ก็ดี หริเต - บนพีช(ของเขี้ยว)

อุทเทจอุจจารสิกขาปทํ (ข้อยกเว้น น้ำที่อยู่ในวัจจกฏี)

[๗๕] น อุทเท อคิลานโ อจจารํ วา ปสฺสาวํ วา เขฬํ วา กริสฺสามิตี สิกฺขา กรณียา.

บรรพชิต ฟังกระทำความสำเหนียก ว่า เรา อคิลานโ - ไม่เป็นไข้ น กริสฺสามิ - จักไม่
กระทำ อุจจารํ วา - ซึ่งการถ่ายอุจจาระ กิตติ ปสฺสาวํ วา - ซึ่งการปัสสาวะ กิตติ เขฬํ วา - ซึ่งบ้วน
น้ำลาย(น้ำมูก) กิตติ อุทเท - ในน้ำ

ปาทุทกวคฺโค สตฺตโม.

วรรคที่ ๗ เรียกว่า ปาทุทกวรรค จบ

ในเสขียะ โอทนปปฏิจฉาทนสิกขาปทํ (ข้อ ๓๖) และ สฺฐโปทนวิญญตฺตติสิกขาปทํ (ข้อ ๓๗)
จัดเป็นโลกวัชชะ เพราะเกิดจากการกระทำด้วยอกุศลจิตแสดงออกถึงเป็นผู้อยากได้มาก ในเสขียะที่
เหลือนอกจากข้อ ๓๖, ข้อ ๓๗ นั้น จัดเป็นบัญญัติวัชชะ เป็นคำอธิบายของวินัยวิมติโนทนีฎีกา

อุทฺทิกฺกุจา โข อายสฺมฺหนุโต เสขียา ธมฺมา. ตตฺถายสฺมฺหนุเต ปุจฺฉามิ, กจฺจิตฺถ ปรี
สุทฺธา, ทุตฺติยมฺปิ ปุจฺฉามิ, กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา, ตตฺติยมฺปิ ปุจฺฉามิ, กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา, ปรีสุท
ธตฺถายสฺมฺหนุโต ตสฺมา ตฺถุหิ, เอวเมตํ ธารยามิตี.

อายสฺมฺหนุโต - ท่านทั้งหลาย เสขียา ธมฺมา - อาบัติทั้งหลายชื่อ เสขียะ อุทฺทิกฺกุจา โข -
เราได้แสดงแล้ว (สวด) ปุจฺฉามิ - เราขอถาม อายสฺมฺหนุเต - ซึ่งท่านทั้งหลาย ตตฺถ - ในเสขียะ
นั้น อิติ - ว่า

ตฺถุเห - ท่านทั้งหลาย ปรีสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ กจฺจิตฺถ - ในอาบัติเสขียะนี้ แล้วหรือ
ทุตฺติยมฺปิ - แม้เป็นครั้งที่สอง ปุจฺฉามิ - เราขอถาม

ตฺถุเห - ท่านทั้งหลาย ปรีสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ กจฺจิตฺถ - ในอาบัติเสขียะนี้ แล้วหรือ
ตตฺติยมฺปิ - แม้เป็นครั้งที่สาม ปุจฺฉามิ - ข้าพเจ้าขอถาม

ตฺถุเห - ท่านทั้งหลาย ปรีสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ กจฺจิตฺถ - ในอาบัติเสขียะนี้ แล้วหรือ
อายสฺมฺหนุโต - ท่านทั้งหลาย ปรีสุทฺธา - เป็นผู้บริสุทธิ์ เอตฺถ - ในอาบัติเสขียะนี้ ตสฺมา - ดังนั้น
ตฺถุหิ - จึงเป็นผู้เจียบ ธารยามิ - ข้าพเจ้าขอทรงจำไว้ เอตํ - ซึ่งความเป็นผู้บริสุทธิ์นี้ เอว -
ด้วยอาการอย่างนี้

เสขียทุทเทโส นิฎฺฐิตो.

จบ เสขียะ ที่ได้แสดงแล้ว

อิทธิกรณสมถุเทศ

อิเม โข ปนายสมนุโต สุตต อิทธิกรณสมถา ธมฺมา อุทฺเทสํ อาคจฺจนฺติ.

อายุสมนุโต - ท่านทั้งหลาย ปน - ก็ ธมฺมา - ธรรมทั้งหลาย อิทธิกรณสมถา - ที่เป็นเครื่องยังอิทธิกรณให้ระงับ, อันเป็นเครื่องระงับอิทธิกรณ สุตต - ๗ อย่าง อาคจฺจนฺติ - ย่อมมา(ถึง) อุทฺเทสํ - ซึ่งการสวด (อุทฺเทส - สวดทีละอันตามลำดับ)

ตั้งแต่ อุปฺปนฺนุอุปฺปนฺนํ เป็นต้นไป ตินวตฺตการโกติ เรียกว่า สรูปของอิทธิกรณสมถ ๗ คำว่า สรูป ในที่นี้เป็นการแจกแจงรายการของตนๆ โดยแสดงเป็นอย่างไรว่า อิทธิกรณสมถ ๗ อย่างมีอะไรบ้าง

อุปฺปนฺนุอุปฺปนฺนํ อิทธิกรณํ สมถาย วูปสมาย สมมุขาวินโย ทาทพุโพ, สติวินโย ทาทพุโพ, อมฺมุหฺวินโย ทาทพุโพ, ปฏินฺญาตกรณํ กาทเรตพุพฺพํ, เขภฺยุยสิกา, ตสฺสปาปิยสิกา, ตินวตฺตการโกติ.

สมมุขาวินโย - สัมมุขาวินัย ทาทพุโพ - อันสงฆ์พึงให้ สมถาย - เพื่อการสงบ วูปสมาย - เพื่อการระงับ (สมถาย และ วูปสมาย เป็นไวยากรณ์กัน) อิทธิกรณํ - แห่งอิทธิกรณทั้งหลาย อุปฺปนฺนุอุปฺปนฺนํ(อุปฺปนฺน+อุปฺปนฺนํ) - ที่เกิดขึ้นแล้วๆ สติวินโย ทาทพุโพ - พึงให้สติวินัย อมฺมุหฺวินโย ทาทพุโพ-พึงให้อมฺมุหฺวินัย ปฏินฺญาตกรณํ กาทเรตพุพฺพํ-พึงให้กระทำด้วยการยอมรับ เขภฺยุยสิกา (กาทเรตพุพา)-พึงให้กระทำตามเสียงข้างมากของธรรมวาทิ ตสฺสปาปิยสิกา (กาทเรตพุพา)-พึงกระทำตสฺสปาปิยสิกากรรม ตินวตฺตการโก (กาทเรตพุโพ)-พึงกระทำตินวตฺตการกรรม อิติ (อิทธิกรณสมถา ทาทพุพา) - สงฆ์พึงให้อิทธิกรณสมถ อิเม โข สุตต - ๗ อย่างนี้แล

คำว่า อุปฺปนฺนุอุปฺปนฺนํ - ที่เกิดขึ้นแล้วๆ (อุปฺปนฺน+อุปฺปนฺนํ เป็นคำที่แสดงกล่าวกริยาซ้ำกัน)

วิธีการใช้คำศัพท์ซ้ำ

1. ยมก - การใช้คำศัพท์ที่มีเสียงซ้ำกัน ๒ ครั้ง แต่มีความหมายต่างกัน เช่น กุสลํกุสลํ สหฺเพ (กุสลํกุสลํ = กุสลํ + อกุสลํ)

2. วิจฺจา (วิ+วิจฺจา) - การใช้คำศัพท์ซ้ำ ๒ ครั้งมาเพื่อเน้นความหมายให้กว้างออกไป ความปรารถนาที่จะแผ่ไปสู่เนื้อความทั้งหมด คือการใช้สองศัพท์แต่ต้องการให้คุมเนื้อความทั้งหมด เช่น คาเม คาเม ชลํ อตุถิ (ทุกๆ หมู่บ้านมีน้ำ)

3. อาเมทิต - การใช้คำศัพท์ซ้ำกันขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่วางไว้ ความหมายของ อาเมทิต อภิธานคานาที่ ๑๐๖ กล่าวว่า "อาเมทิตนฺติ วิญญะยฺย ทวตฺติกฺขตฺตุมฺทึรณฺ (ทวตฺติกฺขตฺตุมฺทึรณฺ) อุทึรณฺ - การกล่าว การสวด การสาธยาย การอุทาน ทวตฺติกฺขตฺตุมฺ - สอง-สามครั้ง วิญญะยฺย - ฟังทราบ ว่า อาเมทิต (การกล่าวความหมายของอุทาน สอง-สามครั้ง)

การใช้คำศัพท์ซ้ำกันขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่วางไว้มีกล่าวในอภิธานคานาที่ ๑๐๗ ว่า

ภเย โภเช ปสฺสายํ   ตฺริเต โภตุหฺเลจฺจเร;
หาเส โสเก ปสาเท จ   กเร อาเมทิตฺ พุโร.

พุโร - ผู้รู้ กเร - กระทำ อาเมทิต - ซึ่งการกล่าวซ้ำ(สอง-สามครั้ง) บัณฑิตพึงกระทำซึ่งอาเมทิตในเวลาทีกล้วย(ภเย) เช่น เวลาเห็นงูเกิดอาการกลัวแปลงอุทานว่า สປປ สປປ (งู งู) ในเวลาโกธ (แสดงอาการด่าอะไรต่างๆ) ในเวลาสรรเสริญ (ปสฺสายํ) เช่นแปลงอุทานว่า อภิกฺกนฺตํ อภิกฺกนฺตํ (ดี ดี) ในเวลารีบด่วน (ตฺริเต) เช่นแปลงอุทานว่า สีฉํ สีฉํ (เร็ว เร็ว) ในเวลาแตกตื่น(โภตุหฺเล) เช่นเวลาเห็นไฟไหม้ทำให้พูดอาเมทิตออกมาได้ ในความอัศจรรย์ใจ (อจฺจเร) ในเวลาตลกขบขัน สนุกสนาน (หาเส) ในเวลาเศร้าโศก (โสเก) ในการเลื่อมใส (ปสาเท) เช่นว่า สาธุ สาธุ (อาเมทิตที่มาในอภิธานมี ๙ แต่ในที่อื่นมีอีกคำตีเดียว)

4. อภิกฺขณฺณ (อภิกฺขณ+ณฺย) คือ การกล่าวคำกริยาที่ซ้ำกัน เช่น ภูณฺชติ ภูณฺชติ (กิน กิน) คำว่า อธิกรณสมถ = อธิกรณ + สมถ = การระงับเรื่องที่เกิดขึ้น, ธรรมเป็นเครื่องยังอธิกรณให้สงบ

อธิกรณนี้ได้แก่ ปาราชิก สังฆาทิเสส ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนีย์ ทุกกฏ จัดเป็นพวกอาบัติโดยตรง เรียกว่าเป็นอธิกรณชนิดหนึ่งในพวกอธิกรณ๔ (วิวาทิกกรณ, อนุวาทิกกรณ, อาปัตตาทิกกรณ, กิจจาทิกกรณ)

อธิกรณสมถ ไม่ใช่อาบัติโดยตรงเป็นเพียงแนวทางของวิธีการ หรือเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการระงับที่จะทำให้อธิกรณสงบระงับเท่านั้น ดังนั้นศีล ๒๒๗ ข้อของภิกษุ ศีลที่เป็นข้อห้ามจริงก็เหลือ ๒๒๐ ข้อ โดยไม่นับอธิกรณสมถ ๗ ถ้านับศีล ๒๒๗ ข้อโดยรวมในฐานะที่เป็นสิกขาบท คือข้อที่ควรศึกษาก็สามารถนับได้ว่ามี ๒๒๗ สิกขาบท และสิกขาบทที่เป็นข้อห้ามข้อปฏิบัติของภิกษุยังมีอยู่ในภิกษุณีปาติโมกข์

อธิกรณ (เรื่องที่เกิดขึ้น) ๔

1. วิวาทิกกรณ (วิวาท + อาธิกรณ) การทะเลาะกันเรื่องที่เกิดขึ้น เช่น อฎฺจารส เกทกรวดฺดู (เรื่องสายเหตุ ๑๘ อย่างที่ทำให้เกิดการแตกแยก)
2. อนุวาทิกกรณ (อนุวาท + อาธิกรณ) การด่าเรื่องอาบัติ การโจทก์เรื่องอาบัติ
3. อาปัตตาทิกกรณ (อาปตฺติ + อาธิกรณ) กลุ่มแห่งอาบัติมี ๗ ในพระวินัย แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม
  - 3.1 ที่มาในพระปาติโมกข์โดยตรงมี ๕ คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนีย์ ทุก

กฏ

3.2 ที่ไม่ได้มาในพระปาติโมกข์มี๒คือ ฤๅลัจฉัย ทูพพภาสิต มาในวิภังค์ หรือปทกษณีย เตปิฎก

4. กิจจาธิกรณ (กิจจ+อาธิกรณ) สิ่งทีพึงกระทำ คือ กรรม ๔ อย่างมี

1. อปโลกนกรรม, 2. ญัตติกรรม, 3. ญัตติทุติยกรรม, 4. ญัตติจตุตถกรรม

ในวินัยปิฎก เวลาทีเกิดเรื่องราวของคดีความต่าง ๆ ของภิกษุทีใช้อธิกรณสมถ ๗ อย่างใดอย่างหนึ่ง ตามสมควรทีจะใช้ในการระงับอธิกรณนั้นๆ โดยมีพระวินัยธรเป็นผู้เข้าไปตัดสิ้นความ

อธิกรณสมถ ๗ อย่าง คือ

1. สมมุขาวินย (สมมุข+วินย) เป็นธรรมทีต้องกระทำต่อหน้า มี ๔

(คำว่ วินย ในทีนี้คือสายเหตุในการขจัดอธิกรณให้สงบระงับ) สมมุข ๔ คือ

- 1.1 สัมสมมุข (หรือ สัมสมมุขตา) การกระทำอธิกรณต่อหน้าสงฆ์
- 1.2 ฆมสมมุข (หรือ ฆมสมมุขตา) มีเรื่องของอธิกรณเกิดขึ้น
- 1.3 วินยสมมุข (วินยสมมุขตา) ทำอธิกรณถูกต้องตามพระวินย (ตัดสิ้นความตามพระวินย)
- 1.4 ปุคฺคสมมุข (ปุคฺคสมมุขตา) อธิกรณระงับแสดงต่อหน้าบุคคล เช่น ภิกษุรูปหนึ่งต้องอาบัติปาจิตตีย์ ก็มาแสดงอาบัติต่อหน้าของภิกษุอีกรูปหนึ่ง เรียกว่ อาบัติตาทิกรณั้นระงับด้วยการแสดงต่อหน้าของบุคคล

2. สติวินย คือ วินยกรรมทีสงฆ์พึงให้แก่พระอรหันต์ ผู้มีสติสมบุรณ์ หมายความว่าใครๆจะมาโจทก์พระอรหันต์ด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อภิกษุทั้งหลายรู้ว่าภิกษุทีถูกโจทก์นั้นเป็นพระอรหันต์ ก็ต้องมีการแต่งตั้งให้สงฆ์สวดสมมุติด้วยญัตติจตุตถกรรมว่จว่ภิกษุรูปนี้มีสติสมบุรณ์ใครๆจะมาโจทก์ไม่ได้ (ถึงจะมีการโจทก์ท่านก็ไมสำเร็จ เพราะท่านเป็นพระหัตต์ และมีการสวดแต่งตั้งให้สิทธิพิเศษ)

3. อมุพหวินย พึงให้การสวดแก่ภิกษุผู้หายหลง หรือผู้หายบ้า หมายถึงขณะที่ภิกษุเป็นบ้าอยู่ไปทำผิดวินยโดยไม่รู้ตัว แต่มาภายหลังภิกษุนั้นหายเป็นบ้า มีผู้มาโจทก์ก็ตั้งมีการแต่งตั้งให้สงฆ์สวดสมมุติด้วยญัตติจตุตถกรรมว่จว่ให้ภิกษุนี้ทีได้กระทำสิ่งนั้นลงไปในตอนทีจิตแปรปรวน วิกรจจริต ก็ไม่ต้องเอาผิดเธอทีทำไปในขณะที่เป็นบ้า

4. ปฏิญญาตกรณ การกระทำตามทีภิกษุรับคำ ทำตามสารภาพ เช่น ในการแสดงอาบัติของภิกษุ

(พรรษาอ่อนว่) อหิ ภนฺเต สมฺพหุลา นานาวตฺถกาโย อาปตฺติโย อาปชฺชี่ ตา คุมฺห มฺุเล ปฏฺิเทเสมิ
(ข้าพเจ้าต้องแล้วในอาบัติทั้งหลายเหล่านั้น ข้าพเจ้าขอแสดงกับท่าน)

(พรรษาแก่รับ) ปสฺสสฺสี อาวุโส ตา อาปตฺติโย (ท่านผู้มีอายุ ท่านเห็นอาบัตินั้นหรือ)

(พรรษาอ่อนว่) อุกาส อาม ภนฺเต ปสฺสสามิ (ครับผมเห็น)

(พรรษาแก่รับ) आयตี आवुसो सुवैयालि (ท่านผู้มีอายุ ท่านจงสำรวจต่อไป)

ในการแสดงอาบัติการที่ภิกษุพูดจบ आयตี อาวุโส ส่วเรยยาสิ อาบัตินั้นก็ระงับนี้เรียกว่า ปฏิญญาตกรรม ในกรณีที่ภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสสการขอปริวาสกรรม กิติ นี้เป็นการยอมรับของภิกษุว่า ตนต้องสังฆาทิเสส และสงฆ์ให้ปริวาสให้มานัตต์แก่เธอเหล่านั้นแหละเรียกว่า ปฏิญญาตกรรม หมายถึงกรณีสังฆาทิเสส ส่วนอาบัติเล็กน้อย ปาจิตตีย์ เป็นต้น นั้นแสดงตัวต่อตัวก็หลุด ส่วนสังฆาทิเสสสงฆ์ต้องให้อยู่กรรม ในกรณีที่สงฆ์ให้ปริวาสให้มานัตต์ ให้อัพทานกรรมนี้ก็ถือว่า ปฏิญญาตกรรม (การกระทำตามที่ภิกษุยอมรับ) แต่ละอาบัติมีความหนักเบาไม่เท่ากัน ในกรณีที่ภิกษุต้องอาบัติปาราชิกก็ให้ลาจากความ เป็นภิกษุ

5. **เยภุยุยสิก** (เยภุยุย+อสิก) วินิจฉัยอาศัยความเห็นข้างมาก เช่น สงฆ์ประชุมกันมีวิวาทาธิกรณเกิดขึ้น ฝ่ายธรรม กับฝ่ายอธรรม เมื่อสองฝ่ายเกิดการทะเลาะกันต้องประชุมสงฆ์ที่จะปรับให้อธิกรณนั้นระงับก็ต้องใช้ เยภุยุยสิก เอาเสียงข้างมาก (ในวิธีการของเยภุยุยสิกนี้ไม่มีการสวดกรรมวาจา)

6. **ตสฺสปาปิยสิก** (ตสฺสปาปิย+อสิก) กรรมที่สงฆ์พึงกระทำแก่ภิกษุผู้ชั่วช้า (ไม่ยอมรับความผิด) เช่น ภิกษุถูกโจทก์ด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่งแทนที่จะยอมรับได้ง่ายก็พูดหลีกเลี่ยงเบี่ยงเบนอะไรต่าง ๆ ไม่ยอมรับความผิดที่ทำไว้ เรียกว่า ภิกษุชั่วช้า ตัวอย่าง พระอุปัชฌาย์ ถูกเขาโจทก์ด้วยกรรม ด้วยวินัยก็ไม่ยอมรับทำให้สงฆ์ต้องลำบากจึงต้องมีการแต่งตั้งให้สงฆ์สวดญัตติจตุตถกรรมวาจา โดยการตั้งกติกากว่าถ้าภิกษุนี้ต้องอาบัติปาราชิกให้ภิกษุนี้พินาศไป ถ้าไม่เป็นปาราชิกแต่เป็นอาบัติเล็กน้อยน้อยสามารถกลับตัวได้ ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ก็จะมีการรับเข้าหมู่สงฆ์ตามเดิม(ให้โอกาส)

7. **ติณหวตฺตารก** คือ กรรมที่พึงปกปิดอาบัติที่น่ารังเกียจ เหมือนกับการปกปิดสิ่งที่สกปรกต่าง ๆ เช่น ในกรณีที่ภิกษุสองฝ่ายเกิดการทะเลาะกันด้วยต้องอาบัติแล้วก็มาประนีประนอมกัน ถ้ามาแสดงอาบัติจะทำให้เรื่องบานปลายอีก เรื่องที่ไม่ควรเกิดก็จะเกิดขึ้นอีก ทำให้เกิดการโจทก์ซึ่งกันและกันได้อีก จึงต้องปกปิดอาบัติเอาไว้ (โดยปกปิดแล้วอาบัตินั้นปกปิดไว้ไม่ได้เพราะในสิกขาบทมีห้ามไว้ แต่ในที่นี้สงฆ์ปกปิดด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา เท่ากับอาบัตินั้นหายไปไม่ต้องแสดง) เมื่อสงฆ์สวดญัตติจตุตถกรรมวาจา จบลงภิกษุทั้งสองฝ่ายต้องอาบัตินี้ไม่ต้องแสดง (ยกเว้น ถ้าอาบัติปาราชิก, สังฆาทิเสสสงฆ์ทำให้ไม่ได้)

ในอธิกรณ ๔ ใช้อธิกรณสมถ ๗ ดังนี้

1. วิวาทาธิกรณ ใช้สมถะได้ ๒ มี ๑.สมมุขาวินย, ๒.เยภุยุยสิก
2. อนฺหวาทาธิกรณ ใช้สมถะได้ ๔ มี ๑. สมมุขาวินย, ๒.สติวินย, ๓.อมุพฺพหวินย, ๔.ตสฺสปาปิยสิก
3. อาบัตตาริกรณ ใช้สมถะได้ ๓ มี ๑. สมมุขาวินย, ๒.ปฏิญญาตกรรม
4. กิจจาธิกรณ ใช้สมถะได้ ๑ มี สมมุขาวินย

อุทฺทิกฺกุจา โข อายสฺมุนฺโต สตฺต อธิกรณสมถา ธมฺมา. ตตฺถายสฺมุนฺเต ปุจฺจามิ,
 กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา, ทฺติยมฺปิ ปุจฺจามิ, กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา, ตตฺติยมฺปิ ปุจฺจามิ, กจฺจิตฺถ
 ปรีสุทฺธา, ปรีสุทฺเธตฺถายสฺมุนฺโต ตสฺมา ตฺถุหิ, เอเวเมตํ ธารยามิตี.

อายสฺมุนฺโต - ท่านทั้งหลาย สตฺต อธิกรณสมถา ธมฺมา -ธรรมทั้งหลายชื่อ อธิกรณ
 สมถ ๗ อย่าง อุทฺทิกฺกุจา โข - เราได้แสดงแล้ว (สวด) ปุจฺจามิ - เราขอถาม อายสฺมุนฺเต - ซึ่ง
 ท่านทั้งหลาย ตตฺถ - ในอธิกรณสมถนั้น อิติ - ว่า ตฺถุเห - ท่านทั้งหลาย ปรีสุทฺธา - เป็นผู้
 ปรีสุทฺธิ์ กจฺจิตฺถ - ในธรรมอธิกรณสมถนี้ แล้วหรือ ทฺติยมฺปิ - แม้เป็นครั้งที่สอง ปุจฺจามิ - เรา
 ขอถาม ตฺถุเห - ท่านทั้งหลาย ปรีสุทฺธา - เป็นผู้ปรีสุทฺธิ์ กจฺจิตฺถ - ในธรรมอธิกรณสมถนี้ แล้ว
 หรือ ตตฺติยมฺปิ - แม้เป็นครั้งที่สาม ปุจฺจามิ - ข้าพเจ้าขอถาม ตฺถุเห - ท่านทั้งหลาย ปรีสุทฺธา -
 เป็นผู้ปรีสุทฺธิ์ กจฺจิตฺถ - ในธรรมอธิกรณสมถนี้ แล้วหรือ อายสฺมุนฺโต - ท่านทั้งหลาย ปรีสุทฺธา -
 เป็นผู้ปรีสุทฺธิ์ เอตฺถ - ในธรรมอธิกรณสมถนี้ ตสฺมา - ดังนั้น ตฺถุหิ - จึงเป็นผู้เจียบ ธารยามิ -
 ข้าพเจ้าขอทรงจำไว้ เอตํ - ซึ่งความเป็นผู้ปรีสุทฺธิ์นี้ เหว - ด้วยอาการอย่างนี้

อธิกรณสมถุทฺเทโส นิฏฺฐิตो.

จบ อธิกรณสมถ ที่ได้แสดงแล้ว

อุทฺทิกฺกุจํ โข อายสฺมุนฺโต นิทานํ. อุทฺทิกฺกุจา จตฺตาริ ปาราชิกา ธมฺมา. อุทฺทิกฺกุจา
 เตรส สงฺฆาทิสฺสา ธมฺมา. อุทฺทิกฺกุจา เทว อนฺนิตา ธมฺมา. อุทฺทิกฺกุจา ตีส นิสฺสคฺคิยา
 ปาจิตฺติยา ธมฺมา. อุทฺทิกฺกุจา เทวหฺวุติ ปาจิตฺติยา ธมฺมา. อุทฺทิกฺกุจา จตฺตาริ
 ปาฏิกฺเทศนียา ธมฺมา. อุทฺทิกฺกุจา เสขิยา ธมฺมา. อุทฺทิกฺกุจา สตฺตธาธิกรณสมถา ธมฺมา.
 เอตฺตกนฺตสฺส ภควโต สุตฺตาคตฺตํ สุตฺตปริยาปนฺนํ อนฺหวทฺตมาสํ อุทฺทิสํ อาคจฺจติ.
 ตตฺถ สพฺเพเหว สมคฺคเหสิ สมฺโมทมานเหสิ อวิวทฺตมานเหสิ ลิกฺขิตพฺพนฺติ.

อุทฺทิกฺกุจํ โข อายสฺมุนฺโต นิทานํ.

- ท่านทั้งหลาย นิทานข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

อุทฺทิกฺกุจา จตฺตาริ ปาราชิกา ธมฺมา.

- ธรรม คือ ปาราชิก ๔ ลิกฺขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

อุทฺทิกฺกุจา เตรส สงฺฆาทิสฺสา ธมฺมา.

- ธรรมคือสังฆาทิสฺส ๑๓ ลิกฺขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

อุทฺทิกฺกุชา เทว อนฺนิตา ฌมฺมา.

- ธรรม คือ อนนิต ๒ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

อุทฺทิกฺกุชา ตีส นิสฺสคฺคฺยฺยา ปาจิตฺตฺยฺยา ฌมฺมา.

- ธรรม คือ นิสสัคคียปาจิตตีย์ ๓๐ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

อุทฺทิกฺกุชา เทวหฺวุติ ปาจิตฺตฺยฺยา ฌมฺมา.

- ธรรมคือปาจิตตีย์ ๙๒ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

อุทฺทิกฺกุชา จตฺตารุ ปาฏิเทสนฺนฺยฺยา ฌมฺมา.

- ธรรม คือ ปาฏิเทสนนียะ ๔ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

อุทฺทิกฺกุชา เสขฺยฺยา ฌมฺมา.

- ธรรม คือ เสขียะ ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

อุทฺทิกฺกุชา สจฺจต อธิกรณสมถา ฌมฺมา.

- ธรรมคืออธิกรณสมถา๗ประการ ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

เอตฺตํ ทสฺส ภควโต สุตฺตาคตํ สุตฺตปริยาปนฺนํ อหฺวตฺตมาสํ อุทฺทเทสํ อาคจฺจติ.

- สิกขาบทของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น มีเท่านี้ มาในพระปาติโมกข์ นับเนื่องในพระปาติโมกข์ มาสู่ทุกกึ่งเดือน

ตตฺถ สพฺเพเหว สมคฺเคหิ สมฺโมทมาเนหิ อวิวาทมาเนหิ สิกฺขิตพฺพนฺติ.

- พวกเราทั้งหมดนี้ พึงเป็นผู้พร้อมเพียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน ศึกษาในพระปาติโมกข์นั้น

วิตถารุทฺทเทโส นฺนิฏฺฐิต.

จบ การแสดงโดยละเอียด

ภิกฺขุปาติโมกฺขํ นฺนิฏฺฐิตํ

จบ ภิกฺขุปาติโมกฺขํ

หนังสืออ้างอิง ภิกฺขุ - ภิกฺขุณีปาติโมกฺขปาหฺนฺยา ภาทนมหาพฺุทฺโฆสฺตฺเถเรณ กตฺตา (มจร. พ.ศ.

อุยโยชนคาถา

วินโย อาสโย มยุหํ
กปเปมิ วินเย วาสํ

วินโย จานจงกมํ;
วินโย มม โคจโร.

วินัยเป็นที่อาศัยของข้าพเจ้า วินัยเป็นที่จงกรมท่องเที่ยวไปของข้าพเจ้า(เดินจงกรม)
ข้าพเจ้าย่อมสำเร็จซึ่งการเป็นอยู่ในพระวินัย วินัยเป็นที่เที่ยวโคจรไปของข้าพเจ้า

ปาติโมกข์ วิโสธเนโต
ปณฺณตฺตํ โลกนาถน

อปฺเปว ชีวิทํ ชเห;
น กิณฑเต สิลสํวรํ.

เมื่อบุคคลจะชำระยังปาติโมกข์สังวรศีลให้บริสุทธิ์ แม้จะสละชีวิต (ชีพ)
ก็ไม่อาจทำลายซึ่งศีลสังวรที่พระพุทธเจ้าผู้เป็นที่พึ่งของโลกทรงบัญญัติไว้แล้ว

เริ่มเรียนวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๐ จบวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๑

สอนโดยอาจารย์ จรุณ ธรรมดา

รวบรวม สทฺฐา

พิมพ์ ทวีวรรณ

การรวบรวม ปกิขุปาติโมกข์ มีข้อผิดพลาด และ ยังไม่ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้สอน